

The Project Gutenberg eBook of Kylätohtori, by Karolina Svetlá

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kylätohtori

Author: Karolina Svetlá

Translator: Lyyli Westerlund

Release date: November 6, 2015 [EBook #50397]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KYLÄTOHTORI ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

KYLÄTOHTORI

Kirj.

Karolina Svietla

Suomentanut Lyyli W.

Werner Söderström, Porvoo, 1895.

Enefa Podhaisky, se se vasta osasi ommella! Hänen pisteensä olivat niin pienet ja tasaiset, että oikein ihmetytti. Jos hän ompeli kukan kaulahuivin nurkkaan tai esiliinaan, näytti se aivan vasta puutarhasta poimitulta; ihanpa täytyi pitää ajatukset koossa ollakseen kumartamatta alas ja haistelematta sitä aivan kuin elävää kasvia. Hänen päärmeensä ja ompeleensa näyttivät aivan nyöriin pujotetuilta helmiltä. Hoskoviun räätäli ompeli koneella (hän oli ostanut sen Liberecistä ja maksanut siitä enemmän kuin lypsylehmän hinnan), mutta sittenkään hän ei voinut näyttää kauniimpaa työtä kuin Enefa. Olisipahan tiedusteltu mistä suuresta kaupungista tahansa, niin kuitenkin on varmaa, ettei olisi löydetty ainoatakaan taitavampaa ompelijatarta kuin Enefa. Sitä paitsi hänellä oli niin paljon työtä, että hän tuskin ennättikään kaikkia. Pöydällä hänen edessään oli alituisen sellaisia pinkkoja karttuunia ja kovokekangasta, että kun tupaan tuli, tuskin näkyikään tyttöä kaikkien vaatekappalten takaa. Joulun alusviikoilla hän ei nukkunut öilläkään, niin kiire hänellä silloin oli.

Kului tuskin ainoatakaan päivää, ettei Enefan isoisä ihmetellyt, että Enefalla "oli niin paljon touhua noiden ompeluksien tähden". Oikeastaan hän ei ollutkaan hänen isoisänsä, vaan hänen isoisänsä isä, mutta lyhyiden vuoksi sanoivat Enefa ja Jenik häntä paljaaksi isoisäksi, useimmiten ainoastaan ukkovaariksi. Hänen nuoruudessaan ei ollut vielä tavallista, että naiset ompelevat, ja vähän oli niitäkkin, jotka edes ymmärsivät pitää neulaa näpissään. Jos he eivät olleet pelloilla ja niityillä tahi jos heillä ei ollut muita askareita, istuivat he, sekä vaimot että tytöt, kehräten rugin ääressä. Syksyllä, kun perunat olivat hyvästi korjuussa, tuli joka taloon räätäli, joka ompeli sekä suurille että pienille kaikki, mitä he tarvitsivat, hameet, puserot ja nutut, pyhä- ja arkivaatteet. Mestarin tekemien vaatteiden täytyi kestää vuoden aika. Jos ne menivätkin sillä aikaa hajalleen, niin saivat ne olla sillä, kunnes melkein putosivat ruumista peittämästä. Ei kukaan hävennyt vähääkään repaleissa käymistä; päinvastoin olisi pidetty röyhkeytenä, jos kuka olisi ruvennut niitä paikkailemaan.

"Ihanhan minun päätäni rupeaa huimaamaan, kun näen sinut", oli isoisällä usein tapana sanoa Enefalle. Hänellä oli paikkansa kamarin takan vieressä, josta hän voi hyvin tarkkaan nähdä Enefan ja tämän ahkerat sormet; itse hän kiskoi päreitä, niin hienoja ja ohuita kuin paperilehdet. Ei juolahtanut mieleenkään, että Jenik olisi voinut ottaa tämän työn omalle osalleen, niin paljon kuin hän laiskottelikin. "Ei auta", lisäsi isoisä, "minun täytyy paneutua hiukan pitkäkseni, jotta vähää virkistyisin."

Ja hän muuttih vielä lähemmäksi uunia, levitti vanhan lammashahkaturkkinsa päälleen ja torkahti hetkeksi. Hän oli jo vanha mies, tuo isäukko, hyvästikin 90 vuotta. Mutta perin, ihmeellistä oli, miten hyvästi hän muisti kaikki, mitä oli tapahtunut ennen muinoin maailmassa; kun hän alkoi kertoa, täytyi ihan tarttua kiinni tuoliinsa, jos ei tahtonut vierähtää lattialle kauhistuksesta. Parasta siinä oli se, että voi uskoa kaikki, mitä hän sanoi; isäukko ei koskaan valehdellut. Hän oli sellainen ihminen, joka ei olisi koskaan oman etunsa tai maallisen kunnian tähden tahtonut pahoittaa Herramme mieltä. Sentapaista väkeä ei enää synny maailmaan. Enefa oli aivan isoisänsä; hänkään ei olisi millään ehdoin tahtonut suututtaa Isää Jumalaa ja olla hänen vihansa esineenä. Isoisän nuoruudessa oli vielä kummituksia, ja Jeshtshed oli täynnä peikkoja, hiisiä, noitia ynnä muita haltijoita. Hulluhan se olisi ollut, joka olisi siihen aikaan pistänyt ulos päänsä sen jälkeen, kun pyhäkelloja oli soitettu lauantai-iltana. Ihmiset, jotka nyt saivat kuulla puhuttavan muinoisista ihmeistä ja ajattelivat niitä, eivät melkein tainneet hengittääkään pelkästä kauhistuksesta ja pelosta — ja miltä olikaan tuntunut niistä, jotka itse olivat kokeneet kaikkea tuota! Jos isoisä vaan olisi kertonut aamusta iltaan ja illasta aamuun, kertonut koko vuoden ajan, ei hän olisi sittenkään voinut puhua kaikesta, mitä hän oli kuullut, nähnyt ja kokenut tässä maailmassa. Eipä varmaankaan ollut ainoatakaan, joka ei olisi halulla kuunnellut häntä, kun hän alkoi kertoa. Kernaimmin kaikista kuunteli häntä kuitenkin Mrakot muori, rikas talonemäntä kylän toisesta päästä. Hän ei sanonut oppivansa kymmenestä kirjasta niin paljon kuin siitä että kuunteli isoisää puolen tuntia. Häntä ei ollenkaan ihmetyttänyt, että Enefa, joskin nuori, oli niin viisas ja ymmärtäväinen tyttö; olihan hän aina ukkovaarin seurassa. Vaikka luonnosta ei olisikaan enemmän järkeä kuin hiirellä, täytyi kuitenkin, tahtoipa sitten tai ei, saada sitä, ukon kanssa yhdessä ollessa.

Jokainen tietää, mikä vaiva ja harmi äideillä on lapsista, kun ne vielä ovat pieniä; mitä huolia ja vastuksia ne saattavatkaan aikaan. Milloin tuo siunattu kakara liikuttaa, mitä se ei saisi liikuttaa, milloin se repii jotain palasiksi, milloin särkee jotain, milloin itse vierähtää alas jostain ja saa kuhmuja otsaansa; koko pitkä Jumalan päivä menee huutamiseen ja torumiseen ja torumiseen ja huutamiseen. Jos tahtoo siltä silmänräpäyksen rauhan, niin ei ole muuta neuvoa kuin tarjota hänelle siirappihanhea tai teljetä hänet puuvajaan. Mutta sellaisia huolia ei Enefan äidillä ollut koskaan ollut tyttärestään. Siitä lähtien kun hän oli ollut niin pieni, että osasi tuskin kävelläkään, hän ei ollut koskaan välittänyt muusta kuin vaatetilkuista ja silmäneuloista; kun hän vaan sai ne, oli häneltä rauhassa. Hän käänteli ja vänteli niitä pienissä käsissään, pisteli neulalla sekä ristiin että rastiin, hankki silloin tällöin solmun rihmaan — ja sitä hän teki keskeyttämättä koko päivän, äänettömänä kuin pikku rotta. Niin kauan kuin rihmaa kesti, ei äidin tarvinnut pelätä Enefan tekevän mitään tyhmyyksiä.

Pienokaisessa oli herättänyt halun ompeluun varmaankin se, että hän aina näki isänsä ompelevan. Yhtä hyvin kuin tytär, osasi isäkin pidellä neulaa. Hän oli täysin oppinut räätäli, mutta ei ommellut muuta kuin lakkeja; näillä hän ansaitsi enemmän kuin olisi ansainnut vaatteiden ompelemisella. Hänen vaimonsa vei lakit markkinoille, eikä koskaan vielä ollut tapahtunut, että hän olisi tuonut ainoatakaan takaisin. Se joka tuli hänen kojulleen, se ostikin aina häneltä, eikä sitten enää tahtonut nähdäkään muita lakkeja. Sen, jonka hän ensiksi pani päähänsä, sen hän pitikin päässään. Pojat sanoivat, ettei heillä ollut koskaan muulloin sellainen onni tyttöjen joukossa, kuin silloin kun heillä oli Podhaiskyn lakki päässään, ja ukot tuumivat, että ne tuntuivat aivan untuvatyynyltä pääläella. Podhaisky ymmärsi tehdä jokaisen mielen mukaan.

Räätätille oli se suuri ilo, että hänen tyttärensä näytti niin suurta halua ompelemiseen. Hän selitti, että Enefasta se kerran tulee sellainen ompelijatar, jonka maine leviää Jeshtshedinkin ulkopuolelle, ja siinä hän ei pettynytkään. Innoissaan hän ei voinut odottaa edes siksi kuin Enefa oli käynyt koulunsa läpi, vaan pani hänet jo pienenä tyttönä oppiin Palouski mestarin luo, jolla siihen aikaan oli suuri luottamus seudun naisten keskuudessa. Jos he tahtoivat saada pyhävaatteita tai morsiuspuvun, eivät he

koskaan kääntyneet muiden kuin hänen puoleensa. Kun Enefa varhain aamulla meni työhönsä Palouskille, huusivat aina pojat hänelle: "katsokaa oppipoikaa! Katsokaa oppipoikaa!" ja kun niin sattui, vetäsivät he saksista, joka hänellä samoin kuin kaikilla kunnollisilla ompelijattarilla oli riippumassa nauhassa kupeellaan. Mutta Enefa oli järkevä tyttö; hän antoi heidän huutaa mielensä mukaan ja ajatteli samalla: "Mitä minä välitän teistä kirkujoista; minä edes opin jotain, mutta teistä ei ole tietoa." Oli päätetty, että Enefa on opissa kolme vuotta. Mutta hyvä Jumala, tyttöriepuhan osasi jo vuoden perästä yhtä paljon kuin opettajansakin! Hän leikkasi ja ompeli hameita äidilleen, jotka olivat kuin valetut ruumista myöten. Jos joku naapuriemännistä tapasi Podhaiskyn muorin puettuna sellaiseen hameeseen, niin hän ei osannut muuta kuin tuijottaa siihen, ja hänen ensimmäinen kysymyksensä oli, kuka sen oli ommellut. Jos äiti silloin vastasi, että Enefa, niin ei kukaan tahtonut uskoa sitä. Kysyjä ajatteli hiljalleen sydämissään, että muori sanoi sen vaan kehuakseen.

Kauan eivät kuitenkaan vanhemmat saaneet iloita kätevästä, näppärästä tytöstään: molemmat he muuttivat ijäisyyteen sinä vuonna, jona niin paljon ihmisiä kuoli lavantautiin. Enefa oli silloin viidennellätoista.

Podhaisky ja hänen vaimonsa olivat olleet, hyviä, rehellisiä ihmisiä, ja koko kylä suri heitä molempain orpolasten ja vanhan isoisän kanssa, joka Jumalan ihmeellisestä johdattuksesta oli saanut saattaa kaikki lapsensa ja lastensa lapset hautaan. Enefa ja Jenik olivat hänen viimeiset jälkeläisensä.

Puolisot olivat kuolleet samaan aikaan, ja heidät haudattiin samana päivänä; heidät pantiin samaan arkkuun ja samaan hautaan. Kaukaa tuli kansaa saattamaan heitä — viimeiseen lepopaikkaansa. Hauta, johon heidät laskettiin, oli aivan kuin pieni puutarha, sillä haudankaivaja oli peittänyt sen kokonaan havuilla. Hän selitti kaivaneensa satoja hautoja ja samalla aina katsoneensa mitä oli tehnyt; mutta tällä kerralla hän ei nähnyt mitään kyöneleiltä, joita taukoamatta virtasi hänen silmistään.

Se joka kuoli Enefan valituksen ja nyyhkytykset hautajaisissa, ei ole koskaan unohtava niitä eläissään. Kirkossa hän heittäytyi arkun päälle, ja väkipakolla täytyi viedä hänet sen luota. Mutta hän ei voinut pysyä poissa; hän riuhtasi itsensä irti ja juoksi ruumissaaton jälestä hautausmaalle. Siellä puhkesi hänen epätoivonsa oikein irralleen. Ei kukaan, ei edes pastorikaan olisi uskaltanut heittää lapiollistakaan multaa arkulle. Jokainen ymmärsi, että tyttö olisi tullut siitä suunniltaan. Koko yön hän makasi polvillaan haudan vieressä, käänteli käsiään ja repi tukkaansa; oli ihme, ettei hän itse heittäytynyt sinne. Aamupuoleen hän vaipui viimeinkin maahan väsyneenä ja viluissaan ja nukkui multakasalle, joka oli luotu haudan vierelle. Herättyään hän antoi isoisän viedä itsensä kotiin. Vanhus oli koko yön valvonut hänen vierellään.

"Koeta olla levollinen, tyttöseni", kehoitti isoisä, kun Enefa synkkään, autioon tupaan tultuaan alkoi väännellä käsiään. "Muista, että kaikki tapahtuu Herramme tahdosta, ja ettei ihminen voi muuttaa sitä, yhtä vähän kuin hänellä on oikeutta sitä nurkua; tosi kristityn täytyy tyytyä Herran päätökseen nöyryydellä. Kun kerta Jumala antaakin meille, niin on hänellä oikeus ottaa meiltä poisikin. Milloin sinulle luvattiin maallista onnea? Päinvastoinhan Jumala sanoi, että ihmisen, joka on tomusta syntynyt, on kostutettava kyöneleillään leipänsä, niin kauan kun tämä maa kantaa häntä; nythän meille käy vaan hänen sanansa jälkeen. Taivaallinen puutarhuri on hajoittanut minun puutarhani, hän on hakannut poikki kaikki minun vihannat puuni ja sinut ja veljesi jättänyt minulle ainoastaan kahdeksi hennoksi vesaksi — mutta katso, sittenkin minä kunnioitan ja ylistän häntä aina heräämisestäni maata menoon saakka. Hän, lapseni, on Herra, et sinä, enkä minä eikä kukaan muu meidän joukostamme. Hän tietää mitä me tarvitsemme, emmekä me. Taivaalliselta valtaistuimeltaan hän näkee koko maailman ja johtaa sitä viisaudellaan ja hyvydellään, että kaikki, kuin hän luonut on, pelastuisi ijankaikkiselle elämälle. Siitä syystä ei ole oikein, että huudamme: oo Herra, sinä joka johdat meitä, jätä meille ne, joihin meidän sydämemme on kiintynyt! Tiedämmekö me, eikö sille, jolle me rukoilemme elämää, ole paljoo parempi saada jättää tämä maailma? Tiedämmekö me, mistä syystä Herra kutsuu hänet luokseen, koska me niin ymmärtämättömästi tahdomme pitää häntä täällä?"

Nämä sanat saattoivat Enefan vaikenemaan. Isoisä oli asettanut hänelle vanhempain poismenon aivan toiseen valoon. Hänen murtunut sydämensä tarttui kiihkeästi siihen ajatukseen, että Jumala oli ottanut pois häneltä hänen isänsä ja äitinsä, koska hän tarvitsi heitä korkeampiin tarkoituksiinsa. Hänen epätoivonsa sijaan tuli hiljainen suru; hän taukosi itkemästä, ja valittamasta ja päätti sen sijaan koettaa toimia siten, että tuotti heille kunniaa haudassa ja iloa taivaassa. Mutta hänen ruumiinsa oli heikompi kuin hänen sielunsa. Kohta hautajaisten jälkeen hän sairastui, ja isoisä, joka pää kumarassa istui hellittynsä vuoteen vieressä, ajatteli itsekseen, etteivät vanhemmat tahtoneet jättää lastaan tänne alas, vaan aikoivat ottaa sen luokseen taivaaseen. Mutta ei käynytäkään niinkuin hän luuli; Enefa jäi hänen luokseen ja ennen pitkää nousi sairastuoltaan. Vanhempain kuolema oli kuitenkin koskenut hänen nuoreen sydämeensä niin syvästi, että siitä saakka oli kaikki puna kadonnut hänen kasvoiltaan, eikä hänen vartalonsa saanut sen jälkeen koskaan nuortevaa täyteläisyyttä.

"Varpuseni, näytähän aivan siltä kuin tuuli voisi viedä sinut mukanaan", sanoi isoisä, tarkastellessaan

huolestuneena hänen pitkää, hinteloa vartaloansa ja kalpeita kasvojaan. Tämä ei kuitenkaan rumentanut häntä; valkea, läpikuultava iho sopi päinvastoin mainiosti sysimustaan tukkaan ja tummiin silmiin, ja kaikki kylän tytöt kadehtivat hänen hoikkaa vartaloaan.

Ukkovaari ja hänen molemmat lapsensa lapset asuivat pienessä tuvassa, joka oli kauniin puutarhan keskellä, juuri sillä paikalla, jossa leveä puro tulee näkyviin. He olivat siellä aivan yksinään. Kylään, joka sijaitti alempana, oli heillä vähintään neljännestunnin matka, ja siitä oli isoisä hyvin tyytyväinen. Nyt eivät voineet kaikki, joista aika tuntui siellä pitkältä, tulla hänen luokseen kuluttamaan sitä, niinkuin olisi epäilemättä käynyt, jos hän olisi asunut keskempänä kylää. Kuitenkin oli aikoja, jolloin ihmiset päivät päästään laukkasivat Podhaiskylällä. Niin oli laita erittäinkin kylvö- ja elonkorjuuaikoina. Naapurit tulivat silloin neuvottelemaan isoisän kanssa, oliko juuri nyt soveliasta korjata elot ja oliko juuri nyt kylvettävä, saadaksesen tietää tuliko sää vakavaksi vai eikö, ja isoisä oli aina valmis ja aulis neuvomaan heitä. Hän osasi sanoa edeltäkäsän ilman, kun vaan kurkisti ulos ikkunasta tai kuulosti tuulta; jos hän ei ollut varma asiastaan, meni hän ylös ullakkokamariin katsomaan omaa kirjoittamaansa kalenteria, jota ei ymmärtänyt kukaan muu kuin hän itse. Mutta ukkovaari ei ollut ainoastaan vaan ilmojen ymmärtäjä; hän osasi povata tähdistä ja taisi sitä paitsi paljon muita hyviä asioita. Jos suuriin tai pieniin tuli joku tauti, jos jotkut naapurit joutuivat epäsopuun ja kinastuksiin — kenen puoleen käännettiin silloin saamaan apua ja neuvoa, ellei ukkovaarin? Pitkät ajat oli Podhaiskyn suku "hyvästä lahjoistaan tunnettu"; se ymmärsi ja oli aina ymmärtänyt loitsuilla ja lääkkeillä poistaa ulkonaisia ja sisällisiä tautia, ennustaa ilmaa ja yksinpä tuleviakin asioita. Vaikka sen jäsenillä ei ollutkaan, ei tiloja eikä kultia eikä mitään ylhäisiä toimia, ei kenenkään mieleen olisi kuitenkaan juolahtanut lukea heitä kylän alhaisimpain joukkoon. He olivat poikkeusasemassa ja aivan erityisen kunnioituksen esineinä, kunnioituksen, jota he eivät ansainneet ainoastaan tiedoillaan, vaan myöskin esimerkiksi kelpaavalla käytöksellään, joka sekkin oli harvinaista.

Naapurit harmittelivat sitä, että ukkovaari asui noin itsekseen. He olisivat kernaasti nähneet häntä joukossaan ja maksaneet hänen edestään ravintolassa, kunhan hän vaan olisi tahtonut syödä ja juoda heidän kanssaan ja kertoa heille taruja muinaisuudesta. Mutta ukkovaari ei juuri välittänyt ihmisten ystävyydestä. Kaikki, koko nykyinen sukupolvi tuntui hänestä nurinpuoleiselta ja mitättömältä, siinä ei ollut vähäistäkään rehellisyyttä eikä ollenkaan hyviä puolia. Enin kaikesta harmitti häntä kuitenkin sen rahanhimo ja sen tylyys ja ylimielisyys huonompiosaisia kohtaan. Surulla huomasi hän, miten sitä, jolla ei ole täydet ladot ja arkut, halveksitaan ja ylenkatsotaan. Se ei auttanut, että häntä itseään kohdeltiin suuremmalla kunnioituksella.

"Jos he eivät joka hetki tarvitsisi minua, ja jos he eivät tietäisi, etten minä puolestani tahdo mitään heiltä, kohtelisivat he minuakin kuin tavallista ruotivaivaista", sanoi hän usein ja lisäsi neuvoen, lapsiinsa kääntyneenä: "Usko parasta kaikesta ja kaikista ja palvele mielelläsi kaikkia, mutta puhu tutunomaisesti ainoastaan omiesi ja oman sielusi kanssa; muutoin sinä äkin palat pahasti. Nykyään myö ystävä ystävänsä huokeammalla kuin Juudas Iskariot Herransa. Siitä syystä on parasta olla luottamatta muihin kuin itseensä."

Jenikiin eivät nämä opetukset paljoa tehonneet. Ne menivät toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos, eivätkä ne millään tavoin pidättäneet häntä tekemästä tuttavuutta ja ystävyyttä kylän joka ainoan pojan kanssa. Sitä suurempi vaikutus oli niillä Enefaan. Hän ei koskaan mennyt maiden luo, vaan teki työtä; jos tahtoi saada jotain tehdyksi, sai itse viedä hänen luokseen vaatteet. Hän ei koskaan näyttänyt tyytymättömänä eikä koskaan olisi kukaan voinut syyttää häntä tunkeilemisestä. Siitä syystä ei kukaan uskaltanut kohdella häntä samoin kuin muita tyttöjä, joiden täytyi elää kättensä työstä. Kylän rikkaimmat talonemännät tervehtivät häntä jo kaukaa ja ottivat loukkautuakseen, jos hän ei pistäytynyt heillä, kun hänellä oli asiaa heille päin. Jos häntä kuitenkin pyydettiin jonkun luo määräämään lääkkeitä tai muuten parantelemaan, tuli hän heti mielellään ja kävi talossa niin kauan kun hän luuli siellä voivansa olla hyödyksi. Tämä oli ainoastaan palvelus hänen puoleltaan, sillä Podhaiskylät olivat aina auttaneet muita ilmaiseksi sekä rakkaudesta lähimmäiseensä että kiitollisuudesta Jumalaa kohtaan, siitä että tämä oli antanut heille niin suuren ja tarpeellisen lahjan. He olivat sitä mieltä, että jos he vaan kerrankaan olisivat ottaneet maksun, he eivät sen jälkeen olisi voineet enemmän kuin tavallinen tohtori, jolla on vähäiset tietonsa kirjoista eikä Jumalalta.

Niin kauan kun ukkovaari vielä oli tervennä, Merteli hän ja paranteli ja autteli; mutta sittenkun vanhuksen näkö ja kuulo alkoivat heikontua, sai Enefa mennä hänen sijastaan. Kohta ylistelivätkin ihmiset häntä yhtä paljon kuin ukkovaariakin. Hän paransi sairaita ainoastaan katsomalla heihin ja tiesi aina mitä luki päästäkseen pahasta erilleen. Avonaisille haavoille hän silitti rasvaa ja rakkoja hän voiteli öljyllä, niin että kolmen päivän kuluttua painuivat alas eikä niistä sen koommin näkynyt enää jälkeäkään. Hän meni metsään keräämään yrttejä auringon noustessa kasteen vielä maassa ollessa, täyden kuun aikaan ja väliin — ankarain myrskyjen jälkeen — puoliyön aikaan. Muutamat kasvit täytyi nim. poimia määrättyinä aikana, ei neljännestuntiakaan aikaisemmin tai myöhemmin, jotta sen kiertotähden teho, jonka vaikutuksen alaisia ne ovat, pysyisi voimassaan ihmisruumiin suhteen.

"Kumma, ettei sua pelota!" oli talonpojilla tapana sanoa, päivän koittaessa kun nousivat vuorille mennessään Saksaan asioilleen ja tapasivat Enefan tulemassa Jeshtshedistä aivan läpimärkänä sateesta, jota oli kuin kaatanut koko yön.

"Mikäs minua pelottaisi, kun minä teen kaikki kolmiyhteisen Jumalan nimessä enkä ole tehnyt liittoa minkään pahan voiman kanssa?" vastasi Enefa levollisesti ja ylpeästi sellaisiin kysymyksiin.

"Kuulkaas koulumestaria, miten viisas hän on", murahdettiin hampaiden välistä.

Keskenään eivät näet ihmiset nimittäneet Enefa Podhaiskya koskaan muuksi kuin koulumestariksi, sen tähden että hänen vastauksensa olivat niin lyhyitä ja sattuvia, ryhtinsä arvokas ja käytöksensä vakava. He kostivat siten sen, että heidän täytyi tunnustaa hänen suuret ansionsa. Toistensa vioille ummistavat ihmiset mielellään silmänsä ja joka asialla on aina jokin puolustava puolensa. Mutta jos joku tahtoo olla muita parempi ja näyttää myöskin olevansa parempi, niin ainahan se vähän harmittaa.

Enefan kunnianimi taas oli *kylätohtori*, ja vaikkei se päässyt niin suuresti käytäntöön, niin se saa ainakin olla kirjan nimilehdellä.

Podhaiskylä oli kaunista, kauniimpaa kuin kellään muulla vuoristossa. Tupaa ympäröitsi tuuhea, tuoksuva puutarha, jossa oli kaikenlaisia hedelmäpuita. Sanokaa, minkä hedelmän tahdotte, ja ruvetkaa sitten hyviin väliin ukkovaarin kanssa — sillä hän se voi tarjota niitä! Kukkiakin siellä oli aika lailla, ja varsinkin iltasin ne tuoksuivat niin väkevälle, että Enefan päätä alkoi ihan kivittää, kun hän istui avonaisen ikkunan vieressä ommellen. Tuntui kuin joku olisi heilutellut kamarissa suitsutusastiaa.

Elkääkää luulkokaan, että vanhan tuvan tarvitsi hävetä itseään, vaikka olikin satavuotias ja vanhempikin. Enefan isävainaja oli lomahetkillään maalailnut ja siistinyt sitä, niin että se näytti aivan uudelta. Olisi tietysti tuntunut suloiselta saada hiukan oikaista jäseniään päivän istumatyön jälkeen, mutta joka ilta oli räätäli ruvennut veistämään ja maalaamaan ja siistimään ja puhdistamaan, niin että sai ihmeitä aikaan.

Tuparakennuksessa oli kaikkiaan neljä huonetta. Alakerrassa oli kaksi: yksi suuri, jossa isoisä ja Jenik makasivat, sekä yksi pienempi. Suuressa oli tulisija ja oli siinä äärettömän suuri, viheriäksi maalattu uuni toisessa nurkassa; pienemmässä makasi Enefa. Ulkopuolella oli kuisti, ja rakennuksen vierellä olivat navetta ja ulkokuoneet. Yläkerran huoneista oli toinen ruokasuojana; toisessa säilytettiin "Betlehemia". Tämä Betlehem oli, Jumala ties, miten vanha; isoisä oli tehnyt sen nuoruudessaan ja järjestänyt sen rihmoilla, niin että kaikki — sekä ihmiset että eläimet — liikkuvat. Neitsyt Maarina keijutteli pientä Jeesuslasta, ja pyhä Jooseppi oli hänen apunaan, paimenet makasivat ja heiluttelivat polviaan seimen edessä, enkeli liiteli heidän yläpuolellaan kullatuilla siivillään, aasi ja härkä vierekkäin pilttuussa kääntelivät päätään, ja vähän matkan päässä seisoivat metsästäjä, joka tähtäsi hirveen, kutoja istui kangaspuittensa ääressä ja kutoi, tahkooja tahkosi, talonpoikaisvaimo kirjasi voittoa, kaksi vuohta puski toisiaan ja kauimpana näkyi Jerusalemi, jossa Herodeksen sotamiehet murhasivat hirveimmällä tavalla pieniä vasta syntyneitä poikalapsia.

Sanokaas, eikö se ollut ihmeellistä!

Ei ainoastaan kylän nuoret, vaan vanhatkin pitivät Betlehemiä oikeana ihmeenä. Jouluaatosta kynttiläpäivään saakka ei isoisä saanut tehdä muuta kuin viedä lapsia kamariin, jossa se oli, vedellä nauhoja ja selittää heille kaikkea. Niin kauan kun Otik Mrakot oli kotona, oli Betlehemistä oikea vastus isoisälle. Poika tuli hänen luokseen pari kertaa päivässä eikä koskaan voinut katsoa kylkköön yläkerrassa olevia suloisuuksia; yhtenänsä täytyi isoisän näyttää ja selittää. Ennen muinoin olivat kaikki vuoristolaiset vaeltaneet Podhaiskylle joulunpyhinä nähdäkseen Betlehemin. Bilystä ja Bystrystä saakka oli tullut kansaa ajaen reissään. Mutta aikaa myöten oli alettu kääntää ajatuksia muualle. Kaikki muuttuu vanhaksi tässä maailmassa ja väistyy uuden tieltä.

Podhaiskyn lähin naapuri oli rikas talonomistaja Mrakot, oikein kelpo vanhankansan nainen. Hän oli lämpimästi kiintynyt heihin, varsinkin Enefaan, ja hän huokasi usein ajatellessaan, että näiden kunnan ihmisten täytyi olla niin köyhiä, kun sitä vastoin joukko tyhjän toimittajia elää rikkaudessa ja ylellisyydessä. Itse hän ei koskaan voinut käsittää, miten voi tuntea itsensä tyytyväiseksi ja onnelliseksi, jos ei omistanut monta tynnörinalaa maata ja kokonaista karjalaumaa. Mutta hän ei surkutellut heitä ainoastaan huulilla, kuten rikkaat joskus tekevät, vaan koetti myöskin kaikin tavoin auttaa heitä. Jenik sai alituisesti käydä työssä hänen kartanossaan, ja hän oli luvannut tehdä hänet aikuiseksi tultua työnjohtajakseenkin. Muori huomasi, että pojasta kyllä mies koituu, vaikka hän tätä nykyä tekikin mielummin vihellyspilliä, kesytti oravia ja harakoita ja laittoi ansoja linnuille, kuin kassaroi koivuja lampaiden ruuaksi ja vartioi hanhia ja lehmia.

Paitsi Podhaiskya ei Mrakot muori seurustellut kenenkään muun kylän asukkaan kanssa. Ukkovaarin luo hän meni saamaan neuvoja; Jenik ratostutti häntä päähänpistoillaan ja Enefa oli hänen

lohdutuksensa ja tukensa. Mrakot muorilla oli syvä sydänhaava. Hän oli kärsinyt yhtä suuren ja korvaamattoman tappion kuin Enefakin ja se lähensi heitä toisiinsa. Molemmilla heillä oli taipuva mieli ja tunnokas sydän, ja siitä syystä he ymmärsivät toisiaan niin hyvästi Ainoa erotus oli se, että Enefa oli korkeampi-, ylevämpisieluinen. Mrakot muori taipui hänen tahtoonsa ja käyttäytyi ikäänkuin nuorempi ystävä vanhempaa kohtaan. "Se tyttö vasta osaa saattaa vaivaisen sielun autuaitten asunnoille", sanoi hän silmät kyyneleissä, sen jälkeen kun he olivat keskustelleet muutamia tunteja ja hän oli valitellut surujaan tyttölle.

Ainoastaan kolme vuotta oli Mrakot muori elänyt yhdessä miehensä kanssa, ja sillä aikaa hän ei ollut nauttinut paljoa onnea. He eivät olleet ottaneet toisiaan rakkaudesta; molemmat he olivat antaneet pois sydämensä, mutta vanhemmat yhdistivät heidät, ja mitä he eivät tahtoneet, sitä täytyi heidän tahtoa, ja mitä he tahtoivat, sitä he eivät saaneet tahtoa. He menivät käsi kädessä alttarin luo, mutta heidän rahansa olivat ainoat liiton tekijät. Tyttö todellisena ja rehellisenä vaimona unohti kuitenkin pian miehensä tähden komean, kelpo nuorukaisen, joka oli ollut hänen ensimmäinen rakkautensa; mies sitä vastoin ei antanut vaimolleen koskaan anteeksi sitä, että hänet oli pakotettu ottamaan tyttö vaimokseen ja ettei hän ollut saanut sitä, jota oli tahtonut. Hän käyttäytyi edelleenkin kylmästi ja vieraasti eikä sanonut vaimolleen koskaan ainoatakaan ystävällistä sanaa, vaikka tämä olikin sekä kaunis että komea ja hyvä ja vilpitön sydämmeltään. Luultavasti johtui hänen vastenmielisyytensä siitä, että hänen ensimmäinen morsiamensa oli heittänyt kourallisen hautausmaan multaa heidän väliinsä, juuri silloin kun he vihkimisen jälkeen tulivat ulos kirkosta. Muoria kiusasi, kun hän muisti miehensä kylmyyden ja vihaisuuden, vielä tämän kuoleman jälkeenkin, ja vaikka mies nyt olikin maannut haudassa kolmattakymmentä vuotta, kärsi hän siitä yhä vieläkin.

Heillä oli yksi ainoa lapsi, poika, joka oli isäänsä kuin marja. Hänelle edes hän olisi tahtonut omistaa rakkautensa, mutta vainaja oli pannut tähän esteitä eikä poikakaan näyttänyt olevan erittäin kiintynyt äitiin. Mrakotilla oli Pragissa veli, joka oli asianajaja, ja tämän hän teki pojan holhoojaksi, ja määräsi, että koska kylässä ei ollut mitään korkeampaa koulua, Otik kasvatettaisiin sedän kodissa: jos hän näytti halua lukemiseen, sai hän jatkaa lukujaan ja tulla tohtoriksi samoin kuin setä. Mitä voikaan Mrakot muori tehdä? Aikoja myöten täytyi hänen kuitenkin jättää poika langolleen. Hän toivoi kuitenkin, että Otik ikävöisi kotiin hänen luoksensa ja että hän jonakuna kauniina päivänä aivan odottamatta ilmestyisi kotikartanolle; sillä pakottaa häntä lukemaan ei ollut kuitenkaan ollut isän tarkoitus.

Mutta setä osasi laittaa asiat niin, että Otik ei tuntenut vähintäkään halua jättää Pragia; päinvastoin miellytti häntä kaupunki ja kaupunkilaiselämä niin suuresti, ettei hän koko opintoajallansa kertaakaan tullut kodissa käymään. Loma-ajat hän vietti setänsä kanssa matkoilla ja niin ihmeellisesti osui aina, etteivät he koskaan palanneet Pragiin ennen kun viimeisenä päivänä, jolloin luonnollisesti ei ollut enää aikaa matkustaa Jeshtshediin. Holhooja pelkäsi nimittäin, että äiti ottaisi pojan luokseen ja kehoittaisi häntä jättämään luvut mielestään, ja se olisi vähentänyt suuresti asianajajan tuloja, sillä veli oli määrännyt suuren summan pojan ylläpidoksi. Jos Mrakot muori tahtoi tavata poikaansa, täytyi hänen matkustaa Pragiin, ja siellä osasi holhooja aina asettaa niin viisaasti, ettei hän koskaan jäänyt kahden kesken pojan kanssa niin kauaksi, että olisi ennättänyt keskustella vakavasti hänen kanssaan. Hän palasi aina kotiin raskaalla sydämmellä, vaikka Otik luki ahkerasti ja edistyi pian, eikä äiti koskaan kuullut hänestä mitään moitteita.

Mutta Mrakot muori oli vaatimaton ja suora. Hänestä tuntui siltä kuin se, mitä Pragissa opetettiin, ei mitenkään olisi voinut olla Jumalalle mieluista; se oli liiaksi maailmallista ja väänneltyä hänen mielestään. Oikean viisauden hän luuli löytävänsä Podhaisky ukon luota, ja hyödyllisintä ja parhainta oli hänen mielestään maanviljelijän rauhallinen elämä. Hänestä tuntui myöskin siltä kuin ei poika olisi ollut oikealla tiellä, mutta se tuli kenties vaan siitä, että hän oli mielessään tyytymätön poikaan. Hän ei voinut antaa pojalle anteeksi, että tämä antoi vieraan miehen asettua niin kokonaan heidän välilleen. Pojan kummallinen välinpitämättömyys kotiseutua kohtaan ja hänen kasvatuksensa suunta olivat okana muorin sydämmessä ja naulana hänen ruumisarkussaan.

Näitä huolia hän purki Enefalle; näiden tähden muori tuli hänen luokseen lohdutettavaksi. Ja usein täytyi Enefan panna ihan viimeiset voimansa liikkeelle saadakseen hänen raskasmielisyytensä poistetuksi. Leski näki edessään yksinäisen, hylätyn vanhuuden, surua ja kaipausta hautaan saakka. Voihan hän tosin myöä talonsa tai edes vuokrata sen jollekin ja muuttaa pojan luo Pragiin; mutta hän ei sietänyt ajatellakaan, että joku toinen johtaisi ja määräilisi tilalla, jossa heidän esi-isänsä olivat ahkeroineet ja työskennelleet jälkeläistensä hyväksi, jossa he olivat otsa hiessä muokanneet heille maata. Hänen mielestään se olisi ollut syntiä. Sitä paitsi hän ei voinut sietää kaupunkia. Hänestä tuntui aina siltä kuin hän olisi ollut tukehtumaisillaan sakeassa ilmassa, kapeilla kaduilla ja pimeissä huoneissa, eikä hän aivan suorastaan tahtonut puhua, mikä kiusa oli käydä puettuna pitkiin, kahiseviin hameisiin ja tunkeilla tuntemattomien ihmisten joukossa! Kaikki, jotka hän näki, olivat hänen mielestään linnunpelättiä, ja kaikki, jotka näkivät hänet, nauroivat ja tekivät hänestä pilkkaa. Kun hän oli ollut kaupungissa neljännestunnin ajan, alkoi kaikki pyöriä hänen päässään, eikä sekään auttanut, että hän veti valkean päähineensä silmilleen ollakseen näkemättä mitään. Hän ei mitenkään voinut

käsittää, miten Otik, joka oli kuitenkin hänen lihaansa ja vertansa, voi viihtyä niin hyvin kaikessa tässä korvia särkevässä melussa ja hälinässä; ja tämän nuhteen hän vielä teki pojalleen loukkaantuneessa, valittavassa äidinsydämessään.

* * * * *

Siinä laskiaisen tienoilla on Jeshtshedissämme Jumala paratkoon aina paha ilma, mutta tänä vuonna se vasta oli päin mäntyyn. Lunta tuli yhtenä, ja tuuli vaan vinkui ja ulvoi. Pahinta kuitenkin oli laskiaislauantaina. Vuorilla raivoili, ikäänkuin kaikki metsät olisivat joutuneet epäsopuun ja ruvenneet tappelemaan, ja aina väliin kuului rusketta ja jyrinää, samanlaista kuin silloin kun myrskytuuli nousee kaukaa ja tulla viuhahtaa vastaan. Silloin tällöin kuului muutakin ryskettä: puut ruskivat myrskypuuskien heitellessä niitä kumoon. Jos ei metsä olisi ollut suojelemassa Podhaiskyn tupaa, olisi heille varmaankin käynyt onnettomasti, mutta nyt ei tuuli onneksi voinut siihen tarttua sellaisella voimalla kuin se veijari olisi tietysti tahtonut. Siitä syystä se kosti tästä toisaalla ja tempasi kylässä maahan kaikki katot, joita ei oltu nidottu kahleilla, toivossa, ettei se kuitenkaan nousisi niin pahaksi. Sanalla sanoen oli oikea tuomiopäivä.

"Kunpa vaan Mrakot muori ei vilustuisi Pragissa ja saisi takaisin leiniä sormiinsa, jota minun oli niin vaikea parantaa keväällä", sanoi Enefa, kun tuuli kerran painalsi entistään kovemmin. Hänellä oli nähtävästi suuri huoli vanhuksesta.

Noin viikko takaperin oli Mrakot muori saanut äkkiarvaamatta kirjeen pojalta, joka oli ihastuksissaan ilmoittanut tulevansa näinä päivinä vihityksi tohtoriksi. Äidin täytyi pakostakin tulla Pragiin ollakseen läsnä juhllisuuksissa, jatkoi hän, muutoin olisi juhla hänestä aivan pilalla. Mitä voikaan Mrakot muori muuta kuin totella sellaista rukousta! Hän antoi valjastaa vaunujensa eteen ja läksi matkalle talvesta ja rajuilmasta välittämättä.

"Pragissa ei mahtane olla tällainen ilma; olen kuullut kerrottavan, että kaikki tuulet lentävät Pragin yli", rauhoitti ukko vaari poikansa tytärtä. Hän istui Enefan vierellä ja kyni höyheniä pöydällä tuikkavan talikynttilän ääressä. Vanhain tapaan hän ei suonut itselleen hetkenkään lepoa; olisipa hyvä, jos nuoret edes osaksi tahtoisivat olla heidän kaltaisiaan.

"Sillä siellä ei ole ollenkaan niinkuin meillä", jatkoi isoisä, Enefan ahkerasti ommellessa, "täällä on vanhastaan kaikilla talvikummituksilla pesäpaikkansa. Me saamme taistella tuulta ja pakkasta ja pyryjä vastaan, samalla kun ihmisillä toisessa paikassa maata on päiväpaistetta ja leutoa säätä. Jos ei ole ollut täällä lapsuudesta asti, niin ei tätä kestä, mutta meidän mielestämme on kaikki niinkuin pitääkin olla, emmekä me välitä paljoa nurkkieimme ulkopuolella olevista rauhattomuuksista. Mrakot muorista et tarvitse olla huolissasi; hän ei sitä paitsi liiku paljon ulkona."

"Ei, se on totta. Mitäpä hän tekisi ulkona? Juhlallisuudet pidetään tietystikin jossain lämpimässä ja hausassa huoneessa, jossa ei tiedetä talvesta eikä tuulesta. Voi, miten olisi hauskaa saada joskus nähdä sentapaista! Tai kunpa edes Mrakot muori muistaisi, mitä on nähnyt! Mutta hän ei välitä sellaisesta eikä ole edes iloinen poikansa menestyksestä. Ajatelkaas, miten erilaisia ihmiset voivat olla! Minun mielestäni ei voisi äidillä olla onnellisempaa hetkeä kuin silloin kun hänen poikansa tulee tunnustetuksi opintonsa päättäneeksi. Sillä sitä kai tohtorin arvo tarkoittaa? Minä olen aina ajatellut, että se on samanlaista kuin se kun miehiä tehtiin ennen muinoin ritareiksi. Eikö niin, isoisä?",

"Mahtaa olla", nyökäytti ukko, "mutta sen saamme kohta kuulla. Mrakot muori ei kaikessa tapauksessa matkustanut niin iloisena, kuin olisi luullut. Sinua se ihmetyttää, mutta ei minua. Muori tahtoi mieluummin pitää ainoaa poikaansa kotonaan kuin maailmassa vieraiden ihmisten luona. Hänen mielestään voi ihminen olla yhtä arvokas ja toimittaa yhtä paljon, vaikka hänellä ei olekaan mitään korkeaa paikkaa tai arvoa. Pojan sydän on muorille suurempi arvoinen kuin hänen oppinsa, ja minä ajattelisin samalla tavalla, jos olisin muorin sijassa. — Mutta kuules! Eikö tuo kuulunut mielestäsi karalta? Saatpas nähdä, että *shtvaanit* [koirapari, jolla on tuliset jalat ja tuliset silmät] ovat ulkona tänä iltana."

Enefa käänsi arasti päätään, kuulosti hetken myrskyn raivoisaa riehuntaa ja teki ristinmerkin. Itse asiassa hän kuuli miten *shtvaanit* haukkuivat ja ulvoivat kaukana etäisyydessä.

"Katso niin vähän kuin voit ikkunaan päin", varoitti isoisä ja kumartui itse lähemmäksi työtään, "on aina parasta olla välittämättä sellaisesta niin paljon kuin suinkin. 'Anna lentävän lentää, anna makaavan maata, sule sinä silmäsi', sanoo sananlasku. Kerran tällaisena myrsky-yönä kuulivat Macanovilla *shtvaania*; koko talonväki sattui olemaan sisällä. Nuoret rengit ivasivat *shtvaania* ja matkivat sitä ja huusivat 'hau, hau, hau', vaikka vanha isäntä kielteli heitä vähä väliä. Mutta kuta enemmän hän kielsi, sitä pahemmaksi he tulivat, aivan niinkuin nuorten on tapana. Yhtäkkiä menee ikkuna rikki kauhealla räminällä, ja lampaan puolisko viskataan huoneeseen! 'Siinä on teille palkinto siitä, että autoitte meitä haukkumaan!' huutaa ääni. Kaikki kaatuivat maahan kauhistuksissaan, monet menivät pyörryksiin ja

vanha Macanov sai siitä kuolemansa. Minä olin hänen hautajaisissaan."

Enefaa värisytti ja hän jatkoi ahkerasti ompelemistaan. Mutta miten lie ollutkaan, hän vaan ei voinut olla kuuntelematta mitä ulkona tapahtui.

Yhtäkkiä hän päästi ompelun käsistään. "Ei se ole ainoastaan *shtvaani*, jonka ääni kuuluu, isoisä, se on joku muukin. *Shtvaanit* ovat tähän aikaan Jeshtshedin puolella, mutta Melusina on aivan meidän vierellämme. Kuulkaas vaan, miten hän itkee ja valittelee ikkunojemme ulkopuolella! Voi, antakaa minun antaa hänelle jotain. Minä avaan ja sulen ikkunan niin pian, ettei minulle voi tapahtua mitään, vaikka ulkopuolella olisikin jokin väijymässä. Minä en voi sietää kuulla hänen valittavan tuolla tavalla".

Isoisä suostui, vaikka vastenmielisesti.

"Mutta tee, mitä aijot, pian", kehoitti hän.

Enefa nousi kiireesti ylös, meni viereiseen huoneeseen ja pisti kätensä ruukkuun, joka oli seinäkaapissa. Sen jälkeen hän avasi ikkunan, heitti kourallisen leivänmuruja korkealle ilmaan ja huusi niin kovasti kuin taisi:

"Siinä saat, jumalaton, siinä saat illallista lapsillesi!"

"Tässä minä nyt olen eheänä, ja Melusina on saanut, mitä hän on pyytänyt niin hartaasti", sanoi hän hymyillen isoisälle, asettuen taas istumaan tämän vierelle.

Samassa hän sattui hiukan työkkäämään pöytää, niin että hänen saksensa putosivat lattialle.

"Sakset tietävät vieraita", sanoi hän kummastuneena, ja otti ne lattialta, "kukapa voisi tulla meille tänään tällaisessa ilmassa ja vieläpä näin myöhään. Mutta eikö sinun mielestäsi ole vähän hiljempaa ulkona, sitten kun annoin Melusinalle leipää?"

"Päivällisistä asti olen minä tietänyt, että joku tulee meille", sanoi ukkovaari, välittämättä kysymyksestä. "Jenik lakasi tänään uunia, ja se vetää aina ihmisiä taloon, ja sitten putosi ulos hehkuva hiili, ja se tietää, että pyydetään joku ruualle. Sitä paitsi on kissa maannut ja nuollut itseään koko iltapäivän, ja kärpänen on surissut minun korvani juuressa. Joku tulee meille, ja tuopa hän vielä uutisiakin tullessaan."

Enefa ravisti vakavana päätään.

"Tänään ainakaan eivät merkit pidä paikkaansa", sanoi hän epäillen, "katsos kelloa, se käy kahdeksatta. Tuuli ei ulvo nyt niin kovaa, mutta lunta tulee pistävää kuin nuppineulat. Se, jolla ei ole pakkoa, se ei pistä päätään ovesta ulos tänään. Ainoa mahdollisuus on, jos joku olisi äkkiä sairastunut ja laittaisi hakemaan minua. Mutta vierasta ei tule, ei ihan varmaan."

"Voi kyllä sattua, etteivät merkit pidä paikkaansa", myönsi isoisä. "Kun ihminen niin usein pilkkaa Jumalaa, tahtoo Jumalakin joskus näyttää ihmiselle, mikä vaikea asia se on, ja niin sattuu, että mikä on aina ennen käynyt toteen, ei enää toteudukaan, ja ihmiset ovat noloina sanoistaan. Minä petyin kerran pahasti, mutta siitä minä olen iloinen, sillä se oli paraiksi."

"Milloin se oli?"

"Se oli silloin, kun sinut oli kastettava. Sinut piti viedä kirkkoon heti päivällisen jälkeen. Kaikki oli järjestyksessä: leipä, juusto, voi ja ruukullinen olutta oli pöydällä. Sinä, olit kääritynä punaseen kapaloon, ettei kukaan tulisi sinua panettelemaan; äitikummit seisoivat valmiina ja odottivat, mutta kummi-isä ei tullut. Pimeni, eikä sittenkään vielä näkynyt ketään. Kummi-isäsi oli mennyt markkinoille kaupunkiin; siellä hän joi itsensä humalaan eikä päässyt lähtemään kotiin, vaan jäi istumaan kapakkaan; ristiäiset ja kummina olonsa ja kaikki hän oli unohtanut tykkönään. Minä ajattelin tietysti, ettei ristimisestä tulisi mitään, ja menin metsään hakemaan vähän havuja, jotka olivat siellä valmiiksi sidottuina. Mutta sinun kummi-isäsi vaimo oli lähtenyt etsimään ukkoansa, tapasikin hänet onnekseen, pisti hänen päänsä puroon ja toi hänet mukanaan tänne. Kun tulin tänne takaisin, sain kuulla, että he juuri olivat lähteneet viemään sinua kirkkoon. Sillä kertaa minä en ollut hyvilläni äidillesi. 'Mitä sinä, ymmärtämätön vaimo, ajattelit', toruin minä häntä, 'kun laitoit lapsen ristittäväksi tähän aikaan päivästä? Katso nyt ulos, siellähän on pimeä kuin haudassa. Nyt saat nähdä, että tyttösi tulee yhtä mustaksi kuin se tunti, jolloin hänet ristittiin.' Äitisi otti tuon hyvin sydämmelleen ja tarkasteli joka päivä huolestuneesti, rupeaisitko sinä mustumaan. Mutta hän ei saanut vähintäkään syytä suremiseen. Tukkas ja silmäsi vaan tulivat yhtä mustiksi kuin se ilta; se ei lyönyt ihoon... Mutta miten se olikaan? Sanoithan ruuan olevan valmista? Jenik, Jenik!"

"Kyllä", kuului Jenikin ääni ylisiltä, jossa hän varmaankin oli syöttämässä vasta pyydystämänsä oravaa.

Samassa kuului kova koputus tuvan ovelle. "Siellä se vieras kuitenkin on!" virkahtivat isoisä ja Enefa yhdellä aikaa. Viimeksi mainittu tarttui kiireesti kynttilään ja jaoksi avaamaan.

"Elä aukaise, ennenkun kuulet, kuka siellä on", huusi isoisä hänen jälkeensä, "jotta emme saa tapaamaan sellaista, joka ei tänne kuulu." Enefa totteli neuvoa.

"Kuka siellä?" kysyi hän, mutta kuultuaan ainoastaan äännähdyksen vastaajalta, päästi hän huudahduksen ja heitti oven selkoselälleen myöhäiselle, mutta nähtävästi tervetulleelle vieraalle.

"Tekö muori, ja teidän lankonne? Ennen minä nyt muita, en tiedä ketä, odotin kuin teitä!" lausui hän iloisesti. Samalla kuului tuleva puistelevan vaatteitaan ja koputtavan lunta jaloistaan etehisessä.

"Ei kai ole vielä neljännestuntiakaan siitä, kun isoisä ja minä istuimme ja puhelimme että te, muori, kenties vilustuisitte Pragissa, ja silloinhan te jo olitte kotona lämpimässä", jatkoi Enefa. "Mutta mikä on syynä, että tulette näin myöhäiseen ja tällaisessa ilmassa? Ajatelkaas, jos olisitte kastunut tulomatalla ja saisitte kuumeen ruumiiseenne! Minkä tähden ette ennemmin lähettänyt minua noutamaan? Mutta tupamme ei ole niin hieno, että tarvitsette pelätä sisään astumista. Tehkää hyvin, tehkää hyvin! Sillä tavalla niin. Jumala siunatkoon ja tervetuloa kotiin Pragista, muori!"

"Jumala siunatkoon, Jumala siunatkoon ja tervetuloa kotiin!" huusivat sekä ukko vaari että Jenik. He olivat Enefan puheesta ymmärtäneet, kuka tulija oli, ja kiiruhtivat ovelle juuri parhaiksi tavataksaan vanhanpuoleisen, lihavahkon talonpoikaisvaimon, jolla oli pyöreät, hyvänsuovan näköiset kasvit. Hänen jälessään tuli vielä toinen vanhahko vaimolyllerö, jolla myöskin oli pulleat, hyväntahtoiset kasvit — oikea jäljennös emännästään, jota hän alituisen seurasi katseillaan ja koetti matkia hänen pienimpiäkin liikkeitään. Hänellä oli suuri paketti kainalossaan.

"Kiitän teitä ystävällisestä vastaanotostanne ja siitä, että olette ajatelleet minua", vastasi Mrakot muori, sydämmellisesti ojentaen jokaiselle kättään. Hänestä voi huomata, että hän tuli yhtä mielellään kuin oli nähtykin täällä, ja että hän tunsii olevansa täällä kuin kotonaan. Anka seurasi uskollisesti hänen esimerkkiään: ojensi kaikille kätensä ja hymyillä virnisteli samalla jokaiselle ystävällisesti.

"Sinä arvasit oikein, Enefa, samoin kuin aina teetkin", jatkoi Mrakot muori. "Minä vilustuin todellakin Pragissa, mutta niin pahasti kuin sinä luulet, ei kuitenkaan käynyt, enkä minä tule nyt sinun luoksesi parannettavaksi.

"Mutta anna tuon tuolin olla paikoillaan, ukkovaari, eläkä sinä, Jenik, vaivaa itseäsi; en minä eikä Anka aijo istuutua. Me lähdemme tiehemme, heti kun olemme saaneet asiamme toimitetuksi."

"Aijotteko ottaa minulta kermaa, koska ette tahdo istuutua?" nuhteli heitä Enefa.

"Ei, ei, se on totta, kuules Anka, me saamme luvan istuutua hetkeksi. Anna Enefalle pakettisi. Minulla on siinä kappale vaatetta. Katso sitä, tyttöriepu, ja sano minulle pidätkö siitä. Sinun pitää ommella minulle siitä tusina paitoja, niin hienoja kuin ne olisivat kuninkaan pojalle. No, miltäs näyttää? Ei kiitoksia, isoisä, kyllä minä rupesin istumaan, mutta näin myöhään minä en syö. Elä tuijota minuun, Anka, vaan leikkaa itsellesi palanen leipää, ettei poikasi juoksisi sinulta tiehensä."

"Ettei poikani juokse minulta tiehensä", jutteli vanhapiika, leikaten itselleen palasen isoisän tarjoomasta leipäkakkarasta.

Talonväki tarttui myöskin yksinkertaiseen ateriaan käsiksi.

"Ettäkö minun, on ommeltava paitoja tästä ihan kuin kuninkaan pojalle?" sanoi Enefa, tarkastaessaan tutkivasti vaatetta, joka loisti kuin puhtain hopea.

"Niin, mutta elä pelkää, siitä tulee vaan minun kuninkaan pojalleni."

"Otikille!" huusi Enefa. "Miten hauskaa on saada ommella hänelle! Olkaa varma, että minä olen koettava parastani."

"Mitäs sanot siitä, että minä odotan tuota vastaleivottua tohtoria tänne vuoristoon heti kun ilma muuttuu kauniiksi?"

"Onko se mahdollista?" huudahti Enefa ja löi kätensä yhteen iloisessa hämmästyksessä. "Siinä on nyt se uutisen, jota kärpänen surisi tänään isoisän korvaan. Ja minä kun en sitä uskonut! Ajatelkaas, että hän lopultakin tahtoo näyttäytyä meille! Onnittelen teitä, muori, onnittelen ihan sydämmeni pohjasta!"

Ja Enefa puristi lämpimästi kunnan eukon kättä.

"Odota siksi, kunnes saat nähdä, tuottaako se minulle todellakin iloa", huokasi Mrakot muori. "Enhän minä tunne häntä ollenkaan enkä tiedä yhtään, mitä hänessä on, paitsi tuota viisautta. Mutta käyköönpä

ilon kanssa miten tahansa, minä otan hänet kuitenkin vastaan rakkaana lapsenani, ja teen kaikki mitä voin saadakseni hänet viihtymään ja pysymään täällä äitinsä luona esi-isiensä talossa edes muutamia viikkoja. Minä koetan unohtaa, että hän on niin kauan välittänyt enemmän setäheittiöstään kuin minusta, ja koetan antaa hänelle anteeksi sen, että hän on ollut minua kohtaan niin välinpitämätön. Sen olen tekevä. Mutta ennen kaikkea tahdon, että hänen tullessaan kotona on kaikki hienosti ja hauskasti, ja niin aijon myös hämmästyttää häntä kauniilla liinavaatevarastolla. Paitojen jälkeen minä annan sinulle pyheliinoja ja pöytäliinoja ommeltavaksi. Pidä kiirettä minkä voit, jotta kaikki olisi hänen tullessaan valmiina piirongin laatikoissa. Ennätin tuskin kavuta reestä ja lämmitelläitä hiukkasen, ennenkun juoksin tänne, jotta saisit panna työt alulle ja jottei kukaan muu tulisi minun tielleni. Tahtoisin saada edes jotain oikein kunnollista aikaan; puuttuu vielä niin paljon, ja tuskin tiedänkään, millä alkaa. Yläkerran kamari täytyy minun maalauttaa uudelleen keskellä tätä pakkasta ja laitattaa sinne uusi lattia; monta sohvaa täytyy päällystää ja moneen polsteriin saada uudet höyhenet — niin, minun täytyy tehdä ihan parastani, että hänelle tulee vähän kaupunkimaista ja ettei hän säikähdä täältä pois."

"Mutta elköö vaan olko liiaksi levoton, te saatte kuin tanssilla kaikki tuon valmiiksi kevääseen. Tänä vuonna saamme varmaankin odottaa kauan ensimmäistä pääskystä, ja ennemmin kai ei teidän poikanne tulekaan", rauhoitti Enefa innostunutta äitiä. "Minun työstäni ei teidän tarvitse olla levoton. Minä alan ihan huomisesta päivästä, niin sunnuntai kuin onkin ja vaikka sanotaankin, että sen, joka tekee työtä sunnuntaina, sen sormet palavat pois kiirastulessa."

"Minä rukoilen Herraamme, ettei hän laskisi sitä niin suureksi synniksi, koska teet sen valmistaaksesi köyhälle leskelle iloa. Mutta sehän on totta! Nythän on laskiainen, ja sinä tahdot varmaankin olla mukana tanssiseurassa?"

"Minä en aijo panna jalkaani tuvan ovea ulommaksi."

"No, mutta silloin he tulevat luoksesi 'uusi kesä' mukanaan?"

"Vaikka he hakisivat neljällä hevosella, niin he eivät saa minua mihinkään ravintolaan."

"Sinä olet tyttö, jonka vertaista ei löydy koko maailmasta, sen minä olen aina sanonut. Kun tuot minulle paidat, niin minä kerron sinulle kaikki, missä minä olen ollut mukana. Se on varmaan huvittava sinua. Mutta niin paljoa minun kuitenkin täytyy sanoa sinulle nyt, että minä olen vielä aivan pyörällä päästä kaikesta, mitä minä olen nähnyt ja kuullut. Teitä, ukkovaari, minä erittäinkin muistin kaikissa noissa juhlallisuuksissa; teidän olisi pitänyt olla siellä kuulemassa, miten Otik rupatteli kaikkien noiden herrain kanssa. Nyt minä käsitin ensi kerran, että poika on kuitenkin mahtanut oppia siellä jotain. Voitteko ajatella, hän teki heidät kaikki sanattomiksi ja lasketteli milloin latinaa, milloin tshekkiä. Muutamat noista, jotka saivat myöntää hänen olevan oikeassa, olivat yhtä vanhoja kuin te, ja monella oli rinta täynnä pieniä tähtiä ja se merkitsee, että he ovat kuuluisia ihmisiä. Ja kaikkein, jotka olivat salissa, täytyi myöntää hänen olevan oikeassa ja tunnustaa hänet yhtä viisaaksi ja järkeväksi kuin he olivat itse. Mutta minä olen varma siitä, ettei se ollut heidän mieleensä, että sellaista poikaa pidettiin tasa-arvoisena heidän kanssaan ja että sellaiselle osotettiin niin paljon kunniaa. Sitten he panivat hänen sormeensa kultasormuksen, joka oli niin paksu, etten osaa sanoa, ja ripustivat koreat vitjat hänen kaulaansa, ja sitten rumputettiin ja soitettiin sen kunniaksi, että hän oli voittanut heidät, ja sitten suuteli häntä jokainen noista herroista poskelle, ja sitten lie ottivat hänet mukaansa erääseen lähellä olevaan kappeliin, jossa pidettiin messu. Se se oli, joka ilahutti minua kaikista enimmin; minä olin ajatellut, että ihmisillä, jotka ovat lukeneet niin paljon, ei olisi aikaa välittää Jumalasta, ja usein minä en maannut öillä pelkästä pelosta, että he viekottelisivat Otikin jumalattomille teilleen. Nyt minä edes tiedän, ettei hänen sielunsa ole hukassa. Mutta mitä te sanotte siitä, että he rumputtivat ja soittivat minullekin, kun minä langon kanssa laskeusin reestä tuon suuren linnan edessä, jossa se pidettiin? Luulin ihan kuolevani häpeästä. En tiedä, miten hän lienen tullut saliin, mutta siellä he istuttivat minut ensimmäiseen penkkiin; en tiennyt minne kääntyä häpeästä. Mutta kun sitten Otik astui esiin ja kiitti minua kaikkein ihmisten kuullen siitä, että olin antanut hänen lukea, silloin minä unohdin kaikki ja itkin ihan sydämmeni pohjasta. Hän ei tiedä hän eikä tule koskaan tietämään, miltä minun sydämmessäni tuntui, silloin kun minun täytyi repiä hänet rinnastani ja antaa hänet toiselle, aivan kuin hän ei olisi ollutkaan minun. Isä hänen oli kunnan mies, mutta lempeä aviomies — se hän vaan ei ollut. Sitten me olimme hienoilla päivällisillä langon luona, mutta elköö luulkokaan, että hän itse maksoi sen. Eihän toki! Minä istuin Otikin vieressä, ja sillä aikaa kun muut joivat, käytin minä tilaisuutta puhella hänen kanssaan, niinkuin on luonnollista, että äidin on puhuttava lapsensa kanssa. Minä sanoin hänelle, miten minä ikävöin häntä, ja hän lupasi ettei mikään eikä kukaan pidättäisi häntä tulemastakin minua tervehtimään. Mutta arvelkaas, minä sain selville, että vaikka hän on tohtori, ei hän kuitenkaan ollenkaan käsitä parantaa sairaita; sen sijaan hän osaa kaikki lait, mitkä on kirjoitettu maan päällä, ja kun hän vaan tahtoo, pääsee hän keisarin neuvoskuntaan ja tulevaisuudessa hän kenties pääsee auttamaan keisaria maan johtamisessa. Se ei merkitsekään aivan vähän."

Enefa kuunteli kädet ristissä, täynnä ihmettelyä ja kunnioitusta.

"Enkö minä ole aina sanonut teille, ettei oppi ole ainoastaan kaunista ja kunniakasta, vaan myöskin hyödyllistä, eikä ollenkaan ainoastaan laiskureille, jotka eivät tahdo tehdä työtä?" puhkesi hän sanomaan. "Teidän Otikinne — mutta nyt kai minä en rohkene enää sanoa häntä siksi; miksikä ihmiset kaupungissa sanovat häntä — herra tohtoriksi kenties?"

"Niin, niin ne sanovat kaikki", vastasi Mrakot muori jonkunlaisella itsetunnolla, "mutta sinä voit kernaasti sanoa vanhaan tapaan. Tehän olette samalta paikkakunnalta."

"Niin, luonnollisesti, mutta ei sellainen vaikuta asiaan. Minun täytyy totuttautua sanomaan häntä tohtoriksi. Jos minä joskus tulisin hänen kanssaan puheekkain ja hairahtuisin tuolla tavalla, saisin minä hävetä. Mutta tahtoisinpa tietää, voisinko minä puhua hänen kanssaan? Mitä hän sanoo? Voiko häntä ymmärtää tai puhuuko hän niin oppineesta, että vaan oppineet käsittävät häntä? Mutta sehän on totta, koska te, muori, ymmärrätte häntä, niin voin kai minäkin tehdä sen. Minä muistan Otikin, tohtorin sanoakseni, aivan kuin unessa. Kerran kun minä leikin pihallamme muiden lasten kanssa, tuli hän meille, katsoi leikkiä vähän aikaa ja opetti meitä sanomaan:

"Puron vartta reunustaa
Suurta, pientä katajaa,
Ken nyt sanan arvaa vaan,
Piiristä se mennä saa.

"Mahtaneekohan hän enää muistaa sitä? Kyllä kai hän on unohtanut sen."

"Se on selvää; miten voit luullakaan muuta? Hänen on kyllä pidettävä päässään muita asioita kuin sellaisia tuhuumuksia. Kaikki neljä seinää hänen huoneessaan ovat täynnä hyllyjä, jotka ylettyvät lattiasta kattoon, ja ne ovat niin sulloitetut täyteen kirjoja, ettei voisi saada nuppineulaakaan niiden väliin. Ja kaikki läpeensä hän on lukenut! Miten sinun juolahtaa mieleesikään, että hän sellaisella päällä muistaisi tuollaisia lörpötyksiä?"

"Onko hänellä niin paljon kirjoja?" ihmetteli Enefa. "Ja kaikki lehdet ovat kirjoitetut täyteen? Mitähän ne mahtanevatkaan sisältää?"

"Ne ovat kaikenlaisia opettavaisia kirjoja, ei ainoakaan ole hovin vuoksi. Tehdäkseni hänet iloiseksi, kysyin minä, mitä ne sisältävät. Toisissa kerrotaan kaikista maailman kansoista, miten heille on käynyt ja käy ja tulee käymään. Toisiin on kuvattu kaikki maailman linnut ja kalat ja matelijat ja nelijalkaiset eläimet. Eräässä kirjassa oli kuvia siitä, millaista oli ennen, ennenkun Jumala loi maan ja pani ihmisen siihen asumaan. Se vasta oli ihmeellistä: siinä oli vaan tulta ja merta ja jos jonkinlaisia petoja, jotka matelivat vedessä; sinä et voi kiivaillakaan mielessäsi kaikkea; minä näin niistä unta yöllä."

"Silloin tietää Otik varmaan minkänäkönen on Herra Jumala ja neitsyt Maaria", kysyi Enefa leimuavin silmin.

"Niinkuin hän ei tietäisi sitä, kun hän tietää niin paljon muutakin? Jos vaan muistaisin, niin totta totisesti kysyisin häneltä. Voi, miten sinä kuitenkin ajattelet paljon, jota ei koskaan juolahtaisikaan minun päähäni! Minä kysyn sitä häneltä ihan ensimmäiseksi asiaksi; mutta ei, parempi on, että ukkovaari kysyy, hän on viisain meistä, ja se sopii parhaiten, että hän tekee sen."

"Minä en kyllä tule olemaan yksissä teidän poikanne kanssa", vastasi ukkovaari. Hän oli tähän asti kuunnellut äänettömänä naisten puhetta ja silloin tällöin vaan rykäissyt, aivan kuin jotain olisi takertunut hänen kurkkuunsa.

"Sepä vasta olisi kaunista, että te ette tulisi tutuksi minun poikani kanssa!"

"Hän on aivan liiaksi nuori minun ukkorähjän ymmärrettäväksi, ja niinä olen aivan liiaksi halpa voidakseni häntä huvittaa", vastasi isoisä harvinaisen terävällä äänellä.

"Mutta ajatelkaa, että hän on oppinut mies!" puuttui Enefa hänen puheeseensa, "sellaiset kuin hän eivät käännä ihmisille selkäänsä siitä syystä, että he ovat köyhiä; sen tekevät vaan sivistymättömät."

"Siinä sinä olet oikeassa", vakuutti Mrakot muori; "minä en tahdo kiittää häntä enemmän kuin hän ansaitsee, ja sen te tiedätte, etten ole koskaan tehnyt sitä; usein olen päinvastoin sanonut, että hänestä huomaa kyllä, ettei hänen äitinsä ole saanut häntä kasvattaa. Mutta siksi minä kuitenkin olen nähnyt, että tyhmää ylpeyttä hänessä vaan ei ole. Viime kerralla hän kysyi minulta vähän teistä, vaari; Enefaa hän ei muista. Paljoa hän ei muista meidän vuoristamme, hän oli vaan kymmenvuotias täältä otettaessa. Mutta teidän Bethleheminne, sen hän näkee vielä edessään niin selvästi, kuin hän olisi nähnyt sen viimeksi eilen. Hän sanoi minulle kerran olleensa maailman kaikissa teattereissa, mutta ettei hänellä

ole ollut missään niin hauska kuin teidän kamarissanne."

"Minäkin muistan hänet yhtä selvästi kuin olisimme eronneet eilen. Hän oli kaunis poika, jonka tukka oli kuin kultaa ja silmät kuin ruiskukkaset", vastasi isoisä, yhä vielä kylmällä ja väkinäisellä äänellä, vaikka Bethlehemin ylistys nähtävästi oli hänelle mieliksi.

"Hän on vielä sellainen, joksi muistatte hänet, vaikka hän on vasta rumentanut kasvojaan."

"Rumentanut?" huudahti Enefa. "Miten niin? Mitä hänelle on tullut?"

"Se on hänen oma syynsä, hän on antanut kasvaa parran koko kasvoille. Tiennevätkö Herran enkelitkään, mikä pojan päähän pisti, kun hän laittoi itsensä sennäköiseksi. Ei kai hän lie vaivainenkaan, kun hän tahtoo salata rehellisiä kasvojaan."

Enefa rupesi taas tohtorin puolelle.

"Mutta Herralla Jesuksellahan myös oli parta ja pyhillä apostoleilla samaten. Katsokaa vaan pyhimyksiä kirkossa; ei ainoakaan ole parratta."

"Se on kyllä totta, mutta se onkin aivan toista. Tavalliselle ihmiselle se ei käy päinsä."

"Mutta teidän Otikinne ei ole mikään tavallinen ihminen", puolusti häntä Enefa innokkaasti, ja isoisä rykäisi taas.

"Sinun kanssasi on vaikea kiistellä", tuumaili Mrakot muori, "varsinkin kun Otik on kysymyksessä; hän ei tiedä, mikä puolustaja hänellä on sinussa. Mutta minä, jonka piti kiiruhtaa kotiin! Täällä minä seison ja rupattelen rupattelemistani ja estän teitä menemästä levolle. Hyvää yötä teille koko joukolle, Enefa, pidä kauniisti mitä olet luvannut! Tule, Anka! Isoisä, minulla on siunattu rukousnauha mukana, jottei meille tapahtuisi tiellä mitään pahaa."

Isoisä vakuutti hänelle, ettei hänelle sellaisen turvan matkassa ollessa tapahdu mitään pahaa, ja Enefa saattoi heidät etehiseen ja sulki huolellisesti oven heidän jälessään.

Palattuun tupaan ei hän pannut maata, vaan jäi liikkumattomana seisomaan ikkunan viereen, haaveilevat silmät kiinni sen jääkukissa. Yhdessä astiassa ikkunalaudalla oli muutamia persiljan varsia, ja hän taittoi yhden oksan ja kiinnitti sen hiuksiinsa tullakseen iloisemmille mietteille. Näytti siltä kuin keino olisi auttanut, ainakin kasvoille kohosi vähitellen tummempi puna, ja hänen silmänsä loistivat yhä salaperäisempää loistoa.

Ukkovaari istui kauan äänettömänä ja tarkasti häntä nurkastaan uunin vieressä. Lopulta hän rykäisi kerran.

"Mitä sinä seisot ja tuumit?" kysyi hän lyhyesti.

"Tuumin vierasta, jonka me kohta saamme. Kuka olisi voinut aavistaa, että Otik Mrakot kuitenkin lopulta tulisi tervehtimään vuoristoamme! Voin tuskin uskoa sitä oikein todeksi. Kyllä sellainen ihminen kuitenkin on suuri ja merkillinen, joka on etevämpi monia, monia tuhansia tiedoissa; hänen vierellään mahtavat toiset näyttää kuin myyrät hirven, metsän kuninkaan rinnalla. Tulee hauskaksi nähdä, häntä; tähän saakka minä en ole nähnyt ketään oppinutta miestä, ottamatta lukuun kunnianarvoista pastoriamme, mutta hänen kanssaan onkin aivan toista."

"Minä en ole vieraasta ollenkaan iloissani. Toivon äidille siitä kaikkea mahdollista iloa, mutta meidät toivon hänen jättävän rauhaan."

"Miksi niin? Sinähän, ukkovaari, tahdot tavallisesti olla kernaasti viisaiden ihmisten seurassa!"

"Jokainen pysyköön alallaan. Hän on oppinut herra, ja me olemme oppimattomia ihmisiä; ne eivät sovi yhteen. Meidän viisautemme on toista kuin hänen, siitä voit olla varma. Meidän on oltava varovaisia, muutoin saat nähdä, että hän alkaa ivailta meitä ja nauraa meille."

Enefa tuli niin hehkuvan punaseksi, kuin ukkovaari olisi sanonut jotain loukkaavaa hänestä suoranaisesti. Häntä sekä ihmetytti että loukkasi, että isoisällä oli niin huonot ajatukset juuri tohtorista, jota hän niin suuresti kunnioitti. Mutta hän ei sanonut mitään, vakuutettu kun oli, että tohtori oli tultuaan saattava isoisän paremmille ajatuksille. Hän meni äänettömänä kamariinsa, ettei olisi pitentänyt epämiellyttävää puhelua.

Enefa ei aavistanut, että isoisä, joka tunsikin hänen luontonsa, tahtoi pelottaa häntä, kun hän näki hänen mieltymyksensä tohtoriin.

Sillä, katsokaas, ukkovaari, hän oli se, jolla oli enemmän ymmärrystä kuin teillä ja minulla ja monella

muulla yhteensä.

* * * * *

Laskiaissunnuntaina menevät ihmiset suoraa päätä kirkosta tanssiin. Enefa ainoa kaikista tytöistä läksi kotiin, ja sydän hänellä sykki iloa. Hän ajatteli työtä, joka odotti häntä.

Lupauksensa mukaan hän istuutui heti päivällisen jälkeen leikkaamaan tohtorin paitoja, ja se meni sellaisella vauhdilla, että hän itsekin ihmetteli sitä. Hän oli tuskin tarttunut työhön kiinnikään, ennenkun se jo oli valmiina. Oli kuin yöllä olisi kasvanut siivet neulalle; se lenteli ylös ja alas hänen hyppysissään. Isoisä, joka istui nurkassaan uunin vieressä ja katseli tätä, tuli päästään pyörälle enemmän kuin koskaan ennen, ryki aina vähän väliä nähdessään Enefan ahkeruuden ja kömpi lopulta uunille torkkumaan.

Maanantaina lähtee kansa ravintolaan heti aamiaisen syötyä; Enefa ei noussut tuoliltaan, jolla hän istui. Tiistaina menee kylän vanhinkin eukko tanssiseuraan: Enefa vaan istui kotona ja ompeli ompelemistaan. Niin kauniita ajatuksia, kuin nyt tuli hänen mieleensä, ei hänellä ollut vielä koskaan ollut. Usein hän myös kuunteli isoisän viisauspuheita, mutta eihän vanhus jaksanut yhtenään puhua.

Ei koskaan, ei koskaan hän ollut ommellut niin merkilliselle miehelle; joka pisteellä, joka leikkauksella oli hänelle erityinen juhlallinen merkitys. Hyvästikin sata kertaa kysyi hän itseltään ommellessaan, saisiko hän todellakin nähdä tohtoria, missä he mahtaisivat tavata toisiaan ensi kerran, ymmärtäisikö hän heti, että se oli hän, sanoisiko tohtori hänelle jotain j.n.e.

Ei edes tiistainakaan, kun pojat tulivat Podhaiskylle "uusi kesä" mukanaan, Enefa hievahtanut paikaltaan ikkunan vierestä. Yksi heistä kantoi "kesää", joka on tehty kahdeksasta vitsasta ja niiden jokaisen latvaan on sidottu omena; alapäästä ne ovat sidottu yhteen, jotta niitä voisi kantaa kuin vastaa. Toinen oli puettu naiseksi ja rukoili niin liikuttavasti, että hänelle annettaisiin, vähän ruokaa lapsille vietäväksi. Kolmas esitti nuohoojaa ja lakasi kaikki nurkat katsoakseen eikö siellä ollut mitään suuhun saatavaa. Muutamia muita omituisiin pukuihin pukeutuneita sekä joukko soittajaita oli heidän mukanaan. Minne vaan pojat tulevat "uusi kesä" mukanaan, täytyy tyttöjen antaa heille rahaa; hopealantit he pistävät omenain sisään, kuparilantit poikien taskuihin, ja sitten tanssitaan toistensa kanssa. Vanhan tai nuoren, kunhan on naisihminen, täytyy vaan tanssia ympäri pojan kanssa, ja kuta korkeampia hyppyjä he ottavat, sitä parempi. Sitten lähtään yhtä matkaa ravintolaan, jossa tanssitaan puoliyöhön asti.

Hyvän aikaa kiusasivat pojat Enefaa, että hänkin tanssisi kierroksen ja lähtisi sitten ravintolaan. Mutta siitä ei ollut apua. Enefa syytti kiireellisiä töitään, ja päästäkseen heistä erilleen antoi hän heille neljä kuusikreutzistä kahden sijasta. Luonnollisesti hän sai sen jälkeen kantaa koulumestarin nimeä entistä enemmän. Mutta niinpä hänen työnsä joutuikin valmiiksi kauan ennenkun Mrakot muori oli odottanutkaan.

Hän läksi matkalle kartanoon työnsä kera, ja kun Mrakot muori oli uteliaasti avannut valmiiksi ommellut paidat, voi hän tuskin pidättää ihmettelyn huudahdusta. Nähtävästi oli Enefa tällä kerralla tehnyt parastaan. Ja totta totisesti, niitä paitoja ei olisi mikään kuninkaan poika tarvinnut hävetä käyttä! Rinnustalle hän oli ommellut kukan kukan viereen: muutamiin lemmikkiä, muutamiin apilaan lehtiä, muutamiin taas ruusuja j.n.e. Olisi ollut vaikeaa sanoa, mikä niistä oli kauniin kaikista; oli ilo katsoa kaikkiin niihin.

"Niin kauniita paitoja ei Otikilla ole ollut koskaan. Ei ainoakaan niistä, joita minä näin hänellä Pragissa, vedä näille lähimainkaan vertoja", vakuutti Mrakot muori ja huusi Ankalle, että tämä laittaisi kahvipannun tulelle.

"Sillä aikaa kuin odotamme kahvia, voit sinä tulla ylös katsomaan, mitä minä olen tehnyt. Toivoisin, että sinä tulisit yhtä tyytyväiseksi minuun kuin minä olen sinuun."

Näin sanoen hän vei Enefan yläkertaan, jonka ainoan kamarin hän oli laittanut pojalle.

Ja Enefalle kävi samoin kuin aikaisemmin Mrakot muorille: hän päästi hämmästyksen huudon. Kamarissa oli sellainen komeus ja loisto, jollaista hän ei ollut koskaan uneksintukaan. Hän ei voinut ihmetellä kyllikseen vanhaa ystävänsä, jolla oli ollut silmät niin auki ja joka oli ymmärtänyt tehdä sen mukaan kuin oli nähnyt Pragissa. Ikkunoissa riippuivat hienot, valkeat uutimet, keveät ja läpikuultavat kuin hämähäkin verkko. Lattialle oli levitetty matto, joka oli niin pehmeä, että tuntui kuin olisi astunut mullassa. Piirongilla, joka oli kiiltävä, kuin peili, seisoi suuri, kullattu kello.

"Täällähän on kuin paratiisissa; täällä täytyy jokaisen viihtyä", huusi Enefa, tarkastellessaan ympäristöään hurmaantunein katsein.

"Suokoon Jumala, että Otik voisi rauhoittua täällä edes lyhyen ajan", huokasi leski, pyyhkiessään pois muutamia pölyhiukkasia piirongin päällykseltä. "Vedä auki ylimäinen laatikko, sinne Enefa, ja pane itse paitasi; sinä osaat tehdä sen paremmin kuin minä... Mutta sehän on totta, unohdin, ettei laatikko ole tyhjä! Minä panin siihen kaikki tavarat, jotka Otik antoi minulle Pragissa ollessani. Totta puhuen, minä en tiedä, mitä niillä teen; minulle eukkopahalle ne ovat aivan liiaksi hienot, minä en voi niitä käyttää — sääli vaan rahoja, joita ne ovat maksaneet! Minun täytyy raivata ne johonkin arkkuun, täällä ne eivät tietysti voi olla, kun hän tulee. Mutta pane ne nyt tuolille niin kauaksi — — Jumaliste, joko ne nyt taas ovat riidassa pihalla? Herra ties, mikä väelle on tullut viime aikoina; niin pian kuin minä käänän selkäni, ovat he tukkanuottasilla. Minun täytyy todellakin mennä alas erottamaan heitä, muutoin he eivät lopeta koko yönä."

Mrakot muori meni, ja Enefa oli yksin huoneessa. Hän alkoi tyhjentää huonetta hiukan epäillen, mutta samalla juhlallisella liikutuksen tunteella, joka yltyi joka kerta kun hän tarttui uuteen esineeseen. Tulihan kaikki tohtorilta, kaikkia hän oli mahtanut pidellä kädessään ennen äidille antamista. Ensimmäinen, jonka hän otti ylös, oli kaunis valokuvakirja, joka sisälsi näköaloja Pragista. "Kyllä ne Pragilaiset sentään mahtanevat olla hurskaita ihmisiä", ajatteli hän ja katseli valokuvia. "Heillähän on niin monta, monta kirkkoa." Sitten tuli paljon saippuota erivärisiä ja -muotoisia, ja taas täytyi Enefan ihmetellä, sillä siellä oli saippuota omenain, kirsikkojen, koirien ja lammasten muotoisia. Sen jälkeen sattui hänen käteensä rasia erilaisia hajuvesiä, ja jokainen pullo lemusi yhtä väkevästi kuin puutarhallinen kukkia. Lopuksi sai hän käteensä samettisen kotelon.

"Tämä mahtaa olla jotain eriskummallista", ajatteli hän mielessään ja raoitti kantta, mutta hiukkasen, hiukkasen vaan — saadakseen edes käsityksen siitä, mikä se eriskummallinen oli. Ennenkun hän edes itse tiesi, miten se tapahtui, oli jo kansi aivan auki ja hän itse innokkaasti tarkastamassa kotelon sisustaa.

Siinä oli erään herran valokuva, jonka hän nimikirjoituksesta, mutta enin parrasta, tunsi — herra tohtoriksi. Hänen kasvonsa muuttuivat hehkuvan punaisiksi, kohdatessaan noin äkkiarvaamatta hänen katseensa ja hänen hymyilynsä, joka näytti sanovan: 'No, miltäs minä näytän sinusta, utelias Eevan tytär?' Häpeissään hän aikoi painaa kannen kiinni yhtä pian kuin oli sen avannutkin, mutta samassa muisti hän käyttäytyvänsä kuitenkin hyvin lapsellisesti: tohtorihan se nyt olisi aavistanut, siellä kaukana Pragissa, kuka katsoi hänen valokuvaansa Jeshtshedissä! Hän tutki siis kuvaa vielä kerran rohkein, tutkivin katsein, mutta ei voinut estää sydäntään tykyttämästä paljoa, paljoa rajummin kuin sen olisi tarvinnut. Tuntui aivan siltä, kuin tohtori olisi seisonut ilmielävänä hänen edessään. Ja juuri sellaiselta hän näytti, joksi isoisä muisti hänet: hänen kasvonsa olivat kuin ruusu ja hänen tukkansa kuin kulta ja hänen silmänsä kuin ruiskukat, oikeat ruiskukat. Minkä ihmeen tähden ei Mrakot muori pitänyt hänen parrastaan? Ilman sitä hän ei olisi näyttänyt puoltakaan niin oppineelta. Ensi silmäyksellä näki, että hän oli ylempi kaikkia muita — paljoa viisaampi ja oppineempi ja parempi.

Viipyi kauan, ennenkun Enefa laski valokuvan kädestään, hänestä oli niin vaikeaa saada sitä tehdyksi. Hitaasti ja vastenmielisesti hän sulki vihdoinkin kotelon ja valmistautui välinpitämättömästi poimimaan laatikosta, mitä siellä vielä oli jällellä. Siellä oli enää yksi esine — punakantinen kirja, jonka nimi oli painettu kullatuilla kirjaimilla. Sininen silkkinauha riippui siitä alas. Vielä aivan ajatuksissaan valokuvasta veti hän hajamielisesti nauhaa; kirja avautui, ja hienolla, sileällä paperilla hän näki runon, jonka alkukirjain oli haudan muotonen; sen vieressä makasi itkevä tyttö polvillaan, aikomuksessa kiinnittää sepele ristiin.

"Se mahtanee olla kaunis kertomus tytöstä", ajatteli Enefa hyvin huvitettuna ja hänen mieleensä muistui isän ja äidin hauta. Hän luki nimikirjoituksen saadakseen tietää, oliko tyttö orpo samoin kuin hänkin; se kuului: 'Oikeutta ikävöivä. Kirjoitti Jeshtshedsky.' Viereen oli kirjoitettu punasella liidulla 's.o. äidin Otik'. Eli siis ollut epäilemistäkään: Otik oli antanut äidilleen tämän kirjan, koska se sisälsi runoelman, jonka hän itse oli kirjoittanut.

Enefan sydän jyskytti nyt niin ankarasti, että hänen täytyi hetkeksi nojautua seinää vastaan; tämä löytö oli paljoa huvittavampi kuin valokuva. Hänen silmissään hämärsi, kun hän palavalla innolla alkoi lukea sitä.

Otik kertoi tässä runossa kaikesta mitä hänen sielunsa ikävöi, ja todellakin, ylevämpiä toiveita voi tuskin kellään muulla olla. Oliko runo myös muodoltaan täydellinen, oliko se kirjoitettu oikealla todellisella tunteella, ja oliko siinä mitään runollista sujuvuutta, sitä ei Enefa voinut arvostella, eikä hän siitä paljon välittänytään. Hänen mielestään oli sisältö pääasia, ja se sai kuumia kyyneleitä hänen silmistään. Ensimmäisessä säkeessä toivoi runoilija, että riita ja eripuraisuus katoaisi maailmasta; toisessa, että ihmiset pitäisivät toisiaan veljinä; kolmannessa, että ihmiskunta tulisi kuin suureksi perheeksi; neljännessä, että totuuden valo loistaisi kirkkaasti kaikille; viidennessä, että hänen sallittaisiin näyttää, miten hartaasti hän toivoi ihmiskunnan parasta; kuudennessä, että se hetki tulisi, jolloin hän saisi vetää miekkansa esiin taistellakseen näitten toiveitten toteuttamiseksi; seitsemännessä

hän tahtoi kuolla niiden puolesta taistelutantereella; kahdeksannessa hän ei pyytänyt niistä mitään muuta palkintoa, kuin että joku vuodattaisi kyneleen hänen haudallaan; yhdeksännessä hän toivoi, että tämä joku olisi joku tyttö...

"Herran nimessä, mikä sinua vaivaa?" huudahti Mrakot muori tultuaan pihalta, jossa hän oli menestyksellä toimittanut rauhanrakentajan virkaa. Enefa nojauti piironkiin ja itki aivan pakahtuakseen.

Kesti kauan, ennenkun hän voi vastata nyyhkytyksiltä. Lopulta hän änkytti:

"Minä luin tästä kirjasta... runon, jonka O..." tässä tukehuttivat kyneleet hänen äänensä, ja hän voi ainoastaan viitata avonaiseen kirjaan.

Mrakot muori tuijotti siihen kummastuneena.

"Jaha, kyllä tiedän", sanoi hän vihdoinkin; "tuo kirja minulla on ollut kauan, ja tässä muutamana päivänä panin minä sen yhteen toisten Pragista tulleiden tavarain kanssa. Poikani lähetti sen minulle kerran monta vuotta takaperin, siitä syystä että siinä oli pätkä, jonka hän itse oli kirjoittanut. Mutta enpä totta totisesti tiennyt siinä olevan itkemistä. Minä en ole koskaan suvainnut mitään maallisia lauluja, en edes nuoruudessanikaan, ja nyt kun olen tullut vanhaksi, en minä lue koskaan riviäkään sellaista. En luule katsahaneeni tuotakaan koskaan."

"Jos ei tämä laulu ole pyhempi kuin kaikki mitä on rukouskirjoissa, silloin minä en tiedä, mitkä olisivat pyhempinä sanoja ja pyhiä ajatuksia", huudahti Enefa, ja hänen silmänsä salamoivat harmista. "Sellaisia tunteita ja sellaisia ajatuksia, joita tässä on, saa lukea ainoastaan profeettain kirjoituksista, sillä sen on Herra Kristus itse opettanut meille... Voi, onnellinen se, joka saa istua hänen jalkojensa juuressa ja kuunnella hänen puhettaan kuten toinen Maria, tai saa palvella häntä kuin Martta..."

Enefa vaikenä liikuttettuna. Isoisä olisi varmaankin rykinyt hyvin arveluttavasti, jos olisi kuullut hänen innostumisensa; Mrakot muori katsoi häneen kauan tutkivasti, ja omituinen hymyily levisi hänen kasvoilleen. Lopulta hän sanoi paljoa ystävällisemmällä äänellä kuin tavallisesti:

"Jos sinä todellakin olet löytänyt jotain tuosta kirjasta, josta pidät, niin vie se kaikella muotoa kotiisi ja pidä se. Tiedän kyllä, ettet sinä ota kernaasti vastaan lahjoja, mutta tällä kerralla täytyy sinun tehdä poikkeus. Kirja ei ole maksanut minulle ainoatakaan kreutzeriä, ja suututpa sitten tai et, mutta minä en rupea ikipäivinäni lukemaan siitä ainoatakaan riviä. Minulle ei kelpaa mikään muu kuin rukouskirja."

"Pyhä neitsyt!" huudahti Enefa, painaen kirjaa rintaansa vastaan. "*Voiko* todellakin tahtoa erota tällaisesta aarteesta?"

"Sitä en tiedä, liekö se mikään aarre; sellaista minä en ymmärrä, mutta minä toivoisin, että Otik olisi sellainen, jollainen sinä luulet hänen olevan. Hän ei tunnu minusta aivan sellaiselta, jollaisen hurskas ja tunnollinen äiti toivoisi hänen olevan. Mutta me toivomme, että hyvä vaimo tulee ja ottaa hänet huostaansa ja tekee hänet sellaiseksi kuin hänen pitäisi olla. On ihan häpeä, miten paljon rahoja hän tarvitsee Pragissa."

"No niin, mutta kyllähän hänellä onkin, mistä ottaa; minkä tähden hän säästeli ja nutustaisi, kun on niin paljon, että sekä riittää että jää yli?" puolusti Enefa uutta maailmanpelastajaa. "Sitä paitsi olen minä varma siitä, ettei hän käytä rahoja itselleen; hän antaa kyllä köyhien saada niistä suuren osan."

"Voi sinua pikku lammasta", ja Mrakot muori pudisti päätään. "Minä en tahdo sanoa, ettei hänellä ole sydäntä köyhille; mutta kyllä hän herkuttelee suurimman osan toveriensa kanssa."

Enefa puuttui hänen puheeseensa melkein pä kiivastuneena:

"Ja vaikka hän ei teekään täsmälleen sillä tavalla, kuin te, muori, tahdotte — mitä sitten? Sellaista ihmistä, kuin hän on, ei saa tuomita samalla tavalla kuin meitä muita. Me teemme kyllä oikein käännellessämme ja väännellessämme jokaikistä kreutzeriä, ennenkun annamme sen pois; mutta hän, hän jolla on koko maailma sydämessään ja joka tuntee sille ja ajattelee sen hyväksi..."

Ja taas täytyi Enefan vaieta. Tällä kerralla hän itki sitä, ettei ainoastaan ukkovaarin, joka ei itse asiassa tuntenut tohtoria, vaan hänen oman äitinsäkin piti olla niin oikeudeton häntä kohtaan. Oi, hän tiesi kyllä, mistä syystä hän ikävöi tytön kyyneliä! Kuka mun voisikaan ymmärtää ja pitää häntä arvossa kuin tyttö, jolle tämän maailman turhuus oli ollut tähän saakka ainoastaan tyhjää ääntä!

Mrakot muori tiesi tuskin mitä ajatella sellaisesta mielenliikutuksesta.

"Kas niin, kas niin... rauhoitu kaikella muotoa! En tiedä nähneeni sinua noin kummallisena ainoatakaan kertaa siitä saakka, kun tulimme tutuiksi", sanoi hän puoleksi toruen. "Jos ei tämä aine

miellyttä sinua, niin puhutaan jostain toisesta. Sitä paitsi on kahvikin valmista, tunnen hajun tänne saakka. Ja nyt huutaa Anka meitä! Mennään alas ja ole järkevä. Mutta sano minulle ensin, mikä sinua oikeastaan on?"

"Ah, ei mikään... ei kerrassaan mikään... mutta sitä, mitä minä olen saanut oppia tänään... ja mitä minä olen kokenut... sitä minä en unohda vaikka eläisin... sata vuotta."

"Hyvä, hyvä, mutta tule nyt heti mukanani alas; olethan aivan kalpea, ja kätesi vapisevat. Tarvitset kyllä kupin kahvia — ja vieläpä lisätilkankin."

"Minä tulen, mutta jättäkää minut ensin, vähäksi aikaa yksikseni, jotta saan vähän tointua... Menkää edellä... elkää olko levoton... minä tulen heti teidän jälessänne... ja oven sulen kunnollisesti."

Mrakot muori totteli nuorta ystävänsä ja meni edellä; Enefa tuli verkalleen jälessä, luotuaan ensin huoneeseen lämpimän, pitkän katseen. Hän heitti hartaat jäähyväiset sille pyhälle paikalle, johon oli tuleva asumaan yksi ihmiskunnan sankaria.

Kun Enefa tuli kotiin aarteineen ja ukkovaari sai nähdä sen, kysyi hän heti, mikä kirja se oli.

Enefa oli odottanut kysymystä, ja hän istuutui ukon viereen ja alkoi lukea värjäväällä äänellä Otikin "oikeutta ikävöivää".

Isoisä ryki.

"Ne ovat kyllä kauniita sanoja", tuumi hän, "mutta oletko varma, että hän tekee yhtä kauniisti? Paperi on kärsivällistä, se antaa kirjoittaa itseensä, mitä vaan tahtoo, mutta ei siltä ole sanottu, että kaikki, mitä siihen kirjoitetaan, on totta."

Enefa paiskasi kiireesti kirjan kiinni ja teki itselleen pyhän lupauksen, että tämä oli viimeinen kerta, jolloin hän oli puhunut tohtorista ukko vaarille.

Isoisä ei ollutkaan niin oikeudentuntonen kuin Enefa aina oli luullut hänen olevan; syyttömästi, siksi vaan että hänen juolahti mieleensä, näytti ukko alkaneen tuntea vastenmielisyyttä tohtori Mrakotia kohtaan.

* * * * *

Podhaiskyn puutarha oli taas kukalla, ja sen viheriällä nurmikolla, puhkeavain omenapuiden alla, käyskentelevät kevään ensi kottaraiset. Ja miten ne lintuset raksattivat ilosta kun saivat taas olla Jeshtshedissä!

Mrakot muorinkin luona oli ilo ja riemu, sillä sinnekin oli lentänyt muuttolintu; eikä se ollut pienempi kuin itse talon oma poika.

Otik tohtori käveli ja katseli ympärilleen puoleksi unohtuneessa vanhassa kodissa yhtä iloisena ja uteliaana kuin kottaraiset. Hän oli tullut varhain muutamana sunnuntaiamuna, monta päivää ennen määrättyä aikaa. Onneksi oli kuitenkin kaikki valmiina hänen tullessaan; ainoa, mikä puuttui oli lämmin kakku aamiaiseksi, mutta se sai tulla sen sijaan päivälliseksi, koetti Mrakot muori lohduttaa itseään — vaikka ei se onnistunut oikein!

Nuori tohtori tervehti jokaista esinettä kuin vanhaa tuttua ikään; kaikki tuntui hänestä niin omituiselta ja harvinaiselta, mutta samalla kuitenkin niin rakkaalta ja tutulta. Hän ei ollut koko lukuaikanaan ollut täällä kertaakaan eikä ylipäänsä ollenkaan maalla; hänen setänsä ja hän olivat matkoillaan käyneet ainoastaan suurissa kaupungeissa. Siitä syystä tekikin kaikki häneen sitä suuremman vaikutuksen, ja hänestä tuntui siltä, kuin hän nyt vasta olisi saanut nähdä todellisuuden siitä, mikä tähän asti oli näyttännyt ikäänkuin lapsuuden unelma. — Hän kapusi tikapuita myöten uunille ja hyppäsi alas uunin nurkkaan, aivan samoin kuin hän oli tehnyt nuorena poikana ollessa, kun äiti oli ajanut häntä sieltä luudalla; hän peilailihe suuressa kuparikattilassa, joka seisoi liedellä, ja juoksi tupaan katsomaan, oliko kaunis arkku, jossa äiti oli tuonut myötäjäisensä, vielä jällellä. Oli, aivan oikein, ja äidin nimi ja naimavuosiluku loistivat vielä yhtä kirkkaasti maalattujen lintujen ja kukkien välistä. Se arkku oli ollut Otikin ensimmäinen lukupöytä, jonka ääressä hän oli opetellut aakkoset.

Sen jälkeen hän veti kellon, jotta kukko tulisi esille; tarkasteli kaikki seinät nähdäkseen, oliko vielä merkkejä puukosta, jonka hän oli saanut markkinalahjaksi äidiltä; hätisti pois hautovan kanan ja kananpojat ja porsastallukan tuvasta, mutta otti pienen vuonan syliinsä ja kuletteli ja hyssytteli sitä kuin ihmislasta. Sanalla sanoen, hän ilveili yhtä paljon kuin Jenik Podhaisky tai mikä muu poikanulikka tahansa. Ei kukaan ihminen olisi luullut hänen olevan tohtorin Pragista, kaikista vähin Anka. Tämä seiso keittiön ovella ja tuijotti häneen suu selällään, aivan kuin kivettyneenä, ja ensi kerran hänen

elämässään tapahtui niin, että hän oli eri mieltä kuin emäntänsä.

Mrakot muori seurasi poikansa vehkeitä salaisesti tyytyväisenä ja ajatteli mielessään: "Enkö minä sanonut ukkovaarille, ettei hänessä ole mitään tyhmää ylpeyttä, vaikka hän ei olekaan kaikessa sellainen kuin hän olisi ollut, jos hänen äitinsä olisi saanut kasvattaa häntä."

Lopulta hänen kuitenkin täytyi muistuttaa poikaa, että tämä menisi katsomaan huonettakin, jonka hän oli laittanut hänelle järjestykseen. Tohtori läksi sinne ja osotti velvollista ihailua ja kiitollisuutta jokaisesta erityisestä asiasta, mutta ei pysynyt kauan ylhäällä. Hänen mielestään siellä oli vähän synkkää ja yksinäistä; alhaalla tuvassahan hänellä oli sitä vastoin vanha äitinsä, jota hän oli tullut tervehtimään, ja heillä oli niin hauskaa yhdessä! Ja äidin täytyi taas laskea alas pahankurinen poikansa, joka tietysti heti paikalla oli valmis alottamaan uudelleen vallattomuutensa.

Nyt hän avasi kaikki ikkunat selälleen; hän ei voinut koskaan saada kyllikseen raitista ilmaa eikä voinut katsoa kyllikseen vuoria, jotka loistivat kuin hopea ja kulta aamuauringon paisteessa. Jeshtshedin puoleisen ikkunan ääreen hän pysähtyi kauimmaksi aikaa. Hyvästikin kymmenen kertaa sai äiti huutaa häntä, ennenkun hän vihdoinkin asettui aamiaispöytänsä. Siinä ei tosin ollut mitään lämmintä kakkua, mutta sen sijaan paljon muita hyviä herkuja, ettei ollut sijaa hitusellekaan enää, vaikka pöytä oli sekä pitkä että leveä ja otti tuvan koko nurkan alan.

"Mikä tuo pieni mökki on, joka on tuolla metsän rajalla aivan Jeshtshedin — vierellä?" kysyi Otik, joka katsoi kääntymättä ulos ikkunasta. "Se on vasta suloinen! Se on samannäköinen kuin mökit vanhoissa, hyvissä saduissa; oikeinpa tulee hyvälle tuulelle sitä katsellessa."

"Etkö tunne sitä enää? Siellähän se on se Bethlehem, jota sinä vielä tänäänkin muistelet sellaisella ihastuksella."

"Arvasinhan, että se kätkee jotain ihmeellistä, jonka vertaista ei ainoallakaan muulla mökillä ole! Enpä totta totisesti ole nähnyt Sveitsissäkään kauniimpaa!... Jos vaan olisin tiennyt, että tulisin pitämään niin paljon vuoristanne täällä ylhäällä nurkassa, olisin varmastikin edes jonkun kerran koettanut pujahtaa tänne, välittämättä sedästä. Hän arvasi kyllä, hän, mitkä seuraukset täällä käynnillä olisi ollut, koska hän tässä ainoassa kohdassa piti minua niin lujasti ohjaksissa. Minun täytyi luvata hänelle, etten tulisi tänne ennenkun olin tullut vihityksi — tullut tohtoriksi. Hän pelkäsi, etten enää tulisikaan takaisin, siitä olen nyt varma."

"Olisi tietysti ollut suuri onnettomuus, jos sinä olisit tullut tänne ja jäänyt tänne, vai mitä?" ehätti Mrakot muori katkerasti, ja hänen tähän saakka iloiset kasvonsa muuttuivat synkäksi.

"Ei se olisi ollut mikään onnettomuus, mutta vahinko", vastasi Otik, ja hänen alahuulensa muodostui ymseälle mutkalle. "Pragissa minusta tuli jotain, täällä minusta ei olisi voinut tulla mitään."

Toisessa tilaisuudessa ei äiti olisi antanut tämän selityksen mennä ilman vastausta korviensa ohi. Heillä ei ollut ensi kertaa tällaista keskustelua, joka päättyi tavallisesti harmittavaan kiistaan, sillä molemmat pitivät itsepäisesti kiinni sanastaan. Mutta tänään hän käänsi vaan kärsimättömästi päätään ikäänkuin katsoakseen, mitä pihalla tapahtui. Poika sai pitää viimeisen sanan.

"Miten se kuitenkin näyttää komealta ja turvalliselta tuo vanha Jeshtshed harmaine päälakineen ja kultasine pilvineen", alkoi Otik uudelleen ihailevalla äänellä, nolona äidin äänettömyydestä. "Kyllä kai minä kuitenkin muistin sitä vähän, kun panin sen nimen kilveksi uudelle maailmanparannusrunolle, jonka kirjoitin aikaisimmassa, viattomassa nuoruudessani."

Viimeisen hän sanoi enemmän itselleen, ja äiti ymmärsi hänen sanoistaan ainoastaan sen, että hän ylisti Jeshtshediä ja oli muistellut sitä Pragissa.

"Niin, se on tosi", vastasi muori, "Jeshtshedin sen näkee sekä läheltä että kaukaa, ja meillä täällä on sekä silmät että ajatukset aina siellä. Se lähettää meille sateet, usvat ja rajuilmat, aivan kuin meri olisi sen sisässä. Jumala tietää, mistä se vuori saa kaiken vetensä! Anka ja minä puhumme väliin siitä, ja meistä se on ihan ihmeellistä. Ensin alkaa sitä tippua hiljalleen, sitten, vähän ajan päästä ei näe mitään usvalta, ja sitten ei kestä tuntiakaan, ennenkun vesi alkaa juosta siitä virtanaan, ihan kuin joku seisoi ja kaataisi suurista korvoista sieltä ylhäältä."

Otik hymähti äidilleen, joka näytti luulevan Jeshtshediä jonkinlaiseksi vesisäiliöksi ja että sen sisässä kätkeytyi meri. Muori ei sitä kuitenkaan huomannut, sillä hänen katseensa oli kiintynyt Otikin matkalaukkuihin, jotka vielä olivat purkamatta keskellä tuvan lattiaa.

"Missä sinulla on avain tavaroihisi?" kysyi hän. "Syö sinä rauhassa ja anna ne minulle, niin minä puran ne kaikki tyyni sinulle; ei ole hyvä vaatteille, että ne ovat niin kauan pakattuina. — Oh Herra Jumala, poika, miten paljon sinulla on vaatteita! Milloin sinä ennätät kuluttaa nuo kaikki? Nämähän

kestävät koko sinun elämäsi ajan. Yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi, kuusi takkia. Ja liivejä minä en osaakaan laskea, ja sitten vielä kaksi kappaletta päällystakkeja! Laupias taivas, sellaista jumalatonta ylellisyyttä! Jos minä olisin sinun sijassasi, niin minä häpeäisin noin paljoja vaatteita."

"Mutta äiti", puhkesi Otik harmistuneena sanomaan, "alotatteko te nyt taas! Toivoin teidän käyttäytyvän täällä järkevämmin kuin Pragissa käydessänne. Miten te voitte vaatia, että minä käyttäisin vaatteitani siksi kuin ne menevät hajalleen! Onhan nuori lukumies Pragissa kuitenkin jotain toista kuin lehmäukko täällä vuoristossa, joka hautauttaa itsensä sulhastakissa, ellei hänellä ole poikaa, joka saa sen periä. Ja nyt minä sanon teille erään asian, joka on viimeinen ja ensimmäinen: te olette aina ollut ja olette vieläkin sekä oikeudeton että kohtuuton minun suhteeni; minä olen kuitenkin ollut parempi kuin useimmat muut, eikä usea minun tovereistani ole ottanut tohtorintutkintoa 25 vuoden iässä. Olenko minä koskaan saattanut teille mitään huolia? Oletteko te esimerkiksi koskaan tarvinnut maksaa minun velkojani, jota niin monet äidit saavat tehdä?"

"Se vielä puuttuisi, että tekisit velkojakin, kun sinulla on vuodessa enemmän kuin mitä koko meidän kylä kuluttaa."

"No, sen minä olen kuullut ennen ja sen me jätämme. Mutta enkö minä ole aina lukenut ahkerasti ja mennyt kunnialla kaikkien oppi tutkintojen läpi?"

"Sinä et saa unohtaa, miten monta kertaa vuodessa minä tulin Pragiin koko vaunut täynnä voita, siipikarjaa, vihantakasvia ja paljon muuta, jotka jaoin professorien keittiöihin. Niin että kyllä minä aina olen maksanut kalliisti sinun kauniit todistuksesi."

"Teille, äiti, ei todellakaan kannata tuhlata sanoja; teidän silmissänne ei minulla ole ainoatakaan hyvää ominaisuutta tai ansiota. Te kuvailette minut niin mustaksi, että minä ihan säikähtäisin itseäni, jos en tietäisi, että se nyt kerta on teidän tapanne. Te luulette tietysti, että tekisitte suuren synnin, jos sanoisitte minusta ainoankaan kehuvaan sanan; teidän mielipiteenne mukaan on hyvien äitien ainoastaan toruttava ja rangaistava. — Elkkä viekö tuota takkia ylös muiden kanssa; minä otan sen päälleni, aijon mennä kävelemään kierroksen. On niin lämmin ja päiväpaisteista, minä näytän tuoneen oikean kevään mukanani teille... Mutta minne täällä oikeastaan voi mennä? Pragissa minä kävelin aina tuttavineni Prsjikopilla [Pragin suurin katu] sunnuntaisin tähän aikaan."

"Sunnuntaisin?" toisti äiti, levittäessään huolellisesti takkia tuolinselustalle. "Onko siellä jok'ikinen sunnuntai juhlat?"

"On, jokikisenä sunnuntaina ja pyhäpäivänä on Pragissa kauniiden tyttöjen juhlat", nauroi Otik, näyttäen helmivalkeita hampaitaan ja siveli kiharaista päätään. "Herrat ja naiset kävelevät siellä ja katsovat toisiinsa ja sen, joka sattuu herran mieleen, valitsee hän naisekseen ja päinvastoin."

"Kyllä te käyttäydyste Herran pyhänä päivänä!" huudahti Mrakot muori ja teki ristinmerkin. "Silläkö tavalla te pidätte jumalanpalvelusta? Ja sitten ollaan kummissaan siitä, että Jumala lähettää meille katovuosia ja sotia ja pyrstötähtiä ja koleraa! Mutta ei kai ne voi olla mitään kunniallisia tyttöjä?"

"Olivatpa tai ei, mutta mitä siitä?" vastasi Otik, joka ei voinut seista kiusausta vastaan härnätä hiukkasen äitiä. "Sitä me emme kysy, kunhan ne vaan ovat nuoria ja kauniita ja luovat meihin helliä silmäyksiä."

Mrakot muori muuttui tumman punaseksi harmista.

"Kuuleppas sinä, hyvä herra", sanoi hän painolla, "sinä nuhtelit minua taannoin siitä, etten minä osota sinulle kyllin suurta kunnioitusta, mutta minusta näyttää, kuin et sinä kunnioittaisi suuresti itseäsi, koska voit kuluttaa Herran pyhän päivän sillä tavoin. Minä totta toisesti pitäisin paljoa suurempana häpeänä kuin kunniana, jos tuollainen lutka loisi minuun silmäyksiään ja koettaisi näyttää siltä kuin hän ja minä olisimme vertaisia. Tytölle, jolla on silmäyksiä joka miehelle, en ainakaan minä pane suurta arvoa. Mutta sellaisia te Pragin herrat olette. Teille voi sanoa tuskin ainoatakaan sanaa, jota te kärsitte; mutta te kärsitte, että mikä tyttölutka tahansa..."

"Elkkä vaan unohtako, että hänen täytyy olla kaunis ja nuori", ärsytti Otik julmistunutta äitiä.

"Ja ajattelevatko kaikki Pragin miehet samoin kuin sinä?"

"Kaikki, sillä erotuksella vaan, että minä olen pyhimys toisten rinnalla. Olenhan minä aina sanonut, että te ette tiedä, mikä mallikelpoisen poika teillä on; toinen kenties opettaisi teille, mitä oikeilla huolilla tarkoitetaan."

"Kyllähän! Etkä sinä koskaan koeta kääntää ystäviäsi heidän jumalattomilta teiltään?"

"Jokainen saa pitää huolta itsestään, se on *minun* sääntöni, äiti!"

"Tuollaisten tunnustusten jälkeen kai sinä et voi kummeksia sitä, että minä en mielelläni laske sinua tiehesi? En minä nyt tiennyt, minkälaista siellä suuressa maailmassa oli, mutta kyllä minä aavistin, ettei siellä ollut niinkuin olisi pitänyt olla — että te ostitte opin autuudella. Te ette käyttäydy kuin kunnialliset miehet ettekä etsikään itsellenne kunniallisia vaimoja. Kun poika täällä vuoristossa aikoo mennä naimisiin, valitsee hän itselleen ymmärtäväisen ja ahkeran tytön..."

"Tuhat tulimaista. Kuka puhuu naimisiin menosta? Sitä ei aijo meistä ainoakaan."

"Mitä te sitten löyhöttelette tyttöjen kanssa?" kysyi Mrakot muori kiivaasti. "Aivanko te sitten ilman tarkoitusta panette niiden päät pyörälle?"

"Me tahdomme huvitellaita. Siinä teillä on kaikki meidän syntimme yhdistetyt yhdeksi sanaksi. Mitä varten me olemme maailmassa, jos emme huvittelemista varten? Ja mitä tyttöihin tulee, niin huvittaa liehittelen tuesti heitäkin. Tuhmiahan ne olisivat, ellei meidän kohteliaisuutemme miellyttäisi heitä. Sitä paitsi he saavat itse katsoa, ettei se mene liian pitkälle." "Otik, sinä puhut kuin pakana."

"Mutta se minä en ole, minä olen vaan nuori ja tahdon nauttia elämästä. Suo minulle muutamia hauskoja vuosia; ne pakenevat kuitenkin tiehensä liika kiireesti. Sen minä näen muista. Kunhan vaan 30 vuotta on tullut hartioille, niin on jo ärtyinen vanhapoika, joka murisee kaikesta ja kaikista. Teidän pitäisi paremminkin kiittää minua kuin toraa, etten minä vielä aijo naida ja että minä vaan leikin tyttöjen kanssa. Jos minä menisin naimisiin, niin saisitte te uusia huolia hartioillenne ja saisitte lähettää minulle rahaa vielä enemmän kuin ennen. Kaikki minun tuttavani ovat tehneet suurempia tai pienempiä tyhmyyksiä tyttöjen tähden, ainoastaan minä olen aina ollut järkevä siinä suhteessa, ja sellaisena minä olen aina pysyvä. Minä en ole koskaan ajatellut kauniimpia tyttöjä sen kauemman kuin olen tanssinut heidän kanssaan, puhellut heidän kanssaan tai kuullut heistä puhuttavan. Jos minä olen käynyt jotakuta tervehtimässä, niin en ole koskaan tehnyt sitä siitä syystä, että olisin ollut rakastunut häneen, vaan ainoastaan vaan huvitellakseni hiukan. Ja onnellisesti minä aina olen päässyt leikistä enkä ole koskaan polttanut siipiäni, vaikka minulla olisikin ollut syytä siihen. Ajatelkaas, äiti, Otikinne, josta te olette niin vähän ylpeä, ja jota te muistutatte jok'ikisestä asiasta — hänestä uneksivat kaikki Pragien kauniit tytöt!... Nyt te tiedätte asian laidan, ja nyt voitte minun mielestäni olla levollinen minusta ja Prsjikopin tytöistä."

"Ettet häpeä kerskailla tuolla tavalla omalle äidillesi! Kyllä te mahdatte olla koko kauniissa työssä siellä Pragissa; miten kauan sinä olet tutkinut noita aineita? Saatteko te diplomin tai mikä sen nimi on, kun te olette täysioppineet sellaisessakin? Mutta minä pyydän sinua kerrassaan, päästä edes minut kuulemasta oppiasi sillä alalla..." ja Mrakot muori kaappasi kiukuissaan kokoon pojan vaatteet ja katosi yläkerran ovesta.

"Siinä sitä nyt ollaan!" mutisi Otik. "Ja tämä tulee tietysti olemaan jokapäiväistä leipää. Jos ottaa kaikki leikkiläiseltä puolelta, niin se ei ole hyvä, ja jos sanoo mitä todella tarkoittaa ja mikä on puhdas totuus, niin se on tuhat kertaa pahempi. Kaikki naiset tahtovat, että heille valehdeltaisiin."

Tohtori meni peilin luo ja järjesteli pukuaan ja hiuksiaan niin huolellisesti, kuin olisi ollut menossa vasta kertomilleen kävelyille pääkaupungissa. Hänen kasvonsa ilmaisivat tätä tehdessä hänellä olevan itsestään aivan toisen käsityksen kuin äidillä.

"Ja sitten hän uskaltaa moittia minua, etten koskaan tullut häntä tervehtimään", murahti hän hampaittensa lomasta, "ja itki ja itkee yhä vielä minun välinpitämättömyyttäni! Mutta kyllä minä tiesin, mikä minua täällä odotti, ja olenpa iloinen, että minulla oli setä, jota sain syyttää. En ole ollut täällä vielä tuntiakaan, ja taivas, miten hän jo on lasketellut minulle! En todellakaan ihmettele, ettei isä koskaan rakastanut häntä niin kuin hänen monet hyvät ominaisuutensa kieltämättä kuitenkin olisivat ansainneet. Sellainen ahdasmielisten ennakkoluulojen näytetilkkä — hyi!"

Ja tohtori otti hattunsa ja keppinsä ja läksi ulos tullakseen taas hyvälle tuulelle. Hän ei kaualle aikaa ollut tuntenut itseään niin kiukustuneeksi ja loukatuksi; ajatellessaan äidin vääryyttä nousi hänen mieltänsä ihan raivoon. Hänellä ei ollutkaan mitään syytä osottaa kunnioitusta vanhan eukon piintyneelle käsitykselle tai väärinkäsitykselle asioista ja oloista; hän oli nuori, terve, kaunis, rikas ja lahjakas, oikea onnen ja luonnon suosikki. Ei ainoastaan tytöt, jota hän oli syyllä sanonut, vaan myöskin kaikki muut koettivat voittaa hänen suosiotaan ja kunnioittivat häntä. Miten hän siis olisi voinut muuta kuin suuttua äitiin, joka yksinään moitti ja arvosteli, silloin kun muut vaan ihailivat ja kiittivät? Eikö aivan yksinkertaisesti olisi ollut hänen velvollisuutensa pitää poikaansa täydellisyytenä, kun kaikki muut selittivät hänet rakastettavimmaksi ja lahjakkaimmaksi ihmiseksi, mitä maa on koskaan kantanut?

Mutta Otik ei voinut koskaan olla kauan alakuloinen ja suutuksissaan; jokainen piirre hänen terveissä, nuorekkaissa kasvoissaan oli sitä vastaan. Tultuaan ulos raittiiseen ilmaan kohautti hän vielä kerran hartioitaan äidin vanhanaikaisuudelle ja karkoitti sitten koko asian mielestään. Siten hän oli tähän asti aina tehnyt kaikille epämiellyttäville, vakaville ajatuksille; kauan ne eivät koskaan saaneet kiusata häntä. Sillä ei hän ollut maailmassa sitä varten, että riiputtaisi päätään, vaan nauttiakseen elämästä,

nuoruudesta ja rikkaudesta, ja sen hän oli sanonut äidilleen; pääasiallisesti hän huvitteli itseään; siihen antoi hänen hyvä päänsä tilaisuutta, eikä lukujen silti tarvinnut käydä hullusti. Ja minkä tähden sallima olisi lahjoittanut hänelle niin monta hyvää lahjaa, ja minkä tähden veri virtaisi niin nopeasti hänen suonissaan, ellei *nauti!* — olisi ollut tarkoituksena? Muiden hän antoi olla viisaita ja miettiä ajatuksia niin pitkiä kuin Saharan aavikko ja yhtä hedelmättömiä kuin se; itse hän oli viisas omalla tavallaan ja tähän saakka se tapa oli ollut mainio. Kerran maailmassa oli tietysti hänelläkin ollut hulluuden aika ja hänkin oli hautonut mielettömiä haaveita ja vaivannut aivojaan *muiden* parantamispuuhilla — itsensä hän oli kuitenkin aina onneksi kernaasti jättänyt rauhaan. Mutta nyt hän oli täydellisesti parantunut sellaisista houreista, ainakin hän toivoi sitä. Ei mitään pyrintöjä enää, kuului ohjelma! Päämäärä — tohtorinarvo — oli saavutettu, elatustaan hänen ei tarvinnut hankkia, mikään muu kunnianhimo ei häntä Jumalan kiitos vaivannut. Nyt oli vaan tehtävä hauska pyöräys elämän kaikkien nautintojen kanssa. Nauttia siellä Pragissa viinirypäleen mehusta ja lemмен yllytyksestä ja jännityksestä, ystävien ihailusta ja naisten suitsu-uhreista — mutta luonnollisesti ei koskaan raa'alla, kohtuuttomalla tavalla — ja nauttia täälläkin pari viikkoa ilman puhtaudesta ja vuorten mahtavuudesta, kukkulain runollisuudesta ja laihon aaltoilemisesta, talonpoikaistytöjen epäilemättä hyvin karkeasta kauneudesta ja lapsuuden muistojen unentapaisesta lennosta yli vuorten ja kukkulain ja aavikkojen...

Ja tohtori katseli tyytyväisenä ympärilleen — hymyillen heränneille runollisille haaveilleen — kulkiessaan notkuvin liikkein ketojen poikki. Joka askeleelta juotuivat nämä lapsuuden muistot yhä selvemmin hänen mieleensä — toiset liikuttavia ja vakavia, toiset hauskoja ja hullunkurisia. Että kaupungin elämän hyörinä ja hälinä kuitenkin oli voinut niin täydellisesti ja moneksi vuodeksi karkoittaa lapsuuden herttaiset muistot hänen mielestään!

Hän tunsu kukkulan, jolla hänen oli ollut talvisin tapana laskea mäkeä muiden poikain kanssa, lammen, jonka jäällä hän oli luistellut ja saanut niin monta kuperkeikkaa, niityn, jossa he olivat leikkineet haukkaa ja kyyhkystä, haan, joka oli täyttänyt heidän tarpeensa piiskojen, keppien ja vihellyspillien suhteen, ja sitten kauimpana, mustan kallion juurella mäntyjen siimeksessä ristin, jonka luo hän ja äiti olivat menneet rukoilemaan sinä iltana, jolloin isä teki kuolemaa. Hän oli silloin aivan pieni, mutta hän muisti kuitenkin niin selvään, miten hän tuona pimeänä, pitkänä iltahetkenä oli maannut puristettuna äidin rinnalle ristin edessä ja tuntenut hänen kyneleensä putoavan päänsä päälle. Hän oli tuntenut, että jotain kauheaa oli tapahtumassa eikä ollut liikahtanut paikaltaan, oli vaan painautunut yhä likemmäksi äidin huohottavaa rintaa. Hänen silmänsä kostuivat näitä muistellessa. "Isä raukka", ajatteli hän, "kenties sinä olisit iloinnut pojastasi, jos olisit saanut elää tänä päivänä!"

Mutta silmänräpäystä myöhemmin oli hän taas iloinen ja reipas. Kylä sekä kototalo, maat levisivät hänen katseensa eteen vuoren varjossa. Jokaista taloa ympäröi puutarha, jonka puiden oksat notkuivat kukkien painosta. Pelloilla ja niityillä vallitsi syvin sunnuntaihiljaisuus eikä näkynyt ainoatakaan ihmistä. Mutta sitä äänekkäämpää oli tien viereisissä pensaisissa. Jokaiselta oksalta kuului lintujen ääntä — laulua ja viserrystä, vihellystä ja houkutusta. Puron varrella juosta keikuttelivat västäräkit, auran vaoissa istui rääkittäviä kottaraisparvia, ilmassa leijaili laumoittain leivoja, pääskysket kiertelivät rakennuksia, kyyhkysket kujertelivat katoilla, viljakortten välistä pistivät ruisrääkät esille terhakoita päitä ja jänikset pitkiä, kuuntelevia korviaan. Ellei savupiipuista olisi noussut hieno, kiemuroiva savu, ja elleivät kirkonkellot olisi soineet Svietlassa, olisi tohtori voinut luulla, ettei lähiseuduilla asunut muita kuin nämä siivekkäät, nopsajalkaiset joukot, jotka parveilivat hänen ympärillään.

"Minäpä menen Svietlan kirkkoon!" päätti hän yht'äkkiä, kuunneltuaan hetkisen kelloin soittoa, joka kaikui puhtaan ilman läpi. Ne olivat hänelle tuttuja ääniä, nämä säveleet — hän oli aina ennen kotoa lähtöään toimittanut kuoripojan virkaa Svietlassa. Niin hiljaa kuin hän ei ollut kukaan muu tovereista voinut liikkua alttarin ympärillä, ei kukaan ollut lukenut tunnustusta niin sujuvasti ja hyvästi kuin hän, ei kukaan ollut ymmärtänyt heiluttaa suitsuastiaa niin tasaisesti, eikä kukaan ollut osannut kohottaa messukirjaa ilmaan sellaisella arvokkaisuudella. Hän ei ollut kertaakaan pudottanut sitä lattialle tai tehnyt mitään muita tyhmyyksiä eikä häntä oltu sitten koskaan kutsuttu sakastiin kärsimään sellaista ankaraa tutkintoa ja tuomiota, joka rikokselliselle tavallisesti maksoi niin paljon kyneleitä.

"Niin, minä menen kirkkoon", ajatteli tohtori; "jos en voi katsella tyttöjä Pragin Prsjikopilla tänään, niin katson edes talonpoikaishempukoita Jeshtshedin liejuisilla maanteillä. Sanonko terveisiä sinulta, rakas äiti?"

Ja naureskellen hän poikkasi polulle, jonka muisteli olevan suorimman ja parhaan tien Svietlaan.

Tämä tie kiersi ensin erään mäen ympäri, jota reunusti viidakko, ja sitten vielä toisen ympäri, ja yht'äkkiä seisoi Otik aukealla paikalla, josta hän näki koko Svietlan. Mutta — voi suurta surkeutta! — kirkon ja hänen välillään levisi suuri, leveä suo, jota niityt ja pellot ympäröivät, kirkonkellot soivat yhä kovemmin ja, kuten hänestä kuului, hiukan ilkkuvalla äänellä — aivan kuin ne olisivat arvanneet, ettei pääkaupunkilainen kiillotetuissa kengissä uskaltanut lähteä vähäisen suon yli, vaikka sinne oli asetettu monta suurta kiveä ylimenon helpottamiseksi. Ja kirkonkellot arvasivat oikein, ja kun ne huomasivat

sen, alkoivat ne ihan räkyttää nauramisesta: pium paum ha ha, pium paum ha ha! Otik kääntyi ympäri kantapäillään ja lohdutteli itseään, ettei häneltä varmaankaan jäänyt paljon näkemättä: muutamia teirentäpläisiä, huivipäisiä talonpoikaistyllyköitä, joilla oli virsikirjat punaisissa nyrkeissään. — — Ei, niin vähästä hän ei tahtonut joutua likoon!

Hän käänsi siis suolle ja ilkkuville kelloille selkensä, ja muutteen vuoksi läksi kotimatkalta sen mäen yli, jonka rinnettä hän oli aikaisemmin kulkenut. Hän aikoi juuri painautua vesakkoon, joka ulettui kotitalolle asti, kun hän äkkiä säpsähtäen hiljensi askeleitaan. Metsän siimestä vastaan kuvastui vaalea, loistava olento — nuori talonpoikaistyttö, joka piteli kädessään paksua, vanhaa, varmaankin isoäidiltä perittyä virsikirjaa. Hän oli puettu ruskeaan röjyyn ja päässä oli hänellä punanen pumpuliliina. Mutta minkälaiset kasvopiirteet pistivät esiin tästä karkeasta verhotuksesta! Suorastansa täydellinen vastakohta tohtorin hetkeä aikaisemmin ajattelevalle nuorten kotiseuransa naisten perikuvulle! Hän näki hienot, kalpeat ja soikeat kasvot, joiden hipiä oli kuin samettia, suoran, hyvin muodostuneen nenän, huulet kuin ruusunen ja silmäparin, joiden katse oli, ellei kuin kokonainen kirja, niin kuitenkin kuin hurmaavin ja herttaisin runo.

Tohtori repäsi silmänsä auki. Sellaisia kasvoja, sellaista katsetta, sellaista ryhtiä ei hän ollut koskaan, ei koskaan ennen nähnyt. Se mahtoi olla joku valepukuun puettu satuprinsessa! Ei kellään muulla kuin sadun ylpeillä neitosilla voinut olla niin ruhtinaallista vartaloa, niin hienoja liikkeitä ja niin keveää, liitelevää käyntiä!

Tyttö myös säpsähti nähtävästi hänen katsettaan. Nähtyään Otikin hiljentävän askeleitaan, näytti hän luulevan, että tämä aikoi poiketa kapealle polulle, ja väistyi kainosti sivulle, jotta Otik olisi voinut esteettä kulkea ohi. Samassa hän nosti tähän nöyrän ja kunnioittavan katseen ja painaen käden sydämmelleen kumarsi niin syvään, kuin olisi aikonut langeta polvilleen Otikin eteen kukkien joukkoon. Joita puhkeili hänen jalkojensa juuressa. Otikin käsi lensi nuolen nopeudella hattuun, ja hän aikoi kiittää tyttöä siitä, että tämä oli väistynyt sivulle hänen tieltään — tämä olisi ollutkin hänen velvollisuutensa — mutta hän hapuili turhaan sanoja; selittämätön kuume oli vallannut hänet. Jos tyttö näytti hänestä valepukuun pukeutuneelta prinsessalta, voi hän itse yhtä hyvällä syyllä näyttää tytöstä prinssiksi pukeutuneelta talonpojalta; niin tyhmästi ja moukkamaisesti kuin hän oli tervehtinyt tyttöä, ei hän varmasti ollut koskaan ennen tervehtinyt ketään muuta.

Yhä vielä yhtä pyörällä astui hän muutaman askeleen eteenpäin; sitten hän kääntyi puoleksi vasten tahtoaan katsomaan, oliko ilmestys todellakin lihaa ja verta eikä ainoastaan kaunis näköhäiriö. Niin, siinä seisoj vielä tyttö polun vierellä ja seurasi häntä samalla nöyrällä ja hehkuvalla katseella, samalla salaperäisellä ja onnellisella hymyilyllä, jolla hän oli äskenkin katsonut häneen.

"Mikä jumalatar tuo mahtoi olla talonpoikaisvaatteissa?" puhkesi Otik sanomaan, tultuaan taas tajuihinsa, joka ei tapahtunut, ennenkun hän seisoj kotinsa pihalla. Hän oli tullut sinne, hän ei tiennyt oikein millä tavalla, hän oli vielä aivan tiedottomana tuosta odottamattomasta, harvinaisesta tapaamisesta. "Mitä ovat kaikki tähän asti näkemäni kaunottaret hänen rinnallaan? Kuka ainoakaan heistä on niin pyhästi tenhoava, niin tietämättänsä ylevä, niin nöyrän ylpeä? Oi Jeshtshed, sinä kunniaarvonen vanhus, ainoasta kukasta, joka on puhjennut kallioisi juurella, ansaitsee sinun, nimesi kaikua koko maapallon yli! Mutta mikä oli synnä siihen, että hän tervehti minua noin — en tiedä miten sanoisin? Minähän olin hänelle aivan vieras. — — Ei, ei, tuohon ei ollut synnä minun tavallinen onneni naisten joukossa; hänen silmänsä ja hymyilynsä sisälsivät jotain enemmän kuin tavallista naisten ihailua — jotain pyhempää. Hullunkurinen sana käyttää, kun on kysymys naisista! Hän ei tervehtinyt minua siliä tavoin kuin tyttö tervehtii nuorta, tuntematonta, kaunista herraa, jonka hän huomaa kuuluvan ylhäisempiin piireihin — ei, näytti siltä, kuin hän olisi luullut minun olevan jonkun suuren, mainehikkaan miehen. Kenties hän luuli minua satuprinssiksi, samoin kuin minä luulin häntä satuprinsessaksi!"

Se oli tietysti Enefa, jonka tohtori oli sattumalta tavannut kirkkoon menossa. Enefa oli heti tuntenut hänet valokuvan yhdennäköisyydestä ja oli tervehtinyt häntä sydän täynnä iloa. Miten kohtalo oli hänelle suosiollinen! Tekemättä itse mitään, ainoastaan pelkästä sattumasta, oli hän tavannut hänet ja saanut katsoa uuden maailmanpelastajan silmiin. Yksinään, ilman seuraa, kuleskeli hän metsissä ja pelloilla, ja Enefa parka vertasi häntä kokemattomassa, innokkaassa sydämmessään pyhään Johannes kastajaan, kun tämä vaelsi korvessa, valmistaen itseään korkeaan tehtäväänsä. Hän olisi tahtonut tietää, mitä suuria, yleviä ajatuksia risteili nuoren miehen päässä juuri sillä hetkellä, kun tämä oli katsonut häneen, ja heti hän oli valmis nuhtelemaan itseään siitä että tapasi tohtorin. Kenties hän oli häirinnyt häntä hänen tieteellisissä mietteissään tai hänen ylevissä kauniissa ajatuksissaan ihmiskunnan hyväksi! Hän seisoj kauan ja katsoi hänen jälkeensä, ja hänestä näytti siltä kuin olisi nähnyt kultasia säteitä ilmassa, siinä jossa Otik oli kulkenut — jälkiä hänen ajatuksistaan.

Tänä sunnuntaina ei Enefa avannut rukouskirjaansa kirkossa ainoatakaan kertaa, hän ei muistanut rukoilla elävien, ei kuolleitten, ystäväin ei vihamiesten puolesta — mutta hänen jokainen ajatuksensa oli

rukous.

Päivällisillä loistivat Mrakot muorin kasvot taas kirkkaina ilosta; lämmin kakku, jolla hän oli aikonut viettää pojan kotiintuloa, oli onnistunut niin odottamattoman hyvin, että hän oli unohtanut tykkönään monet oikeutetut syynsä tyytymättömyyteen. Tohtori rupesi kertomaan, miten oli viettänyt aamupäivänsä. Hän kuvaili kävelyään Svietlaan päin, ja miten hän oli kääntynyt takaisin, tultuaan ilkeälle suolle. Aivan sivumennen mainitsi hän tavanneensa mäkeä noustessaan ruskeatakkisen, punahuivisen tytön, jolla oli kädessään iso, vanha virsikirja. Kukahan liekään ollut?

"Se oli tietysti koulumestari", vastasi äiti. Heti kun Otik oli alkanut kertoa tytöstä, oli muori tullut tarkkaavaiseksi, ja hänen silmiinsä oli levinnyt niin lempeä ja hyväntahtoinen hymyily, jollaista poika ei ollut koskaan nähnyt hänen ankaroilla kasvoillaan. "Minä tunnen hänet takista ja virsikirjasta. Kaikilla on täällä nykyään pienet virsikirjat; hän vaan käyttää sellaista vanhaa suurta, siitä syystä että heillä on ollut se ja että he ovat käyttäneet sitä suvussa, en tiedä miten kauan."

"Koulumestari?" toisti Otik yhtä välinpitämättömällä äänellä kuin aikaisemminkin. "Tarkoitatteko, että hän on naimisissa koulumestarin kanssa tai sen tytär?"

"En kumpaistakaan. Ihmiset vaan sanovat häntä siksi, koska hän käsittää kaikki paremmin kuin muut ja taitaa niin paljon ihmeellisiä asioita, jota he eivät osaa. Se on heidän kostonsa, ymmärrätkös. Hänen nimensä on Enefa Podhaisky ja on hän Betlehemin omistajan pojanpojan tytär."

"Hän asuu siis Jeshtshedin alapuolella olevassa kauniissa pikku tuvassa?" kysyi tohtori, vaikka hän oli jo ajatuksissaan päättänyt, ettei hän voinut asua muualla kuin siellä. Tuo vuorten välinen sopukka oli ainoa arvokas kehys hänen kauneudelleen.

"Niin, hän asuu siellä ukkovaarin ja nuoremman veljensä kanssa; hänellä ei ole ketään muita maailmassa kuin heidät; hän on orpo raukka. Hänen veljensä, joka on sukkela poika, käy täällä kartanolla joka päivä ja auttaa vähäsen, missä voi. Hän saa ottaa ja harjata sinun vaatteesi ja kenkäsi, sillä sen hän tekee paremmin kuin Anka. Tultuaan täysikasvuiseksi, olen luvannut hänelle, että hän saa tulla minulle rengiksi. Niin viisas ja ihmeellinen kuin sisar ei hän tietysti vielä ole eikä mahtane siksi tullakaan, mutta sitä ei voikaan kukaan ihminen vaatia. Enefalla on erilainen ymmärrys, ja sen hän on perinyt ukkovaarilta. Hän on jo aivan yhtä taitava ja tietävä kuin ukkokin."

"Mutta mitä hän sitten osaa, kun te puhutte siitä yhteenään?"

"Hän osaa paljon, se sinä tiedä! Hänen ompelemisestaan en tahdo puhua; sen taidonhan osaa niin moni muukin, vaikka löisin vetoa siitä, ettei Pragissa ole ainoatakaan ompelijatarta, joka vetäisi vertoja hänelle. Katso paitojasi, jotka sait, vähän paremmin kuin mitä teit aamulla. Hän on ommellut jok'ikisen..."

"Hätkö?" huudahti Otik, ylen ymmästyneenä hämmästyksestä.

Se jo oli tehnyt häneen epämiellyttävän vaikutuksen, että tämän jumalattaren veli harjaisi hänen vaatteitaan, ja nyt hän sai lisäksi tietää, että tämä jumalatar itse oli ommellut hänelle paitoja — ja tietysti maksua vastaan! 'Maailmanpelastaja' tunsii olevansa melkeinpä hiukan häpeissään, että oli pitänyt niin suurta lukua kyläompelijattaresta, kenkänsä kiillottajan veljestä. Vastoin tapaansahan hän oli ajatellut häntä silloinkin, kun ei nähnyt häntä!

Kenties hän ei olisi enää kysynyt kyläompelijattaresta sen enempää, ellei äiti olisi pyytämättä jatkanut:

"Niin, hän juuri on ne ommellut; mutta, kuten sanoin, hänen ompelemistaan en laske miksiäkään verraten kaikkeen muuhun, mitä hän taitaa ja tietää; hän osaa koko joukon asioita, joista ei kellään muulla ole aavistustakaan; hän osaa parantaa ulkonaisia ja sisällisiä tauteja lukemisilla ja lääkkeillä. Se on lahjoistaan tunnettu se heidän suku."

Enefa osasi siis tehdä taikoja! Tohtorin sammuva tiedon halu leimahti uuteen eloon. Se oli kaikessa tapauksessa jotain uutta ja huvittavaa, jotain kerrottavaa Pragien ystäville, jotka tulivat varmaan kaikki kadehtimaan sitä hänen tuttavuuttaan! Hänen kasvonsa kirkastuivat, ja hän alkoi nauraa ja pitää lystiä noitanaisen virsikirjasta ja hameniekka tohtorista. Mutta hän teki sitä pelkästään sen tähden, että äiti jatkaisi puhettaan koulumestarista, jonka hän oli äsken ajatuksissaan kohottanut jumalattaren arvoon.

"Elä naura kovin, se ei totta totisesti ole mikään naurun asia", sanoi Mrakot muori suuttuneena. "Sen minä sanon sinulle, että Enefa taitaa tuhat kertaa enemmän kuin mikään oppinut tohtori. Sillä kaupungin tohtorien käsissä on kuollut jo koko joukko ihmisiä, mutta Enefan käsissä ei edes ainoata kuukauden vanhaa lastakaan. Minut hän on parantanut leinistä, ruususta, vesirokosta, paiseista ja monesta muusta kivusta, mitä minulla on ollut ruumiissani. Hänen ei tarvitse muuta kuin laskea

kätensä minun päälleni ja lukea vähän minun ylitseni, niin olen heti virkeä kuin mikähän. Ja sama se on Ankankin laita. Hänellä oli talvella yhteen aikaan niin kova päänkivistys, niin että oli ihan ihme, ettei järki lähtenyt. Me koetimme jos mitä, mutta ei mikään auttanut. Mutta niin pian kuin Enefa huomasi, että se oli amputautia, ja luki hänelle lukuja, oli kaikki pakotus kuin poispuhallettu."

Tohtori oli tuskin ennättänyt kuulla, että Enefa paransi sellaisella menestyksellä päänkivistystä, ennenkun hän yhtäkkiä vaipui syviin mietteihin. Hänen huuliensa ympärille ilmaantui ilkeä hymyily. Koko päivällisen ajan hän oli sitten äänetön ja harvapuheinen, ja aterian päätyttyä hän käveli huoneessa edes ja takaisin kuin levoton sielu ja hänen terveet, kukoistavat kasvonsa ilmaisivat suurta kärsimistä.

Kun äiti tuli hämärissä kamariin, oltuaan pihalla antamassa määräyksiä seuraavan päivän tehtävistä, sai hän nähdä Otikin puoleksi makaavan sohvalla, nojaten kyynärpäätään sen reunaan ja otsa käden peitossa. Levottomuus valtasi hänen äidillisen sydämensä.

"Minkä tähden sinä istut tuolla tavoin, Otik?"

"En minkään tähden."

"Elä kiellä, sinulla on jotain; sen minä olen sitä paitsi huomannut jo koko päivän."

"Voi, ei se ole mitään, josta kannattaisi puhua. Ei muuta kuin, että päässä paukuttaa ja tikuttaa niin kummallisesti. Ei se merkitse mitään, minä vaan en ymmärrä, mistä minä olen saanut sen."

"Ensi kerranko sinä tunnet sitä?" kysyi äiti yltyvällä pelolla. Ja hän meni poikansa luo ja laski kätensä tämän otsalle. Se oli ainoastaan tavallisen lämmin, ja veri kiersi hiljaa ja säännöllisesti, mutta huolestuneen Mrakot muorin mielestä se oli polttavan kuuma ja valtasuoni löi aivan kuin kuumetautisella.

"Kyllä sitä tuntuu useinkin", valehteli Otik rohkeasti, "mutta ei se ole ollut koskaan näin vaikeaa. Luulen, että se yhä pahenee ja pahenee. Aamupäivällä se meni kuitenkin mukiin."

"Sinä olet varmaankin vilustunut matkalla. Sinä pistit varmaankin alituisesti pääsi ulos vaunusta, jotta tuuli pääsi puhaltamaan päällesi. Sellaisen kuin sinä, on tietysti nähtävä kaikki, jonka ohi kuletaan. Sillä tavalla sinä olet saanut itsesi vilustetuksi, sen minä takaan."

"Ohimoissa paukuttaa ihan kuin joku iskisi vasaralla."

"Kaiken lisäksi saat nähdä, että sinäkin olet saanut amputaudin. Anka valitteli aina kaikista ensin tuota ohimoissa jyskyttämistä."

"Kunhan minun vaan ei tarvitsisi paneutua vuoteelle."

"Vielä mitä, niin pahaksi se nyt ei kuitenkaan mahda tulla, kunhan vaan hoidat oikein itseäsi. Mutta ihme miten punaiseksi sinä olet muuttunut, sinulla on varmaankin oikea kuume?"

Ja äiti otti pojan pään molempiin käsiinsä ja tarkasteli häntä huolestuneena. Otik huokasi syvään.

"Ei ole mitään muuta apua, poikani: jos tahdot tulla terveeksi, niin täytyy sinun antaa lukea ylitsesi. Silloin sinä saat nähdä, että kivistys hellittää siinä paikassa."

"Kyllähän, silloin vasta ihmiset saisivat nauraa minulle!"

"Nauraa sinulle? Mikäs ihminen nauraisi sellaisille, sinä pöllö'?"

"Kyllä kai niitä olisi enemmän kuin yksi. Ja siitä ei heitä voisikaan moittia."

"Toivoisinpa, ettei ihmisillä olisi koskaan sanottavaa sinusta sen pahempaa kuin että sinä haet parannusta, kun olet sairas! Elä ole itsepäinen, Otik, tee minulle mieliksi edes tämän yhden ainoan kerran."

"Mutta te saatte nähdä, että se menee heti ohi, äiti."

"Silloin se menee vaan vähäksi aikaa."

"Ei, minä vakuutan: tunnen olevani nyt parempi."

"Se menee vaan vähäksi aikaa, sanon minä sinulle; illalla tai huomesaamuna se on melkein yhtä pahana. Ole järkevä, Otik, lukeminen on toimitettu viidessä minuutissa, eikä siitä ole vähääkään vaivaa; sinun ei tarvitse muuta kuin maata liikkumattomana. Kysy Ankalta, jos et usko minua."

"Mutta sehän on vaan kujetta."

"Kujetta? — Lukeminen kujetta?!... Saapas nähdä sanotko sinä samaa, kun olet koetellutkin sitä! Niin paljosta sinä ainakin voit olla varma, että ellei se auta, niin ei se vahingoitakaan. Kaikessa tapauksessa lähetän minä nyt hakemaan Enefaa, tahtonetpa sitten tai et."

Otik teki liikkeen kädellään, ikäänkuin olisi ollut hyvin harmissaan, mutta sydämessään hän oli niin mielissään kujeensa onnistumisesta, että olisi voinut kaapata muorin syliinsä.

"Elä nyt ole vihoissasi, poikani", rauhoitti häntä Mrakot muori, joka ei aavistanut poikansa ilveilevän hänen kustannuksellaan. "Sinä et usko, miten kelpo tyttö se on tuo koulumestari, vaikka hän ei kuulukaan *kaikista* kauniimpiin. Mutta eihän kaikki voi olla pyyleviä ja punaposkisiakaan. Ja niin hurskas ja kunniallinen, kuin hän, ei toki ole ainoakaan tyttö koko maailmassa, siitä sinä voit olla ihan varma. Hän on jo kahdellakymmenellä, mutta hän ei ole vielä koskaan puhellut kenenkään pojan kanssa enemmän kuin mitä hän juuri tarvitsee. Hän on niin hieno ja ylpeä luonnostaan kuin oikea, herrasneiti — usko minua, kun minä sanon sen, sillä ei kukaan ole niin tuttu hänen kanssaan kuin minä. Eikä sinun tarvitse pelätäkään jos annat hänen hoitaa itseäsi. Jos hän ei parannakaan sinun tautiasi, niin ei hän hanki sinulle uuttakaan; hänen suvussa ne vaan auttavat. Hän alkaa ja lopettaa kaikki Herramme nimeen."

Otik tunsu melkein olevansa halukas antamaan anteeksi äidille tämän moittivaisuuden häntä itseään kohtaan, siitä syystä vaan että hän niin innokkaasti ylisteli koulumestaria. Hän tunsu harvinaista iloa siitä, että tämä ei ollut ainoastaan ahkera ja viisas tyttö, vaan myöskin ylpeä ja siveä kuin kukaan koko maailmassa. Ja kuitenkin oli hän itse samana aamuna selittänyt ettei sellaiset hyveet olleet minkäänarvoisia, — nuoruus ja kauneus oli kaikki, mitä tarvittiin! Mutta sellaisia me nyt kerran olemme, me ihmiset, toisena hetkenä me ajattelemme sitä, toisena jo päinvastoin. Se riippuu vain siitä miten läheinen asia meille itsellemme on.

Muutamaa silmänräpäystä myöhemmin juoksi Anka läähättäen Jeshtshediin. Hänellä oli tärkeitä terveisiä Podhaiskylle emännältään, joka pyysi Enefaa tulemaan jos mahdollista heti paikalla kartanoon lukemaan Pragin tohtorille. Tohtori oli saanut matkalla tänne amputaudin, ja emäntä oli saattanut hänet ylös hänen huoneeseensa, ja siellä hän makasi sohvallaan, se raukka, ja näytti niin kurjalta, että Herra armahda!

* * * * *

Tohtori tahtoi hiukan huvitella kauniin tytön kustannuksella, joka oli saavuttanut suuren armon hänen silmissään; se olikin paras ajan kuluke täällä maahiljaisuudessa. Totta ei leikkiin voinut tulla luonnollisesti koskaan, kun oli kysymys ainoastaan köyhästä talonpoikaistyttösestä.

Ja kuitenkin hän ei ollut ainoatakaan kertaa elämässään tuntenut olevansa niin omituisella mielellä, kuin niinä minuutteina, joina hän makasi sohvalla huoneessaan, odottaen koulumestarin tuloa. Ei edes silloinkaan kun hän oli ottanut vaikeimmat tutkintonsa tai kun hänet oli vihitty tohtoriksi tai silloin kun hän oli astunut tanssisaleihin ja sadat kauniit tytöt olivat antaneet hänelle salaisia silmäyksiään ja neuvoneet häntä toisilleen tanssiaisten sankariksi, — ei, ei ainoassakaan näistä tilaisuuksista hänen sydämensä ollut sykkinyt kymmenettäkään osaa niin rajusti kuin nyt.

"Onpa soma nähdä, minkä näköinen hän on saadessaan nähdä, ettei se, jota hän edeltä puolisen tervehti niin kunnioittavasti, olekaan mikään satuprinssi, vaan tavallinen, vaivainen ihminen", ajatteli hän kuultuaan äkkiä etehisestä kiiruhtavia, keveitä askeleita ja lukon hiljaista kiertämistä.

Se oli todellakin koulumestari.

Enefa astui hiljaa huoneeseen kiinnittämättä katsettaan tohtoriin tai mihinkään muutun huoneessa olevaan. Hän jäi seisomaan kynnykselle kätet ristissä ja silmät alas luotuina, aivan kuin olisi tahtonut koota kaikki ajatuksensa ja suunnata ne yhteen ainoaan kohtaan. Ellei Otik olisi nähnyt hänen hymyilevän edeltä puolisen, olisi hän voinut vakuuttaa, etteivät nämä kasvot tienneet, mitä hymyily tarkoittikaan, niin vakavilta, jopa ankaroiltakin ne näyttivät. Mutta miten kauniit ne olivat nytkin — kalpeat, värähtämättömät ja niin mieltäväiset ja jalot!

Näki, että hän oli lähtenyt kotoaan suurimmassa kiireessä, aivan silläin kuin oli ollut, sillä hänellä ei ollut päällystakkia eikä kaulaliinaa, vaan ainoastaan viheriäiset nyörättävät kansallisliivit eikä mitään päässä. Mustat palmikot olivat kierrettyt pälaen ympäri ikäänkuin sepele, ja nähdessään tämän lisäkoristeen, jonka luonto oli lahjoittanut hänelle, muistui Otikin mieleen muinaisten slaavilaisten papittaret: pyhain lehmusten lehdillä seppelöityinä paransivat nekin sairaita, toimittivat salaperäisiä, hurskaita manaamisiaan ja ennustivat tulevia aikoja. Siltä hekin olivat mahtaneet näyttää ja siten käyttäytyä.

Hiljaa ja harvoilla askelilla lähestyi Enefa sohva, jolla tohtori makasi niin äänetönnä ja liikkumattomana, aivan kuin olisi muuttunut marmorikuvaksi. Tohtori ei tohtinut keskeyttää hiljaisuutta

tervehdyksellä eikä kiittämällä Enefaa tulosta, sillä äiti, joka hänkin seiso i äänettömänä hänen vierellään, pani sormen suulleen hiljaisuuden merkiksi. Äsken oli Enefa hiljaa ja salaperäisesti asettanut vesimaljan sohvan viereiselle tuolille ja maljan vasemmalle puolelle kourallisen kauran jyviä. Hän oli kylliksi vanha ja viisas tietääkseen, mitä lukeva tarvitsee ja miten sairasta kohtaan on käyttäydyttävä — että on tarpeetonta jopa vahingollistakin tervehtiä häntä ja puhua hänelle ja ettei millään muotoa saa pyytää vastatervehdystä tai vastausta.

Kaikki tämä oli tykkönään toisenlaista, kuin mitä Otik oli odottanut; hän oli luullut rupeavansa nauramaan aivan peittelemättä lukemisen kestäessä, ja saavansa mielensä mukaan laskea leikkiä kauniin alilääkärin kanssa, joka oli antanut hänelle niin paljon merkitsevän katseen aamulla. Mutta — kuka olisi uskonut! — nyt hän oli itse yhtä äänetön ja vakava kuin molemmat naiset.

Kun Enefa lopulta pysähtyi sohvan viereen, vallitsi huoneessa sellainen hiljaisuus, että olisi kuullut kärpäsenkin surinan. Tehtyään ristinmerkin omaansa sekä sairaan otsaan työnsi hän keveästi sairaan pään lähemmäksi maljaa; tohtori makasi yhä yhtä äänetönnä ja hiljaa. Mitähän ne olisivatkaan sanoneet Pragissa, jos olisivat nähneet hänet? Mutta hän välitti viis koko Pragista tällä hetkellä; Enefan keveän kosketuksen jälkeen pyöri kaikki ihan sekaisin hänen päässään.

Sillä aikaa oli Enefa kerännyt huolellisesti kaikki kauran jyvät käteensä ja antoi nyt toisen niistä toisensa jälkeen solahtaa sairaan otsaa myöten alas veteen. Tätä tehdessään hän kertoi kolmesti peräkkäin äänellä, joka oli niin sointuva ja juhlallinen, että se tunkeutui tohtorin sydämmeän yhtä syvälle kuin aikaisemmin katse:

"Minä manaan teidät, kaikki lentävät ja suhahtavat nuolet! Jos tulette ihmisistä, niin palatkaa jouseen, jos tulette ilmasta, niin menkää metsään, jos tulette paholaisista, niin kadotkaa tuleen, jos tulette vedestä, niin hukkukaa mereen! Siellä pistäkää, repikää, raastakaa, lävistäkää, mutta tämä pää jättäkää rauhaan kuoleman päivään saakka. Siihen auttakoon minua Isä Jumala, Poika ja Pyhä Henki."

Päätettyään siirsi hän varovasti sairaan pään tyynylle ja loi katseen maljaan.

"Katsokaa, muori!" lausui hän, ja hänen äänensä melkein vapisi ilosta, "kaikki kauran jyvät ovat jääneet veden pinnalle, ja se on hyvän merkki. Jos ne uppoisivat, niin ei meillä olisi: paljoa toivoa pikaisesta paranemisesta, mutta näin ollen paranee herra tohtori kyllä pian taudistaan."

Ja punastuen kuin ruusu hän loi Otikiin aran katseen, ja hänen kasvoilleen levisi sama säteilevä, onnellinen ilme, joka niissä oli ollut aamulla mäelläkin. Otik tuns i äkkiä olevansa vakuutettu, ettei hän ollut lukenut hänelle ainoastaan huulilla, vaan myöskin sydämmellä.

Luonnollisesti hänen velvollisuutensa olisi ollut vastata jotain Enefan sanoihin, mutta niin mielellään kuin hän tahtoikin, oli hänen kuitenkin mahdotonta keksiä mitään. Niin kömpelö ja saamaton kuin Enefan läheisyydessä, ei hän ollut tuntenut olleensa koko elämässään. Aamulla kun hän oli tavannut hänet, oli hän turhaan etsinyt sanoja, ja nyt oli melkein sama juttu. Pojan siinä maatesa ja miettiessä ja tuskaellessa, ennätti Mrakot muori kutsua Ankan, joka sai käskyn peittää maljan esiliinallaan ja mennä heti kaatamaan sen sisällön puroon, jotta amputauti lähtisi pois veden mukana.

"Jos olisin tiennyt, että se, jonka tapasin aamulla, oli 'tietäjä-ämmä'", änkytti vihdo i Otik, koettaen väkinäisesti tuntua leikkiseltä, "olis i toki paremmin väistynyt sinun tieltäsi." Sillä siitä oli jo pitkät ajat, jolloin tohtori oli haaveillut kaikkien ihmisten tasa-arvoisuutta; hänelle ei olisi koskaan juolahtanutkaan muuta mieleen kuin sinutella talonpoikaistyttöä. Eikä se ihmetyttänyt Enefaakaan; päinvastoin olisi se varmaankin tuntunut hänestä kummalliselta, jos tohtori olisi käyttänyt muuta puhuttelusanaa kuin sinä, mikä on tavallista maalla.

Hänen silmänsä salamoivat veitikkamaisesti, kun tohtori sanoi häntä "tietäjä-ämmäksi", ja hymyillen, niin että hänen valkeat hampaansa näkyivät, hän vastasi reippaasti:

"Ihminen auttaa voi
Ja kaatua kanssa noin.
Vaan itse kun kaatuvi
Jumal' avuks' saapuvi."

Mutta samassa hän vaikeni ja antoi Otikille nöyrän katseen.

"Elkää pahastuko, että minä vastasin teille tuolla tavalla — aivan kuin te olisitte ollut meikäläisiä. Minä aivan unohdin itseni, kun te katsoitte minuun niin ystävällisesti — minä en ollenkaan tiedä, mikä sopii, — minä en ole koskaan ennen puhunut kenenkään herrasmiehen kanssa."

Ja hän katsoi Otikiin aivan kuin anteeksi pyytäen.

"Sinulle niinä en ole enkä tahdo olla mikään herrasmies", vastasi Otik vähemmän vaativalla äänellä kuin tavallisesti.

Enefa hymyili ja pudisti päätään.

"Ah ette, te ette tietysti tahdo olla herra kenenkään ylitse; sitä ei tahdo kukaan teikäläinen."

Ja tätä sanoessa saivat hänen silmänsä yhtä ihastuneen loiston, kuin niissä oli silloin, kun hän tervehti Otikia niin nöyrästi metsässä.

Otik ei läheskään ymmärtänyt, mitä Enefa oikeastaan tarkoitti ja mitä hän ajatteli sanoessaan "teikäläinen". Mutta mitä hän välitti mietiskellä sanojen tarkoitusta, kuin Enefan silmät puhuivat mitä kauneinta kieltä! Ainoa, mikä antoi hänelle päänvaivaa, oli, millä pelin hän saisi Enefan jäämään luokseen niin kauaksi kuin mahdollista; hän ei tiennyt muuta neuvoa kuin olla olevinansa sairas ja tarvitsevinansa hänen apuaan.

"Minulla on kipeä paikka tässä kädessä", sanoi hän, ojentaen kätensä Enefalle. "Tiedätkö apua sillekin?"

"Enköhän toki tietäne", vastasi Enefa iloisesti ja alkoi huolellisesti tarkastaa kurotettua kättä. "Mutta minä en voi nähdä tässä olevan minulla mitään parannettavaa."

"Ei, ei sitä näy", vastasi Otik, joka osasi kääntää puheen asianhaarojen mukaan, minkä äiti aivan varmaan olisi pannut turmeltuneen pääkaupungin syyksi. "Mutta minä tunnen saavani jotain kipeää pikku sormen juurelle, minä en voi taivuttaa sormeaa aivan vapaasti."

"Se on tykkönään toinen asia! Jos luulette sen pahenevan, niin minä luen sille, ennenkun siitä tulee mitään; tahdotteko sitä?"

"Tietysti tahdon!"

Enefa teki ristinmerkin Otikin ja omaan otsaansa; sen jälkeen hän piirusti kolmasti kehän vasemman käden etusormella kipeän paikan ympäri ja lausui vakavasti:

"Heitä jo kasvamasta, sa sairas suoni, Ja jos kasvat, kasva kuni kukkula ja vuori, Sillään seisoneet ne ovat luomisesta saakka. Luoja kuulכון pyyntöni ja loppukoon jo taakka!"

Hän oli tuskin lopettanut, ennenkun hän äkkiä kiiruhti Otikin luota ja virkkamatta sanaakaan anteeksi pyynnöksi alkoi pestä käsiään pesukaapissa, joka seiso huoneen nurkassa. Hän teki sitä kauan ja suurimmalla tarkkuudella, sillä muutoin voi helposti tapahtua, että sairas ydin muuttui siihen, jonka käteen hän ensiksi tarttui. Sitten kutsuttiin Anka uudelleen sisään ja käskettiin hänen kaataa vesi puroon.

"Sinulla on kädet kuin kuninkaan tyttärellä", murahti Otik puoleksi tietämättään. Hän seurasi Enefan pienimpiäkin liikkeitä.

"Niin, mikä sitten, mutta hän ei siltä ole mikään laiskainen", vastasi äiti terävästi luulemaansa moitteeseen. "Ompeluksiensa tähden hänen täytyy tietysti olla käsistään varovampi kuin muiden tyttöjen; muutoinhan hän ei voisi pidellä neulaa, ymmärrätkö, tyhmyri. Hänen ei tarvitse hävetä valkeita käsiään."

Enefan pestessä oli tohtori tuuminut vielä uuden vaivan pitääkseen häntä siten luonaan. Se oli ainoa keino, sillä hän oli jo kuiskaten kysynyt äidiltä, eikö heidän pitäisi pyytää Enefaa illalliselle, mutta, saanut vastaukseksi, että se, joka "lukee", ei koskaan tohdi ottaa vastaan mitään siltä, jota hän on auttanut samana päivänä. Se voi käydä päinsä vasta jonakin toisena kertana, kun hän sattumalta tulee käymään talossa. Pelko, että Enefa menisi, teroitti tohtorin keksimätäidön ylimmilleen; niin, luulipa hän voivansa tulla todella sairaaksikin, jos niin olisi tarvittu.

"Kun sinä nyt kerta olet ollut niin ystävällinen ja tullut", sanoi hän Enefan palattua sohvan luo, "niin käytän hyväkseni tilaisuutta ja puhun sinulle kaikista vammoistani. Minua vaivaa väliin sellainen horkka, että se on aivan kauheaa." Ja hänen äänensä kuului niin surkealta, kuin paljas vaikeaa horkkaa muistelemisen olisi saattanut hänet tuntemaan kylmiä väreitä selkäpiissänsä.

"Sitä sinä et ole koskaan sanonut minulle", ehätti äiti kummastuneena.

"En, en ole koskaan tahtonut puhua teille tuollaisesta, te säikähdätte niin kauheasti vähimmästäkin. Sitä paitsi toivoin sen menevän pois ajan pitkään. Mutta kun minä nyt olen saanut luokseni niin siivon ja herttaisen tohtorin..."

"Siihen minä annan teille mielelläni neuvon", puuttui Enefa Otikin puheeseen. "Teidän on otettava

kolme paahdettua mantelia ensi sunnuntaina mukanaan kirkkoon; jokaiseen niihin on teidän ennen messua tehtävä kynnellä yksi pyhain kuningasten merkeistä, ja sitten, messun jälkeen, on teidän nielaistava jokainen peräkkäin ja kutakin nielaistessa luettava kolme isämeitä ja kolme Ave Mariaa."

Tohtori nyrypisti nenäänsä; se neuvo ei ollut ollenkaan hänen mieleensä. Hän tahtoi, että Enefa itse parantaisi hänet — lukisi hänelle ja panisi kätensä hänen päälleen. Tietämättään tuli äiti hänen avukseen.

"Kuka tietää, etkö sinä, ymmärtämätön poika, vaan kuvittele, että sinussa on horkka", sanoi hän nähtävästi levottomana. "Voihan yhtä hyvin tapahtua, että sinä olet hävittämäisilläsi mitan. Koska Enefa on kerta ruvennut hoitamaan sinua, voi hän kyllä olla niin hyvä ja mitatakin sinut, saadaksemme tietää, mikä sinua vaivaa ja mitä on tehtävä."

Tohtori antoi heti suostumuksensa ja nousi halusta ylös. Hänellä ei ollut vähintäkään aavistusta, mitä "hävitetty mitta" mahtoi tarkoittaa, mutta hän oli tyydytetty tietäissään, että Enefa mittaisi hänet. Hän olisi tahtonut kiittää äitiään tämän onnistuneesta keksinnöstä, jos hän vaan ei olisi pelännyt petoksensa tulevan ilmi; sillä hävytön petturi tiesi yhtä vähän mistään horkasta kuin päankivistyksestäkään.

Enefa risti vielä kolmannen kerran silmänsä ja tohtorin silmät ja käski hänen sitten laskeutua sohvalta ja paneutua pitkälleen lattialle. Kun tohtori puoleksi hymyillen, puoleksi hämmästyneenä oli täyttänyt hänen käskynsä, otti hän pienen kerän taskustaan. Se oli lankaa, jonka hän oli kehrännyt isoisän käskystä seitsenvuotiaana, sillä jos vanhemmat ihmiset valmistavat sen, niin ei se kelpaa ollenkaan tarkoitukseensa. Tehtyään ristinmerkin kerän yli, lankesi hän polvilleen tohtorin viereen ja rupesi vakavan näköisenä ja suurimmalla tarkkuudella mittaamaan tohtorin pituutta — ensin pääläesta jalkopohjaan ja sitten oikean käden keskisormen päästä vasemman käden keskisormeen. Sen tehtyään hän nousi ylös ja vertasi molempain lankojen pituutta.

Puna kohosi hänen poskilleen; ne eivät olleet yhtä pitkät. Tohtorin pituusmitta oli pitempi kuin leveysmitta.

Mrakot muorikin kalpeni.

"Enkö minä jo aavistanut, että hän oli hävittänyt mittansa", huudahti hän valittaen. "Niin, se on vasta kaunista! Tämä poika ei todellakaan tuota minulle muuta kuin huolia. Olen tuskin viittä minuuttia ollut huolehtimatta hänen sielustaan, ennenkun on sama onnettomuus hänen ruumiistaan. Kunpa hän vaan ei saisi keuhkotautia, sillä sen tavallisesti saa, kun hävittää mittansa. Kaikki tulee tietysti hänen tanssimisestaan ja tupakoimisestaan ja juhlailemisestä ravintoloissa iltasilla. Minä olen aina sanonut hänelle, että siitä tulee kerta kauhea loppu."

"Elkää toki luulko niin pahaa, Mrakot muori", rauhoitti häntä Enefa. "Se, mikä ei ole hyvä, voi tietysti tulla paremmaksi, yhtä hyvin kuin se voi tulla pahemmaksi. Kun vaan tohtori antaa mitata itsensä joka uusi perjantai, saatte nähdä, että hän saa kohta takaisin mittansa: keuhkotaudin saavat ihmiset silloin vaan, kun he jättävät sen tekemättä. Silloin pienenee heidän ruumiinsa yhä enemmän ja enemmän, kunnes se lopulta aivan kuihtuu. Mutta jos vaan tohtori tahtoo mittauttaa itsensä kunnollisesti heti alusta pitäin, tasautuvat kyllä mitat kohta."

"Minä en totta totisesti aijo kysyä häneltä, tahtooko hän vai ei", selitti kauhistunut Mrakot muori. "Hänen täytyy! Jospa kuitenkin tahtoisit auttaa häntä, Enefa! Olen varma, että hän kiittäisi sinua viimeiseen päiväänsä saakka! Jos hän ei tekisi sitä, ei hän ansaitsisi tulla parannetuksikaan. Mutta sitä en voi käsittää, miten mittauksen käy hänen täältä lähdettyään."

Mutta Otik vakuutti pyhästi, että hän antaa Enefan mitata itsensä vaikka kolmasti päivässä, ja ettei hän matkusta takaisin Pragiin ennen täyden määrän saantia. Tämä vakuutus teki äidin melkoista levollisemmaksi ja lempeämmäksikin. Enefa puolestaan vastasi ystävällisesti, ettei hän uskaltanut mitata tohtoria useammin kuin joka kuukauden ensi perjantaina, ja ettei tohtorin tarvinnut viipyä maalla sen asian tähden; jokainen Jumalaa pelkääväinen ihminen, joka uskoi sen, mitä hän teki, voi mitata tohtorin yhtä hyvin kuin hän. Ensimmäisellä kerralla vaan tarvitaan joku, joka on tottunut.

Tämän jälkeen hän vaiken; hänen kasvonsa muuttuivat ankaroiksi ja vakaviksi, ja hän pani langan, jolla oli mitannut, kuusin kerroin, leikkasi poikki sen molemmat päät ja heitti kaksi ensimmäistä lankaa ulos puutarhaan ja molemmat toiset tuleen; kolmas pari täytyi tohtorin juoda lasista veden seassa. Jos Pragilaiset edes olisivat nähneet hänen hartautensa, jolla hän katseli valmistuksia. Ja mitä hän itse olisi sanonut, jos joku olisi hänen lähtiessään ennustanut hänelle, että hän ihastuneena nielee vatsaansa pari lankapätkää, jotka muuan talonpoikaistyttö on pannut hänen vesilasiinsa?! Uskomatonta se oli, mutta siltä täydellisesti totta. Hän joi todellisella, teeskentelemättömällä ihastuksella, sillä Enefa piteli hänelle lasia kuin sairaalle lapselle ja luki samalla mitä suloisimmalla, hartaalla äänellä:

"Tää juoma juo!

Se pyhän Johanneksen janon voitti.
Ja tää on tosi toivon' mun:
Se tehköön terveeks' myöskin sun!"

Mutta Mrakot muori ei ollut vielä hetikään rauhoittunut; hän ei tahtonut uskoa Enefan vakuutusta, ettei pojan laita ollut läheskään niin huono kuin hän otaksui. Hän tarkasteli poikaansa katsettaan kääntämättä, silmät kyyneleissä.

"Mieti nyt oikein, oikein tarkkaan, rakas, kulta tyttöseni", pyysi hän, "eikö ole olemassa mitään muuta, mitä voisit tehdä poika raukalleni, ettei tauti tarttuisi hänen ruumiiseensa?"

Enefa pani sormen otsalleen ja mietti kauan ja hartaasti. Miten se katse ja liike somisti häntä!

"En tiedä mitään muuta", vastasi hän, "kuin että hän sanoo näin, kun uusikuu on nousemassa:

"Hyv' iltaa, rauhaa, kuu, mun ystävään
Sä kaksisakarainen!
Pois tautini poista taas nähdessäin
Sun kolmisakaraisen!"

"Sillä koska kuu ei saa koskaan enempää kuin kaksi sakaraa, antaa se sen ihmisen olla terveenä, joka rukoilee sitä sillä tavoin."

"Sinussa on yhdistetty kaikkien kolmen Krakovin tyttären ymmärrys ja viisaus", huudahti Otik, joka alkoi täydellä todella tuntea amputaudin, s.o. Amorin nuolten, oireita.

"Minkä lajisia naisia ne ovat?" kysyi äiti ankarasti ja epäilevästi.

"Elkää pelätkö", nauroi Otik, "ne eivät käyskentele Pragin kaduilla; kaikki kolme ovat maanneet haudassa enemmän kuin tuhat vuotta."

"Vai niin" — Mrakot muori näytti epäluuloiselta. "Välittävätkö sellaiset kuin sinä edesmenneistä vainajista?"

"Niin, se on aivan totta", puuttui Enefa innokkaasti puheeseen. "He ovat kuolleet aikoja sitten. Minä olen lukenut heistä historiassa."

"Yksi heistä tunki kaikki yrtit ja paransi ja luki kaikille sairaille; toinen löysi kaikki salatut ja tunki kaikki henget, ja kolmas oli tunnettu tietäjä, joka hallitsi tshekkiläistä kansaa", selitti Otik äidilleen.

"Ja minuako te vertaatte heihin'?" kysyi Enefa epävarmasti.

"Niin, sen teen."

"Isoisä vakuutti meille, että te varmaankin tekisitte meistä pilkkaa. Joko te alatte?" sanoi hän ja hänen katseensa tarkasteli huolestuneena tohtoria.

"Ei kukaan muu kuin kurja heittiö voisi tehdä sinusta pilkkaa!" huudahti Otik sellaisella äänen varmuudella, että isoisäkin olisi varmaankin luopunut epäluuloistaan.

"Se, joka nauraisi sinulle, ansaitsisi paremmin itse joutua naurun alaiseksi", sanoi Mrakot muori harmissaan.

"Enhän minä sitä koskaan uskonutkaan, sen voi muori vakuuttaa teille", puhdisteli Enefa itseään. "Minä sanoin heti isoisälle, että mistä syystä te tekisitte pilkkaa ihmisistä, joita te ette ollenkaan tunne ja jotka ajattelevat teistä pelkkää hyvää? Kenties sen tähden, että he ovat köyhiä ja vähäpätöisiä? Mutta sellainen te ette ole; te ette halveksi ketään köyhyyden ja vähäpätöisyyden takia, te kunnioitatte köyhiä ja rikkaita yhtä paljon, sillä te ette ole ainoastaan oppinut mies, jolla on kaikki maailman tiedot ja joka ymmärtää kaikki, vaan te rakastattekin ihmisiä ja hyveitä ja pidätte, oikeutta ja hyveitä suuremmassa arvossa kuin oppia!"

Ja Enefa tarkasteli tohtoria vielä kerran nöyrällä, hurmaantuneella katseella, hymyili vielä kerran yhtä salaperäisesti ja onnellisesti kuin aamulla, jolloin he olivat tavanneet toisensa; hän laski taas käden sydämmelleen ja taivutti yhtä kunnioittavasti päätään, vaikka hän nyt tiesikin, ettei hänen edessään ollut mikään satuprinssi, vaan ainoastaan mies raukka, jota vaivasi päänkivistys, horkka ja hellä paikka pikku sormen juuressa.

Ennenkun Otik ennätti vastata, oli hän kadonnut Mrakot muorin saattamana ovesta.

Otik oli yksinään...

Tohtori vietti omituisen illan ja vielä omituisemman yön. Hän ei saanut hetkeäkään nukutuksi, mutta sittenkään ei aika tuntunut ollenkaan pitkältä. Enefa ei väistynyt sekunniksikaan hänen ajatuksistaan, ja pitipä hän silmiään kiinni tai ei, näki hän hänet aina yhtä selvästi edessään. Väliin hän näki Enefan, kun tämä tuli häntä vastaan lehdosta, väliin kun Enefa kumartui hänen ylitseen ja luki pois amputautia. Hän tunsikin Enefan katseen hyväilevän kasvojaan, hän rakastui Enefan hymyilyyn, hän kertoi Enefan sanoja, muisteli kuluneen päivän tapahtumat edes sataan kertaan ja pienimpiin erityiskohtiin asti. Ei koskaan ollut kukaan huvittanut ja pitänyt häntä pauloissaan niinkuin tämä tyttö — ja sen hän oli tehnyt jo ensi näkemästä asti. Enefasta hän ei voinut sanoa samaa kuin hän niin itsetyytyväisesti oli sanonut Praginin tyttöistä: että hän ajatteli heitä ja unohti heidät aivan oman mielensä mukaan. "Kylätohtorin" hurmaavaa katsetta hän ei voinut karkoittaa mielestään, vaikka olisi kuin tahtonut; se oli kuin syöpyntyn hänen mieleensä, oli yhdistynyt yhdeksi hänen itsensä kanssa.

Kentiespä Enefa kaiken lisäksi osasikin loihduttaa — sillä eikö Otik ollut tykkönään unohtanut Enefan ommelleen hänen paitansa maksusta, ja että Enefan veli kiilloitti hänen saappaitaan!

"Mitä ne sanoisivatkaan Pragissa, jos tietäisivät, miten minun laitan on?" kysyi hän vihdoinkin itseltään, itsekin ihmetellen. Mutta hän ei ennättänyt edes vastata, minkälainen tuomio langetettaisiin, sillä samassa hän oli tuntevinaan, miten kaksi lämmintä, pehmeää kättä laskettiin hänen otsalleen. Ja tämä tuntemus, tämä muisto oli niin vastustamattoman suloinen, että se karkoitti kaikki muut ajatukset.

Hän nousi vuoteeltaan jo päivän noustessa, heittäytyi nojaamaan avonaiseen ikkunaan ja katsoi vuoristoon, jossa pieni mökki sijaitsi tummien mäntyjen ja kuusten keskellä. Tuon matalan katon alla asui olento, joka olisi voinut koristaa kuninkaallista linnaa; siellä elettiin ihanaa, nuorta eloa, tuntemattomana ja erillään maailmasta — elettiin hiljaisuudessa ja yksinäisessä rauhassa ja tyytyväisyydessä. Ja hänestä tuntui siltä kuin ei Enefakaan olisi nukkunut, kuin ei Enefankaan sydän olisi suonut rauhaa nukkumiseen. Mitähän jos Enefakin istui avonaisessa ikkunassa, katse kalpenevaan taivaanrantaan käännettynä! Silloin hän tiesi varmasti, ketä Enefa ajatteli! Tätä ei sanonut hänelle hänen miehinen itserakkautensa, vaan joku jalompi ja luotettavampi ääni; eikä tämä tieto imarrellut hänen turhamaisuuttaan, se teki hänet vaan niin sanomattoman onnelliseksi!

Äiti nukkui hänen huoneensa alapuolella. Kuultuaan poikansa olevan liikkeellä niin aikaseen, piti hän varmana, että päänkivistys oli taas alkanut kiusata häntä. Hän nousi heti ylös ja läksi pojan luo kuulemaan, miten oli asian laita.

Hän näki Otikin makaavan avonaisessa ikkunassa, ja sen sijaan että olisi toivottanut pojalleen hyvää huomenta, otti hän hänet ankarasti kurittaakseen ja komensi hänet Enefan nimessä heti paikalla vuoteeseen. Otik ei saanut nousta ylös, ennenkun hänen tohtorinsa oli ollut häntä katsomassa ja itse antanut hänelle siihen luvan.

"Olen varma, ettei hän anna sinun nousta vuoteelta ollenkaan tänä päivänä", sanoi Mrakot muori, koetellen hänen käsiään ja otsaansa, "pääsi on kuin tulella ja kädet ovat kuin jäätä; sinä näytät paljoa huonommalta kuin eilen, sinä olet niin kalpea ja näännyksissä ja vaihdat väriäsi joka hetki."

Eikä asian laita ollut ainoastaan se, että Mrakot muori tahtoi koettaa säikäyttää poikaansa, jotta tämä varoisi tulevaisuudessa enemmän terveyttään; valvomansa, levottoman yön jälkeen olivat Otikin kukoistavat kasvot todellakin muuttuneet kalpeammiksi, ja hänen päätään kivisti nyt täydellä todella.

Tohtori kuuli tyytyväisenä, että äiti yhä tahtoi välttämättä pitää häntä sairaana. Omasta puolestaan hänellä ei olisi ollut mitään vastaan olla sinä todellakin. Hän olisi mielellään maannut sairaana kauan, hirveän kauan, monta vuotta, jos vaan Enefa olisi hoitanut häntä ja pitänyt hänestä huolta. Sellaisen onnen tähden hän olisi ilolla kärsinyt suurimpia tuskia.

Ja hän kuunteli äitiään näennäisellä vastenmielisyydellä, mutta sydän sykki iloa, hän paneutui samoin kuin edellisenä iltana sohvalle ja odotti kärsivällisesti. Mitähän jos tämä olisi ollut paria päivää aikaisemmin! Silloin hän ei olisikaan tyytynyt yhtä mielellään loikomaan tuntikausia sohvalle, ilman ainoatakaan elävää sielua seurana! Hän olisi ainakin lähettänyt hakemaan jotain iloista toveria, joka olisi voinut huvittaa häntä kertomalla uutisia ja hauskoja kaskuja tutuista ja tuntemattomista.

Tänään sen sijaan hän olisi ajanut ovesta ulos jokaisen, joka olisi tullut häiritsemään häntä hänen yksinäisyydessään ja tahtonut huvittaa häntä tyhmillä kaskuilla; tämä päivä kuului ainoastaan hänelle ja Enefalle.

"Minä lähetin Jenikiä myöten Enefalle terveisiä, että sinä olet yhä vielä huono, niin ettei hän unohtaisi tulematta", sanoi äiti päivällistä syödessä.

Otik muuttui aivan kalpeaksi, ja rajaton vihan tunne valtasi hänet — sellainen viha, ettei hän olisi

tähän saakka pitänyt mahdollisena ihmisen voivan tuntea sen tapaista.

"Jenik? Mikä se on?" murahti hän puoleksi tukehtuneella äänellä, mielenliikutuksen valtaamana.

"No, hänen veljensä tietysti", vastasi äiti, katsahtaen poikaansa kummastelevin katsein.

Otikin sydämmeltä putosi kuin kivi.

"Minä en tiennyt Enefan veljen olevan Jenik nimeltään, ja minusta olisi ollut harmillista, jos joku vieras olisi saanut tietää minun antaneen vetää itseäni nenästä teidän hassutuksillanne."

Enefa tuli melkein samaan aikaan kuin edellisenä päivänä, ja samoin kuin silloin astui hän nytkin sisään äännettömänä, kädet ristissä ja katse alas luotuna. Hän luuli vielä kerran pitävän lukea tohtorille, koska Mrakot muori oli lähettänyt terveisiä, ettei Otik ollut parempi. Tämä ihmetytti ja huolestutti häntä. Hän ei ollut vielä koskaan elämässään niin koko sydämmellään tahtonut auttaa ketään; mutta ihme kumma — kaikki muut paranivat, tohtoria vaan ei tauti tahtonut päästää!

Mrakot muori tuli kuitenkin hänen avukseen sillä selityksellä, että ohimoissa paukuttaminen oli nyt herennyt melkein kokonaan vaivaamasta sairasta, mutta että hänen otsansa oli sitä vastoin polttavampi kuin iltaa aikaisemmin. Sitä paitsi oli veri ruvennut kiertämään sellaisella vauhdilla, että voi kuulla, miten valtimo löi, ja silmät näyttivät niin väsyneiltä ja omituisilta. Tohtori makasi äänetönnä ja kuunteli selityksiä terveytensä tilasta; siitä lähtien kun Enefa oli astunut huoneeseen, oli kuin hänen kielensä olisi tarttunut kiinni kitalakeen. Häntä rupesi taas pyörryttämään; Enefan näkeminen vaikutti häneen yhä vielä yhtä tenhoavasti, kuin hän olisi nähnyt häntä ensi kertaa. Äkkiä tuntui hänestä siltä kuin lemuava kukka olisi sattunut häneen; Enefa antoi kätensä luisua hänen otsansa yli.

"Kuumeesta päässä ei meidän tarvitse huolehtia", sanoi hän vakavalla, päättävällä äänellä, joka pääasiallisesti oli hankkinut hänelle 'koulumestarin' nimen; "se tulee tavallisesti silloin, kun amputauti poistuu ruumiista liika suurella vauhdilla. Kun vaan hautoo liljamehu- ja ruusumehuseoksella, katoaa se heti. Ajattelin juuri, että tohtori kenties tarvitseisi sitä lääkettä ja valmistin vähän ja otin mukaani."

Ja kopasta, joka hänellä oli mukanaan, otti Enefa esille kaksi hyvin sekoitettua pulloa, jonka jälkeen hän pyysi Mrakot muorilta palttinatilkkaa.

"Tiedätkö, mikä tauti minussa oikeastaan on?" kuiskasi tohtori, kun äiti oli mennyt etsimään tilkkua. "Sinä olet noitunut minut."

Enefa käsitti tämän oikeaksi nuhteeksi ja otti askeleen taapäin.

"Miten te voitte luulla minusta mitään sellaista!" huudahti hän ja pani huolissaan kätensä ristiin. "Ei, ei, te erehdytte aivan, ja te teette minulle hyvin väärin; sellaista minä en osaa. Isoisä on opettanut minulle kaikki — kaikki mitä hän itse tietää ja osaa — mutta hän ei ole koskaan opettanut minulle, miten tehdään liittoja paholaisten kanssa, tai miten voidaan tehdä pahaa muille. Hän sanoo, että sillä, joka taitaa sellaista, ei ole koskaan hituistakaan rauhaa sielussaan, ja että sen täytyy tehdä taikojaan joko sitten tahtoo tai ei, ja että usein se syöksee hänet itsensä onnettomuuteen, aivan niinkuin tapahtui hänen isävainajalleen ja ainoalle sisarelleen."

"En minä ollenkaan tarkoittanut pahoittaa mieltäsi, en minä tarkoittanut mitään pahaa", sanoi tohtori niin katuvaisesti, että Enefa heti taas hymyili hänelle herttaisinta ja lempeintä hymyilyään. "Minua halutti vaan laskea vähän leikkiä, enkä minä tiennyt, että sanani herättäisivät sinussa surullisia muistoja. Kerro minulle, miten sinun isoisäsi isälle ja sisarelle kävi! Se mahtoi olla jotain surullista, koska sinä tulit niin pahoillesi siitä vaan, että ajattelit heitä!"

"Se ei tapahtunut samalla aikaa; he joutuivat onnettomuuteen molemmat erikseen, ensin isä ja sitten sisar monta vuotta myöhemmin", huokasi Enefa.

"Laajalti", jatkoi hän, "oli isoisän isä tai oikeammin sanoen isoisän isoisä tunnettu viisaudestaan. Siihen aikaan pidettiin sellaista, jota hän tiesi, sekä hyödyllisenä että ihmeellisenä; nykyään luulevat ihmiset, että kaikki peritty viisaus ja kaikki hengen neuvot ovat vaan taikaa, ja ainoastaan sen, mitä kirjoissa seisoo, he pitävät oikeana. Ihminen luottaa enemmän toiseen ihmiseen kuin henkeen, jonka Jumala lähettää korkeudesta.

"Ei kulunut ainoatakaan päivää vuodessa, ettei isoisän isän täytynyt kulkea pitkiä matkoja, ja tultuaan takaisin kotiin, istui häntä odottamassa tupa, täynnä ihmisiä pyytämässä neuvoja ja lääkkeitä ja apua. He taisivat tehdä oikein pyhiinvaelluksia hänen luokseen, ja on ihan ihmeellistä, miten he kaikki voivat osata meidän pieneen metsän rajalla olevaan mökkiimme. Mutta vaikka viisauden ääni puhuukin yksinäisessä ja kätkeytyssä, tunkeutuu se kuitenkin esille ja kajahtelee kauas ja laajalti, sillä niin tahtoo Jumala. Öin päivin oli isoisän isällä vierellään pussi, ja siinä pussissa oli kaksi pääkalloa, toinen

Böömistä, toinen Saksista. Ne olivat olleet kauan, kauan meidän sukumme hallussa; esi-isäni oli tuonut ne tänne mukanaan Pragista ja oli niiden avulla voinut kertoa kaikista tulevista ja menneistä asioista. Tshekkiläinen pääkallo kertoi hänelle ja kaikille, jotka ymmärsivät kysyä, mitä tapahtui ja oli tapahtuva tshekkien maassa, ja saksalainen kertoi vieraista kansoista. Kaikki, mikä koski eläviäkin, ymmärsi isoisän isä, ja joka perjantai hän söi käärmeenlihaa, jotta hänen tietonsa enenisivät.

"Kerran pyydettiin hänet hyvin, hyvin kauaksi, en tiedä minne. Hänen nuori vaimonsa ei tahtonut laskea häntä; hän pelkäsi, että miehelle tapahtuisi jotain pahaa suuressa, autiossa metsässä, jonka läpi hänen täytyi vaeltaa — ne olivat täynnä näkymättömiä olentoja ja häijyjä velhoja. Mutta isoisän isällä oli sellainen kummallinen halu lähteä sille matkalle; hänestä tuntui kuin joku olisi vetänyt häntä, eikä mikään saanut häntä estetyksi lähtemästä — ei edes hänen nuoren vaimonsa itku. Niin hän sitten läksi matkalle. Se oli suuri linna, jossa ne tarvitsivat hänen apuaan. Siinä asui eräs vanha kreivi ja hänen nuori, kaunis tyttärensä. Kun isoisän isä oli tullut perille, tarjottiin hänelle ensin mitä parhaita herkkuja ja sitten kutsuttiin hänet kreivin luo. Surullisena istui vanha herra kultareunaisessa tuolissa, ja hänen edessään seisoivat viinillä täytetty hopeapikari, jota hän ei ollut edes liikuttanutkaan.

"Syvään huokausten ja surullisena alkoi hän selittää isoisän isälle, mistä syystä hän oli kutsunut hänet luokseen. Hänen ainoan tyttärensä oli vallannut sellainen raskasmielisyys, jota ei voinut mikään poistaa, ei ainoaksikaan minuutiksi, ja selvää oli, että, ellei tullut pikaista apua, menehtyi neiti parka suruunsa. Muuan ratsu-upseeri oli noitunut hänet, majaillessaan joukkoineen linnassa; hän oli tehnyt sen kustoksi siitä, ettei neiti tahtonut kuunnella hänen lemmennustuksiaan. Lähdettyään pois, oli hän kutsunut tuon onnettomuuden neidin päälle, ja lisännyt sen uhkauksen, että kuka tahansa vaan koettaisi vapauttaa neitiä hänen surutaakastaan, hän saisi itse kärsiä kuoleman siitä.

"Ja aivan siten kävi kuin upseeri oli tahtonut: neiti kuihtui ikävästä ja surusta. Kuitenkaan hän ei tahtonut koskaan kuulla hänestä puhuttavan, vaikka hän olikin tainnut olla komea ja kaunis mies. Mutta hän oli myöskin raju veitikka, joka vietti häijyä elämää eikä uskonut Jumalaamme; hän ei mennyt koskaan messuun eikä kunnioittanut pappeja. Hän taisi olla vieraasta maasta, ja minä luulen, että hän oli pakana, ja ettei linnan neiti siitä syystä tahtonut kuunnella hänen lemmennustuksiaan. Vanha kreivi haki apua tyttärelleen koko maailmasta, sekä papeilta että maallikoilta; mutta kaikki oli turhaa. Lääkärit eivät voineet tehdä mitään, papit eivät tahtoneet olla sellaisen kanssa missään tekemisissä, ja 'viisaat', jotka kyllä olisivat tienneet apua, pelkäsivät sairauden muuttuvan itseensä. Ja se oli synnä siihen, että neiti parka, niin nuori ja ihana ja rikas kuin olikin, vietti surullisempaa ja kurjempaa elämää kuin köyhin hänen omista palvelijoistaan.

"Kun isoisäni isä sai tietää, millä vieras mies oli uhannut, kauhistui hän ja aikoi juuri vastata, ettei hän voinut auttaa neitiä; mutta samassa astui neiti huoneeseen. Hän oli kuullut puhuttavan, kuka vieras oli ja mitä varten häntä oli lähetetty hakemaan, ja nyt hän käänsi kalpeat, kyyneleiset kasvonsa isoisän isää vastaan ja kurotti käsiään niin rukoilevasti, kuin isoisän isä olisi ollut hänen ainoa ja viimeinen pelastuksensa. Isoisäni isä hämmästytti hänen suurta kauneuttaan eikä saanut sanaakaan suustaan; hän vaan nyökäytti päätään merkiksi, ettei hän jättäisi häntä pelastamatta. Eikä hän hylännytäkään häntä; hän jäi linnaan kolmeksi päiväksi, ja lähdettyään taas pois, ei ihana neiti enää itkenytäkään, vaan juoksenteli ympäriinsä niin iloisena ja vallattomana kuin nuori hirvi. Kaikki jalokivensä ja koristeensa hän tahtoi antaa isoisän isälle; tämän olisi pitänyt ottaa ne, ei maksuksi, vaan muistoksi häneltä.

"Mutta isoisän isä ei ottanut mitään vastaan ei neidiltä eikä kreiviltä, vaan palasi vuoristoomme yhtä köyhänä kuin oli sieltä lähtenytkin. Linnan neidin hän oli tehnyt aivan terveeksi — muutaman vuoden kuluttua meni neiti naimisiin jonkun mahtavan ruhtinaan kanssa — mutta hän itse oli saanut tuon kauhean taakan hartioilleen, eikä se jättänyt häntä enää koskaan. Kuolemaansa asti hän kantoi ikäväänsä ja suruaan, ei hetkeäkään ollut neiti hänen ajatuksistaan, eikä kukaan voinut muistaa hänen milloinkaan hymyilleen linnasta tultua. Hän alkoi pelätä ihmisiä, tuli vieraaksi nuorelle vaimolleen, eikä hän lapsilleen antanut koskaan suudelmaa. Hän kadotti kaiken työkyvyn ja unen, hän kuihtui ja kuoli parhaimmallaan iässänsä. Muistona hänestä on meillä vielä tallella pussi, jossa hän säilytti pääkalloja; mutta ne hautautti isoisä juhlallisesti jo kauan aikaa takaperin maahan. Hän kertoo usein äitinsä surreen koko elämänsä sitä, että miehen sydän oli käännetty hänestä ja ettei tämä voinut koskaan antaa itselleen anteeksi sitä, ettei hän ollut kyllin kovasti kieltänyt miestänsä lähtemästä tuolle matkalle."

"Sinun esi-isä parkasi rakastui kauniiseen linnan neitiin, siinä oli koko sairaus", kuiskasi Otik, joka oli hehkuvien katsein kuunnellut Enefan kertomusta.

"Eikä rakastunut!" vastasi tämä melkein loukkaantuneena. "Sanoinhan teille, että hän oli naimisissa, ja meidän suvussa ovat Jumalan pyhiä käskyjä noudattaneet kaikki ensimmäisestä viimeiseen, sukumme kantaisästä meihin asti."

Otik ei voinut ottaa katsettaan Enefasta. Miten arvokas hän oli, muistellessaan hehkuvien poskin sukunsa hyveitä!

"Sinä taistelet kuin jalopeura esi-isiesi puolesta", sanoi hän, hymyillen Enefan innostukselle.

"Minä pidän heistä", vastasi Enefa vaatimattomasti. "Isoisä on kertonut minulle heistä, ja minä tunnen heidät kaikki yhtä hyvin kuin nekin, jotka nyt elävät kylässämme. He olivat kaikki hyviä ja hurskaita ihmisiä, ja he tekivät lähimmäiselleen hyvää enemmän kuin näillä seuduin monet aateliset perheet, jotka eivät siihen aikaan ajatelleet muuta kuin valtansa ja rikkauksiensa enentämistä ja joiden ainoana kunniana ja pyrintönä oli vuodattaa veljeinsä verta taistelutantereella. Ah, aivan toista minun esi-isäni tekivät! He sitoivat tuhansia haavoja, he valvoivat satojen sairavuoteitten vieressä, he hoitivat ja paransivat lukemattomia sairaita yrteillä, joita kokosivat, ja lukemisilla. Siihen he uhrasivat päivän levon ja yön rauhan, he unohtivat kaiken maallisen kilvoittelun ja kunnian, kristilliset velvollisuutensa he vaan muistivat — ja kaiken tämän he tekivät hiljaisuudessa ja yksinäisyydessä, ajattelematta omaa etuaan! Maailma ei heitä tuntenut, ei puhunut heistä, ei ylistänyt heitä, mutta ne, jotka ylistivät heitä, ne olivat autetut, ja ne ovat kertovat heistä silloin, kun tuomiorvet soivat, ja kaikki maan lapset kutsutaan Herran eteen joko rangaistaviksi tai palkittaviksi. Ja silloin heidät varmaan puetaan valkeisiin vaatteisiin ja he saavat istua Herran oikealla kädellä hänen valtaistuimensa juurella, josta vuotaa ijäisen elämän lähde."

Enefan silmät täyttyivät kyneleillä, jotka vierivät hitaasti hänen poskipäitään pitkin. Otik ei tohtinut ainoallakaan sanalla keskeyttää häntä. Nyt ei enää ainoastaan Enefan kauneus, vaan hänen puheensa, hänen katseensa, hänen ajatuksensa täyttivät hänet hämmästyksellä ja ihailulla; hän ei olisi koskaan voinut luulla, että sellainen ylevä käsite, sellainen lämpö ja runollinen sujuvuus olisi ollut mahdollista Enefan säätyisessä ja Enefan kasvatuksen saaneessa tytössä.

"Kantaisämme oli kuuluisa lääkäri Pragin kuninkaallisessa linnassa", jatkoi Enefa. [Seuraavat kertomukset perustuvat kulkeviin taruihin. Tekijän muist.] "Mutta kun Prag alkoi tulla yhä enemmän ja enemmän turmeltuneeksi ja enemmän Sodomian tapaiseksi kuin kaupungin, jonka pitäisi olla koko maailmalle esimerkkinä, tuli sekä kaupunki että kuninkaallinen linna, joka sekään ei ollut paremmalla kannalla, kantaisälleni vastenmieliseksi. Hän pakeni yksinäisyyteen, mutta ei sitä varten, että viettäisi aikansa työttömänä rukouksessa, vaan myöskin palvelukseen siellä veljiään. Miten liekään sattunut, että hän tuli tänne vuoristoomme, ja tänne metsän keskeen hän rakensi itselleen majan. Siihen aikaan ei Jeshtshedissä vielä asunut ketään muita ihmisiä, Svietlassa vaan seisoivat muutamia rakennuksia kirkon ympärillä. Tämän oli perustanut muuan ritari, joka eräänä pimeänä, myrskyisenä yönä oli ratsastanut ekyksissä näissä läheisissä synkissä metsissä. Myrsky ulvoi, puut räiskivät, kaikki villit elävät ulvoivat, ja ritari ajatteli jo tulleen viimeisen hetkensä, kun aamukoiton ensimmäinen säde yht'äkkiä välähti näkyviin puunrunkojen välistä. 'Ah, päivä koittaa!' (*svietla se*) huusi hän, ja kiitollisuudesta Jumalalle, joka oli pelastanut hänet, rakennutti hän kappelin sille paikalle, jonka hän nimitti Svietlaksi.

"Kantaisäni oli tuskin saanut tupansa järjestykseen, ennenkun hän antoi tehdä sinne paljon sammaltiloja ja läksi katsomaan, eikö ollut ketään, joka tarvitseisi hänen apuaan. Eikä hänen tarvinnutkaan kulkea kauaksi. Siihen aikaan käytiin alituista sotaa, ja sodista syntyi tarttuvaisia tauteja. Poluilla ja teillä makasi alituisesti sairaita ja haavoittuneita ilman hoitoa ja apua. Kaikki, jotka näyttivät huonoilta, valitsi hän, otti selkäänsä ja kantoi kotiaan, ja sitten hän hoiti heitä vaimonsa ja sittemmin lastensa avulla. Hän oli nainut köyhän tytön, mutta suuren kauneutensa ja hyveittensä takia oli tämä hänestä paljoka miellyttävämpi kuin kaikki ne ylhäiset naiset, joiden kanssa hän oli ennen seurustellut kuninkaallisessa linnassa. Monta monituista vuotta elivät he rakkaudessa ja sovussa toistensa kanssa. Hänen jälkeläisensä jatkoivat hänen hengessään ja hänen esimerkkinsä mukaan; heidän tuvassaan oli aina vuoteita sairaille, jotka saivat asunnon ja ruoan ja hoidon ilman maksua. Sodan aikaan, ranskalaisia vastaan, oli isoisällä täällä oikea sairastupa; se oli täynnä haavoittuneita lattiasta kattoon asti. Mutta kun alettiin laittaa tänne ja muualle oikeita sairashuoneita, lakkasi meidän itsestään; ihmiset tulivat meille ainoastaan saamaan neuvoja, ja jos ei sairas itse osannut käydä, meni isoisä hänen luokseen. Nyt käyn minä hänen sijastaan. — Eivätkös ne ole kauniita ja suuria muistoja?"

"Sinä olet oikeassa ollessasi ylpeä, Enefa; ei kellään ole siihen niin suurta syytä kuin sinulla", vastasi Otik, aivan hurmaantuneena Enefan innostuksesta ja kaunopuheliaisuudesta. Mutta luultavaa on, että hän samalla ajatteli enemmän Enefan omia kuin hänen isiensä hyveitä.

"Minä en ole ylpeä", oikaisi Enefa innokkaasti, "minä ainoastaan kunnioitan esi-isäni ja ajattelen heitä ilolla ja kiitän Jumalaa siitä, että hän on antanut minun syntyä sellaiseen sukuun, joka on jättänyt minulle perinnöksi ainoastaan hyviä muistoja."

Samassa tali Mrakot muori, tuoden pyydetyt palttinatilkun. Hän pyysi anteeksi kauan viipymistään, mutta maanantaisin hänellä oli aina sellainen tekeminen pitäessä renkejä ja piikoja työssä. He tahtoivat vaan seista ja laverrella, ketä he olivat tavanneet kirkkomäellä edellisenä päivänä ja mitä he muutoin olivat tehneet. Se mikä ei ollut aivan välttämätöntä, se ei tullut tehdyksikään. Hän valitteli hetken, ja sitten hän läksi uudelleen pitämään kurissa laiskoja palvelijoita ja katsomaan, että jokainen teki velvollisuutensa.

Enefa repäsi palasen vaatteesta, vaikka hänellä oli saksensa riippumassa sivullaan; ei ole tapa käyttää muuta kuin käsiä, kun laittaa järjestykseen hauteita ja siteitä. Sen jälkeen hän kasteli tilkkua mukanaan tuomissa mehuissa ja levitti sen huolellisesti tohtorin otsalle.

"Jumala auttakoon!" kuiskasi hän sydämmellisesti.

"Sinä et saa huutaa avuksi taivasta. Sinun itsesi täytyy tehdä minut terveeksi sairauksistani ja tulla luokseni joka päivä ja kertoa minulle entisistä tapahtumista, aivan samoin kuin olet nyt tehnyt", sanoi Otik kiihkeästi. "Mutta et kai sinä mene siitä syystä vaan, että olet lopettanut hoitamasta minua?" lisäsi hän, nähdessään Enefan kokoovan tavaroitaan. "Ah, elä tee sitä!" pyysi hän niin nöyrästi ja liikuttavasti, joten hän ei ollut vielä koskaan pyytänyt. Mutta niinpä hän ei ollutkaan koskaan toivonut mitään niin palavasti kuin saada pitää Enefa luonaan! "Ethän ole kertonut minulle, miten sinun isoisäsi sisarelle kävi. Minä en todellakaan voi päästää sinua, ennenkun olet tehnyt sen. Sinä et edes aavistakaan, miten sanomattomasti sinun kertomuksesi huvittavat minua. Te olette aivan toisenlaisia ihmisiä, kuulutte aivan toiseen maailmaan kuin me."

"Niinkö te todellakin arvelette?" lausui Enefa hämmästyneenä. "Enpä olisi koskaan luullut, että oppineet voisivat pitää hauskana sellaisen kuulemista! Mutta minä kerron mielelläni kaikkea, mitä tahdotte, ja olkaa varma siitä, että minä jään teidän luoksenne paljoa mieluummin kuin te näette minua täällä. Minua pahoittaa vaan, ettei tarina isoisäni sisaresta ole mikään hauska kertomus."

Ja Enefa istuutui tuolille vastapäätä tohtoria, nojasi otsansa käteen ja mietti hetkisen, ennen kertomuksensa alkamista.

Otik tarkasteli häntä silmiään kääntämättä ja toivoi mielessään, että olisi voinut pitentää tämän hetken loppumattomaksi — oli niin hiljaista ja ihanaa. Pitkä päiväsäde, yksi viimeisistä, tunkeutui sisään ikkunasta ja peitti Enefan kultaisella hohteella; hän ei olisi voinut olla kauniimpi kuin hän oli tässä lumoovassa valaistuksessa. Peipposet nokkivat ikkunapieliä, ja kaikista kukkivista puista kuului hiljaista suhinaa. Pihalta kuului äidin kehoittava ääni, jota säesti siipikarjan kaakattaminen, kyyhkysten kujerrus ja muut tutut äänet. Ensi kerran tuntui tohtorista, kuin se, mistä Enefa oli kertonut hänelle, ei olisi ollutkaan niin yksitoikkoista, ilotonta ja aatteetonta, kuin hän aina oli otaksunut. Hän melkein alkoi ikävöidä perhe-elämän iloja ja, rauhallisen, uutteran ja hiljaisen elämän onnea.

"Minä olen jo sanonut teille", alkoi Enefa, ajaessaan pois muutamia karpäsiä tohtorin otsalta ja asettaessaan tohtorille tynnyjä, "että meidän sukumme oli hyvin mainittu tiedoistaan, mutta se ei ollut ainoa vuoristossamme, jolla oli sellainen salainen taito. Prosetshin laaksorotkossa asui Boreshin suku, joka myös oli paljon oppinut, mutta sillä erotuksella, että se alotti ja lopetti työnsä toisen kuin kaikkivaltiaan nimeen, ja ettei sen auttaja asunut taivaissa — ja nyt te kyllä ymmärrätte minua. Me elimme aina köyhyydessä, he ylellisyydessä ja rikkaudessa. Ei kukaan koko seudussa saanut sellaista satoa kuin he, heidän puunsa kantoivat aina enimmäkseen hedelmät, heidän pesänsä sisälsivät enimmäkseen hunajan, heidän lehmänsä antoivat enimmäkseen maitoa; ei heillä ollut koskaan sairauksia talossa tai puutetta aitassa. Kaikesta tästä rikkaudesta oli heidän kiitettävä pientä kultakalaa, jota Boresh muori säilytti arkussaan. Mutta mitä hän lupasi ja antoi sille korvaukseksi, sitä ei kukaan tiennyt. Enkä minäkään voi sanoa, oliko se todellakin häijy vihollinen, jota he elättivät talossaan, mutta että he tunsivat hänet ja olivat hyvissä välissä hänen kanssaan, on varma. Nykyään ei tässä kylässä ole siitä suvusta jälellä mitään muuta kuin pahat laulut. Ilkeä tauti vei heidät. Toinen toisensa jälkeen sen jäsenistä kuoli kolmen päivän kuluessa, ja kuoleman jälkeen musteni koko heidän ruumiinsa — niin että kyllä voi selvästi nähdä, kenen kanssa he olivat taistelleet viimeisellä hetkellään, ja kuka oli tullut heidän sielujensa omistajaksi!

"Isoisällä oli monta veljeä ja heidän joukossaan yksi, joka oli viisaampi kuin kaikki toiset, ennusti tulevia asioita ja oli ollut Jerusalemissakin sillä paikalla, jossa Kristus kärsi ja kuoli. Mutta yksi ainoa sisar oli hänellä, ja hän oli kaikille veljille hyvin rakas. Se tyttö täisikin olla niin kaunis ja hyvä ja jumalinen kuin ei kukaan muu; jokainen kylän poika olisi ollut onnellinen, jos olisi saanut hänet vaimokseen, ja kaikista ensin halusi nuorin Boreshista saada hänet. Mutta hän ei ajatellutkaan naimisiin menoa; hänen oli mielestään paras olla veljeinsä luona eikä hän Boreshista tahtonut ollenkaan edes tietääkään. Hän tiesi, mitenkä sen suvun laita oli, ja vältteli tapailijaansa niin paljon kuin suinkin; yhtään kertaa hän ei olisi tahtonut mennä tanssiin tämän kanssa ja kun puhe tuli Boreshista, niin ei kukaan näyttänyt niin inhoaan heidän jumalattomaan elämänsä kuin hän. Jos hän olisi virkkanut sanankaan nuorimmalle Boreshille tai tarttunut hänen käteensä, niin siitä olisi hänen luullakseen tullut ikiturmio hänen sielulleen.

"Sitten tuli muutamana päivänä eräs rikas talollisen poika kotiin sodasta ja siihen hän pian ihastui. Se oli komea mies, kukaan ei tiennyt mitään pahaa hänestä ja oiva talo hänellä myöskin oli. Veljet neuvoivat sisartaan ottamaan tämän miehen, joka niin kiihkeästi tahtoi häntä eikä koskaan kohdannut ketään heistä pyytämättä sanomaan 'hyvää sanaa' puolestaan. Tyttö antoi myöten veljilleen ja niin siitä sitten tuli häät.

"Tuli lauantai-ilta, kuulutuspäivän aatto. Isoisän sisar oli mennyt metsään pehkuja hakemaan. Hän kerää kuivia lehtiä kasoihin, laulaa hyräilee eikä aavista mitään pahaa; yht'äkkiä hän tuli katsantaneeksi ylös ja kukas muu oli hänen edessään kuin nuorin Boresheista. Hän jää seisomaan kuin kivettyneenä maahan ja rupeaa vapisemaan kuin haavan lehti. Niin lähellä hän ei ollut koskaan nähnyt kosijaansa eivätkä heidän silmänsä olleet koskaan kohdanneet toisiaan. Hän tahtoi kääntyä pois päin ja katsoa, minne voisi paeta päästäkseen nuoren miehen vallasta. Mutta hänen oli aivan mahdoton saada silmiään erilleen tästä ja jalat hänellä tuntuivat raskailta kuin kiviriippa.

"Sillä aikaa astui lumooja lähemmäksi ja laski hiljaa kätensä hänen olkapäälleen. Silmissään musteni, ohimoissa alkoi paukuttaa, sydän löi rinnassa kuin olisi tahtonut tunkeutua ulos, kädet putosivat hervottomina alas, jalat horjuivat, koko hänen sisällinen olentonsa oli kuin aaltoileva meri, hänen mielensä muuttui. Sitä, mitä hän oli ennen tahtonut, ei hän enää tahtonut, mikä oli ollut hänelle ennen rakasta, tuli hänelle nyt vastenmieliseksi, mitä hän oli ennen uskonut, ei hän enää uskonut, mitä hän oli ennen inhonnut, rakasti hän nyt. Hänen sulhasensa kadotti hänen rakkautensa, hän ei muistanut enää vanhempainsa hautaa, veljet olivat hänelle vähempiarvoiset kuin olisivat maanneet haudassa satoja vuosia, sukulaisensa hän unohti, muista ihmisistä hän ei välittänyt, ja Jumalasta, joka oli luonut hänet, jotta hän olisi elänyt hänen käskyjensä mukaan, ei hän enää tahtonut tietää. Sen sijaan oli hänen mielestään tuo inhottava velho yht'äkkiä tullut paljoa kauniimmaksi kuin taivaan enkelit, ja kun tämä tarttui hänen käteensä ja levitti sylensä häntä vastaan, nakkasi hän pois haravansa ja heittäytyi empimättä lehtikasan yli hänen ryntäilleen.

"Oli jo myöhäistä ja aika laittaa iltaruokaa ja lypsää lehmät; veljet palasivat kotiin työstään. He katselivat sisartaan, etsivätkin häntä ihan joka nurkasta ja sopesta, mutta häntä ei löytynyt mistään. He odottelivat häntä koko illan ja yökaudenkin, eivätkä menneet ollenkaan maata, etsivät häntä lyhty kädessä, kunnekkapäivä sarasti, mutta odottaa he eivät jaksaneet häntä. Kun päivä nousi, lähtivät he häntä etsimään metsään, mutta mitään muuta he eivät löytäneet kuin haravan ja lehtikasan, jonka hän oli koonnut ja sitten sotkenut.

"Veljet älyivät, ettei hän ollut mennyt sukulaisiaan eikä ystäviäänkään tervehtimään, vaan että jokin onnettomuus oli hänelle sattunut, mikä, sitä he eivät voineet ymmärtää. Vihdoin he päättelivät, että joku peto varmaankin oli ottanut tyttörukan ja raastanut hänet pois. Siihen aikaan oli vielä karhuja ja susia Jeshtshedin metsissä ja villisikoja ne olivat aivan täynnä. Veljet itkivät häntä katkerasti ja sulhasta kaipaus kalvoi niin, ettei hän siitä päivin ollut enää entisensä lainen. He luettivat monta messua hänen pelastukseensa, jotta hän olisi saanut rauhan ijankaikkisuudessa, ja yhtenä he vain häntä surivat; ja usein he puhelivat hänestä ja hänen kummallisesta katoamisestaan, kiittelivät hänen muistoansa ja vakuuttivat, että sellaista tyttöä ei heidän kylässään kuuna kulloisna päivänä enää nähdä.

"Kului vuosi ja ehkäpä kaksikin. Tulee silloin muuanna päivänä eräs metsävahti veljesten luo ja kertoo heille suurimpana salaisuutena, että nuori Boresh eli metsässä muutamassa luolassa, jonka hän oli vuorannut sammalilla ja eläinten taljoilla, ja siellä hänellä oli muuan tyttö, joka oli aivan heidän sisarensa näköinen. Silloin vasta veljekset muistivat, että Boreshhan olikin rakastanut heidän sisartaan, mutta ettei tämä ollut tahtonut tietääkään hänestä; heidän pisti päähänsä, että Boresh nyt oli tahtonut kostaa hylkimisen ja taikakeinoilla houkutellut hänet luokseen. He neuvottelivat keskenään ja päättivät lähteä luolalle ja, jos se oli todellakin heidän sisarensa, vapauttaa hänet. He seurasivat metsävahdin neuvokkia ja löysivät kuin löysivätkin piilopaikan, kätkeytyivät pehkoihin vartomaan Boreshin metsälle lähtöä. Eikä heidän kauan tarvinnut odottaakaan; hetkisen kuluttua Boresh tuli ulos ja luultavasti lähti ruuan hankintaan. Veljekset riensivät silloin luolaan, ja katsos kummaa, siellä oli sisar, jonka he olivat luulleet aikoja kuolleeksi.

"Hän tunsu heidät paikalla, päästi hirveän huudon ja kaatui paremmin kuolleena kuin elävänä heidän jalkainsa juureen. He nostivat hänet pystyyn, koettivat rauhoittaa häntä ja vakuuttivat pyhästi, ettei hänellä heidän mielestään ollut ollenkaan syytä; hänen piti vaan suoraan ja peittelemättä kertoa heille, miten hän oli sinne joutunut. Ja hän kertoikin heille kaikki itkien ja valitellen.

"He ymmärsivät aivan hyvin arvanneensa oikein, epäillessään taikatemppeja, ja pyysivät sisarta seuraamaan heitä heti kotia, ettei kiusaaja ennättäisi tulla takaisin. Hän suostui heti heidän pyyntöönsä. Matkalla hän ei tehnyt muuta kuin rukoili veljiä, että he auttaisivat häntä pelastukseen, ja tämän he lupasivat tietysti ilolla. He eivät laskeneet häntä koskaan silmistään, sen tähden vaan ettei Boresh pääsisi uudelleen villitsemään häntä tempuillaan, eikä kukaan vieras saanut astua heidän kynnyksensä yli. Mutta Boresh voitti heidät kuitenkin kavaluudellaan. Onneton tyttö ei saanut häneltä mitään rauhaa; alati hän näki hänet edessään, kuunteli häntä ja puheli hänen kanssaan. Veljet kuuluivat hänen vastauksensa, mutta Boreshia he eivät voineet nähdä, vaikka sisar näytti heille, missä hän seisoi ja mitä loihtimamerkkiä hän teki, puhuessaan hänelle. Hänen vastauksistaan ymmärsivät he, että Boresh moitti hänen pakoaan, ja että hän koetteli viekotella häntä takaisin luokseen mesisanoilla. Usein hän rukoili veljiä kädet ristissä, että he sitoisivat hänet kiinni pöytään, jos tahtoivat pitää häntä

luonaan; muutoin hän tuli vielä kerran pakenemaan.

"Kaikesta tästä ymmärsivät tietysti veljet, että Boresh voi tehdä itsensä näkymättömäksi, ja se osotti parhaiten, minkä lajinen ihminen hän oli. Sillä sen, joka tahtoo saada sen taidon, on tapettava seitsemän miestä ja varastettava seitsemän rippileipää ja pantava ne sitten samaan hautaan sellaiselle paikalle, jossa ei vielä kukaan kristitty ole rukoillut. Haudalle kohoaa yrtti, jossa on seitsemän veripunasta kukkaa. Sen yrtin hän taittaa ja kätkee, ja kun hän sitten tarvitessaan pistää sen hattuunsa tahi povelleen, tulee hän näkymättömäksi.

"Veljet tekivät kaikki, mitä voivat, auttaakseen sisarraukkaansa ja karkoittaakseen hänen ilkeän vihollisensa. Lopulta he voittivatkin Boreshin ja tämä herkesi käymästä sisaren luona. Sisar tuli rauhallisemmaksi, kun hän ei enää nähnyt viettelijätään edessään, ja alkoi taas hoitaa heidän taloaan samoin kuin oli tehnyt ennenkin; mutta ihan entiselleen hän ei tullut tietysti koskaan. Hänessä oli jotain levotonta, hänellä ei ollut koskaan rauhaa mielessään, jotain näytti puuttuvan häneltä, ja metsä oli hänelle aina kuin kiusaus.

"Hänen entinen sulhasensa rakasti häntä yhä vielä yhtä paljon eikä tahtonut ajatellakaan toisen vaimon hankkimista; hän eli elämänsä yksin ja ilotonna. Saatuaan tietää entisen morsiamensa paranneen pahasta taudistaan, tuli hän uudelleen hänen luokseen ja kysyi, eikö hän nyt tahtoisi tulla hänen omakseen, ja sisar suostui hänen pyyntöihinsä. He viettivät häänsä kaikessa hiljaisuudessa, ilman soittoa ja kestiä, ettei mitään voisi tapahtua; suoraan kirkosta vei mies vaimonsa kotiaan.

"Seuraavana päivänä menivät veljet tervehtimään vastanaineita. Mutta miten he kauhistuivatkaan saadessaan nähdä, että tuvan ovet olivat selkosen selällään, ja nähtyään sitten lankonsa makaavan pitkänään tuvan lattialla liikkumattomana ja kasvot sinisinä kuin kuolleella. He juoksivat hänen luokseen, alkoivat valella häntä vedellä ja tehdä kaikki mitä voivat herättääkseen hänet eloon, mutta hänen sielunsa oli jo paennut. Silloin he rupesivat etsimään hänen vaimoaan. Tätä ei näkynyt, ja he luulivat hänen juosseen hankkimaan jostakin apua. Mutta he etsivät häntä turhaan; hän oli ja pysyi poissa, ja tällä kerralla ei hänestä löytynyt vähintäkään jälkeä.

"Kun veljet alkoivat tarkastella kuollutta ruumista saadakseen tietää, mistä lanko oli kuollut, eivät he löytäneet siitä haavoja eikä mustelmia, ainoastaan sydämmen vieressä kolme kuivanutta veripisaraa, joita ei mitenkään voitu pestä pois. He ymmärsivät, että hänet oli ammuttu taikapysyillä."

"Minkälainen pyssy se on?"

"Se on sellainen pyssy, että se, joka ampuu sillä laukauksen ja samalla lausuu sen nimen, jonka hän tahtoo tappaa, se satuttaa viholliseensa ja tappaa hänet, vaikka olisi toisessa päässä maailmaa. Sellaisen innoittavan voiman voi saada jokainen pyssy, kun vaan pitkänä perjantaina ottaa rippileivän, jakaa sen kolmeen osaan ja laukaisee jokaisen ristiinnaulitun kuvaa kohti. Joka laukaisulla tipahtaa kolme veripisaraa ristiinnaulitun kuvasta, ja niillä voidellaan pyssy, jonka jälkeen se kääritään valkeaan vaatteeseen ja säilytetään hyvästi siksi, kunnes sitä tarvitaan."

"Se mitä te sanotte 'loitsimiseksi' ja 'noitumiseksi' ei ole mitään muuta kuin se salainen luonnonvoima, jota sivistyneet nimittävät intohimoksi", sanoi Otik opettaen. "Vastustamattomalla voimalla kehoittaa se ihmistä tekemään, mitä hänen järkensä ei hyväksy ja hänen omatuntonsa kieltää. Kun sellainen ihminen yhtäkkiä saa kuulla, miten toinen kuin omantunnon ääni puhuu hänen sydämmessään ja usein voittaa tämä ääni, niin luulee hän tapahtuvan itsessään jotain yliluonnollista, ja tämän yliluonnollisen saa 'loitsimisesta'".

Otik alkoi juuri tuntea itsessään sitä, mitä hän niin viisastelevasti selitteli.

Enefa hymyili epäilevästi hänen selitykselleen.

"Olkoonpa loitsimisen laita miten hyvänsä", sanoi hän, "minua ainakaan ei koskaan pakoteta sellaiseen, mikä on minulle vastenmielistä. Katsokaas, tämä puuristi, joka minulla on kaulallani, on leikattu rististä, jolla Kristus kuoli. Isoisän veli toi sen mukanaan Jerusalemista, ja se suojelee sitä, joka sitä käyttää, kaikilta pahoilta hengiltä ja loitsimisilta ja muulta sellaiselta. Mutta minä olen varma, ettei minua ilman tätä ristiäkään voisi pakottaa sellaiseen, jota minä en todella tahdo."

Ja hän suuteli ristiä.

"Sinun pitää tulla kotiin, Enefa! Jenik on täällä hakemassa sinua", ilmoitti Anka, pistäessään päänsä sisään ovesta.

Enefa punastui; tämä isoisältä tullut käsky hämmästytti häntä nähtävästi hyvin.

"Pitääkö sinun mennä?" huusi Otik valittaen, nousten äkkiä sohvalta ja viskasi kääreen pois.

"Tietysti, kun isoisä laittaa minua hakemaan. Mutta miten te käytätte käärettä!"

"Se ei ole miksikään hyödyksi, kun et sinä ole täällä panemassa sitä. Mutta nyt näemme, minkä verran sinä pidät minusta! Sinä välität sata kertaa enemmän isoisästä."

"Sitä elköö luulko", vastasi Enefa teeskentelemättömästi; "minä kunnioitan teitä molempia yhtä paljon, mutta häntä minun täytyy totella."

"Minä en tahdo, että sinä tottelet häntä!" huusi Otik kiihkeästi, ja hän hyppäsi sohvalta ovelle, jossa hän levitetyin käsivarsin asettui Enefan tielle. Mutta nähtyään Enefan säikähtyneet kasvot, tuli hän taas tajuihinsa, ja yrityksensä tuntui hänestä sekä lapselliselta että mielettömältä.

"Mene", sanoi hän kasvot pois päin käännettyinä, "mene, minä laskin vaan leikkiä."

"Sitä te ette tarvitse sanoa minulle", vastasi Enefa rauhoittaen, "minä ymmärsin luonnollisesti, että te ette tarkoittaneet mitään pahaa. Ikäänkuin te voisitte tehdä sitä! Jospa te vaan tietäisitte, miten iloinen minä olen saadessani tulla tänne! On aivan kuin menisin kirkkoon. Jos Herramme antaa huomispäivän, tulen luoksenne silloinkin tähän aikaan saadakseni kuulla, ettekö ole tullut paremmaksi."

Otik ei vastannut eikä katsonut Enefaan; hän ainoastaan nyökäytti päätään mykäksi myönnytykseksi. Häntä suututti sanomattomasti se, että jollakin toisella oli oikeus kutsua Enefa luokseen, milloin vaan tahtoi, ja että hän, tohtori, sai luvan tyytyä siihen. Hän ei sietänyt nähdä Enefan menevän, ei mikään ero ollut tuntunut hänestä vielä niin vaikealta.

"Mutta onhan huomennakin päivä, ja silloin hän on luvannut tulla", lohdutti hän itseään, kun ei voinut nukkua yöllä, päivän muistot kun niin vaivasivat häntä. Ne olivat vielä vilkkaampia, vienompia ja kiihoittavampia kuin edellisen illan, ja muistaessaan joskus Pragia, kuiskasi hän ylpeänä:

"Enefa ei ole ainoastaan kauniimpi kuin kaikki muut, hänellä on myöskin pää ja sydän, jollaista ei ole kellään muulla."

* * * * *

Huomispäivän lähetti kyllä Herramme maan päälle, mutta sen mukana ei tullut sitä, mitä tohtori niin palavasti halusi. Tavallisesti käy niin, että se mitä me enin toivomme, se ei tapahdu — aivan kuin uhalla.

Kun tohtori heräsi aamulla lyhyen, levottoman unen jälkeen, huomasi hän sängyn edessä pienen, tanakkakasvuisen pojan, joka seiso ja katsoi häneen puoleksi uteliaasti, puoleksi pelokkaasti ja samalla hypisteli hämillään kulunutta karvalakkia, joka hänellä oli kädessään. Hän oli tuskin huomannut tohtorin heränneen, ennenkun hän veti esille paikatusta takistaan kaksi pulloa, jotka sisälsivät omituista, mutta Otikille tuttua, sisällystä. Tohtori tunsu ne heti niiksi pulloiksi, joista Enefa oli edellisenä iltana kaatanut ruusu- ja liljamehua hänen hauteilleen. Kamala aavistus nousi hänen mieleensä. Hän kohosi äkkiä istualleen ja tarkasteli poikaa uhkaavalla katseella.

"Siinä olisi teille", sanoi tämä, asettaessaan pulloja yöpöydälle ja vilkasi epäilevästi tohtoriin. "Jos päättä pakottaa vielä tänäkin päivänä, on teidän pyyhittävä mehua päähänne aivan samoin kuin eilenkin."

"Mitä tämä tarkoittaa?" huusi tohtori, ja hänen raivoisa katseensa lensi pulloista poikaan ja pojasta pulloihin. Hänen aavistuksensa ei siis ollut pettänyt häntä! Pojalta putosi lakki lattialle pelästyksestä. Hän ei ollut odottanut tulewansa tällä tavoin otetuksi vastaan; totta puhuen hän oli paremminkin luullut saavansa lantin vaivoistaan. Hän loi aran katseen ovelle, mutta tohtori arvasi hänen aikomuksensa ja sai tartutuksi hänen käsiinsä, joita hän piti kiinni kuin pihdissä.

"Etkö kuule, että minä kysyn sinulta, mitä nuo hävyttömät määräykset tarkoittavat?" huusi hän jos mahdollista vielä pelottavammalla äänellä.

Poika alkoi vapista eikä tiennyt, mitä vastaisi, ettei saisi osakseen vielä suurempaa vihaa. Partanen tohtori, joka piti häntä niin kovasti kiinni ja loi häneen niin julmistuneita katseita, täytti hänet huolettavalla pelolla. Hän ei keksinyt parempaa neuvoa kuin ruveta täyttää kurkkua huutamaan, mikä kuului kauaksi pihalle.

Mrakot muori tuli silmänräpäyksessä juosten, täynnä kauhua ja ihmettelyä. Nähtyään tuon omituisen näyn sängyn luona, lisääntyi hänen hämmästyksensä.

"Mitä sinä teet, Otik? Luuletko tuota, kenties joksikin varkaaksi, joka on hiipinyt sisään luoksesi? Sehän on Podhaiskyn Jenik, tiedän mä, joka on varmaankin tullut hakemaan vaatteitasi harjattavaksi. Ja sinä, mitä sinä, tuhma poika, ulvot?" huusi hän, vakuutettuna, että oli tapahtunut joku väärinkäsitys.

"Minä en ole koskettanut hänen vaatteitaan", puolustihe Jenik surkeasti ulvoen, "minä asetin vaan nämä pulloet pöydälle, ja silloin hän alkoi riidellä minulle ja näpistellä minua... uhuuuhuu."

Mrakot muurin nähtyä Enefan pulloet, selvisei hänelle kaikki. Nyt hän alkoi ymmärtää, minkä tähden poika oli tullut niin rajattoman vihaiseksi!

"Enefa ei siis voinut tulla tänne tänään, vaan lähetti sinut pulloja tuomaan?" kysyi hän Jenikiltä.

"E-ei", nyyhkytti tämä; "ei se ol-lut hän... uhuu."

"Puhu selvemmin, eihän sinun puheestasi ymmärrä sanaakaan. Päästä hänet, Otik, mitä sinä pidät häntä kiinni, kun tiedät, kuka hän on. Sanoiko sisaresi sinulle, Jenik, ettei meidän tarvitse odottaa häntä tänään?"

"E-ei, ei hän", vastasi Jenik, yhä vielä yhtä surkeana, "mutta isoisä sanoi sen, kun hän an-antoi mulle pul-pulloet, jot-ta minä toisin ne tei-teidän toh-tohtorillenne."

"*Hänkö* siis antoi sinulle pulloet, ja *hänkö* sanoi, ettei Enefa tule tänne tänään?" kysyi Mrakot muori, pannen erityisen painon sanalle *hänkö*; hän tahtoi, että tohtori saisi sen oikein täydellisesti päällensä. "No, se on hyvä. Sano terveisiä ukkovaarille, että me kiitämme häntä ystävällisesti..."

"... ja etten minä tarvitse hänen öljyjään", huusi tohtori raivostuneena siitä, että ukko lähetti hänelle lääkkeitä, mutta ei tahtonut antaa lääkärin tulla hänen luokseen. Ellei Mrakot muori olisi arvannut hänen aijettaan ja tarttunut äkkiä pulloihin, olisi hän varmaan heittänyt ne ulos ikkunasta.

"Niin, anna isoisälle takaisin öljyt ja sano, että poikani on jo parempi eikä tarvitse niitä enää", jatkoi Mrakot muori, koettaen antaa tohtorin sanoille tämän tarkoituksen, ettei edes poika arvaisi syytä hänen vihaansa. Ja tämän jälkeen hän jatkoi:

"Sinä et saa mennä kertomaan, että tohtori huusi sinulle niin kovaa! Sinä herätit hänet hänen syvimmästä unestaan, ja se harmitti häntä vähän, sen kyllä arvaat. Mutta ole nyt taas iloinen ja seuraa minua alas, niin saat muutamia talviomenia, joita minulla on jälellä."

Jenik juoksi kotiin pulloineen, minkä kerkesi, ja sen hän lupasi itselleen, että kyllä hän vaan pysyttelee erillään "tuosta Pragilaisesta". Herra Jumala sentään, miten häntä pelotti, kun tohtori tähtäsi häneen säihkyvät silmänsä ja ärjyi hänelle kuin villi jalopeura, hiukset pystyssä kiukusta! Jenik oli aivan varma, että tohtori oli järiltään, ja olisi kuristanut hänet, ellei Mrakot muori olisi tullut saapuville juuri parhaalla hetkellä. Ja Enefa, joka ei tehnyt muuta kuin kehui häntä ja aina niin innokkaasti puolusti häntä isoisää vastaan! Mutta Enefa erehtyikin hänen suhteensa; ihminen, joka raivostuu niin kauheasti ihan tyhjästä, ei ainakaan Jenikin mielestä ollut monen pennin arvoinen.

Kertoessaan käynnistään tohtorin luona, sai hän lisää syytä ihmetellä sisaren käytöstä: vieno puna kohosi hänen kasvoilleen, ja Jenikin kertomalle kokemukselle hän vaan hymyili. Sen jälkeen hän istui kauan syvään kumartuneena töittensä yli. Isoisä antoi kuulua nurkastaan muutamia arveluttavia rykäsyjä, nähtyään Enefan käytöksen.

"Vanhus on saanut päähänsä, että sinä teet heistä vaan pilkkaa", sanoi Mrakot muori Jenikin mentyä. "Kun minä kerroin sinun tulevan tänne vuoristoon, antoi hän minun selvästi ymmärtää, ettei hän sinun kanssasi tahdo olla missään tekemisissä. Mutta minä toivon, että hän leppyi sinuun, kunhan emme välitä mistään, vaan menemme jonakin päivänä aivan rauhallisesti tervehtimään häntä ja katsomaan Betlehemä. Kohta kai hän huomaa, ettet sinä aijo tehdä pilkkaa ihmisistä täällä. Tietysti Enefa heti tulisi, jos me lähettäisimme häntä noutamaan; mutta miksi ärsyttää ukkoa? Jos olet kerta parempi nyt, niin ei hänen tarvitse tulla."

Tohtori kääntyi nyrpeissään seinää vastaan ja kätki kasvot tyynyihin, ettei äiti näkisi, miten hän uudelleen punastui vihasta. Tällä kerralla hän oli vihainen äidille, joka ei voinut arvata, ettei kukaan koko maailmassa ollut hänelle niin tarpeellinen kuin Enefa. Mutta lähettää Enefalle sana ja rukoilla nöyrästi isoisää laskemaan hänet luotaan, sitäkään ei tohtori tahtonut; eikö Enefa itse olisi voinut laittaa niin, että olisi saanut tulla? Mitä varten naiset olivat saaneet suuren viekkautensa, ellei käyttääkseen sitä tällaisissa tilaisuuksissa? Ja kohta hän oli yhtä suutuksissaan Enefalle kuin äidille. Mitä hän oli sanonut sille tytölle, ei hän ollut koskaan sanonut kellekään toiselle, ja mitä hän oli tuntenut silloin, ei hän ollut koskaan muulloin tuntenut. Ja Enefa oli hänelle niin vähän kiitollinen, ettei hän tahtonut tehdä vähäkään isoisää vastaan hänen tähtensä! Nyt hän siis tiesi, miten paljon Enefalla oli sydäntä!

Otik koetti nukkua uudelleen, jota hän todella olisikin tarvinnut valvottujen öiden jälkeen. Hän tahtoi nukkua koko sen päivän ja koko seuraavan ja vielä yhden, hän tahtoi nukkua kuin tukki eikä tietää itsestään rahtuakaan, siksi kunnes ukkovaari oli saanut houreet päästään.

Mrakot muori kuuli poikansa raskaat huokaukset ja näki miten levottomasti hän heitteliihe vuoteellaan — ja hän hymyili niin kummallisesti itseksensä.

"Sinä et mene enää koskaan Mrakotille", oli ukkovaari tervehtinyt poikansa tytärtä, kun hän oli iltaa ennen tullut kotiin. "Tuo Pragin tohtori ei kutsu sinua luokseen muun takia kuin pilkatakseen sinua. Kenties sinä kuvittelet, että sellainen herra uskoo amputautiin ja lukemisiin? Ei, siitä voit olla varma, ettei hän sitä tee — ei hituistakaan; hyvä on sekin, jos hän uskoo Herraamme. Äiti hänellä on hyvä ja hurskasmielinen vaimo, joka ei epäile mitään, ja hän tarkoittaa tietysti vaan hyvää, kun hän lähettää sinua hakemaan. Mutta jos tohtori olisi todellisesti sairas, silloin saat olla varma, että hän lähettäisi hakemaan tohtoria kaupungista eikä sinua. Sellaiset ihmiset kuin hän, luottavat ainoastaan vertaisiinsa, ja talonpoikaiskansaa he pitävät tyhmeliininä etteivät minään muuna... Mutta mistä te oikeastaan puhutte? Sinä olet aina hänen luonaan niin kauan, että ennättäisit lukea viidellekymmenelle sairaalle sillä aikaa kuin hänelle."

Enefa vastasi, että tohtori oli pyytänyt häntä kertomaan muinoisista tapahtumista ja selitti vilkkaasti, miten huvitettu tohtori oli ollut kaikesta, mitä hän oli kertonut hänelle suvustaan.

"Ja luuletko sinä hänen välittävän meidän suvustamme!" puhkesi isoisä pilkallisesti sanomaan. "Ei veikkonen, hän tahtoi vaan viekotella sinulta talonpoikain ajatuksia asioista ja tapahtumista, ja tultuaan takaisin Pragiin, kertoo hän siellä herrasväelle yksinkertaisista löpötyksistäsi ja ivaa meitä ja meidän uskoamme. Minä olen kuullut kerrottavan sellaisista, jotka kiertävät kyliä varta vasten kerätäkseen vaan lauluja ja muita sellaisia ja antavat ne sitten painettavaksi, jotta kaupunkilaisilla olisi jotain naurettavaa, silloin kun heidän omat sukkeluutensa eivät riitä. Tohtorihan kirjoittaa lauluja; saat nähdä, että hän panee meistä jotain niihin, ja niin me sitten saamme seista siinä ja hävetä koko maailman edessä... Ei, tottele sinä minun neuvoani eläkö usko ketään muita kuin omaisiasi. Muutoin sinä tulet kohta häpeällisesti petetyksi."

Ellei Enefa tahtonut tehdä ukkovaaria todella vihaiseksi, täytyi hänen kauniisti pysyä kotona eikä antaa puolellakaan huokauksella huomata, että hän ajatteli Mrakot tohtoria. Hän ei vielä koskaan ollut nähnyt vanhusta niin suutuksissaan, eikä tämä ollut vielä koskaan puhutellut häntä sellaisella kiivaudella.

Mielellään hän olisi tahtonut ilmoittaa tohtorille, minkä tähden hän ei voinut pitää lupaustaan tulla tietämään hänen vointiaan. Hän ei tehnyt sitä kuitenkaan, vaikka hänellä olikin Jenikissä luotettava sanankulettaja, joka ei kaiken varmaan olisi juorunnut isoisälle. Hänestä tuntui nimittäin siltä, kuin hän olisi halventanut vanhusta tohtorin silmissä, ja sitä paitsihan se olisi ollut huono esimerkki Jenikille.

Tietysti hän olisi voinut selvittää ilman auttajaakin: hän olisi voinut tehdä jotain asiaa kylään ja sivu mennessä vilkaista Mrakotille ja itse selittää syyn poisjäämiseensä. Mutta tämäkin tuntui hänestä vastenmieliseltä, sillä silloinhan hän olisi tehnyt salassa ja vastoin sen tahtoa, jota hän kunnioitti ja rakasti niin paljon ja joka oli hänellä vanhempain sijassa. Hän lohdutteli itseään sillä, että, kun kaikki kävi hyvin, ei tarvittu mitään selvityksiä; tohtori tiesi kyllä kuitenkin, miten pahoillaan hän oli siitä, ettei saanut nähdä häntä, ja miten hän ikävöi ja kaipasi häntä. Sellaista kaipausta hän ei ollut tuntenut vanhempaansa kuoleman jälkeen; tuntui, kuin hänellä olisi ollut puoli sielua tallella — toinen puoli oli tohtorin luona. Häntä painoi raskas surumielisyys, eikä auttanut sekään, että hän pisti koko persiljavarren hiuksiinsa — ajatukset eivät tulleet siitä sen iloisemmiksi. Surullisena hän istui ompeluksensa ääressä, jonka hän vähän väliä päästi kädestään katsoakseen Mrakot muurin asunnolle päin. Hänen ei ollut koko elämässään tarvinnut purkaa niin paljon kuin niinä päivinä.

Mutta tohtorin laita oli vielä paljoa pahempi. Enefa oli tottunut hillitsemään itseään, näyttämään kärsivälliseltä, mukautumaan muiden mukaan ja tekemään muiden tahdon. Tohtori ei samoin. Sedän talossa noudatettiin hänen pienintäkin viittaustaan, ja vaikka äiti usein antoi hänen kuulla katkeria nuhteita, oli hän kuitenkin hänelle kaikki kaikessa, sen hän tiesi hyvin. Ystävät, jotka suurimmaksi osaksi olivat riippuvaiset hänen täydestä kukkarostaan, mukautuivat melkein aina hänen tahtonsa mukaan.

Ensi kerran elämässään kohtasi häntä siis vastoin käyminen. Hän ei voinut ymmärtää Enefaa; hän oli luullut tuntevansa Enefan perin pohjin, ja niin muuttuikin tämä hänelle yht'äkkiä arvoitukseksi, ja hänen täytyi tunnustaa itselleen Enefassa kätkeytyvän enemmän kuin hän oli tähän asti luullutkaan. Enefa piti hänestä, sen hän tunsu, eikä itsekään peittänyt sitä, vaan osotti sitä teeskentelemättä katseillaan, teoillaan ja sanoillaan. Mutta huolimatta tästä oli tarvittu ainoastaan viittaus ukkovaarilta ja niin hän oli ollut heti valmis uhraamaan mielitekonsa!

Hän tuli ajatelleeksi Enefan sanoja edellisenä iltana, ja hän kertoi lakkaamatta ajatuksissaan: "jos minä en todella tahdo jotain, ei minua koskaan pakotetakaan siihen". Ah, Enefa ei todellakaan imarrellut itseään, lausueksaan nämä ylpeät sanat — ja juuri se, ettei hän ollut imarrellut itseään, harmitti tohtoria aivan sanomattomasti. Hän päätti näyttää Enefalle, ettei häntäkään pakotettu, ellei

hän tahtonut, ja hän antoi siis ukkovaarin pitää oikkunsa: ei hän ottaisi askeltakaan saadakseen vanhusta ystävällisemmäksi.

Mrakot muori oli toden totta surkuteltava; hän oli saanut oikean kotovastuksen pojastaan. Äänettömänä ja jurona kuleksi tämä talossa ympäriinsä tai istui ja murjotti jossain nurkassa. Hän ei tiennyt ollenkaan, mihin ryhtyä; kun hän ei voinut odottaa Enefaa, ei mikään voinut huvittaa häntä, ei mikään kiinnittä hänen mieltään. Jos häneltä kysyttiin jotain, vastasi hän joko ei tai kyllä, eikä hän päivällisellä kehunut ruokaa, kuten ensi päivinä, vaan söi suuhunsa välinpitämättömästi ja kiittämättömästi parhaimmatkin herkut, jotka suurella vaivalla ja huolellisuudella oli pantu hänen eteensä. Mutta ihmeellistä kyllä: tämä ei pahoittanut muorin mieltä niinkään paljon, kuin olisi luullut. Hän vaan hymyili taas niin ihmeellisesti.

Se oli vaikea aika tohtorille. Alituiseen ja vaieten täytyi hänen taistella harmiansa ja ikävänsä vastaan. Lukemattomia kertoja päivässä hän hyppäsi ylös sohvalta, joka oli tullut hänen lempipaikakseen siitä lähtien, kun Enefa oli lukenut lukujaan hänelle, ja kiiruhti ovelle avaamaan; — hän oli luullut kuulevansa kylätohtorin keveät, nopeat askeleet ullakossa. Lukemattomia kertoja, katsottuaan ikkunasta sinne päin, missä pieni tupa oli, hän juoksi ulos kartanolle Enefaa vastaan muka; — hän oli ollut näkevinään Enefan viheriäisen liivin ja valkeat hihat häämoittävän tiellä. Miten silmittömäksi hän suuttui, miten hän polki jalkaa, heitteli kapineita pitkin lattiaa ja paukautteli ovia, älytessään että mielikuvituksensa oli hänet pettänyt! Kuinka katkerasti hän silloin soimasi taas Enefaa kiittämättömyydestä ja miten pyhästi hän vannoi, ettei hän hievahtaisi paikaltaan, vaikka ihan paikalla saisi nähdä Enefan edessään, eikä edes katsahtaisikaan häneen!

Mutta niin vakaasti kuin hän aikoikin näin tehdä, hän tunsu kumminkin, miten Enefan näennäinen kylmäverisyys, johdonmukainen menettely ja lujat periaatteet vain lisäsivät hänen kiintymystään. Sellainen tahdon lujuus, sellainen tyynen kieltäytymisen kyky — eihän hän voinut erehtyä tytön tunteista? — tuntuivat tohtorin mielestä aivan uusilta ja käsittämättömiltä. Hän ei ollut koskaan nähnyt mitään samantapaista muissa tytöissä, ja hänen täytyi tunnustaa, ettei hän itse olisi koskaan voinut alistaa tunteitaan velvollisuuden käskyn alle.

Kun hän ei enää kestänyt sisässä olemista, otti hän pyssynsä ja metsästyslaukkunsa ja läksi metsälle. Laukun hän olisi kuitenkin ilman muuta voinut jättää kotiin, sillä kotiin tullessa ei siinä ollut koskaan edes harakankaan höyhentä, vaikka hänet olikin tunnettu taitavaksi pyssymieheksi. Mutta asianlaita oli se, että hän nyt välitti vähemmin loistaa taitavuudellaan kuin siitä että sai muutamat ikävät tunnit kulutetuiksi.

Tavallisesti hän käänsi tiensä sille mäelle jossa hän oli ensi kerran tavannut Enefan. Siellä hän valitsi itselleen paikan, josta hän voi nähdä Jeshtshedin juurella olevan pikku mökin; istuutui maahan ja tuijotti siihen yhden tai toista tuntia, liikkumattomana kuin kuvapatsas. Katseltuaan sitä oikein kyllikseen ja muisteltuaan läpi kaikki Enefan synnit, palasi hän kotiin, täydellisesti vakuutettuna, että äiti oli tuleva häntä vastaan sillä uutisella, että Enefa oli siellä — hänen ikävänsä ja oman katumuksensa vetovoimasta. Mutta Mrakot muorilla ei ollut koskaan kerrottavaa hänelle muuta kuin että hän oli odottanut häntä niin ja niin kauan päivälliselle ja illalliselle.

Väliin muuttuivat hänen ajatuksensa Pragiin, ja hän ihmetteli, mitä hänen ystävänsä sanoisivat, jos saisivat nähdä hänet tässä mielentilassa. Koko hänen ylpeytensä heräsi silloin eloon, ja hän lupasi itselleen, ettei hän enää olisi narrina tuon tytön tähden. Hauskutellakseen ja saadakseen toisia ajatuksia määräsi hän pantavaksi hevosen valjaisiin ja läksi lähimpään pikku kaupunkiin. Mutta näiltä huvimatkoilta palasi hän aina jos mahdollista entistä synkempänä ja vakuutti äidilleen, ettei hän ollut tavannut kaupungissa ainoatakaan ihmistä, vaan kummituksia ihmishaamuissa, joita ei mitenkään voinut pitää täysijärkinä. Hänen ainoana lohdutuksenaan oli istua sitten koko ilta ja nauraa heidän pikkukaupunkimaisuudelleen, heidän tuhmudelleen ja heidän auttamattomalle saksalaisuudelleen.

Vasta opittuaan tuntemaan Enefan, oli hänen oma väkensä tullut hänelle rakkaaksi. Ennen hän oli rakastanut sitä enemmän tietämättään ja vaistomaisesti; mutta nyt, kun hän oli huomannut sen voivan kehua niin ylevästä ja ihanasta vesasta kuin kylätohtorista, alkoi hän omistaa sille kaiken sen vähäisen rakkautensa ja mieltymyksensä, mikä hänellä vielä oli vapaasti käytettävänä.

Voi, jospa hän vaan olisi voinut temmata Enefan ukkovaarilta! Usein, hyvin usein hän kantoi mielessään tätä vaikeutta, mutta hänen ei koskaan onnistunut ratkaista sitä. Jos Enefa olisi ollut tavallinen kaupunkilaistyttö, ei hänen olisi tarvinnut epäillä hetkeäkään siitä, miten olisi menetellyt. Mutta Enefan kasvatusta, mielipiteet ja ennakkoluulot! — Hänellä ei ollut neuvona mitään muuta kuin antaa asiain mennä menojaan, huokailla ja odottaa.

Mutta tätä huokailemista ja odottamista oli moittiminen siitä, että Otikin terve väri alkoi nähtävästi vähetä. Lopulta hän herkesi syömästäkin, ja äiti sai kantaa vadit koskemattomina pöydältä. Silloin alkoi hänkin vihdoinkin näyttää huolestuneelta. Hän vaipui mietteihin, ja seuraavana päivänä iltasella meni

hän itse viemään illallista paimenille, selittäen että hänen täytyi katsoa, miten "oli lypsämisen laita". Paimenten joukossa oli Podhaiskyn Jenik, ja tämän puoleen hän kääntyi ja sanoi ikäänkuin sivumennen, puoleksi toruen, puoleksi leikillään:

"Onko Enefalla tätä nykyä paljon työtä, kun hän ei koskaan enää pistäydy meillä? Sano isoisälle, että hän kehoittaisi häntä tulemaan. Ihanhan tyttö tulee koinsyömäksi, jos hänen aina on istuttava kotona."

Samana iltana teki Otik sen huomion, että hänen kärsivällisyytensä oli loppunut.

"Ei, nyt minä en enää kestä", ajatteli hän mitatessaan lattiaa pitkillä askeleilla. "Joko on minun päästävä täältä pois ja pidettävä huoli siitä, että voin haihduttaa mielestäni tuon loitsijattaren, taikka on minun tavattava häntä. — En ole koskaan ennen", jatkoi hän, ikäänkuin ripittäen itseään, "tietänyt, mitä suru ja kaipaaminen ja ikävä tarkoittavat; olenpa luullut niinkin, ettei järkevän miehen tarvitseisi koskaan koetella sellaista. Mutta nyt olen kyllä oppinut toista. Tohtori Otakar Mrakot, kaikkein Pragin kaunotararten tunnustettu suosikki, Pragin kaikkein hienohelmain aurinko, huokailee itsensä, sairaaksi kyläompelijattaren, kenkänsä kiillottajan sisaren, kyläräätälin tyttären tähden; siten ovat asiat eikä mitenkään muuten, totuutta ei voi koskaan kieltää. Se on naurettavaa, se on tyhmää, se on mieletöntä, se on luonnotonta ja käsittämätöntä — mutta se on totta. Minä olen aivan yksinkertaisesti rakastunut kuin narri ja voisin tehdä äärettömiä tyhmyyksiä hänen tähtensä. Ja Jumala ties, miten se rakkaus tuli; minä taidan sen saamiseen yhtä vähän kuin voin aivastamiseen. Minä en pyytänyt sitä, minä en ikävöinyt sitä, minä en ajatellut kerrassaan mitään — loin vaan katseeni muutamaankin ihmiseen, jonka tapasin, ja niin se oli minussa enkä minä mitenkään voi päästä siitä erilleni. Minulle kävi samoin kuin kävi ukkovaarin isälle ja kauniille linnaneidille. — Mutta minkä tähden minä koetan alituisesti puhdistaa itseäni? Ja minkä tähden minä tahtoisin tietää, mitä yksi ja toinen sanoisi, ja nauraisiko hän minulle, jos saisi kuulla, miten minun laitan on? Kenties minä en ole oma herrani enkä voi tehdä aivan niinkuin itse haluaisin? Ei kellään ole oikeutta sotkeutua minun asioihini, ja jos minä teen jonkun tuhmouden, niin on se minun oma asiani. Mutta minkä tähden ajatellakaan aina tulevia? Ei, eläköön nykyhetki, ja narri se joka koettaa alituisesti tiedustella tulevaisuutta, tekee suunnitelmia ja arvelee seurauksia koko kuukausia edeltäkäsinkin! Sattuma heittää kuitenkin tavallisesti kaikki kumoon ja tekee meille, niitä tahtoo. Sitä en ole saanut kokea vähin nyt: kuka olisikaan luullut, että minä olisin rakastuva täällä ylhäällä vuoristossa ja sellaiseen yhteiskunta-asemaan kuuluvaan henkilöön? Ei, koska sattuma on ruvennut hallitsemaan minun kohtaloani, niin jatkakoonkin! Minä alistun sen suojelukselle; kenties se heltyy minun nöyryydestäni ja palkitsee minua jollain hämmästyttävällä teolla. Nyt minä en kuitenkaan kestä enää kauempaa: minun täytyy tavata tuota kiittämätöntä olentoa vielä kerta, puhella hänen kanssaan ja iloita hänen näkemisestään."

Ja tohtori alkoi miettiä, miten hän parhaiten ja varmimmin tapaisi Enefaa — luonnollisesti isoisän tietämättä. Hän ei ilennyt kertoa siitä äidilleen; Jenikiä hän inhosi yhä sen epämiellyttävän sanoman tähden, jonka poika oli tuonut hänelle, ja sitä paitsi karttoi tämäkin häntä niin taitavasti, että olisi ollut vaikea saada häntä puheilleen. Anka oli aivan liaksi typerä voidakseen toimittaa niin tunnollisen tehtävän, eikä ollut sopivaa uskoa sitä kellekään vieraalle ihmiselle. Tohtorilla ei siis ollut mitään muuta neuvoa kuin turvautua itseensä ja omaan kekseliäisyyteensä.

Lopulta hän tekikin mielestään erittäin onnistuneen keksinnön. Niin paljon hän muisti tavoista ja tottumuksista maalla, että täysikasvuiset tytöt nousevat aamusilla aina ensiksi, menevät antamaan lehmille ruokaa, tekevät tulen, tuovat vettä j.n.e., ja hän päätti tehdä aikaisen aamukävelyn Jeshtshediin päin. Hän toivoi varmasti saavansa nähdä Enefan, ja jos hän vaan sai nähdä hänet, piti hän kyllä huolen lopusta.

Tämä keksintö oli hänen mielestään loistava, ja hän oli vihoissaan itselleen siitä, ettei hänen mieleensä ollut ennemmin juolahtanut niin yksinkertaista. Miten hän katui vihaansa ja kaikkia näitä ikäviä, myrkytettyjä päiviä! Olisihan ollut huokein asia maailmassa vetää isoisää nenästä jo aikoja takaperin!

Miten paljon uusia, suloisia vaikutuksia hän olisikaan ennättänyt koota, miten paljon sekoittamatonta onnea hän olisikaan voinut tuntea, miten runsaasti hänellä olisikaan ollut muistoja, jos hän olisi ollut vähän sukkelampijatuksinen!

Nyt oli otettava takaisin menetetty aika, ja seuraavan päivän sarastaessa nousi Otik ylös. Hän heitti pyssyn olalleen voidakseen syyttää sitä, jos joku sattuisi kysymään häneltä, mitä hänellä oli tekemistä niin varhain aamulla, ja niin hän läksi polkuja ja teitä pitkin metsää kohti. Vanha tupa oli ainoastaan muutaman askeleen päässä metsän rajasta, ja puro, joka tuli ylhäältä Jeshtshedistä, juoksi pisteaitaa pitkin. Tohtori kätkeytyi huolellisesti pensaiden taa, valittuaan ensin paikan, josta hän voi nähdä tuvan takasivun sekä sen osan puutarhasta, jossa puro muodostui lähteeksi, josta varmaankin noudettiin vettä taloon.

Sillä aikaa kun tohtori levottomana makasi ja odotti, että hänen liittolaisensa ja hallitsijansa, sattuma,

tulisi hänen avukseen, vaelti ukkovaari kiireisin askelin päinvastaiseen suuntaan, Mrakot muorin talolle päin. Hänkin oli käyttänyt hyväkseen varhaista aamuhetkeä, hyvin tietäen, että hän löytäisi reippaan emännän yksinään ylhäällä. Hän aikoi puhua Mrakot muorille suunsa puhtaaksi. Hän samoin kuin tohtori oli tuntenut kärsivällisyytensä lähestyvän loppuaan.

Mrakot muori hääräili perheen tuvassa, laulaen aamuvirttään. Kuten kaikki vanhan kansan jumaliset ihmiset hyräili hän aina sellaista, vuoteesta nousemisesta aamiaiseen asti.

Iloisena, mutta samalla hyvin kummastuneena, otti hän isoisän vastaan. Ukolla ei ollut enää tapana mennä mihinkään muualle kuin kirkkoon, eikä muori muistanut, milloin hän oli ollut viimeksi talossa — niin pitkä aika oli siitä.

"Aurinko ei ole vielä noussut vuoren takaa, ja te olette jaloillanne, ukkovaari!" huudahti hän, pudistaen sydämmellisesti ukon kättä. "Mikä tuo teidät luokseni näin varhaiseen aamulla?"

"Eipä juuri mikään hyvä asia", huokasi ukkovaari, kuivatessaan hikeä otsalta. Hänen voimansa olivat aivan lopussa käynnistä ja sisällisestä liikutuksesta. Voimattomana hän vaipui nojatuoliin, jonka Mrakot muori kiireesti työnsi hänelle, mutta hän ei tahtonut antaa muorin tarjota mitään vahvistavaa, jota tämä huolestuneena ja osanottavaisesti esitti. Hänellä oli kiire, selitti hän, ja oli tullut sanomaan muorille muutamia sanoja kahden kesken.

"Mistä on kysymys?" puhkesi Mrakot muori sanomaan, kauhistuneena ukkovaarin juhlallisuudesta. "Ei kai Enefalle ole tapahtunut, mitään pahaa?"

"On ja ei; se tulee siihen, miten asian ottaa!"

"Niin, mutta tarkoitatteko te, että hänelle on tapahtunut jotain pahaa?"

"Tarkoitan, sitä minä juuri tarkoitan, mutta minä tarkoitan sitäkin, että hän olisi pian taas entisellään, jos vaan ihmisillä olisi omaatuntoa."

Ukkovaari lausui tämän niin erityisellä äänenpainolla ja sellaisella katseella, että Mrakot muori alkoi epäillä, mikä se oli, joka oli tuonut ukon tänne. Mutta hän teeskenteli tietämättömyyttään ja kysyi tehdyllä yksinkertaisuudella:

"Mitä te tarkoitatte, ukkovaari?"

"Ettekö ole vielä arvannut sitä?"

"En, minä en ollenkaan tiedä, mihin te tähtäätte."

"No kuulkaa sitten! Minulla on pojantytär ja teillä on poika, ja sillä pojalla oli tytön sydän jo ennenkun tyttö oli nähnytään häntä, ja se on teidän syynne, sillä te ette tehneet muuta kuin kerroitte hänestä tyttölle. Ja nyt olette lisäksi laittanut niin, että he tulivat tutuiksi keskenään, ja teitä minun kiittäminen siitä, ettei tyttö ajattele muuta kuin häntä ja aivan kuihtuu ikävään, siitä syystä että minä olen kieltänyt häntä menemästä poikanne luo; minä vakuutan, että minä olen ihan tuskissani siitä, että suru aivan turmelee hänen terveytensä. Mutta katsokaas, varmaa on, että hän piankin turvautuisi järkeensä — sillä hän on ymmärtäväinen tyttö ja tietää, mikä kelpaa ja mikä ei kelpaa — jos vaan voitaisi järjestää siten, ettei hän saisi koskaan nähdä poikanne. Mutta te, te ette tahdo auttaa minua, vaan koetatte viekotella häntä taas luoksenne. Jenik on kyllä tuonut minulle teidän eiliset terveisenne!"

Isoisä oli tullut tulipunaseksi harmista pitkän syytöspuheensa aikana. Mrakot muori osotti horjumaton levollisuutta.

"Siinäkö on kaikki, mitä teillä on sydämmellänne?" kysyi hän hymyillen.

"Luulisinpa, että siinä on kylliksi", vastasi isoisä suuttuneena.

"Jumalan kiitos, että siinä oli kaikki! Alkaessanne niin juhlallisesti, luulin minä totta tosiansa, että oli tapahtunut aivan oikea onnettomuus."

"No eikö se olisi onnettomuus, iso onnettomuus, jos minun Enefani todenperästä rakastaisi teidän tohtoriinne?" huudahti isoisä kiivaasti.

"Ei minun mielestäni", vastasi Mrakot muori hartioitaan kohauttaen.

"Eikö?" kysyi isoisä, joka näytti tuskin uskovan korviaan. "Ei kai se ole ikinä totta? Te sanotte sen vaan rauhoittaaksenne minua. Olisi kai se onnettomuus jos mikä, jos Enefa rakastuisi poikanne ja tämä kyllästyisi häneen ja pilkkaisi häntä."

"Minkäpä tähden hän tekisi sen?" Ukkovaarilta repesivät silmät selälleen. "Eikö Enefa kenties ole hyvä, kunnollinen, ymmärtäväinen, hyvin kasvatettu ja taitava tyttö eikä totta tosiaan rumakaan? Enkö minä muka nähnyt, minkälaisia silmäyksiä Otik loi häneen, kun Enefa luki hänelle? Niissä ei tosiaankaan ollut pilkkaa, vaan paremminkin jotain aivan toista..."

"Sitä pahempi, muori", huudahti ukkovaari, "sitä pahempi! Jos Otik pitääkin hänestä tällä hetkellä, niin hän jonakin kauniina päivänä kyllästyy häneen, ja silloin hän matkustaa täältä pois ja jättää, tytön, sydän murrettuna. Siinä tapauksessa vasta ovat asiat oikein huonosti.

"Te ette tiedä, miten kiihkeät tunteet Enefalla on; mutta minä, minä muistan hyvin, mitä huolia hän teki minulle, kun hänen isänsä ja äitinsä kuolivat."

"Mistä syystä Otik kyllästyi siihen, josta hän oikein pitää, ja mistä syystä hän matkustaisi täältä yksinään — eikö hän voi ottaa Enefaa mukaansa?"

Isoisä, istui kuin kivettyneenä.

"Minkä tähden te tuijotatte minuun, ukkovaari, aivan kuin minä sanoisin en tiedä mitä tyhmyyksiä?" jatkoi Mrakot muori iloisesti hymyillen. "Ajattelenpa, ettei Otikini olisi huonoin sulhanen Enefalle. Mutta kenties teillä on tiedossa hänelle parempi?"

"Ei, kuulkaa nyt, elköökä koettako luulotella minulle sellaista; sehän on aivan mahdotonta, se mitä te näytte tarkoittavan."

"Minkä tähden olisi mahdotonta, että kaksi nuorta ihmistä, jotka pitävät toisistaan, menisivät naimisiinkin keskenään?"

"Eiväthän he ole samasta säädystä ja sivistyksestä ja asemasta: poikanne on rikas, oppinut ja ylhäinen; Enefa on köyhä, taitamaton, tyttö. Ei, se ei käy päinsä; aviopuolisojen, välillä täytyy olla tasa-arvoisuus."

"Rakas ukkovaari", vastasi Mrakot muori, joka oli nyt täydellisesti vakavana; "te olette viisas ja paljon kokenut mies, ja te tiedätte, miten mielelläni minä kuuntelen teitä ja otan teistä oppia ja neuvoja. Mutta tässä asiassa on kuitenkin minulla enemmän kokemusta kuin teillä. Ja Jumala tietää, että olen saanut ostaa sen kokemuksen kalliilla hinnalla. Tasa-arvoisuudella, josta te puhutte, ei ole mitään merkitystä, kun on kysymys aviopuolisoista; muuta tasa-arvoisuutta ei tarvitse olla heidän välillään kuin että molemmat rakastavat toisiaan yhtä paljon. Jos se asia vaan on niinkuin pitää olla, niin järjestyy kaikki muu itsestään. Katsokaa minuun: minä olin miesvainajani kanssa kaikessa tasa-arvoinen. Molemmilla meillä oli kylliksi tämän maailman hyvää, molemmilla meillä oli hyvä maine; rumia emme, häpeä sanoa, olleet kumpasetkaan, ja ijänkin suhteen sovimme me hyvin toisillemme; hän ei ollut maailmassa huvitellakseen itseään enkä minäkään, hän oli sukkela maanviljelijä ja minä olin ahkera emäntä; Herramme antoi meille herttaisen pojan. Mutta kuitenkin, kuulkaa ukkovaari, ei meillä ollut ainoatakaan onnellista hetkeä keskenämme, ja syy siihen oli se, ettemme me tunteneet rakkautta toisiimme. Vaimo tyytyy kyllä aina lopulta kohtaloonsa, mutta miehen mielestä ei lähde koskaan, ettei hän saanut sitä, jota hän tahtoi; viimeiseen hetkeensä saakka kirvelee häntä, ettei hän saanut seurata sydämensä tahtoa, vaan että hänen täytyi totella järkeään tai vanhempiaan. Istuessani kuolemaa tekevän mieheni vieressä, joka kuitenkin viimeiseen asti ikävöi sitä toista, lupasin minä itselleni, etten koskaan pakota poikaani mihinkään, vaan aina neuvon häntä tottelemaan sydämensä ääntä. Valitkoon hän itselleen vaimon aivan oman mielensä mukaan, välittämättä rahoista tai säädystä — pääasia on se, että vaimo on siveellinen ja rakastaa häntä yhtä paljon kuin hän vaimoa. Te sanotte, että Enefa on ruvennut pitämään minun Otikistani; niinä vielä kerran kysyn: voiko Otik saada parempaa vaimoa kuin Enefa on?"

Ukkovaari oli niin hämmästyksissään siitä, mitä oli kuullut, ettei hän tullut vastanneeksi mitään.

"Minun täytyy tunnustaa teille, ukkovaari", jatkoi Mrakot muori, "että siitä on jo pitkät ajat, kun tulin ajatelleeksi sitä, että teidän poikanne tyttärestä ja minun pojastani tulisi sopiva pari. On tosin totta, ettei Enefalla ole poikani sivistystä eikä arvoa; mutta miten hän ymmärtää poikaani ja katsoo häneen! Te olette tietysti huomannut, miten hän aina asettuu poikani puolelle; ennenkun hän vielä tunsikaan häntä, en minä koskaan tohtinut sanoa pojastani mitään, mistä hän olisi voinut ottaa pahakseen — sillä silloin hän oli heti minun kimpussani ja läksytti minua, jotta taivas varjele! Otik ei ole mikään ilkeä tai huono ihminen; hänellä on päinvastoin oikein hyvä ja tunnollinen sydän. Mutta katsokaas, hän on ollut Pragissa ja on siellä saanut nuo suuren kaupungin ajatukset, ja kaikesta huomaa, kuten olen monasti sanonut, minkälaatuinen ihminen häntä on kasvattanut. Hän ei olisi sellainen kuin on, jos hänen äitinsä olisi saanut pitää hänestä huolta! Mutta minä olen aivan varma, että mikä hänestä vielä puuttuukin, sen voi hyvä vaimo antaa hänelle; vaimolla on kyllä oleva valta tehdä hänet toisenlaiseksi. Ja kuka kykeneisi siihen paremmin kuin Enefa? Kuka tietää niin hyvin kuin hän, mikä on oikea viisaus, ja minkälaiseksi

Jumala tahtoo ihmisen?... Mutta kaikesta tästä minä en ole tietysti koskaan ollut tietävinäni; minä sanonkin sen vaan teille."

"Enefasta ei ole kysymys, mutta pojastanne", vastasi isoisä pudistaen arveluttavasti päätään. "Te sanotte itse, että hän on suuren kaupungin ihminen. Ettekö luule, että hän tulisi kerran häpeämään Enefaa omassa piirissään ja halveksimaan häntä hänen köyhyytensä, puuttuvaisuutensa ja alhaisen syntyperänsä tähden."

"Mitä syntyperää sitten Otik on? Eiköhän hän ole talonpoikaissukua yhtä hyvin kuin Enefakin. Siinä suhteessa ei minulla ole mitään sanottavaa. Ja mitä hänen puuttuvaisuuteensa tulee, niin ajattelenpa, että jos hän tulee Pragiin, niin hän hankkii pian pois itsestään, mitä häneltä puuttuu, jos se nyt todellakin on jotain. Sen mukaan mitä minä olen kuullut Otikilta, on kaupunkilaistytöjen otettava hänestä esimerkkiä eikä päinvastoin. Sitä paitsi ei Enefa ole ollenkaan talonpoikaistytön näköinen; sitä ei kukaan huomaisi hänen olevan, eikä hänellä ole talonpoikaistapojakaan; niitä ei ole ollut kellään teidän suvussanne."

Ukkovaari oli vaiti; hän ei osannut muistuttaa mitään Mrakot muorin puheeseen. Tänään puhui muori aivan kuin kirjasta.

"Antakaa te, isoisä, asian mennä menoaan", jatkoi muori. "Että Enefa pitää Otikista, sen olette te huomannut, ja että Otik pitää Enefasta, sen tiedän minä. Koko ajan, kuin te ette ole laskenut tyttöä tänne, on Otik kävellyt sinne tänne kuin mikähän rauhaton sielu; ei mikään ole ollut hänelle mieliksi, ja teille hän on varmaankin toivonut paljon pahaa! Olisittepahan nähnyt: hän ei saattanut edes katsoa ihmisiin tai vastata, kun kysyi; jos ei väistynyt ajoissa hänen tieltään, niin oli ihan onneton; hän heitteli ovia, niin että olisivat voineet haleta, ja koko yöt kuulin minä hänen kulkevan huoneessaan edestakaisin. Pari päivää annoin minä asian mennä menojaan ja ajattelin näin: 'tuo tekee armolliselle herralle hyvää ja ottaa hänestä pois vähän itserakkautta'. Mutta kun minä sitten aloin saada kantaa koskemattomia ruokia pöydästä, huomasin minä, että nyt hän ei enää sietänyt, vaan nyt täytyi häntä armahtaa. Siitä syystä minä käskin sanoa teille terveisiä, että antaisitte Enefan tulla meille. Minä luulen varmasti, että Otik rakastui häneen ensi näkemisellä, ja alanpa luulla sitäkin, että hän oli vaan olevinaan sairas, jotta Enefa tulisi hänen luokseen."

"Niin, enkö minä luullut sitä!" huusi ukkovaari iloisissaan, tietäessään olevansa oikeassa edes jossain asiassa. "Hän vaan pilkkasi Enefaa!"

"Mutta se ei ollut mitään sellaista pilkkaa, joksi te luulette sitä; hän oli kyllä niin vakava kuin kuka tahansa... Mutta kuulkaas, ukkovaari, ajakaa nyt pois nuo houreet päästänne ja olkaa niinkuin ennenkin! Tehkää samoin kuin minäkin! Elkkää olko huomaavinannekaan, mitä nuorilla on keskenään; elkkää kehoittako heitä, mutta elkkää pidättäkökään heitä. Jos he todellakin tahtovat saada toisensa, niin antakaa heidän ensin tehdä selvä keskenään, ja sitten he tulkoot meidän luo pyytämään siunausta — ja minun he saavatkin! Ei kenenkään ihmisen pidä koskaan sekottua kahden nuoren sydämen keskenäisiin asioihin eikä koettaa ennen aikoja lähentää heitä toisiinsa tai syntisessä itseviisaudessa eroittaa heitä. Rakkaus tulee Jumalalta, ja Jumalalle on jätettävä sen huolehtiminen... Mutta te näytätte yhä yhtä epäilevältä! Onko teillä mielessänne kenties joku toinen mies Enefalle, ja pelkäätekö te, että, ellei tästä tule mitään, Otikikin vetäytyy takaisin eikä tahdo tietää Enefasta? Mutta enpä totta totisesti voi käsittää, kenen te olisitte voinut valita Enefalle! Ettekö tiedä, ettei hän välitä täällä ainoastakaan pojasta, ja hän on heidän mielestään röyhkeä? Pankaa mieleenne, ukkovaari: jos hän ei ota Otikia, niin ei hän mene koskaan naimisiin — Otik tai ei kukaan. Minä tunnen Enefan paremmin kuin te itse."

Ukkovaarin pää painui alas, taas täytyi hänen myöntää muorin olevan oikeassa, kelle kylän pojista hän olisikaan uskonut Enefan? Kuka heistä olisikaan ymmärtänyt arvostella hänen ylevää sieluaan, kenen kanssa hän olisikaan voinut tuntea itseään onnelliseksi, kehen hän olisi ilolla luottanut?

"Olkaa nyt järkevä ja hyvä, ukkovaari, ja menkää huoletta ja rauhassa kotianne! Iltapäivällä varmaankin pyydätte meidät kahville, vai mitä? Otik ja minä tulemme katsomaan teidän Betlehemianne. Elkkääkää unohtako välipuhetta: me annamme molempain nuorten pitää huolta itsestään, emmekä ole heitä huomaavinammekaan. Me vanhat kulutamme ajan puhumalla, mitä on tapahtunut eikä enää tule tapahtumaan."

Ukkovaari huokasi.

"Jos kerta te olette rauhallinen, niin täytyy kai minunkin olla", vastasi hän, noustessaan ylös, ja hänestä voi nähdä, että hänen sydämmeltään oli pudonnut kivi. "Minä teen, kuten te neuvotte minua, ja luulenpa, että se on parasta. Tervehtikää sitten poikaanne, että minä olen ollut täällä, ja että minä kysyn ystävällisesti, tahtooko hän tehdä minulle kunnian ja kurkistaa luokseni iltapäivällä. Kunpa hänen käyntinsä kattomme alla tulisi siunaukseksi eikä onnettomuudeksi!"

"Niin, suokoon sen Jumala!" sanoi Mrakot muori, kurottaessaan isoisälle toisen kätensä ja kuivasi toisella silmänsä nurkkaa.

Otikin ei tarvinnut kauan maata lymyssä Podhaiskyn mökin edustalla. Vähän ajan kuluttua hämöitti jotain alhaalla puutarhassa, ja tällä kertaa ne todellakin olivat Enefan viheriät liivit ja valkoiset hihat, jotka Otik oli niin usein ollut näkevinään. Enefa tuli puiden välistä, lähettä kohti, niin hitailla askelilla, kuin hän olisi ennättänyt tulla hyvin, hyvin väsyneeksi. Tultuaan esille, laskei hän maahan punasen sankon, joka hänellä oli kädessään, jäi seisomaan liikkumattomana ja katsoi haaveilevana alas kirkkaaseen veteen. Hänen pitkät, mustat palmikkonsa putosivat puoleksi irralleen, hänen selkäänsä pitkin ja todistivat, ettei hän ollut vielä ajatellut itseään tai muistanut ollenkaan pukuaan. Mutta miten hyvin tämä vähäinen huolimattomuus sopi hänen alakuloiseen katseeseensa, hänen kalpeisiin kasvoihinsa, koko hänen surulliseen, synkännäköiseen muotoonsa! Vielä kerran täytyi Otikin ajatella, että Enefa voi todellakin loitsia — sillä joka kerta, kuin hän näki tytön, miellytti Enefa häntä yhtä vastustamattomasti, teki hänet yhtä pyörälle ja ihastuneeksi. Nähdessään Enefan katsovan noin haaveilevasta veteen, huomattessaan kyynelien jälkiä hänen hienoilla poskillaan, päätti hän edes kymmenennen kerran, että niin kauniilta kuin juuri tällä hetkellä ei Enefa ollut näyttänyt hänen mielestään vielä koskaan.

Aivan lähteen vieressä seisoivat kirsikkapuu täydessä kukassa. Äkkiä painoi Enefa poskensa sen runkoa vastaan ja puisteli sitä keveästi. Valkeat kukkaset ja kirkkaat kastepisarat alkoivat tippua hiljaa alas ja peittää sametinhienoa tukkaa, valkeaa kaulaa ja itkettyneitä silmiä — sillä mielihyvää ilmaisevalla hymyilyllä oli hän kääntänyt kasvonsa ylöspäin, jotta kaste olisi vilvoittanut ja kukat hyväilleet niitä.

"Enefa!" kuului pisteaidan toiselta puolen.

Enefa säpsähti, katsoi taakseen, ja hiljaa huudahtaen ojensi hän molemmat käsivartensa. Häntä olisi voinut luulla Jeshtshedin metsien haltijattareksi, joka oli pukeutunut helmiin ja jalokiviin.

Yhdellä hyppäyksellä oli Otik pisteaidan toisella puolella, tarttui Enefan käteen ja kumartui sykkivin sydämin häntä vastaan; puhtaimman onnen hohde oli levinnyt Enefan kasvoille.

"Mitenkä sinulla on sydäntä olla poissa, minun luotani niin kauan", huudahti Otik kiihkeästi.

"Siihen minä en mahda mitään", kuiskasi Enefa. "Ah, minä en saa koskaan nähdä teitä! Joka aamu minä tulen tänne kirsikkapuulle ja annan sen kasteen pudota päälleni — sen sanotaan ottavan kaiken kaipauksen ihmisen mielestä. Mutta minua se ei auta. En ole tuntenut ainoastaan kertaa siitä mitään helpotusta."

"Sinä siis tahdot unohtaa minut?" huudahti Otik yhä kiihkeämmästä, yhä nuhtelevammin.

Enefa tarkasteli häntä yhtä kummastuneena ja epäillen, kuin Otik olisi nuhdellut häntä siitä, ettei hän tahtonut taivaan vihan kohtaavan häntä.

"Sano ettet koskaan unohda minua, ettei ollut tarkoituksesi karkoittaa minua mielestäsi!" jatkoi Otik myrskyisen kiivaasti. "Herkeä toki tottelemasta ukkovaaria, Enefa! Hänkö on ainoa, jolla on täällä terve järki? Hänkö on ainoa, jolla on oikeus sinun rakkauteesi, koska sinä tottelet sokeasti hänen käskyjään ja polet toisen sydämen jalkojesi alle? Elä usko, mitä hän koettaa luulotella sinulle minusta; minä pidän sinua suuremmissa arvossa kuin hän. Jos pysyt edelleenkin tulematta meille, niin sano edes, missä muualla minä saan tavata sinua. Sano se minulle, sano se minulle, ellet tahdo minun menehtyvän ikävään! Tuletko tänne joka aamu noutamaan vettä? Minä olen odottava sinua täällä keskiyöstä asti, etten tulisi liika myöhään... tai vielä parempi, näytä minulle, missä sinun ikkunasi on! Minä tulen sinne iltasilla, kun kaikki nukkuvat, sitä varten vaan, että saisin kuulla yhden ainoan pienen sanan..."

Enefan silmät välähtivät ilosta, ja hän oli jo kääntynyt näyttääkseen, missä on ikkuna, jossa hän illan jälkeen seisoo ja ajattelee Otikia, ikävöi häntä, itkee hänen tähtensä — mutta yht'äkkiä hän hillitsi itsensä.

"Te ette koskaan enää saa tulla tänne puron luo minun luokseni ettekä minun ikkunalleenikaan."

"Miksi en, kovasydäminen tyttö? Sinä et siis, välitä minusta vähääkään! Et puoltakaan siitä mitä minä välitän sinusta! Sinä et kysy minun tahtoani, sinä et koskaan tahdo tehdä, mitä minä pyydän sinulta!"

"Juuri siitä syystä, että minä välitän teistä, en minä tahdo, että te hiivitte ikkunani luo yöllä kuin varas, saadaksenne kuulla minulta ainoastaan yhden pienen sanan. — Mutta te olette oikeassa, minä olen totellut isoisää kylliksi kauan, nyt minä tottelen teitä. Jo tänä päivänä, heti kun hän tulee kotiin aamusaarnasta, menen minä hänen luokseen ja sanon, että minä toivon, että te saatte käydä meillä usein ja niin paljon kuin tahdotte, vaikka joka päivä... Mutta te katsotte minuun sittenkin yhtä synkästi?"

Ettekö tahdo, että pyydän isoisältä lupaa? Mutta en minä ajokaan pyytää häneltä; minä vaan kerron hänelle, että niin on aikomus, ja silloin hänen täytyy tyytyä siihen. Enhän minä ole enää mikään lapsi; tiedän minäkin mikä voi käydä päinsä ja mikä ei käy päinsä, mitä minä uskallan ja mitä en uskalla..."

Yht'äkkiä hän muutti tykkönään nuottiaan.

"Voi, hyvä herra tohtori, etteköhän te tahtoisivat antaa minulle yhtä pientä hiuskarvaa — oikeasta ohimosta?" pyysi hän isiin veitikkamaisesti ja liikuttavasti, ettei tohtori olisi voinut mitenkään kieltää.

Hän täytti Enefan toiveen hullunkurisesti irvistellen, joka muka ilmaisi hänen tuskaansa.

"Nyt minä olen oikein varma saavani nähdä teidät meillä", selitti Enefa yhtä viehättävästi, veitikkamaisesti hymyillen, pistäessään hankitun aarteensa huolellisesti kätköön. "Minä panen tämän hiuskarvan ylös ovipieleen perheentupaan. Se vetää teidät meille tietämättänne ja tahtomattanne; teidän *täytyy* tulla meille, niin kauan kuin se on siellä, vaikka isoisä olisikin teille kuinka hapan tahansa."

Enefa oli niin hurmaavan viehättävä tätä sanoessaan, että Otik tuskin voi vastustaa rakastuneen sydämensä kehoitusta kietoa käsivartensa hänen vyötäistensä ympärille ja painaa häntä rintaansa vastaan. Mutta samassa katsoi Enefa häneen niin luottavaisesti ja viattomasti, että hänen mielestään tuntui siltä, kuin hän olisi tehnyt siten raa'an saastutuksen. Sen sijaan että olisi kietonut käsivartensa Enefan vyötäisten ympärille, tyytyi hän siis siihen, että kietoi sen kirsikkapuun ympärille, jolta Enefa oli hakenut parannusta ikävänsä.

Sen jälkeen hän suuteli sen runkoa, sitä paikkaa, jota vastaan Enefa oli painanut päänsä, helmien ja jalokivien sataessa hänen päälleen.

* * * * *

Kun Enefa palasi tupaan, oli isoisä jo kotona aamukävelyltään. Hän oli aivan toisen näköinen kuin viime päivinä, eikä hän rykinyt ainoatakaan kertaa.

"Mrakot muori ja hänen poikansa tulevat tänne katsomaan Betlehemiä iltapäivällä. Minä pyysin muoria kirkkoon mennessäni", ilmoitti hän poikansa tyttärelle.

Enefa tuskin uskoi korviaan. Mikä oli tullut yht'äkkiä ukkovaarille? Ei ollut kuin pari päivää siitä, kun ukko oli ankarimmin varoittanut häntä tohtorista, ja nyt hän itse veti tämän taloon.

"Minä sanoin Mrakot muorille, että he tulisivat juomaan kupin kahvia. Mutta kun minä nyt oikein ajattelen asiaa, niin taisin minä hankkia sinun niskoillesi vaan huolia. Eihän meillä ole kerrassaan mitään. Voit sanoa Jenikille, että hän juoksee Mrakot muorin luo ja pyytää saada lainata lusikoita ja kuppia ja muuta, mikä voi olla tarpeen."

"Ei, sitä minä en tee", sanoi Enefa vakavalla äänellä. "Pyhäkuppimme ovat kyllä yksinkertaiset ja lusikkamme vaan tinasta, mutta kaikki on ehyttä ja puhdasta, eikä kenenkään tarvitse pelätä käyttäessään niitä. Me käytämme sitä, mitä meillä on, ja me tarkoitamme vieraillemme kyllä yhtä hyvää, vaikka emme loistakaan lamatuilla höyhenillä."

Ukkovaari oli huoletta poikansa tyttärestä. Ehdotuksen hän oli tehnyt ainoastaan koetellakseen Enefaa.

"Käyköönpä miten hyvänsä, Enefan tähden en ole kuitenkaan koskaan tarvitseva hävetä", murahti hän ja läksi vinnikamariin voitelemaan Betlehemin pyörää.

Enefa, joka ei vielääkään voinut oikein uskoa onneaan, alkoi puhdistaa ja siivota huoneita sellaisella innolla ja uutteruudella, joka oli tuskin tarpeen. Asia oli kuitenkin se, etteivät hänen ilonsa ja jännityksensä antaneet hänen istua hiljaa ompelemassa — hänen täytyi kävellä, liikkua, olla innokkaasti toimessa, purkaakseen edes jollakin tavalla riemuavaa iloa, joka täytti hänen sydämensä.

"Sinäpä näytät siltä, kuin seitsemän aurinkoa loistaisi suoraa päätä kasvoihisi!" sanoi Mrakot muori nauraen Enefalle, kun tämä ukkovaarin kanssa toivotti rakkaita vieraita tervetulleiksi puutarha veräjällä. "Onko kenties kana muninut sinulle tänään kultamunan?"

"Oh, te tiedätte kyllä, että minä olen iloinen siitä, että te vihdoin tulitte meille!" vastasi Enefa teeskentelemättä ja kaikkien kuullen.

Samalla aikaa tervehtivät tohtori ja ukkovaari toisiaan, molempien tarkastellessa toisiaan tutkivin, epäilevin katsein. Otik oli hämmästynyt yhtä paljon kuin Enefa, kun oli kuullut äidiltään, että ukkovaari oli ollut niin varhain pyytämässä häntä katsomaan Betlehemiä.

Mutta kääntyessään sen jälkeen Enefalle tarjoamaan kättä, muuttuivat hänen kasvonsa niin kirkkaiksi ja säteileviksi, että Mrakot muorilla olisi ollut syytä kertoa hänellekin kysymyksensä. Muutoin, hän oli samanlainen kuin heidän tavatessa toisensa metsässä; hän änkytti, punastui ja tunsi olevansa auttamattomasti hämmentynyt.

Onneksi eivät vanhukset olleet mitään huomaavinaan. Aamullisen välipuheensa mukaan antoivat he nuorten olla itseksensä ja pitivät seuraa yksinomaan toisilleen. Jenikiä ei näkynyt. Kuultuaan tohtorin tulosta oli hän hiipinyt julmistuneena tiehensä. "Saat nähdä, ettei sinun tohtorisi ole kaiken lopuksi penninkään arvoinen", ennusti hän sisarelle, joka torui häntä hänen tyhmistä puheistaan.

"Aivan ensin täytyy teidän levätä hiukan ja saada pisara kahvia; sitten menemme katsomaan, onko Betlehem sellainen kuin herra tohtori muistaa sen olevan", sanoi isoisä kohteliaasti, saattaessaan vieraitaan tupaan, joka loisti siisteydestä: lattia oli kuin lunta, uuninsuu kuin peili, ja ikkunaruudut paistoivat kuin aurinko. Pyhäin kuvien ympäri kierteli kukkivia orapihlajan oksia, ja pöydän alle oli riputeltu hakattuja kuusen havuja, aivan kuin juhannussa.

Omituinen, aivan uusi rauhan tunne valtasi tohtorin, kun hän astui yksinkertaiseen pieneen tupaan. Ulkona liitelivät pääskysset, jotka olivat rakentaneet pesänsä sen sammalilla peittyneen katon räystäään alle; puutarha ympäröi sitä ikäänkuin vihannoiva nauha ja lähetti tuoksujaan sisään avonaisesta ikkunasta; valkea kukko, jolla oli heleän punanen harja, käyskenteli ulkona kirjavan kanalauman etunenessä, joukko kaniinia, valkeita ja sametin hienoja kuin untuvapallot, hyppeli pensaiden välissä; joka puun haaralla viserteli lintu, joka oksassa oli puhkeamaisillaan kukka — — — Missä olisi saanut nähdä kauniimpaa?

Ja samaa kysyi tohtori itseltään, antaessaan katseensa levätä huoneen komeilla, vanhanaikuisilla huonekaluilla, tarkastellessaan hopeatukkaista ukkoa, joka varmaankin olisi saanut sijan maansa suurten ja viisasten miesten joukossa, jos hän vaan olisi kuulunut toiseen yhteiskuntaluokkaan. Entä *hän* sitten!... Ja kun tohtori oli luonut katseensa Enefan solakkaan, ryhdikkääseen vartaloon, ei hän ottanut sitä enää pois hänestä. Hän seurasi Enefan jok'ainoa liikettä, Enefan laittaessa pöytää, ja hän tunsi, miten hänen päänsä tuli yhä enemmän pyörälle, hän tiesi yhä vähemmän, mitä sanottiin ja tehtiin hänen ympärillään — hän näki ainoastaan Enefan.

Hänen ihastuksensa nousi ylimmilleen, kun Enefa, seistessään ja häärätessään takan ääressä, yht'äkkiä hymyili hänelle ja isoisän selän takana osotti luottavaisesti sormellaan ylös ovipieleen, jossa hänen hiuskarvansa oli varmassa tallessa.

"Näetkö, että minä lumosin sinut?" sanoi hänen veitikkamainen katseensa. Siihen Otikin silmät vastasivat: "Jatka lumoamistasi edelleenkin; sinä et voi tehdä minulle parempaa palvelusta."

Sillä aikaa kuin molemmat nuoret puhuivat toisilleen katseilla, olivat vanhukset vaipuneet keskusteluun, joka hyvin huvitti heitä molempia. Isoisä kertoi, punasena innostuksesta, ja Mrakot muorikin oli punanen pelkästä halusta saada kuulla, mitä ukolla oli kerrottavaa.

"Isänne näki siis merinoidan kahdesti?" kysyi hän hämmästyneenä. "Ja ajatelkaa, että kuitenkin on olemassa sellaisia ihmisiä, jotka sanovat, ettei ole merinoitua eikä muita henkiä ja noitua!"

"Se, joka ei tahdo uskoa, voi olla uskomatta; mutta minä olen itse kokenut, että niitä on olemassa, ja siitä syystä täytyy minun uskoa niihin", vastasi isoisä. "Ne saivat alkunsa silloin, kun Jumala ajoi pahat enkelit pois taivaasta. Kaikki eivät tulleet sinne, jonne niiden olisi pitänyt tulla; moni putosi alas meidän maamme päälle, pilviin, vesiin ja rotkoihin, ja ne ovat juuri ne metsän haltijat ja veden henget ja vuoripeikot, jotka monta sataa vuotta ovat kiusanneet ihmisiä ja kiusaavat heitä, niin kauan kuin Jumala sitä sallii.

"Isävainajani sai todellakin kahdesti nähdä merinoidan; toisella kerralla olin minä mukana, toisella en, mutta molemmilla kerroilla olisi hänelle voinut käydä pahasti. Kerran oli isä menossa katsomaan muutamaa miestä, jolla oli kipeä jalka, ja minä läksin mukaan kantamaan hänen vasuaan, jossa oli siteitä ja muuta sellaista. Se tapahtui keväällä, juuri tähän aikaan, sillä erotuksella vaan että silloin oli lämpimämpi. Me tulimme hikisiksi käynnistä. 'Tule, mennään uimaan!' sanoi isä, jouduttuamme puron luo, joka tuli kuohuen aivan läheiseltä kalliolta ja juoksi sitten eteenpäin uomassaan hiljalleen ja rauhallisesti ja aivan kukkien reunustamana. Ei yksikään ihminen olisi luullut siitä paikasta mitään pahaa; siellä oli niin suloista ja rauhaisaa. Me riisuuduimme ja menimme veteen; mutta tuskin oli isä astunut muutaman askeleen eteenpäin, ennenkun hän alkoi horjua ja huutaa, että joku veti häntä alaspäin. Ellen minä olisi hyökännyt maalle ja ruvennut vetämään häntä kaikin voimini, olisi hän varmaankin mennyt pohjaan. Viipyi hyvän aikaa, ennenkun hän taas tointui. 'Katsos', sanoi hän, kun oli tointunut ja alkoi katsoa ympärilleen, 'tuolla menee se, joka tahtoi minua hengiltä. Ellet sinä, poika, olisi ollut mukana, olisin minä varmaan joutunut hänen valtaansa'. Ja hän viittasi valkotukkaseen poikaan, joka juoksenteli korkeassa ruohikossa ja poimi keväänlempiä ja orvokkia ja lemmikkiä. 'Ei kai

se ole mahdollista', sanoin minä, sillä minä en voinut mitenkään luulla, että tuolla viattomalla raukalla oli niin musta sydän. 'Näitkö pojan, ennenkun hyppäsimme veteen?' kysyi isä. 'En, minun täytyy todellakin tunnustaa, etten nähnyt'. 'Siinä näet', jatkoi hän, 'ja kuitenkinhan me katsoimme niin tarkkaan, oliko kukaan läheisyydessä, ennenkun hyppäsimme veteen. Näetkö nyt, etten minä erehdy?' Ja hän otti pari pitkää hyppäystä ja tarttui poikaan, ennenkun tämä tiesi vähääkään. Sitten hän puisteli häntä voimiensa mukaan ja puisteli niin kauan, että minä lopulta pyysin häntä päästämään raukan eikä tekemään hänelle enää mitään pahaa — minua säälisti poikaparka. 'Ketä sinä, narri, luulet puolustavasi?' huusi isä ja puisteli häntä vielä rajummin; 'tule vähän lähemmäksi, niin saat nähdä mikä tämä on!' Minun täytyi mennä ja tarttua pojan niskaan, ja — ei nyt kummempaa! — kokonainen vesivirta juoksi hänen hiuksistaan. Samassa hän solahti isän käsistä ja oli kuin poispuhallettu — hänestä ei näkynyt jälkeäkään. Me katsoimme toisiimme ja luulimme melkein, että kaikki oli ollutkin ainoastaan unta — niin yht'äkkiä oli poika hävinnyt."

Mrakot muori puhkesi velvolliseen ihmettelyynsä, ja tohtorikin murahti jotain, jonka oli ilmaistava hänen ihmettely ään; mutta Jumala ties oliko hän kuullut ainoatakaan sanaa isoisän kertomuksesta.

"Toisella kerralla tapasi isä merinoidan Svietlan kalalammikolla", jatkoi isoisä. "Muuan poika oli hukkunut siihen uudessaan, ja moni oli sukeltanut hänen jälkeensä saadakseen vanhemmille takaisin edes hänen kuolleen ruumiinsa, jotta he olisivat voineet haudata hänet kunnollisesti. Mutta oli aivan mahdotonta saada käsiin poikaa. Lopuksi he alkoivat epäillä, etteivät asiat olleet oikeassa, ja lähettivät hakemaan isääni. Isä ei miettinyt koskaan kahta kertaa, kun oli kysymys sellaisista asioista, hän tuli ja päätti heti hankkia selvän, oliko siellä mitään merinoita; jos oli, aikoi hän ajaa ne sieltä vaikka oman henkensä uhalla, sen tähden vaan ettei mitään vielä suurempia onnettomuuksia tapahtuisi.

"Jos kohoaa valkeita kuplia', sanoi hän ennen sukeltautumistaan, 'niin merkitsee se sitä, että minä tulen takaisin terveenä ja virkeänä; mutta jos näette punasia, niin rukoilkaa minun sieluni puolesta, sillä silloin minä en tule enää koskaan takaisin!' Ja ihmiset kokoontuivat suuriin joukkoihin lammen ympärille ja tuijottivat veteen, niin että olisivat voineet tuijottaa silmät päästään. Kohta he aivan kuin huokasivat huojennuksesta — kohosi vaan valkeita kuplia, ei ainoatakaan punasta. Eikä viipynytkään kauan, ennenkun isäni tuli hyvinvoivana uiden maata kohti. Hänellä oli jotain sylissä, joka näytti vanhalta lahonneelta puunrungolta tai muulta sellaiselta. 'Tässä minulla se kuitenkin on!' huusi hän ja viskasi sen maalle. Kun ihmiset katsoivat paremmin, saivat he nähdä, että se oli pieni mies, aivan säntilleen samanlainen kuin heidän omain lastensa riepunuket, mutta jonka kasvot irvistivät oikein hävittömän ilkeästi. 'Minun täytyy mennä alas vielä kerran; siellä on vielä jotain jällellä', sanoi isä, ja niin sukeltautui hän uudelleen ja oli kohta taas onnellisesti ylhäällä. Tällä kerralla hän toi mukanaan merinoidan rouvan, joka oli aivan miehensä näköinen, ja heidän kolme lastaan. Ja kaikki ne itkivät ja valittivat sitä, että olivat kuivalla ja rukoilivat isääni niin kauniisti, että hän päästäisi heidät; silloin he muka heti lähtivät tiehensä eivätkä näyttäytyneet niillä seuduilla enää koskaan. Ja isä, jolla nyt oli tietysti valta heidän suhteensa, hän vastasi, ettei heidän tarvinnut huolehtia, sillä hän kyllä antaisi heille kodin olopaikaksi. Ja niin ajoi hän heidät Krkonosheen saakka, vieläpä sellaiseen paikkaan, jossa vuoret ovat korkeimmat ja jyrkimmät, ja noitain täytyi tietysti totella häntä. Mutta silloin tuli uusia valituksia; he rukoilivat häntä niin liikuttavasti, että hän ajaisi heidät jonnekin, jossa olisi edes muutama lusikallinen vettä eikä vaan kovia kallioita, sillä siellä heillä oli niin vaikea elää. Mutta isä vastasi, että se tuomio oli oikeudenmukaisin: nyt he saivat maalla koetella, mitä heidän omat uhrinsa olivat tunteneet, kun heidät oli vedetty veteen. Niin lähti sitten merinoita perheineen matkalle, ja isä seisoi ja katsoi heidän jälkeensä ollakseen varma, että he menivät sitä tietä, jota oli määrä mennä. Silloin hän yhtäkkiä huomaa, että rouvalla on jotain piilossa esiliinansa alla. Hän juoksee rouvan jälkeen, tempaa itselleen sen mitä rouvalla on, ja — kas ihmettä! — se oli pieni rumpu. Isä ymmärtää tietysti kohta mitä siinä on ja lyö reiän nahkaan. Ulos ja kohti taivasta lentää neljä kanarialintua; ne olivat niiden sielut, jotka merinoidat olivat vetäneet luokseen. Siitä hetkestä saakka ei ole näillä seuduilla kuultu enää koskaan puhuttavan mistään merinoidista."

"Silloin on teidän isänne vapauttanut meidät vaikeasta rangaistuksesta", sanoi Mrakot muori sydämmellisellä kiitollisuudella. "Joka kerta kuin te kerrotte minulle hänestä, saan minä kuulla jotain uutta ja ihmeellistä, jota hän on tehnyt. Olihan veljennekin, se, joka vaelsi Jerusalemiin, myöskin mainittu mies, vai miten?"

"Oli, hän osasi ennustaa tulevia asioita. Hän tiesi edeltäkäsini, mitä tuli tapahtumaan; kaikki, mitä tapahtui, oli hän jo ennustanut. Monet eivät tahtoneet uskoa häntä ja koettivat pitää häntä ihan pilkkanaanakin. Usein oli heillä tapana sanoa: 'ennemmin kuin se ja se tapahtuu tai ei tapahdu, tulee paholainen itse Jeshtshediin'. Mutta veli vastasi: 'se tapahtuu, sen saatte nähdä, eikä paholainen tule Jeshtshediin. Sen on Jumala sitonut kiinni omaan paholais-valtakuntaansa'.

"Uskotko sitten, että Jumala on luonut sepän, joka on takonut kahleita paholaisen sitomiseksi tuliliekkiiin?' 'Sitä en usko', vastasi veljeni, 'mutta uskon, että Jumalalla on valta kaikkeen paljaalla sanallaan, ja ettei hän tarvitse tulta eikä kahleita, jos hän tahtoo pitää pahaa vihollista vankeudessa.'

Silloin täytyi ihmisten heretä tekemästä pilkkaa ja he alkoivat uskoa häntä — varsinkin kun kaikki, mitä hän ennusti, kävi aina aivan täsmälleen toteen.

"Kerran hän muun muassa ennusti, että on maksettava vapaaehtoinen vero, jota herrat eivät joka tilaisuudessa ota vastaan. 'Vaikka me olemmekin uskoneet kaikkea, mitä sinä olet ennustanut, ja kaikki on käynyt toteen, niin et sinä kuitenkaan voi saada meidän kalloihimme tuollaista hassutusta!' sanoivat kaikki, jotka kuulivat sen. Mutta kuitenkin kävi, niinkuin hän oli ennustanut. Kun joku aika sen jälkeen pantiin toimeen suuret arpajaiset, muistivat kaikki veljeäni ja ihmettelivät häntä, sillä arpajaisethan ovat laillaan vapaaehtoinen vero, jota herrat eivät aina tahdo ottaa vastaan; jos tulee minuutinkaan, liika myöhään, eivät he ota edes rahojakaan, vaikka saisivat tuhansia markkoja. — Toisen kerran hän ennusti, että oli tuleva aika, jolloin ei kukaan uskaltaisi lähimpään kylään, ellei esivalta ollut antanut hänelle siihen avaimia. Ja kaikki muistivat sen ennustuksen, kun muutaman vuoden päästä annettiin määräykset kotipaikkaoikeudesta eivätkä ihmiset uskaltaneet mennä toisesta kylästä toiseen, elleivät olleet saaneet avaimia esivallalta."

"Sepä vasta oli ovela mies!" vakuutti Mrakot muori nähtävästi tyytyväisenä.

"Niin, kyllä hän osasi povata niin, että riitti, mutta kaikessa muussa oli kuitenkin isäni häntä etevämpi. Hän oli merkillisin suvussamme. Hän olisi monasti voinut hankkia kaiken sen, jota lyhytnäköiset ihmiset sanovat onneksi, mutta hän työnsi sen aina luotaan. Hän tiesi esimerkiksi, milloin ja missä käyttää kukki Jeshtshedissä, mutta hän ei koskaan välittänyt mennä sitä poimimaan; hänen suuri sielunsa halveksi kaikkia maallisen elämän pieniä viettelyksiä.

"Muutaman kerran hän näki kolmena yönä peräkkäin saman unen. Hän oli näkevinään aaveen tulevan luokseen ja kertovan, että Machovsbergissä, tiedättehän, oli kätkettynä aarre, ja että avain siihen aarteeseen oli kätkössä siinä ja siinä paikassa maantien varrella. Isä ei välittänyt unesta kahtena ensimmäisenä yönä, mutta sitten kolmantena yönä alkoi aave oikein, ahdistella häntä. 'Minä rukoilen sinua', sanoi hän, 'mene ja ota ulos aarre, niin pääset itse rikkaaksi mieheksi, ja minut sinä vapautat suurista tuskista; sinä teet palveluksen sekä itsellesi että minulle. Minä olin eläissäni sotilas, joka ryöväsin luostareita ja rosvosin ihmisiä. Siitä syystä olen minä nyt palanut kolme sataa vuotta kiirastulessa, eikä tippaakaan vettä ole sillä aikaa tullut huulilleni.'

"Kun isäni sai kuulla sen, tunsu hän sääliä aavetta kohtaan ja lupasi hänelle menevänsä seuraavana yönä yhdentoista ja kahdentoista välillä vuorelle ottamaan ulos aarteen. Hän piti sanansa: seuraavana yönä läksi hän määrättyyn aikaan vuorelle. Avaimen hän löysi helposti; se loisti ruohikossa aivan kuin olisi ollut tehty paljaista kiiltomadoista. Hän otti sen ja pisti sen vuoren seinässä olevain suurten rautaporttien avainreikään. Mutta samassa muistui hänen mieleensä, että kenties ihmisten häily vihollinen saisi hänet valtoihinsa, heti kun sellainen vääryydellä koottu aarre tulisi hänen käsiinsä. Hän alkoi pelätä sitäkin, että oli joutunut paholaisen virittämiin ansoihin. Monta kertaa jo oli tämä tullut eri valepuvuissa hänen luokseen tarjoamaan palveluksiaan, luonnollisesti vaan saadakseen hänet puolelleen. Isä veti avaimen lukosta, heitti sen kauas pois ja kiiruhti tiehensä, minkä kerkesi. Silloin hän kuuli takaansa valittavaa ääntä. Se oli aave, joka tuli juosten hänen jälessään ja rukoili niin liikuttavasti, että hän kääntyisi takaisin ja täyttäisi lupauksensa; oli vielä neljännestanti keskiyöhön — kaikki onnistuisi niin hyvin. Mutta isä ei tahtonut kuulla takaisin kääntymisestä ja sanoi sen aaveellekin, joka alkoi itkeä ihan surkeasti. 'Voi minua onnetonta', valitti se, 'silloin täytyy minun yhä edelleen odottaa vapauttamistani, kunnes tänne tulee lintu lentäen vieraasta maasta, ja se pudottaa tänne siemenen, ja se siemen kasvaa puuksi, ja joku kaataa sen puun ja tekee siitä kätkyen, ja lapsi, joka on maannut kätkyessä, tulee täysikasvuiseksi. Silloin vasta saan minä oikeuden aarteeseen ja voimaa vapauttaa itseni.'

"Eikö isänne koskaan katunut sitä, ettei tehnyt, kuten aave pyysi?"

"Ei koskaan. Kun hän kertoi siitä meille, ja meitä säälytti aave, oli hänellä aina tapana sanoa: 'Hän kärsi, mitä hän oli ansainnut. Jokaisen täytyy kestää osansa sekä tässä maailmassa että ijankaikkisuudessa. Minkä tähden Kristus muuttui ihmiseksi ja otti kärsiäkseen vaikeimmat kärsimykset, ellei sanoakseen ja näyttääkseen meille, miten meidän on käyttäydyttävä ja tehtävä ansaitaksemme Jumalan rakkauden ja taivaan autuuden?' — Mutta aurinko, näen mä, alkaa mennä mailleen. Kunhan olemme juoneet kahvia, täytyy meidän mennä ylös katsomaan Betlehemä, ettei tule liika pimeä."

"Enkös tosiaankin ollut vähällä unohtaa, mitä varten tulimme tänne, niin ihmeellisiä asioita olette kertonut minulle, ukkovaari!" sanoi Mrakot muori kehuttuaan asianmukaisesti Enefan kahvia.

Jos Mrakot muori olikin ollut unohtamaisillaan heidän asiansa, niin oli hänen poikansa tehnyt sen täydellisesti. Mutta syynä siihen eivät olleetkaan ukkovaarin kertomukset, vaan hänen poikansa tyttären puhuvat silmät. Otik heräsi kuin unesta, kuultuaan mainittavan Betlehemä.

Mutta kun hän sitten seiso i ylhäällä seimien edessä, joita eivät minkään teatterin ihanuudet olleet voineet haihduttaa hänen mielestään — silloin unohti tohtori kaikki muut, yksinpä Enefankin, ja muuttui uudelleen lapseksi.

Hän tuns i taas jokaisen esineen, jokaisen olennon: täällä tytön, joka ammens i *oikeaa* vettä kaivosta, tuolla Herodeksen sotilaat, joiden verenhimo oli täyttänyt hänet sellaisella kauhulla. Entä pikku Jesus lapsi sitten pienessä kullatussa kätkyessään, jota neitsyt Maaria heilutteli! Millä riemulla hän olikaan ajatellut pientä, kullatussa kätkyessä makaavaa lasta joka kerta kuin hän oli ollut siivo eikä pahoittanut muorin mieltä! Hän muuttui lapsuutensa paratiisiin, ihanien, viattomien muistojen taivaaseen, ja kyöneleet täyttivät hänen silmänsä ja vierivät alas hänen poskipäitään pitkin — kenties ensi kerran hänen tästä paratiisista lähdettyään.

Kun isoisä näki hänen mielenliikutuksensa, sai hänkin kyöneleet silmiinsä. Nyt vasta aikoi hän suoda tohtorille Enefaa, sydänkäpystänsä, jota hän oli kasvattanut sellaisella rakkaudella ja hellyydellä, samalla kun hän itse oli seisonut haudan reunalla, katse luotuna ijäisyyteen, johon hänen oli kohta astuttava.

"Kaikki on mielessäni; noita kolmea taulua en vaan voi muistaa", sanoi tohtori keskeyttääkseen äänettömyyden ja koettaakseen salata liikutustaan, "kukaties ne eivät olleet täällä minun kotona ollessani?"

"Olivat, kyllä ne olivat", vastasi isoisä. "Mutta ne kai eivät huvittaneet teitä niin paljon kuin Betlehem, ja siitä syystä te ette ole pitänyt niitä muistissannekaan. Ne ovat riippuneet täällä enemmän kuin sata vuotta. Eräs meidän esi-isistämme maalautti ne kaikkein syntisten lohdutukseksi. Ensimmäinen kuvaa Magdaleenaa, kun hän tapasi Kristuksen puettuna puutarhuriksi hänen ylösnousemisensa jälkeen. Tämä on Pietari, kun hän kielsi Kristuksen, ja tämä Sakeus, kun hän istui puussa nähdäkseen paremmin vapahtajan. Koska portto, valehtelija, joka kielsi Herramme, ja publikaani, jota koko maailma halveksi, löysivät armon vapahtajan edessä, niin ei kenenkään ihmisen tarvitse epäillä pelastustaan. Kaikki, jotka katuvat sydämmestään, saavat syntinsä anteeksi."

"Ja mitä nämä vastapäisellä seinällä olevat merkit tarkoittavat?" kysyi Mrakot muori, osottaen aivan täyteen töherrettyä seinää.

"Se on minun kalenterini."

"Teidän kalenterinne, ukkovaari? Miten se voi olla mahdollista? Minä en totta totisesti ymmärrä hitustakaan, mitä siihen on kirjoitettu."

"Ja kuitenkin se on niin monasti auttanut minua antamaan teille hyviä neuvoja! Mutta se ei ole koko vuodeksi, ainoastaan kahdeksi kuukaudeksi. Ensimmäisestä päivästä joulukuuta viimeiseen päivään tammikuuta panen minä muistiin ilmat. Jos on lumisadetta, teen minä viivan, jonka päälle vedän ristin. Jos on kaunis ilma, teen minä myöskin viivan, mutta panen pienen ympyrän sen viereen; se tarkoittaa aurinkoa. Jos on sateista, piirustan minä pieniä pisteitä viivan ympärille. Sellainen ilma kuin on joulukuussa, sellainen tulee kesäkuussakin heinäntekoaikana, ja tammikuussa ovat ilmat samanlaiset kuin elokuussa viljaa korjatessa. Jos joku tulee minun luokseni elo- tai heinäkorjuuajaksi kysymään, minkälaisia ilmoja on tulossa — vakaisia tai epävakaisia —, silloin minä tulen tänne ylös katsomaan, ja sen jälkeen minä voin vastata hänelle täsmälleen oikein."

"Onpa hyvä, että meillä on teidät, ukkovaari", sanoi Mrakot muori, ja sanat tulivat hänen sydämmensä pohjasta. "Miten kävisikään, jos te menisitte pois, eikä kukaan pitäisi meille kalenteria!"

"Oh, jos Herramme mielestä tarvittaisiin sellaista laittaisi hän kyllä niin, että joku toinen tekisi sen", vastasi isoisä. "Muutoin ei teidän pidä luulla, että juuri se on tarpeellisin kylväessä ja eloa korjatessa; vuodentulo riippuu niin paljon muustakin kuin ilmasta — ottamatta tietysti lukuun maata ja kaikkea muuta sellaista. Ennenkun te kylvätte esimerkiksi, katsotte kai aina, että siemenet ovat kostutetut pyhällä vedellä, ettekä kai unohda kirjoituttaa tielle, josta lähtee ensimmäinen vako: J.N.R.K. se on: Jesus Natsarealainen, juutalaisten kuningas? Otra teidän on pantava tuhkaan, kaura mutaan: s.o. otra on teidän kylvettävä kuivalla ilmalla, kaura kostealla. Perunat on teidän pantava viikon lopulla, kun on ollut vakainen sää, eikä koskaan iltapäivällä, vaan edeltä puolisen, mieluummin kymmenen ja kahdentoista välillä. Jos tahdotte kauniita kaalia, jotka nousevat pian taimelle, täytyy teidän antaa niille 'lähtösutkaus', ennenkun kylvätte sen, s.o. teidän on kaadettava vähän paloviinaa niiden päälle... Mutta kaiken tämän te tiedätte tietysti jo ennestään? Minä olen sanonut sen teille niin monasti ennen."

Ja vanhuksen äänessä oli ikäänkuin hiukkasen kaipausta. Ei mistään, mikä koski elonkorjuuta ja kylvämistä ja 'vanhoja merkkejä', hän voinut koskaan puhua kyllikseen. Onneksi oli Mrakot muori yhtä huvitettu näistä asioista kuin hänkin.

"Ei, ei", vastasi hän innokkaasti. "Te tiedätte niin paljon, että vaikka minä saisin kuulla sen sata

kertaa, en minä kuitenkaan koskaan muista puoliakaan. Jatkakaa te vaan; minä koetan panna kaikki oikein mieleeni."

"Sen te kyllä muistatte, miten teidän on risuitettava herneitä", jatkoi ukkovaari, "ja että teidän on aina pantava lasipalanan yhteen risuun, silloin kun hernekukat puhkeavat, sillä muutoin ne eivät saa olla rauhassa keijukaisilta, kun ne koristelevat itseään tanssiin. Ja miten te menettelette rottien suhteen eloitassa? Te tiedätte tietysti, että teidän, päästäksenne niistä erillenne, on palmusunnuntaina tehtävä risti siunatuista kissankäpälästä ja pantava ne aittaan, sillä ne säikäyttävät niitä eläviä pahemmin kuin mikään muu. Ei kai kukaan emäntä unohtane sitäkään, että hänellä pitää aina olla kotona pyhää vettä, rikkihappoa, laakerimarjoja ja suolaa sekä tuhka 'juutaskakusta', joka hänen on pitkänäperjantaina poltettava uunissa. Tuhka on hänen ripotettava pelloille ja puutarhan puille; silloin ei tule mitään lehtimatoja. Suolaa on hänen pantava muutamia rakeita maitoon, sillä silloin se ei koskaan happane. Laakerimarjoja on hänen sekoitettava vasikan ensimmäiseen ruokaan, sillä silloin se tulee lihavaksi ja suureksi. Kun te erotatte vasikan lehmästä, pitää teidän nykäistä muutamia karvoja sen päästä ja sekoittaa lehmän ruokaan; silloin se ei ikävöi vasikkaa. Pyhää rikkihappoa on teidän kovina myrskyinä pantava uunille; se suojelee tulipalolta. Pitkänäperjantaina ei teidän pidä koskaan lainata mitään keltään ihmiseltä, sillä silloin te pian tulette köyhäksi. Teidän pitää myös aina sinä päivänä mennä kirnuinenne purolle, panna se vettä täyteen ja kirnuta vettä yhtä kauan kuin te tavallisesti kirnuatte voita; sitten pitää teidän kaataa se uudelleen puroon, ja silloin te saatte olla rauhassa kaikilta taikatempuilta, sillä juokseva vesi vie ne pois..."

Ja niin jatkoi ukkovaari loppumattomiin, ja Mrakot muori kuunteli aina yhtä halukkaasti.

Tarpeellisista selityksistä muuttui ukko puhumaan taivaankappalten vaikutuksesta maahan ja ihmisiin. Mrakot muori pisti silloin tällöin joukkoon muutamia muistutuksia ja myönnytyksiä.

Jos Mars hallitsee taivaalla, tulee tautinen vuosi, ja silloin on ihmisten parasta pitää oikein hyvä huoli itsestään, perheestään, karjasta, hedelmäpuista ja muista omaisuuksistaan. Sellaisina vuosina sattuu väliin niin kauhea kuivuus, että metsät syttyvät itsestään tuleen. Sitä paitsi voi kyllä syntyä kuivuus muistakin syistä, esim. jos täyttää kuolleen päänalusen heinäin sijasta höyhenillä; silloin ei sada ainoatakaan tippaa, ennenkun höyhenet ovat mädänneet maassa. Väliin voi myös ihmisten ahneus olla syynä kuivuuteen; kun maanviljelijä tahtoo saada hyvän hinnan viljastaan, on hänellä tapana joskus, jos hän on ilkeä, kaivaa leipäkakku maahan. Kuivuutta kestää silloin siksi, kunnes joku kaivaa kakun ylös ja polttaa sen tuhaksi. Jos Saturnus hallitsee koko vuoden, niin käy hyvin huonosti. Se on turmiota tuottava taivaankappale, ja onpa onni, että sen ja maamme välillä on niin monta tähteä, muutoin olisi tämä jo aikoja takaperin mennyt aivan pilalle. Jos aurinko on kuningattarena taivaalla, tulee ylenpalttisuus vallitsevaksi maan päällä ja kaikki onnistuu ihmiselle hyvin; sitä vastoin syntyy helposti kuumetauteja: lavantautia, rokkoa, ruusua. Jos kuu on herrana, tapahtuu päinvastoin; silloin kiusaa ihmisiä kylmettymiset, nuha ja yskä, sillä sen vallalla ollessa on luonto kylmää ja kosteaa. Kuusta tulevat kaikki sateet ja rakeet, kaikki kaste ja sumu; se lähettää kosteutensa ensin Jeshtshediin, ja siltä vuorelta virtaa sitten vesi ympäriinsä. Merkurius ei vahingoita ihmisiä; lapsista, jotka, syntyvät hänen vuotenaan, tulee aina ymmärtäväisiä ja hyväluontoisia. Venuksen herruuden aikana vallitsee ilo maan päällä; rakkaus ja onni viihtyvät ihmisten joukossa, eikä minäkään vuonna vietetä niin monia häitä kuin silloin. Jupiter tuo myrskyjä, rajuilmoja, maanjäristyksiä ja muita vaikeita tapahtumia, mutta muutoin on sen vuosi onnellista, ja ihmisillä on aina kyllicki rahoja... J.n.e., j.n.e. kunnes ei isoisä eikä Mrakot muori jaksaneet enää.

Sillä aikaa olivat tietysti nuoret toimessa omalla tahollaan. Palattuaan tupaan, oli Enefa asettunut ikkunan viereen, ja tohtori oli silmänräpäyksessä seurannut hänen perässään.

Aurinko oli juuri mennyt mailleen, hämärä peitti vähitellen maan, ja taivaalle nousi kuu kirkkaana ja loistavana, aivan kuin olisi ollut puhtainta hopeaa.

"Ah, katsokaa kuuta, miten kaunis se on!" huudahti Enefa lapsellisella ilolla; niin onnellinen kuin tänään hän ei ollut tuntenut olleensa koskaan ennen elämässään. "Sillä on aina sellainen tekeminen, ennenkun se pääsee vuortemme yli; mutta, sitten se meneekin aivan toisella vauhdilla! Mutta kuuletteko, kuuletteko, miten Jeshtshedin metsät humisevat? Mitähän ne sanovat toisilleen? Ymmärtävätköhän nekin toisiaan, samoin kuin me ihmiset ymmärrämme toisiamme? Varmaankin; kaikki luonnossa ymmärtää omaa lajiaan, kukka ymmärtää kukkaa, lintu lintua, ihminen ihmistä... Mutta mikä teitä vaivaa? Vapisettehän te — ja minkä tähden te katsotte minuun niin omituisesti?"

"Minua ei vaivaa kerrassaan mikään!" kuiskasi Otik, puristaen kiihkeästi Enefan kättä, joka lepäsi ikkunalaudalla. "Tulin vaan ajatelleeksi sinun esi-isääsi, kuuluisaa lääkäriä, joka pakeni kuninkaallisen linnan joutavista huveista ja hemmottelevasta ylellisyydestä ja rakensi, itselleen majan erämaahan ja asui siellä sen kanssa, joka vaatimattomuudellaan ja hyveillään miellytti häntä monta kertaa enemmän kuin kaikki hovin miellelevät kaunottaret... Ja minun mielestäni hän oli maailman viisain mies!"

"Jos ette keksi parempaa huvitusta täällä vuoristossamme, niin pistäytykää tänne ja rupertelkaa jonkun aikaa meidän kanssamme", sanoi isoisä tohtorille, kun tämä heitti jäähyväisiä Betlehem-käynnin jälkeen. Selvää on, ettei tohtori kutsuttanut itseään kahta kertaa. Joka päivä tuli hän vierailemaan metsänrajaiseen pieneen mökkiin.

Hän ei ollut koskaan käynyt missään sellaisella ilolla, ei koskaan tuntenut itseään niin onnelliseksi, eikä hän ollut missään viihtynyt niin hyvin kuin siellä. Joka kerta kuin hän astui kynnyksen yli, valtasi hänet sama rauhan ja levollisuuden tunne, jonka hän oli tuntenut ensi käynnillään, ja joka oli silloin ollut hänelle aivan uusi ja outo. Siihen tuli lisäksi se, että Enefa tervehti häntä aina niin ihastunein katsein, aivan kuin itse maailman pelastaja olisi astunut matalaan tupaan.

Yksinpä isoisäkin alkoi voittaa entiset epäluulonsa, nähdessään, miten vaatimattomasti tohtori käyttäytyi, ja hän sanoi häntä aina kohteliaasti ja ystävällisesti tervetulleeksi. Jenik ainoastaan pysyi kiinni vihamielisyydessään tohtoria kohtaan ja luikki useimmiten tiehensä, heti kun näki hänen tulevan. Ellei hän voinut paeta, istuutui hän johonkin nurkkaan ja näki mieli synkkänä, miten isoisä käyttäytyi yhä ystävällisemmin ja ystävällisemmin "tuota Pragilaista" kohtaan. Se, että sisar luotti tohtoriin ja ihaili häntä, saattoi hänet vielä pahemmalle tuulelle; sydämensä syvyydessä jumaloi hän uhkeaa, ylpeää sisarta, eikä hän sietänyt ajatusta että sisarta "tuo muuan vetäisi nenästä". "Odotahan vaan", uhkasi hän usein Enefaa, "jonakin kauniina päivänä saat vielä nähdä, minkä lajinen ihminen hän on, ja silloin sinä kadutkin, ettet pysynyt hänestä erilläsi samoin kuin minä."

Enin piti isoisä tohtorista siitä syystä, että tämä kertoi niin paljon kummallisia asioita. Päivät pääksytysten kertoi Otik hänelle ja Enefalle kaikista vieraista maista ja kaupungeista, joita hän oli nähnyt setänsä seurassa ja joiden teatterit eivät koskaan olleet saattaneet häntä unohtamaan isoisän Betlehemiä. Usein putosi puukko vanhuksen kädestä ja neula Enefan sormista heidän kuullessaan kaikkia näitä tuntemattomia ihmeitä — Lontoosta ja Pariisista, itaalialaisista kaupungeista, jotka olivat meren rannalla, ihanpa itse meressäkin tai tulta purkavien vuorten juurella.

Kun Otik huomasi heidän suuren ihmettelynsä ja sammumattoman halunsa saada kuulla enemmän, mietti hän koko päivät, mitä kertoisi seuraavalla kerralla, joka voisi ihmetyttää ja huvittaa heitä.

Mutta ei viipynyt kauan, ennenkun tohtori alkoi lähteä tuvasta ainoastaan puoleksi mielellään, usein melkein tyytymättömänä. Eihän hän mennyt sinne huvittamaan ukkovaaria, vaan tyydyttämään omaa sydäntään, mutta asiain näin ollen hän ei saanut koskaan tavata Enefaa yksinään edes neljännestantia eikä hänellä ollut koskaan tilaisuutta puhua hänen kanssaan ystävällisesti ja suoraan. Mitä hyötyä hänellä oli siitä, että sai joka päivä nähdä hänet ja olla kokonaisia tunteja hänen läheisyydessään? Enefa oli Otikin paljoo enemmän siihen aikaan, kun hän tuli tämän luokse ja luki tohtorille.

Ja taas hän alkoi kiukutella Enefalle — nyt siitä syystä ettei Enefakin ikävöinyt häiritsemätöntä yhdessä oloa eikä koettanut hankkia heille tilaisuutta kohdata toisiaan kahdenkesken. Kerran hän valitteli sitä Enefalle, kun isoisä oli mennyt hetkeksi ulos katsomaan, oliko tuuli kääntynyt, mutta Enefa vastasi niin viattomasti, ettei hän voinut virkkaa sanaakaan. "Te voitte sanoa kaikki, mitä tahdotte isoisän läsnä ollessa", sanoi Enefa. "Minä en salaa häneltä mitään."

Väliin valtasi hänet kotiin tultua sellainen ikävä Enefaa, aivan kuin hän ei olisi nähnyt tyttöä kuukausiin. Hän hiipi silloin salaa takaisin mökille ja kuleksi pisteaidan ulkopuolella, toivoen että Enefa tulisi hetkeksi puutarhaan; Enefahan "oikoi selkäänsä" niin mielellään päivän työn päätyttyä. Mutta hän ei tavannut tyttöä siellä koskaan. Kuitenkin hän seisoi kärsivällisesti pisteaidan luona, sillä voihan sattua, että Enefa tuli ikkunaan katsomaan, miksi koira haukkui; mutta ei se tehnyt sitäkään. — Muutaman kerran hän oli huomaavinaan, että jokin olento vilahti Enefan ikkunassa; paikalla hän hyppäsi pisteaidan yli, hiipi ikkunan luo, naputti hiljaa ruutuun ja kuiskasi hiljaa mutta selvästi Enefan nimen. Mutta ei kuulunut ainoatakaan ääntä vastaukseksi.

Otikin täytyi aina palata kotiin pettynein toivein.

"Tätä minä en jaksa enää kestää!" virkkoi hän taas, mitatessaan huoneensa lattiaa pitkillä askeleilla. "Enkä minä voi enää nähdä sitäkään, miten minun jumaloimani täytyy ommella vaatteita ansaitakseen leipänsä. Jotain täytyy tehdä."

Mutta hän ei koskaan selvittänyt itselleen, mitä piti tehdä. Heti kun hän oli tullut siihen, peräytyi hän aina kauhistuneena. Otikista oli tuntunut siltä, kuin Enefan esi-isä olisi ollut maailman viisain mies, kun oli paennut kuninkaitten saleja ja niiden komeutta ja ylellisyyttä, ja sillä hetkellä kun hän oli sanonut sen Enefalle, oli hän todellakin tarkoittanutkin sitä ja oli aikonut varmasti seurata esimerkkiä. Mutta voi! — ihminen ei viisastu yhtenä päivänä. Tohtori Mrakot, tämä luonnon ja ihmisten pilaama, hemmoittelema suosikki sai kokea, että sellaiseen tekoon tarvittiin sielunvoimia ja lujuttua enemmän

kuin oli aluksi luultukaan. Ensi kerran elämässään joutui hän oikeaan sotaan, ensi kerran kutsui hän voimiaan avuksi. Hän huomasi silloin, että nämä makasivat ja uinuivat jossain sielun kaukaisessa sopukassa. Ne eivät heränneet hänen aroista huudoistaan.

Otikille kävi samoin kuin käy kolmelle neljäsosalle ihmiskuntaa; hän tahtoi olla onnellinen, mutta hänellä ei ollut kyllin rohkeutta varmistaa teolla onneaan. Hän rakasti todellakin Enefaa siten, joten hän ei ollut koskaan vielä rakastanut ketään, mutta yksinpä Enefankaan läheisyydessä hän ei tuntenut sitä inhoa maailman turhuuteen ja hulluuteen, jota hän luulotteli tuntevansa. Hän oli syvemmällä liejussa kuin hän itse luulikaan. Vaikka hän käsitti täydellisesti Enefan arvon ja oli äärettömästi kiintynyt hänen kauneuteensa, peräytyi hän yhä ajattelemaasta avioliittoa hänen kanssaan. Hänkö, jolle menemistä olisi pidetty Pragin parhaimpana naimakauppana ja joka otettiin ilolla vastaan ylhäisimpiin kotiin, joissa oli naimaikäisiä tyttäriä, hänkö yhdistäisi kohtalonsa köyhän talonpoikaistyön kanssa! Miten hänen tuttavansa kohauttaisivatkaan hartioitaan ja nauraisivat hänelle, miten häntä pilkattaisiin ja ivailtaisiin kaikkialla, missä hän oli ennen tavannut kohteliaisuutta, ihailua ja kunnioitusta! Auttamattomasti ja kerrassaan työnnettäisiin hänet alas korkeudesta, johon suosittu asema ja hänen oma rakastettavuus oli hänet saattanut.

Nämä ajatukset olivat hänestä yhtä sietämättömiä kuin Enefasta eroaminen, ja joka päivä tuli taistelu hänen rakkautensa ja yhteiskunnallisten ennakkoluulojen välillä yhä kiihkeämmäksi.

Enefa ei huomannut mitään eikä aavistanut, miten hänen ihanteensa taisteli ja kamppaili, ja miten tämä turhaan koetti tulla ratkaisevaan päätökseen. Hän oli onnellinen, täydellisesti ja aivan onnellinen, eikä hänen johtunut koskaan mieleensä ikävöidä mitään enempää kuin mitä nykyisyys antoi hänelle. Saihan hän joka päivä nähdä tohtorin, tohtori käyttäytyi häntä kohtaan kuin itse hyvyys, hän tunsikin, että Otik piti hänestä, hän sai kuunnella Otikia samoin kuin Martan sisar Maria kuunteli herraansa ja mestariansa. Tulevaisuutta hän ei ajatellut; hänen toiveensa eivät ulottuneet kauemmaksi kuin mitä hänellä jo oli. Hän nautti täydellisesti nykyisestä onnestaan.

Kerran kysyi isoisä, mistä tohtori piti enin kaikkesta, jota hän oli nähnyt matkoillaan.

Tohtori mietti hetkisen ennen vastaamistaan. Sen jälkeen hän sanoi, katsoen merkitsevästi Enefaan:

"Jos olen suora, niin on se meidän Jeshtshedimme, joka on huvittanut minua kaikista enin. Kaikkialla muualla minä olen kohdannut uusia tuntemattomia maailmoja; täällä minä olen tavannut jäännöksen vanhasta, unohdetusta. Kuullessani muorin puhuvan mielteistään, teidän, isoisä, ennustavan ilmoja ja muita tapahtumia tai onnettomuuksia, Enefan lukevan sairaille j.n.e. — silloin muuttuu minulle entisyys ikäänkuin eläväksi, ja minä siirryn ajatuksissani monta vuosisataa taaksepäin. Minusta tuntuu siltä, kuin olisi mennyt aivan vasta se aika, jolloin esi-isämme läksivät alkuperäisestä kodistaan, vaelsivat tänne vuoristoon ja rakensivat tänne majansa. He ajattelivat ja luulivat aivan samoin kuin tekin maailmasta ja kaikista näkyvistä ja näkymättömistä olennoista; te kannatatte heidän mielipiteitään, tapojaan ja mielialojaan. Tuntuupa minusta siltäkin, kuin te itse tietämättänne olisitte ottaneet heidän velvollisuutensa ja tehtävänsä. Esi-isillämme oli velvollisuutena vartioida rajametsiä, jotka ulottuivat täältä Saksiin ja Preussiin saakka. Vaikka te olette satoja vuosia olleet pelkkäin vierasten ja vihamielisten kansanainesten ympäröimänä, ette te ole kuitenkaan antaneet niiden tähän saakka paljoa tunkeutua tänne, vaan olette tietämättänne, mutta kestävästi ja sitkeästi pysyneet tavoissanne, totumuksissanne ja mielipiteissänne. Ja sillä tavoin te olette yhä edelleen vartioineet ja suojelleet tshekin kansan ikivanhoja rajoja."

Niin halukkaasti kuin sillä kerralla ei ukkovaari ollut vielä koskaan kuunnellut tohtoria. Hän teki hänelle kysymyksen toisensa jälkeen, ja enin kaikista huvitti häntä saada tietää, mistä nämä vanhat tshekit olivat tulleet, olivatko he uskoneet Jumalaan, ja millä tavoin he olivat hankkineet elatuksensa. — Niin vanha kuin hän olikin, vakuutti hän sitten, aikoi hän vielä kerran nousta Horekille, vuorenkukkulalle, jonka hän näki ikkunoistaan, ja jossa oli kasassa joukko kiviä. Otik tiesi nimittäin, kertoa, että ne olivat jätteitä muutamasta linnasta, jossa mainitut rajavartijat olivat seisoneet ja vakoilleet, oliko mitään epäiltävää näkyvissä, jossa he olivat rukoilleet jumaliaan, ja jonne he olivat piilottaneet vaimonsa ja lapsensa, silloin kun vihollinen oli tunkeutunut heidän maahansa ja koettanut tulella ja miekalla hävittää heitä.

Sinä iltana ei Otik voinut ollenkaan kertoa kylliksi, hänen täytyi puhua yhtä mittaa, ja lopulta hän tunsikin voimansa olevan ihan lopussa. Onneksi alkoi pimetä, ja isoisä kiiruhti ulos katsomaan, laskeutuiko aurinko pilviin; siinä tapauksessa saatiin odottaa myrskyä yöksi.

"Aina ja alati täytyy minun kuunnella omaa ääntäni", puhkesi tohtori valittamaan ukkovaarin mentyä, "enkä saa koskaan kuunnella sinun, Enefa. Ah, missä on nyt se aika, jolloin sinä tulit luoksemme ja kerroit minulle esi-isiesi kohtaloista? Sano, Enefa, milloin istut ja kerrot minulle vanhoja taruja, samoin kuin silloin — minulle, minulle yksinäni? Milloin minä saan hallita sinua kokonaan, tarvitsematta vaivautua vieraista katseista ja niiden läsnäolosta?"

"Miten minä uskaltaisin enää jutella vanhoja kertomuksiamme, saatuani kuulla, miten paljon kaunista ja ihmeellistä te olette nähnyt ja kuullut!" huudahti Enefa. "Minua ihan hävettää, että olen koskaan kertonut niistä teille, vaikka te hyvydessänne sanotte kuuntelevanne niitä mielellänne."

"Voit olla aivan vakuutettu, että minä sitä tarkoitan. Ne ihmiset, joista sinä kerrot, ovat toisenlaisia ihmisiä kuin ne, joiden joukossa minä olen elänyt; sinun maailmasi on kauniimpi, parempi, täydellisempi kuin minun. Ah, pysykäämme sinun maailmassasi. Siitä virtaa lämpö, joka tunkeutuu minun sydämeeni ja sieluuni ja, täyttää ne kirkkaimmalla päiväpaisteella. Minun maailmassani sitä vastoin vallitsee talvipakkanen, joka väliin saattaa jähmettymään ihmisen jääksi. Vasta sinun luona ollessani minä tunnen miten kylmä ja pimeä on ulkona muiden luona. Niin, kaikki on siellä turhaa, josta minä tulen; ainoastaan sinussa, Enefa, on totuus, ainoa, suuri totuus!" Ja Otik tarttui Enefan käsiin ja katsoi hänen suuriin, säihkyviin silmiinsä.

"Siten ei teidän pitäisi sanoa!" huudahti Enefa moittivasti. "Olisipa kaunista, ellei totuutta olisi muissa kuin minussa! Sitä on kaikissa, se on vaan nukuksissa muutamissa. Minussa puolestani on isoisä aina koettanut herättää sitä ja kehoittanut minua aina toimimaan sen äänen mukaan. Jos sen on herättävä kaikissa, täytyy syntyä joku, joka ilmoittaa sen ja huutaa mahtavalla äänellä samoin kuin ennen Kristuksen apostolit paatuneille ja välinpitämättömille: 'Nostakaa katseenne, tässä on teidän johtotähtenne, te jumalattomat ja soaistut, jotka ette ole tähän saakka nähneet Jumalan valkeutta! Seuratkaa sitä alati silmillänne; se on johtava teitä, niin että lopulta huomaatte tämän valkeuden. Tähän saakka te olette pitäneet nautintoja ja kultaa elämänne päämääränä — tulkaa vihdoinkin järkiinne, karkoittakaa eksyttävä pimeys sydämmistänne ja nostakaa katseenne sinne, mihin minun käteni neuvoo: se neuvoo teitä rakastamaan veljiänne, rakastamaan hyvää, se neuvoo siihen pöytään, jossa, jokainen saa oman osansa, jossa kaikki ovat toistensa vertaisia'... Mutta mitenkä minä uskaltaisin selittää teille, mitä teidän on sanottava ihmisille! Kun sopiva hetki tulee, kun te näette, että sielut ovat valmiita kuuntelemaan ja seuraamaan teitä, tiedätte te kyllä, itse parhaiten, mitä teidän on sanottava heille. Milloin, voi milloin se hetki tulee, jota minä niin ikävöin? Minä ikävöin, sillä minä tahdon, että koko maailma notkistaisi teille polvea, samoin kuin minä teen ajatuksissani... Mutta moni koettaa kyllä paetakin teitä, sillä minä huomaan yhä enemmän ja enemmän, että ihmiset rakastavat pimeyttä enemmän kuin valkeutta, ja että he mieluummin tahtoisivat, että olisi aina yö, ei koskaan päivä. Varmaankin saatte te, valon sotilas, puolustaa itseänne muillakin aseilla kuin sanan miekalla — ah, elkää saattako itseänne turhan tähden vaaralle alttiiksi! Totuudelle kuoleminen on jumalallista, mutta sille eläminen on myöskin suurta. Käyköönnpä kuitenkin miten tahansa, tulkoonpa palkaksenne voitto tai kuolema — se on kuitenkin varmaa, että minun sydämeeni on pystytetty alttari, josta ei kukaan eikä mikään voi karkoittaa teitä."

Ja Enefa hyppäsi tuoiltaan, vaipui polvilleen tohtorin eteen ja kohotti kyyneliset kasvonsa ja ristiin pannut kätensä häntä kohti. Nyt vihdoinkin hän oli saanut sanoa tohtorille, mitä hän oli niin kauan miettinyt: että hänen sydämmellensä Otik oli puhunut sepittäessään "Oikeutta ikävöivänsä."

Ei ole mikään niin rikas kuin rikas nuori mieli. Se antaa antamistaan, tuhlaavasti, kiihkeästi, sokeasti — se antaa pois kauneimmat ajatuksensa, suurimmat, enin rakastetut unelmansa, ja jokaisesta ajatuksesta, jokaisesta unelmasta, jonka se siten lahjoittaa pois, saa se kymmenkertaista ihanamman, suuremman ja kauniimman korvauksen.

Altari, jonka Enefa oli pystyttänyt tohtorille, oli hänen oma tekemänsä ja hänen omista rakennusaineistaan; tohtorin tehtävä oli ollut siinä ainoastaan vastaanottava: ei turmella. Enefalla oli ollut niin äärettömän paljon annettavaa, niin paljon koottua rikkautta, että hänen oli suorastaan täytynyt käyttää sitä sillä tavoin: hänellä oli ollut määrätön varasto rakkautta uhrata, mutta ei ollut ketään sen vastaanottajaa; hänellä oli ollut tarve katsoa johonkin ylös, ihailla jotain, eikä ukkovaari ollut osannut täyttää sitä kokonaan; sillä he olivat olleet liiaksi yhtäläisiä. Hän oli hautonut aatteita ja tunteita, joille hän oli turhaan etsinyt holhojaa.

Siten hänen ajatuksensa olivat joskus pysähtyneet naapurin poikaan, nuoreen mieheen, josta hän oli kuullut niin paljon puhuttavan, ja joka käytti niin monta, monta vuotta elämästään tietojen hankkimiseen. Mistä syystä hän mahtoikaan tehdä niin? Luonnollisesti sitä varten, että olisi sitten oppimattomain raukkain opettajana ja apuna! Mitähän hän mahtoi oppia? Ah, varmaankin kaikkea, sillä tiesihän isoisäkin niin paljon, vaikei hän ollut koskaan lukenut — mitä sitten Mrakot muorin poika, jonka ei tarvinnut ajatellakaan muuta kuin viisauden hankkimista! Ja äiti, joka niin usein valitteli hänestä! Miten hän voi tehdä sitä, kun poika kuitenkin oli pyhittänyt elämänsä ainoastaan kaikelle suurelle ja kauniille! Hän tarvitsi rahoja — mitä sitten? Hän auttoi tietysti muita. Hän ei tahtonut tulla tervehtimään muoria — mitä sitten? Hänellä ei luonnollisesti ollut aikaa. Ja siten yltyi Enefa vähitellen puolustamaan tohtoria, ja se, jonka puolta täytyy alituisen pitää, se tulee meille rakkaaksi, samoin kuin kaikki, jonka puolesta taistelemme ja jota tunnemme suojelevamme.

Askel askeleelta kasvoi tohtori siten kiinni hänen sydämmeensä ihanteena, hänen oman itsensä

täydellisenä, kirkkaana heijastuksena, jolle hän tietämättään antoi kaikki ne ominaisuudet, kaikki tunteet ja pyrinnot, joita hän kunnioitti. Kauan oli tämä jumaloiminen arkaa ja epäilevää ja ainoastaan puoleksi tunnustettua; sen jälkeen tuli 'Oikeutta ikävöivä' aivan kuin sytyttävä kipuna. Siitä hän sai varman vakuutuksen olleensa oikeassa, se ikäänkuin antoi hänelle ikävöidyn oikeuden antaa Otikille kaikki, kaikki...

Otik ei muistanut 'Oikeutta ikävöiväänsä' eikä siitä syystä ymmärtänyt Enefaa täydellisesti, mutta hän oli syvästi liikutettu. Maatessaan siinä hänen jalkojensa juuressa, kyyneleiset kasvot häneen käännettyinä ja ihastunut, leimuava katse häneen luotuna, näytti Enefa hänen mielestään tuhat kertaa kauniimmalta kuin ennen. Jokaisesta Enefan sanasta huokui palavaa, melkein pä yliaistillista rakkautta, ja ääni kuului jumalalliselta. Niin rakastettu hän ei ollut koskaan voinut luulla olevansa.

"Niin, minä tahdon elää ja elänkin, mutta en kellenkään muulle kuin sinulle", huudahti hän, nostaessaan ylös Enefan ja painaessaan häntä rintaansa vastaan. "Sinä ansaitset sen, että minä pyhitän sinulle koko elämäni ja kieltäydyn tähtesi kaikesta muusta; sellaista aarretta, kuin se, minkä sinä lahjoitat minulle sydämmessäsä ja sydämmelläsä, ei löydy koko maan päältä. Tahdotko ruveta minun suojelusenkelikseni, tahdotko ruveta kumppanikseni, omaksitunnokseni, vaimokseni?"

Enefa vastasi ainoastaan hiljaa huokaisten, irrottautui Otikin sylistä ja kiiruhti pieneen kamariinsa. Tällä taivaallisen onnen hetkellä täytyi hänen olla yksinään.

"Niin, hän tulee omakseni, hänen täytyy tulla omakseni", kaikui ääni Otikin sydämmessä, hänen kävellessään kotiin päin ja kääntyessään vähän väliä katsomaan, eikö Enefa ollut tullut ulos etehisen portaille ja viitannut hänelle sieltä viimeistä jäähyvästiään. "Sillä lailla kuin hän ei kukaan voisi rakastaa minua; ei ole suorastaan ketään, joka enää ymmärtäisi rakastaa sillä tavoin. Oi, mikä onni, mikä ääretön autuus odottaakaan minua hänen rinnallaan — ainoan, jota olen milloinkaan rakastanut sydämmestäni! Pitäköön koko Prag minua narrinaan, ja naurakoon minulle kaikki sen pölkkypäät — siksi kunnes tulen ja näytän heille vaimoni... Mutta sitä minä en tee heti; minä vihitytän itseni häneen kaikessa hiljaisuudessa, ja sitten lähdemme pitkälle häämatkalle — matkoilla hän oppii pikemmin ja kokonaan sen, mitä minun vaimoni on välttämätöntä tietää. Lahjakkaisuudellaan ja synnyntäisellä hienoudellaan käytöksessä ja käsityksessä voi hän vuoden kuluttua kilpailla kenenkä maailman naisen kanssa tahansa ja olla Pragin hienoimpain salien kaunistuksena... Oi, miten onnellinen mies minä kuitenkin olen! Minulla ei ole ainoatakaan toivetta, ei ainoatakaan mielihalua — kaikki, kaikki ne ovat täytetyt!"

Tohtori luuli varmasti sydämmensä lopultakin voittaneen täydellisesti kaikki ennakkoluulot. Mutta se vaan osotti, miten peräti vähän hän itse tunsi tätä sydäntä.

* * * * *

Siihen asti oli tohtori käynyt Podhaiskylällä aina iltapäivällä, eikä hän seuraavanakaan päivänä tahtonut tehdä tästä mitään poikkeusta. Tunnit tuntuivat tietysti pitkiltä, mutta olihan hänellä kuitenkin päämaali odotettavana, ja sitä paitsi oli hänen päänsä nyt niin täynnä ajatuksia, suunnitelmia ja tuumia — sillä ei hän kuitenkaan ollut niin kokonaan hetken lapsi, kuin hän joskus tahtoi näyttää — että hänkin tunsi tarvitsevansa yksinäisyyttä. Luonnollisesti hän aikoi antaa myöskin ukkovaarille ja äidilleen tiedon päätöksestään, mutta se oli hänen mielestään hyvin ikävä velvollisuus, josta syystä hän päätti siirtää sen ainakin huomiseksi. Hän tahtoi ensin vielä kerran puhutella Enefaa.

Tavallisuuden mukaan käytti hän aamupuolensa 'metsästämiseen', joka oli julkinen nimitys hänen tuumattomilla kuleksimisillaan metsissä. Ja tänään voi otus olla jos suinkin vielä levollisempi kuin tavallisesti. Tohtori ei ajatellut mitään muuta kuin elämänsä suurta muutosta, suurta, urhoollista päätöstä, jonka hän oli tehnyt. Väliin valtasi hänet sellainen ääretön onni, että hän olisi tahtonut huutaa siitä linnuille ja kukille ja puille; ja hän oli varma, että linnut onnitellakseen häntä olisivat visertäneet kovemmin, puut humisseet kuuluvammin ja kukat tuoksuneet suloisemmin. Väliin hän taas oli täynnä mietteitä ja suunnitelmia, miten hän järjestäisi elämänsä, minne tekisi häämatkan, j.n.e., ja lopuksi valtasivat hänet välistä uudelleen tyhmät epäilykset, joutavat arvelut. Mutta ne tunteet hän voi onneksi heti tukahuttaa.

Päivällisen seutuun hän läksi kotia päin ja meni suoraan huoneeseensa. Tultuaan kynnykselle, tervehti häntä kaikuva nauru, ja äärimmäiseksi hämmästykseksen, joka oli sitä paitsi perin vastenmielinen, huomasi hän kaksi ystävänsä Pragista, jotka loikoivat hänen sohvalleen — *Enefan* sohvalle! Ne olivat iloisia veikkoja, joiden seurassa hän oli viettänyt monta hetkeä, ja jotka olivat kuuluneet niihin, jotka utterimmin olivat turvautuneet hänen kukkaroonsa.

Nämä herrat olivat katsoneet hänen lähtöään tietysti kaikkea muuta kuin iloissaan, mutta he olivat lohdutelleet itseään sillä, että hän tulisi viikon kuluttua takaisin. Hänen siveyttä saarnaava äitinsä ei varmaankaan voisi kahlehtia häntä enää siellä kaukaisessa erämaassa. Suureksi hämmästykseksen

huomasivat he erehtyneensä. Kului viikko viikon jälkeen, eikä kuulunut mitään Otikia. He kirjoittivat hänelle, mutta eivät saaneet vastausta; he kirjoittivat uudelleen — mutta ei sittenkään mitään tietoja hänestä. Silloin he alkoivat ruveta epäilemään, etteivät asiat olleet oikein. Kenties äiti aavisti päällekirjoituksesta, keneltä kirjeet tulivat, ja salasi ne häneltä, tai kenties hänen oli onnistunut saada Otik jättämään virkamiesura mielestään ja jäämään hänen luokseen. Tämä viimeinen olisi ollut heille melkoinen pettymys. He päättivät itse matkustaa häntä tervehtimään, vapauttaa hänet, jos hän todellakin oli äidin kahleissa, sekä viedä hänet riemulla takaisin Pragiin. Tässä heidän päätöksessään antoi heille innokkaasti tukea setä, joka useammasta kuin yhdestä syystä olisi tuntenut pettyvänsä, jos hänen entinen holhottinsa olisi tällä tavoin lopettanut uransa.

Nähtyään toverinsa sai Otik halun paeta, piilottautua heiltä. Hänestä tuntui, kuin hän vihannoivasta puutarhasta olisi astunut pimeään luolaan. Koko huoneen ilma tuntui hänen mielestään saastutetulta heidän siellä olostaan; runollisuuden, puhtauden ja pyhyden, joka Enefan käynnistä saakka oli näyttänyt hänestä levänneen siellä, olivat he karkoittaneet ainiaaksi sieltä. Ennen ei heidän kohtuullisesti löyhä siveellisyytensä ollut koskaan tuntunut vaivaavan häntä; hänen mielestään oli pääasia ollut se, että he olivat voineet valmistaa hänelle iloisen hetken, että he ottivat elämän yhtä iloiselta kannalta kuin hänkin; mutta nyt oli muute liiaksi suuri, juopa, liiaksi leveä.

Tottumus ja kasvatusta olivat kuitenkin valtavammat kuin vastenmielisyyden ja inhon tunne. Hän tervehti heitä iloisesti hämmästyneen näköisenä. Hänelle ei juolahtanut mieleenkään näyttää, ettei hän ollut koskaan pyytänyt heitä tulemaan, että he olivat tulleet täydellisesti sopimattomalla ajalla, ja ettei varmaankaan mitkään ystävyiden tunteet olleet viettäneet heitä tänne, vaan ainoastaan itsekkäät tuumat. Molemmilla heillä oli aina ollut häneen suuri vaikutus, sillä heillä oli myrkyllinen, sujuva kieli ja he pitivät itse kunniana tätä sujuvuutta, jota he uskottelivat muille lahjomattomaksi suorudeksi ja rehellisyydeksi. Välttääkseen heidän purevaa ivaansa tai sadakseen heidän mieltymyksensä oli Otik monasti tehnyt sellaista, johon hän ei olisi muutoin koskaan tehnyt itseään syypääksi, ja josta hän olisi maksanut paljon, jos olisi saanut sen tekemättömäksi. Mutta hänellä ei ollut kuskakaan ollut voimaa vetäytyä heistä erilleen, jos hän joskus olikin toivonut voida tehdä siten; he olivat imeytyneet häneen kiinni kuin verimadot.

Tälläkin kertaa antautui Otik ystävänsä vaikutukselle alttiiksi. Hän puhdisti itseään sillä, ettei hän ollut saanut heidän kirjeitään ja pyysi heidät heti päivälliselle. Äiti, joka oli nähnyt hänen tulevan kotiin, oli lähettänyt Ankan tuomaan ruuan hänen huoneeseensa, ettei heidän tarvinnut vaivata itseään tulemalla alas. Hän ei pitänyt poikansa vieraista; hän aavisti heti, että Otik juuri heidän kanssaan käveli useimmin Prsjikopilla ja että hän juuri heidän seurassaan hävitti enimmäkseen rahoja.

Istuuduttiin pöytään. Ystävät ottivat armollisesti vastaan tohtorin anteeksipyyntöä maalaisaterian yksinkertaisuudesta ja tarttuivat ruokiin hyvin halukkaasti, mutta eivät siltä antaneet niiden tukkia suitaan. He nauroivat ja laskivat leikkiä yhtenä ja kertoivat milloin mistäkin, mitä oli tapahtunut, Otikin poissa ollessa pääkaupungista. Niin ja niin monta naissydäntä, kertoivat he tuttavallisesti toisilleen silmää iskien, oli särkynyt surusta hänen lähtönsä vuoksi, ja niin ja niin monta särkyi lisäksi, ellei hän lähtenyt heidän kanssaan takaisin kaupunkiin ja kiiruhtanut lohduttamaan niiden onnettomia omistajattaria.

Otikin korvissa kuului tämä sisällyksetön löpötys aluksi variksen raakumiselta satakieliä täynnä olevassa puistossa. Hänen mielensä oli vielä täynnä eilispäivän suloisia muistoja, ja kauan ne olivat vallalla nykyisistä huonoista ja halpamaisista. Mutta kuta kauemman hän kuunteli raakumista, sitä tutummalta se kuului, hän tottui siihen uudelleen, ja ennen tunnin kuluttua hän palkitsi ystäviensä sukkeluudet sydämmellisellä naurulla ja yhtyi itse heidän iloisuuteensa.

Ruokalaji toisensa perästä tuotiin pöytään ja katosi vierasten nälkäisiin suihin, ja sama oli juomienkin laita. Lasia tyhjennettiin niin ahkerasti, ettei Anka saanut tehdä muuta kuin juosta oluthaarikkoa täyttämässä.

Yht'äkkiä huomasi Otik, että ystävät loivat alituisesti häneen merkitseviä katseita ja nauraen pukkasivat toisiaan kupeeseen.

Hän ei voinut olla olevinaan mitään huomaamatta. He tekivät sitä tahallaan, että hän huomaisi sen.

"Te nauratte minulle näemmä", sanoi hän, pidettyään heitä ensin hetken harmissaan silmällä. "Mikä on syynä? Kenties nämä maalaislaitokset tuntuvat teistä naurettavilta? Mutta pyysinhän minä teiltä edeltäkäsikin anteeksi." "Ei suinkaan, ei suinkaan, tästä ei puutu mitään... kaikki on mainiota... Ei, me vaan iloitsemme, että sallima on antanut meidän nähdä näyn, joka on tavaton meidän järkevällä ajallamme", nauroivat he molemmat. "Miehen, joka on korviaan myöten rakastunut."

Otik tunsikin kasvonsa muuttuvan tulipunasiiksi.

"Kas vaan, miten hän punastuu!" huusivat he molemmat ja kiemuroivat sohvalta pakahtumaisillaan nauruunsa.

Otikin päätä alkoi huimata.

"Minuako te siis pidätte sinä ihmeellisenä näkynä?" kysyi hän niin kylmäverisesti kuin voi ja koetti yhtyä heidän nauruunsa.

"Niin, elä rapeakaan kieltämään; me tiedämme kaikki!" huusivat he, yhä hillittömän iloisina.

"Antakaa minun olla rauhassa tyhmyksiltänne, minä pyydän teitä! Tiedättehän, etten minä ymmärrä leikkiä sellaisissa asioissa. Mistä te olette saaneet sellaisia tyhmyyksiä päähänne? Eikö poika voi olla neljää viikkoa äitinsä luona, niin ettei hänestä levitellä tyhmiä juttuja?" puhkesi Otik sanomaan, antaen harminsa vapaasti raivota.

"Kas miten hän raivoaa, puree hammasta ja hyppii tuolilla kiukuissaan! Emmepä kuitenkaan olisi uskoneet satuttaneemme hellään paikkaan niin tarkoilleen!"

"Siinä se nyt on! Nyt te tunnustatte, että se oli ainoastaan teidän tyhmiä päähänpistojanne!"

"*Meidän*, kun koko Prag puhuu siitä!" Otik säpsähti ja tuli taas tulipunaseksi. Siis tiedettiin jo Pragissakin, mitä täällä oli tekeillä! Hän oli joka miehen suussa, ja toveriensa naurusta voi hän päättää, millä tavoin hänestä puhuttiin. Hetki, jota hän oli niin paljon pelännyt, oli tullut, ennenkun hän oli aavistanutkaan. Se oli tullut, ennenkun hän oli ollenkaan ennättänyt valmistautua ottamaan sitä vastaan.

Mutta millä taikatempulla olikaan uutinen mahtanut joutua hänen pääkaupunkilaistuttaviensa korviin? Kukahan ihminen olikaan ilmoittanut sen? Tohtori koetti turhaan selville saada kuka oli ilmaissut hänen salaisuutensa juuri siellä, jossa hän olisi mieluummin tahtonut sen olevan salassa. Hän ei aavistanut, että ystävät olivat vasta täällä saaneet vihiä asian todellisesta laidasta. Heidän odottaessa Otikia oli vanha Anka ollut ylhäällä tiedustamassa, tarvitsivatko he mitään, ja he olivat silloin käyttäneet tilaisuutta ja kysyneet, millä tohtori kulutti täällä maalla aikansa, mitä hän toimi, ja oliko hän tehnyt uusia tuttavuuksia. "Emmepä ikimaailmassa olisi aavistaneet sinusta sellaista", jatkoivat he ärsyttäkseen häntä. Hänen ilmeinen raivonsa huvitti heitä sanomattomasti. "Onneton nuori mies! Ajattele, mitä teet! Tuotathan sinä ikuisen häpeän sekä itsellesi että kaikille Pragin viisaustieteen tohtoreille! Ethän ole ainoastaan rakastunut, vaan aijotpa naidakin! Tämä menee kaikkein suvaittujen rajojen yli!"

"Surkuttelenpa todellakin, että olette tällä lyhyellä eroajallamme oppineet uskomaan kaikenmoisia akkain juoruja", vastasi Otik, tuskin hilliten vihaansa. "Te olette nähtävästi juoneet pilalle vähäisen järkenne!"

"Se oli siis totta, mitä me kuulimme", huusivat ystävät; "hän on itsekin tullut talonpoikaissukkelaksi!"

"Teidän kanssanne ei kannata puhua."

"Niin, niin, ollaan nyt järkeviä... Puhukaamme jostakin muusta, koska sinä otat niin suuttuaksesi tästä aineesta. Et sinä, Otik, voi varmaankaan kertoa, mikä se on tuo pieni tupa, joka on tuolla metsän rajalla, vuoren, juurella? Olemme kuulleet sanottavan, että siellä asuu sellainen ihmeellinen ihminen, joka ei ainoastaan ompele vaatteita sekä ukoille että muijille, vaan osaa parantaa tautejakin paremmin kuin mitkään professorit. Eikö hän ole lukenut sinullekin amputautiin — vai miksikä sitä sanotaankaan?"

Otik istui kiusallisen hämmästyksen lyömänä. Kun heillä kerta oli niin hyvät tiedot, niin ei maksanut edes vaivaa koetella kieltää.

"Vai niin, siitkö te pidätte niin suurta meteliä!" sanoi hän tehdyllä välinpitämättömyydellä. "Teidän puheestanne päättäen on jotain ääretöntä, että minä huvittelen muutaman tytön kanssa!"

"On eroitus tytön ja tytön välillä, sinä suosituin kylätyttöjen lemmikki! Tämä on niin hyvätapainen ja siveellinen, että jos hän sallii sinun painaa suutelon kädelleen, niin merkitsee se sitä, että sinä olet antanut hänelle edeltäkäsikin kirjallisen aviolupauksen, joka on kymmenen todistajan allekirjoittama. Sinä taidat istua oikealla nälkäparannuksella, poika parka."

Vanha Anka olisi varmaankin puolustanut kiihkeästi Enefaa, jos herrat hänen läsnäollessaan olisivat rohenneet laskea leikkiä hänestä. Mitä Otikiin tuli, oli koko hänen entinen itserakkautensa noussut hurjaksi sitä haavoitettaessa. Pragissa sanottiin siis, ettei hän aikonut ainoastaan naida kyläompelijatarta, vaan että hän, vastustamaton, oli nöyrä ihailija, jonka täytyi ostaa kalliilla hinnalla pieninkin suosionosotus! Sitä hän ei voinut sietää! Sehän ei ollut totta — se oli äärimmäistä panettelua!

"Olisipa se aivan minun tapaistani!" vastasi hän hartioitaan kohauttaen. Hän inhosi itseään jo edeltäkäsinkin siitä, mitä hän aikoi sanoa, mutta hän ei voinut muuta. Hänen täytyi vaikka millä hinnalla pelastaa kunniansa; kaiken muun voi voittaa takaisin, ainoastaan sitä ei. Jos sen on kerta kadottanut ihmisten silmissä, tiesi hän ettei sitä saa takaisin.

"Onpa todellakin kummallista, että te, jotka olette tunteneet minut niin kauan, ette ole vielä päässeet perille, etten minä koskaan osta huvejani niin kalliisti. Sanonpa teille totuuden parilla sanalla: minulla oli todellakin kunnia voittaa heti ensi hetkellä tuon tytön sydän — hän rupesi oikein jumaloimaan minua — ja minä olin niin hyväsydäminen, etten työntänyt häntä luotani. Minun täytyy sitä paitsi tunnustaa, että tämä pieni tapaus tuli jotenkin sopivaan aikaan. Voitte kai ajatella, miten ikävä täällä olisi ollut, muuten. Kun minua haluttaa, menen minä nyt ja asetun hänen ikkunansa eteen ja suutelen hänen ruusuposkiaaan, mutta tarvitsematta tehdä edeltäkäsinkin mitään aviolupausta... En ole minuuttiakaan ajatellut rakkautta ja vielä vähemmän avioliittoa... Mutta minua todellakin hävettää, että minun pitää istua ja uskoa tätä teille... Minkä tähden te ette jättäneet minua rauhaan?"

Hänen ystävänsä huomasivat hänen olevan suuttuneena täydellä todella ja he kiiruhtivat vetämään toista virttä. Heidän tarkoituksensa ei ollut suututtaa häntä toden perästä.

"Minkä tähden sinä niin suutut, sehän ei ole ollut koskaan tapasi", nauroivat he. "Eikö vähäinen leikinlasku ole sallittu ystävien kesken? Ei kukaan ihminen Pragissa puhu sinun olevan rakastunut tai aikovan naida, emmekä me eikä kutkaan muut ajokaan tehdä sinusta pilkkaa. Meidän pisti päähämme kiusata sinua, kun teidän palvelustyttöne kertoi meille, että sinä joka ilta menet tervehtimään tuonne metsässä olevaan tupaan, jossa taitaa olla sellainen tyttö, joka hänen kertomuksensa mukaan on täydellisyys itse. Tunneimmehan me sinua kylliksi, jotta tiedämme, että jos oletkin ruvennut hänen kanssaan pieniin asioihin, niin olet tehnyt sen ainoastaan ajan ratoksi. Miten sinä voit edes luulla, että me täydellä todella epäilimme sinun aikovan naida kyläräätälin tytön, tai mikä se ukko liekään ollut!... Ei, Otik, tänään sinä et ymmärtänyt leikkiä! Voit kernaasti hankkia tänne maljan punssia, niin tyhjennämme sen ja unohdamme nuo tyhmyydet."

Otik ei uskonut, että se, mitä he olivat sanoneet, oli ollut heidän omia päähänpistojaan, mutta hän oli kuitenkin iloinen siitä, että he näyttivät aikovan lopettaa sukkeluutensa ja johtaa keskustelun toisiin asioihin. Hän veti helpotuksen huokauksen ja toivoi vaan, että olisi voinut yhdellä kertaa ja samalla karkoittaa tämän lyhyen hetken mielestään.

Hän nousi mielellään ja avasi oven, aikoen huutaa Ankaa. Mutta sanat kuolivat hänen huulilleen. Muutamia kummallisia ääniä tunkeutui hänen korviinsa vinniltä, ja hän huomasi puolipimeässä Jenikin, joka nojautui ääneensä nyhkyttäen porraskaiteeseen.

Mrakot muori oli käyttänyt tätä tänään Ankan apulaisena tarjoamisessa. Hänet oli lähetetty ylös viemään täytettyä oluthaarikkoa, mutta oli odottanut oven ulkopuolella, kunnes Anka tulisi ja ottaisi sen häneltä, sillä hän oli liiaksi kaino uskaltaakseen itse mennä vieraiden luokse. Sitä paitsi oli Anka pyytänyt häntä viipymään siellä siksi, kunnes hän tuli korjaamaan ruokaa pöydästä, sillä silloin soveltui hänen hyvin kantaa alas lautasia. Odottaessaan hän oli tullut tahtomattaan kuunnelleeksi keskustelua, ja vaikka hän ei olisi kuunnellutkaan alusta alkaen, olisi hän luonnollisesti tehnyt sen heti, kun hän alkoi ymmärtää, että se koski hänen omaa sisartaan.

Tällä kerralla pelästyi tohtori Jenikiä yhtä paljon kuin Jenik oli pelästynyt tohtoria, hänen tuodessaan ruusu- ja liljamehua.

"Minkä tähden sinä itket?" kysyi Otik epävarmalla äänellä.

Jenik oli oikaissut itsensä.

"Sen te tiedätte parhaiten itse", vastasi hän, tarkastellessaan tohtoria ynseällä, halveksivalla katseella.

"Miten minä voisin tietää, mistä sinä laittaudut tillittämään, senkin hölmö!"

"Minä kuulin jok'ikisen sanan, jonka te sanoitte, kun te vakuutitte, että te vaan kujeilitte minun sisareni kanssa. Mutta se, joka kujeilee rehellisen ihmisen kanssa, se ei ole itse rehellinen."

"Joko sinä kuulit aivan väärin, tai olet sinä kuvitellut mielessäsi kaikki", sanoi tohtori koettaen epätoivoissaan päästä asiasta erilleen.

Jenik ainoastaan hymyili halveksivasti.

"Minä vakuutan sinulle, että sinä kuulit väärin; meillä ei ole ollut edes puhettakaan sisarestasi. Mutta asianlaita on se, että sinä kannat minulle salaista vihaa etkä soisi minun tulevan teitä tervehtimään. Nyt

sinä luulet estäväsi sen sillä, että panet minusta kokoon muutamia valheita... Jos sinä todellakin suutuit minuun silloin kerta, siitä että minä tartuin sinuun kovanlaisesti kiinni ja huusin vähän liika kovaa, niin voit kai antaa sen olla uneuksissa. Kas tuossa on sinulle kolikka kaupan tekiäisiksi, ja heitä nyt kaikki tyhmit kuvittelut mielestäsi."

Näin sanoen otti tohtori suuren, kirkkaan hopearahan lompakostaan ja tarjosi sitä pojalle.

Mutta Jenik vetäytyi kiivaasti taapäin.

"Rahan te voitte pitää itse!" huusi hän vihoissaan. "Minä en anna lahjoa itseäni. Minkä minä kuulin, sen minä kuulin, ja minä aijon kertoa sen sanasta sanaan Enefalle, jotta hän saa tietää, minkälainen te olette..."

Ja ennenkun tohtori ennätti estää sitä, oli Jenik jo hyökännyt rajusti portaita alas ja ulos pihalle.

Tohtorin täytyi seista hyvän aikaa ja miettiä, ennenkun hän muisti, mitä varten hän oikeastaan oli tullut vinnille. Lopulta hän sai huudetuksi Ankaa ja käski häntä laittamaan lämmintä vettä maljaksi. Jenikin uhkaus oli aivan kuin halvannut hänet; hän tiesi, että poika panisi sen täytäntöön.

"Enefa ei ole uskova häntä", lohdutteli hän itseään; "ja vaikka hän uskoisikin, luottanee hän kuitenkin enemmän minuun, kun minä sanon hänelle, ettei se ole totta. Olisipa kaunista, jos hän uskoisi enemmän tuollaista poikanaskalia kuin minua!"

Tohtori palasi sisään. Hän tunsi olevansa harmillisella päällä. Hän joi olutta, viiniä, punssia — kaikkea, mitä hänen ystävänsä kaatoivat hänelle; hän tyhjensi lasin toisensa perästä heidän onnekseen, nauroi ja laski leikkiä, mutta sillä aikaa vaivasi pistävä oka hänen sydäntään. Mitähän Enefa sanoo, kun poika tulee kotiin ja kertoo kuulemansa? Tämä kysymys kiusasi häntä yhtenänsä — hän koetti turhaan päästä siitä erilleen, turhaan työntää sitä luotaan, karkoittaa sitä. "Hän ei tule uskomaan Jenikiä", vastasi hän itselleen puoleksi koneellisesti; "hän ei tule uskomaan Jenikiä", kertoi hän, noustuaan seisomaan ja mentyään ikkunan luo luodakseen katseen pieneen tupaan.

Mutta vaikka hän oli ainakin sata kertaa iltapäivällä antanut itselleen sen vastauksen, ei hän sittenkään voinut saada rauhaa mielessään. Lopulta hän kysyi Jenikiä: pojan kasvoista hän voisi arvata, miten asiat olivat hänen kotonaan.

Jenikiä ei ollutkaan saapuvilla. Ei kukaan ihminen voinut käsittää, minne poika oli joutunut, selitti Anka; hän oli livistänyt tiehensä ja jättänyt oluthaarikan vinnille. Sepä vasta oli kauniisti tehty, kun hänellä oli työtä joka nurkassa, koko talo oli ylösalaisin, sen jälkeen kun nuo vieraat herrat olivat tulleet; heille piti olla milloin sitä, milloin tätä eivätkä he näyttäneet koskaan saavan tarpeeksensa, ei ruokaa eikä juomaa. — Viimeistä hän ei luonnollisesti sanonut ääneensä.

"Ei kai tämä ole ensi kerta kun hän juoksee tällä tavoin tiehensä, juuri kuin tarvitsette häntä parhaiten?" tiedusteli Otik.

"On kyllä, sehän se juuri on kummallisinta", vastasi Anka innoissaan. "Hän on muutoin hyvin tarkka."

Tohtori alkoi epäillä, etteivät nyt asiat olleet mökissä oikealla tolalla.

"Minä en voi mitenkään antaa tämän mennä menoaan", ajatteli hän, "minun täytyy asettaa jotenkin, että pääsen erilleni näistä painajaisista ja saan vielä tänä päivänä puhutella Enefaa. Minä menen hänen luokseen iltapäivällä, kuten tavallisesti, jotta hän näkee, ettei minulla ole huono omatunto, vaikka tiedän, että tuo kirottu poika onkin mennyt valehtelemaan jos mitä minun niskoilleni. Se on oleva vaikea hetki, mutta minun täytyy kestää se, ei auta. Enefa rupeaa tietysti itkemään ja valittamaan ja antaa minulle runsaasti nuhteita ja soimauksia, mutta, kuten sanottu, minun täytyy kestää Niin kauan kuin voin, kiellän minä ja sanon, että Jenik on kuullut väärin, mutta jos se ei auta, niin sanon suoraan, mistä syystä minun täytyy pitää salassa suhdettani häneen. Hän ei tunne minun maailmaani, joka on monessa suhteessa hyvin huono ja halveksittava, mutta jossa minä nyt kuitenkin elän ja johon minun siitä syystä täytyy alistua, tahdonpa sitten tai en. Hän ei aavista, minkälaista naurua sellainen yhdistyminen kuin minun herättää — ei olisi puoleksikaan niin vaarallista, jos hän olisi ollut kapakkatyttö tai tanssijatar. Ihmiset herkeävät aivan yksinkertaisesti kunnioittamasta minua. Tämä minun täytyy hänen antaa selvästi ymmärtää, ja silloin hän kyllä huomaa, etten minä voinut tehdä toisin; on kai meillä velvollisuuksia itseämmekin kohtaan. Sitten minä kerron hänelle tuumani, että käytämme matkoihin sen ajan, jona hänen on opittava suuren maailman vaatimuksia. Jotta hän näkisi minun tarkoitukseni olevan rehellisen, puhun minä isoisän kanssa asiasta ja tunnustan hänet ukolle kihlatukseni. Mutta heidän täytyy luvata minulle, että pitävät asiaa vielä jonkun ajan salassa."

Tehtyään tämän suunnitelman, alkoi tohtori täytellä vieraidensa laseja jos mahdollista vielä

ahkerammin kuin he itse olivat tehneet aikaisemmin. Lopulta he voivat tuskin seista jaloillaan. Lepertelekin kielin ilmoittivat he haluavansa mennä maata hetkeksi. Tohtori, joka ei toivonut muuta, saattoi heidät heidän huoneeseensa eikä jättänyt heitä, ennenkun kuuli heidän kuorsaavan. Kun hän oli varma, etteivät he heräisi vähällä, kiiruhti hän kiireisin askelin Enefan luo. Jos se kielikello Jenik todellakin oli saattanut jotain harmia aikaan, niin laitettiin nyt taas kaikki hyvälle kannalle.

* * * * *

Kun tohtori tuli Podhaiskyn mökin luo, näki hän ukkovaarin menevän metsään päin.

"Jos Enefa on nähnyt minut ja lähettänyt pois ukon, niin täytyy minun valmistautua nuhdesaarnaan, joka riittää", ajatteli Otik, pakoittaen itsensä hymyilemään.

Hän astui tupaan ja katsoi hämmästyneenä ympärilleen; huone oli tyhjä. Enefan pöydällä ikkunan vieressä oli kaikki ylösalaisin, ja sen vieressä lattialla tohtori huomasi jotain mustaa — joukon vaatteita, luuli hän. Vasta katsottuaan tarkemmin, huomasi hän, että se oli Enefa itse. Enefa puoleksi makasi lattialla, pää tuolin nojassa, ja kaikesta päättäen oli hän jo kauan ollut tässä asennossa. Nähtävästi se ei ollut satunnainen, vaan oli hän vaipunut siihen, jonkin kovan, aavistamattoman iskun satuttamana.

"Sinä itket!" huudahti Otik ja täynnä hellyyttä ja levottomuutta kiiruhti hänen luokseen.

Enefa avasi silmänsä — ne olivat verestävät, ja nähtyään tohtorin sulki hän ne niin äkkiä, kuin niihin olisi pistetty tulikuuma rauta.

"Minä olen jo itkenyt kylliksi", vastasi Enefa liikahtamatta.

"Mutta mitä sitten on tapahtunut? Oletko tullut sairaaksi siitä kun viimeksi tapasimme?"

"Olen ollut sairas jo kauan, hyvin kauan."

"Enkä minä... tiedä siitä mitään!..."

"Minä olen sairas, siitä syystä että olen oppinut tuntemaan sinut."

Tämä oli pahempaa kuin kaikki nuhdesaarnat, pahempaa kuin kiivaimmat moitteet. Ensi kertaa sanoi Enefa Otikia sinuksi, mutta vaikka tämä usein oli pyytännyt sinuttelemaan itseään, ei häntä nyt ilahuttanut ollenkaan, että Enefa täytti hänen toiveensa. Enefan sinuttelemisessä oli jotain kovaa, halveksivaa; Enefa ei lähennyt häntä tällä tuttavallisella nimityksellä, vaan tuntui halveksivan häntä.

"Mitä sinä tarkoitat?" änkytti hän.

"On vaikeaa selittää, miltä tuntuu, kun ihmisen sydän särky", kuiskasi Enefa, ja tämän sanottuaan vaipui hänen päänsä tuolilta lattialle.

"Enefa!" huudahti tohtori epätoivoissaan, nähtyään tytön heikkouden, joka ei voinut olla seurauksena muusta kuin kauheimmista sielun tuskista. "Ole järkevä, oma Enefani!"

"Niin, ole järkevä, Enefani!" toisti Enefa soinnuttomalla äänellä. "Huomaa vihdoinkin, minkälaisen miehen tähden olet unohtanut rukoilla vanhempiesi, isoisäsi ja veljesi puolesta, ja tiedä, että Jumala nyt rankaisee sinua siitä!"

"Minä en käsitä sinun katkeruuttasi", kuiskasi Otik uskaltamatta katsoa Enefaa silmiin. Hän tunsii olevansa aivan murtunut Enefan tuskasta. Nyt vasta hän huomasi, mitä oli tehnyt.

"Enkä minä käsitä sinun röyhkeyttäsi!" huudahti Enefa, istuutuen yhtäkkiä tuolille. "Mitä varten sinä olet tullut tänne? Mitä sinä tahdot täällä? Miten sinä uskalsit vielä kerran astua meidän kynnyksemme yli? Tahdotko nauraa minulle vasten silmiä, valehdella minulle vasten silmiä?"

"Enefa, tuomitse minua miten tahdot, mutta usko minua, kun minä sanon sinulle, että sinulle, kuule, *sinulle* minä en ole koskaan valehdellut!"

"Siinä tapauksessa sinä valehtelit molemmille ystäville, ja se on sama se — vale kuin vale... Oikeastaan sinä olet valehdellut sekä minulle että heille, sinä olet valehdellut joka taholle; minulle sinä valehtelit, että ajoit tehdä minut vaimoksesi, ja heille, ettet ole koskaan välittänyt minusta, että minä pyytämättäsi avaan sinulle ikkunani, ja että sinä suutelet minua, milloin tahdot..."

Ja hän vaipui uudelleen lattialle. "Lopeta jo, elä kiusaa enää itseäsi eläkä minua! Minä tunnustan, että veljesi sattui kuulemaan muutamia tyhmyyksiä, jotka minä sanoin. Mutta minä vannon kautta Jumalan, että ne lausuttiin aivan toisessa tarkoituksessa kuin sinä luulet. Minä kehuin saaneeni sinulta osotteita rakkaudestasi, minä kehuin suuremmista suosionosotuksista kuin sinä todella olitkaan antanut minulle,

mutta, se on meidän miesten tapa... Ja vaikka minä en tunnustanutkaan *heille*, miten suuri minun rakkauteni on sinuun — minä sanon sinulle sitten syyni — niin ethän *sinä* voi epäillä, ettei minun sydämmeni ole kokonaan sinun, Enefa, rakkaani!..."

"Ja jos sinä todellakin rakastaisit minua, voisit rakastaa minua siten, kuin sinä sanot, niin et sinä olisi halventanut minua ja solvannut minua ystäviesi silmissä", vastasi Enefa ja oikasihe uudelleen, ja jatkoi tuskaa ja harmia ilmaisevalla äänellä: "Usein iltasilla minä näin sinut lähellä tupaamme, ja minä tiesin sinun kävelevän siellä minun tähteni, ja joka kerta minä olisin tahtonut juosta ulos sinun luoksesi tai avata ikkunani, puhellakseni hetken kanssasi, samoin kuin kaikki muut tytöt tekevät lemmityilleen. Mutta minä en tehnyt sitä koskaan; ja tiedätkö minkä tähden en? Rakkaudesta sinuun! Se se oli — minun ääretön rakkauteni sinuun — joka aina pidätti minua. Jos joku olisi saanut nähdä sinun seisovan minun ikkunani edessä, olisi hän varmaankin sanonut: 'Tuo tyttö on hullu, joka pitää tohtoria aivan kuin lemmittyään; mutta tohtori käyttäytyy epärehellisesti, kun luulottelee hänelle sellaista'. Ja se, että olisin kuullut jotain sellaista sinusta, se olisi koskenut minuun kovasti; minä en olisi voinut sietää, että sinua olisi minun tähteni moitittu ja ankarasti tuomittu. Silloin minä en aavistanut, etteivät ihmiset olisi tehneet sinulle väärin puhuessaan sinusta pahaa, että kaikki, minkä sinä teet, sen sinä teet kevytmielisyydestä ja kuluttaaksesi aikaasi — huvitteletpa sitten tai luet tai rakastat — sillä ylevämpää päämäärää sinä et tunne... Voi, sinä olet surkuteltava ihminen; sinulla ei ole uskoa, ei kunniaa eikä vakaumusta; sinä et ole maailmassa muuta varten kuin elääksesi loppuun elämäsi, jonka olet saanut. Ja minä, joka polvistuin jalkaisi juureen — ja sinä annoit minun polvistua, sinä häpeämätön!"

"Enefa!" huusi tohtori.

"Minkä tähden sinä suutut, minkä tähden sinä puhut niin kovalla äänellä? Näytä mielummin, että minä olen erehtynyt sinun suhteesi häväistessäni sinua tällä tavoin, ja sano minulle, mistä syystä sinä halvensit minua niin syvästi ystäviesi silmissä, ellei se ollut kevytmielisyydestä ja halpamaisuudesta? Ajatukseni, että sinä pilkkasit minua juuri sen tähden, että tunsit, miten äärettömästi minä sinua rakastin, se raastaa rikki minun sydämmeni! Oi, ilmoita minulle heti joku hirvittävä, inhoittava vika minussa, jonka tähden sinä halveksit minua! Poista minusta luulo, että sinä palkitset rakkauden petoksella! Ah, näytä minulle pian, pian, että minä olen ansainnut sinun halveksimisesi, niin minä suutelen maata sinun jalkojesi alla; ilomielin tunnen minä itseni syylliseksi, kunhan sinä vaan olet viaton! Työnnä minut kuin panettelija luotasi, ja katoan ainaseksi sinun silmistäsi ja olen onnellinen saadessani yhä edelleen rakastaa ja kunnioittaa sinua ajatuksissani!... Mutta nyt, nyt... Voi, miten minä voin elää, kun minä tiedän sydämmessäni varmasti, että sinä olet valehtelija, julkinen valehtelija, että sinä harjoitat häpeällisintä kaikista ammasteista — esiinnyt maailmalle kuin susi lammasten vaatteissa. Minä luin sinun runosi, 'Oikeutta ikävöiväsi', ja minä luotin sinuun niin lujasti, ja minä katsoin sinuun kuin uuteen maailman pelastajaan. Miten suuri, jalo, ylevä sinä olit minun mielestäni!... Tiesin kyllä ihmisten valehtelevan, mutta tuollaisista kauheista, tarpeettomista valheista, joita heitetään koko maailman silmiin, ei minulla vielä ollut koskaan ollut aavistustakaan... *Sinä, sinä* moitit maailmaa petollisuudesta, *sinä* itkit sen vikoja, *sinä* tahdoit pelastaa sen, *sinä* nousit sen opettajaksi ja oikeuden ja totuuden puolustajaksi — *sinä!!* Oi, etkö punastunut kirjoittaessasi niitä rivejä, etkö punastu, niin pian kuin muistat ne? Minä olen niin onneton, onnettomampi kuin yksikään nainen; se, jota minä lähinnä Jumalaa kunnioitin, se on minut pettänyt, halventanut! Mutta sinun sijassasi minä en sittenkään tahtoisi olla — se on minun synkkä lohdukseni! Minun epätoivoni on kaikesta huolimatta parempi toveri kuin se arvottomuus, joka sinun elämäsi johtaa. Etkö sinä nauranut sydämmessäsi minulle, kun minä rukoilin sinua polvillani, ettet sinä antautuisi sotaan, esiintyessäsi kaiken oikeuden ja totuuden puoltajana? Ethän sinä ole koskaan ajatellut muita, muiden menestystä Ja onnea. Sinä välität ainoastaan itsestäsi. Jumala suokoon, ettet koskaan pääsisi maailmassa korkeaan asemaan, ettet koskaan saisi valtaa muihin ihmisiin; petolliset ovat sinun sanasi, petolliset tulevat tekosikin olemaan."

"Riittää!" huudahti Otik. "Riittää jo, sanon minä sinulle! Elä hävitä minun kärsivällisyyttäni, joka on tänään todellakin ollut verraton. Ainoastaan sinun ilmeinen tuskasi ja kiihoittunut mielesi voivat sovittaa sen, mitä minun on nyt täytynyt kuulla sinun huuliltasi. Minä tahdon antaa anteeksi ja unohtaa sen, koska käsitan, miten loukatuksi sinä mahdat tuntea itsesi, ja koska näen vihassasikin osotteen rakkaudestasi minuun. Että huomaisit erehtyneesi, etten ole koskaan leikkinyt kanssasi tai aikonut hylätä sinua, että minäkin rakastan sinua lämpimästi ja syvästi, ojennan minä sinulle käteni sovinnoksi, välittämättä kaikista loukkauksista, joita olet syytänyt minua vastaan niin runsaasti. Ja minä teen vieläkin enemmän: minä tunnustan käyttäytyneeni tänään houkkion tavoin pelätessäni, että toverini levittäisivät minusta juttuja Pragissa. Voit olla aivan varma, että kaikki muutkin minun asemassani olisivat sanoneet ja tehneet samoin kuin minä. Sinä et tunne maailmaa etkä tiedä miten paljon kiusallisia velvollisuuksia se antaa meille."

"Kaikki muut", toisti Enefa hitaasti ja painolla. "Oletko sinä sellainen kuin 'kaikki muut'? Minkä tähden sinä luit, hankit sivistystä, annoit tehdä itsesi tohtoriksi ja tuhlasit siihen sekä aikaa että rahaa, kun sinä kuitenkin aijoit jäädä ja jäitkin samanlaiseksi kuin kaikki muut? Minkä tähden — kun sinä olet samanlainen kuin kaikki muut ja tiedät olevasi sellainen — sinä et liity niihin, esim. kylämme poikiin,

joiden seurassa et ole ollut ainoatakaan kertaa, vaikka sinä syntyäsi kuulut heidän piiriinsä? Minkä tähden sinä asettaudut toisten yläpuolelle, minkä tähden sinä annat heidän palvella itseäsi, ikäänkuin sinä olisit paremman, arvoinen, minkä tähden sinä tahdot olla erityisessä huomiossa, kun sinä kuitenkin olet kaikessa samanlainen kuin kaikki muutkin?"

"Tunnustan mielelläni senkin, etten kyllä ole sellainen kuin minun pitäisi olla, että minulla vielä on pitkälti päämäärään. Mutta rakastetun, vaimon, tehtävä on saattaa mies oikealle tielle. En minä tarkoituksetta sanonut sinulle eilen, että sinusta tulisi minun johtotähteni, minun omatuntoni."

"Kaunis mies, joka odottaa, että vaimo saattaisi hänet oikealle tielle!" nauroi Enefa katkerasti. "Vaimon on siis oltava miehensä kasvattaja, vaimon, joka on nuorempi, heikompi, taitamattomampi kuin mies? Sinä olet käynyt oppineet koulut, kaikki tiedot ovat olleet sinun vapaasti hankittavissasi, ja sinä odotat köyhää talonpoikaistyttöä, jotta hän sanoisi sinulle, mitä sinun on tehtävä tai ei ole tehtävä! Niinkö on laita — sulkekaa sitten koulunne, te kaupunkilaiset, pankkaa syrjään kirjanne, te oppineet; teidän taitonne, teidän oppinne ei kelpaa mihinkään, koska se ei tee teitä paremmiksi, koska teidän täytyy odottaa vaimoa, joka ei ole oppinut mitään, ja joka tietää mitä tietää, ainoastaan omastatunnostaan, oppiaksenne häneltä siveyttä ja viisautta! — Ja minä, joka pidin oppia niin suurella kunniaa, joka luulin, että sivistynyt mies oli yhtä kuin jalo mies! — Jumalani, minkä tähden et ole ilmoittanut sitä minulle ennen? Minkä tähden olet antanut minun tuntea rakkauden ja uskon onnea ja minkä tähden nyt riistät minulta kaikki, kaikki?..."

"Sinä otat kaikki niin syvästi."

"Minkälaisia ovat ne ihmiset, jotka ottavat kaikki yhtä keveästi kuin sinä?"

"Yhä vaan vihamielisiä sanoja! Enkö vielä ole nöyrytnyt kylliksi edessäsi? Rakkautesi minuun ei kuitenkaan ollut oikea, koska se ei välitä anteeksiannosta ja kärsivällisyydestä. Minä sanon vielä kerran: minä olen rikkonut, mutta en sydämmen puutteesta, vaan tottumuksesta, turhamielisyydestä ja heikkoudesta. Vasta sinun suuresta tuskastasi huomaan, miten suuri minun rikokseni oikeastaan oli; mutta unohda vihdoin mennyt ja ojenna minulle kätesi! Vielä tänä päivänä annan sinulle täyden hyvityksen; minä menen molempain toverieni luo ja sanon: 'Minä valehtelin teille päivällä, minä kerroin teille muutamia valheita — en nyt muista mitä. Tässä te näette minun kihlattuni, tulevan vaimoni!'"

Enefa työnsi ylpeänä luotaan ojennetun käden.

"Sinun häissäsi en ole minä morsian. Minkä tähden minä menisin sinun kanssasi naimisiin? Rikkautesiko, tohtorinarvosiko, kauniiden kasvojesiko tähden? Sellaisista ominaisuuksista minä en välitä, ne ovat satunnaisia. Kuka tahansa voi syntyä rikkaana ja kauniina — siinä ei ole vähintäkään ansiota. — Mitä hyötyä on olla kaunis mies? Tohtori? Sellaisia on maailmassa varmaankin yllin kyllin, ja jos he ovat kaikki samantapaisia kuin sinä, ei sillä, joka heidät saa omakseen, ole vähintäkään syytä tuntea itseänsä onnelliseksi. Mitä! Luuletko sinä, että minulla on halua ruveta sinun vaimoksesi, sen jälkeen kun olen oppinut tuntemaan, minkälainen sinä olet? Sen jälkeen kun tiedän, ettei sinun sielussasi ole ainoatakaan jaloa ajatusta, sydämmessäs ei ainoatakaan jaloa tunnetta — ettet sinä ole se, joka olit olevinasi runossasi, joka herätti minun kunnioitukseni ja ihailuni sinuun? Sinussa ei ole mitään ydintä, ja kullattua kuorta minä en halua; sitä halveksii köyhän räätälin tytär, kyläompelijatar, joka parantaa sairaita lukemisilla — hänen ajatuksillaan on päämaali korkeampi kuin tämän maailman loisto."

"Koulumestari!" huusi Otik, mieletönnä loukatusta ylpeydestä, ja hatutta hän hyökkäsi ulos ovesta. —

Tultuaan kotiin käski hän Ankan ottaa esille hänen vaatteensa ja kantaa heti alas matkalaukut.

Kun Mrakot muori sai kuulla tämän äkillisen käskyn, kiiruhti hän säikähtyneenä poikansa luo.

"Et kai sinä vielä aikone lähteä täältä?" kysyi hän kyyneleet silmissä.

"Olenpa luullakseni viipynyt täällä kylliksi kauan", vastasi tohtori tyyliä ja kalpeana mielenliikutuksesta.

"Jos sinusta on niin, niin se on tietysti niin", vastasi äiti loukkaantuneena, eikä hän koettanut sanallakaan pidättää poikaansa, vaikka tämän lähtö kumosikin hänen elämänsä rakkaimman toiveen.

"Tässä te näette, miten tehdään, kun ollaan korvia myöten rakastunut ja sanotaanpa ajattelevan naimistakin", huusi Otik seuraavana aamuna, noustessaan vaunuihin, joiden oli vietävä hänen ystävänsä Pragiin. Nämä luulivat sitä leikiksi.

"Ei, minä olen kokonaan teidän, minä matkustan teidän kanssanne", vastasi hän, purren salaa hammasta raivoissaan.

"Mitä nyt..." he eivät lopettaneet lausettaan, mutta tarkastelivat häntä uteliaasti. He tarkoittivat: mitä nyt ompelijatar sanoo?

Otik kohautti hartioitaan niin välinpitämättömästi ja huolettomasti kuin sopiikin Pragin kaikkien 'vastustamattomien' tähdelle, mutta hän ei voinut estää itseään samassa, kalpenemasta valkeaksi kuin lumi.

Tohtori Otikin ei enää tarvinnut pelätä mainettaan, sillä hän ei ollut vielä koskaan polttanut siipiään, vaan oli lähtenyt voittajana joka taistelusta. Hänen arvonsa oli uudelleen vakaantunut, mutta miten kalliilla hinnalla hän oli sen takaisin lunastanut, sitä hän ei uskaltanut ajatella!

* * * * *

"Minä olen kokonaan teidän", oli tohtori virkkanut istuutuessaan vaunuihin, palatakseen Pragiin, ja mielessään, joka oli täynnä sanomatonta karvautta, lupasi hän pitää sanansa ja heittäytyä entistä uhemmin huvien pyörteeseen. Enefa oli saava nähdä, miten vähän hän hänestä piittasi ja että hän oli unohtanut moisen kylätohtorin ennen Pragiin tuloaan! Voi jospa hän vaan olisi tiennyt, miten parhaiten kostaa Enefalle! Hän olisi antanut puolet elämästään, jos olisi saanut nöyryyttää tuon tytön — karvaasti, syvästi, samoin kuin Enefa oli tehnyt hänelle. Koko matkalla hän ei ajatellut muuta kuin sitä, vaikka hän kyllä puhelikin ja laski leikkiä ystäviensä kanssa.

Setä otti hänet vastaan avosylin, mutta kummastui veljensä pojan kalpeutta ja synkeyttä, jota ei edes hänen mielitelevä hyväntahtoisuutensa voinut poistaa. Hän aavisti, että oli tapahtunut jotain, joka oli tehnyt nuoreen mieheen syvän vaikutuksen, mutta mikä se mahtoi olla, siitä ei hänellä ollut pienintäkään aavistusta. Hänelle ei olisi ikinä juolahtanut mieleen, että Otik, huikenteleva Otik, oli saanut syvimmän sydänhaavan vuoristossa, ja sen oli saanut aikaan köyhä talonpoikaistyttö, joka oli antanut hänelle rukkaset. Paremminkin hän olisi ollut taipuisa luulemaan, ettei äiti ollut tahtonut päästää poikaansa luotaan, ja että muisto jostain vastenmielisestä kohtauksesta vielä vaivasi Otikia, joka oli kenties tullut vastanneeksi äidille kiivaammin kuin hän oikeastaan olisi tahtonutkaan.

Asianajaja antoi hänelle muutaman päivän lepoaikaa, ja sen jälkeen hän teki kysymyksen, minkälaiseksi veljenpoika oli ajatellut tulevaisuutensa. Aikoiko hän elää ainoastaan rahoistaan, vai aikoiko hän hankkia itselleen jonkun toimialan?

"Minä olen tehnyt päätökseni siinä suhteessa", vastasi Otik; "minä aijon antautua jollekin alalle, jossa minulla on toiveita saada etevä asema." Ja taaskaan hän ei ajatellut muuta kuin Enefaa. Miten se oli ärsyttävä koulumestaria, jos tämä saisi kuulla, että hän, jota Enefa oli sanonut arvottomaksi palvelemaan ihmiskuntaa, oli vaikuttavassa virassa ja että hänellä oli monen ihmisen kohtalo kädessään!

Setä hykerti tyytyväisenä käsiään.

"Silloin sinun on valittava virkamiesura, jota minä sitä paitsi olen neuvonut sinulle jo kauan", sanoi hän. "Sillä mikä onkaan asianajaja? Ei mikään muu kuin hyvästi palkattu palvelija. Tosin hänen toimensa on paljoa tuottavampi kuin virkamiesala, mutta sitä ei sinun tarvitse ajatella; kunnia ja menestys on kaikki, mistä sinun tarvitsee huolehtia. Minä toivon voivani pian auttaa sinut päämaaliin, sillä minulla on monta vaikuttavaa ystävää ja puoltajaa; minä autan mielelläni heitä, ja siitä syystä hekin auttavat minua puolestaan — ainahan se mäki velkansa maksaa. Tietysti se tulee sinulle maksamaan vähäisen, jos tahdot päästä pian ylennetyksi. Mutta menoihin kai sinä et katso. Joku aika täytyy sinun luultavasti palvella palkattakin päästäksesi sitä pikemmin päämääräsi."

Otik nyökäytti innokkaasti päätään ja antoi sedälleen vallan toimia niinkuin tämä näki parhaaksi; pikainen menestys oli pääasia, eikä tehnyt mitään vaikka se veisikin suuria summia. Hän oli jo näkevinään itsensä jossain korkeassa virassa vähän matkan päässä kotipaikastaan. Viimeksi mainittuhan kuului ohjelmaan, sillä silloin oli Enefa saava alituisen kuulla puhuttavan hänestä ja täytyi hänen alituisen muistaa, että Otik se oli seudun mahtavin mies — monen kohtalon herra.

Päivällä ei tohtori ajatellut muuta kuin miten hän voisi kostaa Enefalle; Enefa oli hänen mielestään hänen katkerin vihollisensa ja häntä hän vihasi koko sielustaan, tai ainakin luuli sitä tekevänsä. Mutta tuskin oli yö tullut ja uni sen mukana, ennenkun kaikki muuttui. Unessa näytti hänen mielestään kaikki olevan ennallaan; hän oli vielä vuoristossa ja eli onnellisia, iloisia päiviä Enefan vierellä. Hän istui vanhassa mökissä Enefan ja isoisän luona, näki miten viimeiset päivän säteet, jotka olivat tunkeutuneet esille puutarhan lehtien lomitse, hajoittelivat kultasia säkeniä Enefan kumaralle päälle ja sysimustille palmikoille, jotka kaunistivat kuin ruhtinaallinen ruunu hänen päätään. Hän näki Enefan omassa huoneessaan, silloinkin kultaisen päivänvalon ympäröimänä, ja kuuli hänen ylpeällä, väräjäväällä äänellä kertovan esi-isistään, jotka kaikki olivat olleet hurskaita miehiä ja jotka elivät Jumalan tahdon mukaan. Välistä tuntui hänestä siltä, kuin kukka, pehmoinen, tuoksuva ruusu, olisi hipunut hänen otsaansa

pitkin, ja silloin hän tiesi, että se oli Enefan käsi.

Millä vihalla hän muistelikaan näitä unia sitten herättyään! Hän tahtoi päästä niistä erilleen hinnalla millä tahansa ja heittäytyi sellaisiin hurjasteluihin, että hänen toverinsakin ihmettelivät ja tuumasivat hänen menneen liika kauaksi. Mutta ei mikään auttanut; palasipa hän miten räyhäävistä huveista tahansa, aivan huumeuksissa naurusta, melusta ja viinihöyryistä — hän oli tuskin ennättänyt vaipua unen helmaan ja päästänyt haaveet irralleen sielussaan, ennenkun hän taas eli onnellisia suloisia päiviä vuoristossa, ja koulumestari oli hänen uniensa kaikkivoipa kuningatar.

Sillä aikaa oli setä puuhassa. Joka päivä sai Otik maksaa tuntuvia summia milloin mihinkin lahjaan jollekin vaikuttavalle ylimykselle, jonka suosio voitettiin kokemusten mukaan parhaiten sellaisilla keinoilla. Vanhan tapansa mukaan pisti setä samalla puolet saadusta summasta omaan taskuunsa. Ei kai kukaan voinut pyytää, että hän palvelisi veljensä poikaa ilmaiseksi; hänellä oli perhe, hän alkoi vanhettua, ajat eivät olleet yhtä hyvät kuin ennen, ja hänen täytyi ajatella vanhuutensa päiviä.

"Asiasi on niin hyvällä kannalla kuin suinkin", selitti hän melkein joka päivä. "En tosin luule sinun vielä tällä viikolla saavan määräystä; mutta kauan se ei viivy — kaikki on hyvällä kannalla."

"Tänään minä olin osastopäällikkö D:n luona", sanoi hän kerran, "hän otti minut ystävällisesti vastaan ja lapasi tehdä hyväksesi kaikki voitavansa. Mutta ellen erehdy, on hänellä erityisiä toiveita sinun suhteesi. Minä kerroin hänelle tietysti, minkälainen asema sinulla on, ja heti kun hän sai kuulla, että sinä olet rikas ja naimaton, enentyi hänen herttaisuutensa kaksinkertaiseksi. Hänellä taitaa olla kotonaan veljen tytär, jota hän koettaa kaikilla tavoin naittaa, vaikka se ei ole vielä tähän saakka onnistunut."

Otik hörpisti korviaan; hänelle juolahti mieleen uusi, loistava tuuma.

"Minäpä otan eukon!" ajatteli hän voittoaisti. "Se kiusoittaa tuota sapekasta koulumestaria enemmän kuin mikään muu. Kumma, etten tullut heti ajatelleeksi sitä! Vaikka en olisikaan nainut mies, voisinkin kuitenkin olla nyt ainakin kihloissa."

Ja vaimon hankkimisen aikeissa alkoi hän taas näyttäytyä tanssiaisissa.

Siellä oli naimahaluisia impiä summissa ja vähittäin, eikä Otikin tarvinnut muuta kuin valita; ei varmaankaan yksikään olisi antanut hänelle rukkasia. Ensinnäkin oli siellä vanhemmat, monessa kovassa ottelussa olleet: kolmenkymmenen ijässä olevia tyttöparkoja, joilla ei ollut elon aikaa enemmän kuin kahdeksas osa vuorokautta — kymmenen ja yhden välillä yöllä, jolloin he tulen valossa, ihovärin avulla ja tanssista palavissaan, näyttivät jotakuinkin mukiinmeneviltä. Sitten oli siellä keskusta: oikein ammatiltaan tanssinukkia, jotka ottivat vastaan ihailuja ja kosimatarjouksia, uskalsivat antaa nenälle niille ihailijoille, jotka eivät heitä miellyttäneet, kohtelivat toisia kuin tottelevia orjia ja olivat ylipäänsä kaikki hyviä päällikköaineiksia. Viimeiseksi tuli nuorin sivusta, joka ei vielä ollut saavuttanut sitä ihmeteltävää yhtäläisyyttä ryhdissä ja sotatempuissa, mikä toisilla oli, ja johon kuului osaksi viattomia, nuoria olentoja, joilla oli ainoastaan kolme mahdollisuutta keskustelun sattuessa: vastata 'kyllä', vastata 'ei' tai nauraa hihittää, sekä osaksi lupaavia kokelaita, jotka olivat vaan hiukan liika, nuorekkaasti ajattelemattomia ja heilakoita.

Tästä laistavasta joukosta oli siis Otikin valittava, ja parien tanssiaisten jälkeen hän luuli tuntevansa jo jotenkin varmasti, ketä hän rakasti niistä monista, joita hän oli koetteeksi ottanut tarkastellakseen. Se oli muuan komea keskustaan kuuluva neitonen. Hänen kauneutensa oli uhkeinta laatua, ja hänen silmänsä tarkkaavimmat ajutantit, mitä koskaan on ollut virkatoimessa. Väliin ne silmäilivät intohimoisesti, väliin haaveilevasti, väliin välinpitämättömästi ja pilkallisesti, kaikki keikailemisen komennon mukaan. Nämä vikkelät silmät olivat tarkastelleet Otikia tutkivasti ja huomanneet, että hän oli voitettavan arvoinen. Otik puolestaan oli tähystellyt kaunotarta ja pysähtynyt valinnassaan häneen, kenties ensin siitä syystä, että tämän uhkea, kukoistava, hieman jokapäiväinen kauneus oli niin eroava Enefan hienosta, ylhäisestä näöstä. Koulumestari oli varmaankin syvästi tunteva huonommuutensa, saadessaan kuulla loistavasta maailman neitosesta ja nähdä hänet, jonka Otik oli valinnut vaimokseen; vastakohta heidän välillensä oli nöyryyttävä häntä enemmän kuin mikään muu ja näyttävä hänelle, miten vähän hän oli ollut Otikin mielen mukainen.

Mutta niin kovissa naimatuomissa kuin Otik olikin, ei hän sittenkään saanut rauhaa Enefalta; tämä vainosi häntä leppymättömästi, herkeämättä, tavalla, joka raivostutti tohtoria. Joka hetki muistui jotain Enefan puheesta hänen mieleensä. Jos hän käveli jonkun koulun tai muun oppilaitoksen ohi, kaikui yhtäkkiä hänen korvissaan: "Sulkekaa koulunne, koska ne eivät tee teitä paremmiksi." Jos hän otti kirjan tai sanomalehden lukeakseen: "Kaikki, mitä sinä teet, sen sinä teet kuluttaaksesi aikaasi; sinä et usko mitään eikä sinulla ole mitään vakaumusta." Istuessaan iloisessa seurassa: "Minkä tähden sinä annoit tehdä itsesi tohtoriksi, kun jäit kuitenkin samanlaiseksi kuin kaikki muut?" Toisen kerran taas: "Minkä tähden minä menisin naimisiin sinun kanssasi? Sinä olet kaunis, rikas; mutta on olemassa

tuhansia kauniita ja rikkaita miehiä maailmassa, ja ellei sinulla ole mitään muita ansioita, niin en minä halua sinua."

Vaikka ei vielä oltu vaihdettu yhtään ratkaisevaa sanaa hänen ja kaunottaren kesken, luuli hän kuitenkin voivansa kirjoittaa äidilleen, että hän oli melkein kuin kihloissa. Nyt vasta hän oli oppinut mitä rakkaus oli, nyt vasta hän ymmärsi, minkä tähden sitä tunnetta pidettiin niin ylevänä, hän oli rakastunut korviaan myöten j.n.e.

"Enefa saa varmaankin lukea kirjeen", ajatteli hän vahingoniloisena ja odotti kärsimättömänä vastausta. Hän luuli äidin tapansa mukaan lähettävän hänelle pitkän kirjeen, josta hän saisi tietää, mitä hän tahtoi: että Enefa katui nyt tekoaan ja pyysi häntä tulemaan. Mutta pitkän epistolan sijaan, jota hän oli sellaisella varmuudella odottanut, tuli ainoastaan pieni ohut kirje, joka ei sisältänyt muuta kuin nämä rivit:

"Etkö siis koskaan lopeta huomautuksiasi, ettei äitisi ole ollut sinua kasvattamassa."

Otik viskasi raivostuneena äidin kirjeen tuleen.

"Hän on aivan samanlainen kuin koulumestarikin; minua ihmetyttää yhä vähemmän, että isäni inhosi häntä", murisi hän vihoissaan ja lähti valittunsa loistavaan asuntoon hakemaan sieltä lohdutusta. Tytön vanhemmat antoivat suuret illalliset, ja tietysti oli tohtorikin kutsuttujen joukossa.

Ihmeellistä kyllä hän ei tuntenut vähintäkään mustasukkaisuutta siitä, että eräs upseeri koko illan hakkaili kaunotarta. Hän muisti vihansa, kun äiti oli maininnut toisen nimen Enefan yhteydessä, ja nykyinen välinpitämättömyytensä harmitti häntä. Mutta hän ei mahtanut sille mitään. Saatuaan äidiltä kirjeen, tuntui hänestä, kuin naimapuuhat olisivat kadottaneet suuren osan viehätystyöstään; ei edes nekään tuntuneet antavan hänelle sitä riemua, että hän olisi saanut nähdä Enefan epätoivossa ja katuvana!

Hänellä oli kuitenkin vielä kestävyyttä ja hän kirjoitti pari kirjettä äidille, joissa hän innostunein sanoin ylisteli nuorta neitostaan, joka alkoi tuntua hänestä melkein vihattavalta. Näihin kirjeisiinsä hän ei saanut ainoatakaan vastausta.

Mutta kaunotar oli pilattu, eikä Otik voinut kylliksi teeskennellä. Ensimmäisestä kuumeentapaisesta kohteliaisuudesta hän muuttui hiljaiseksi, kylmän kohteliaaksi, ja usein vastasi ainoastaan hajamielisesti puhutteluun; väliin ei vastannut ollenkaan ja enimmäkseen istui ja tuijotti eteensä synkällä, jäykällä katseella. Kaunotar antoi hänen huomata tyytymättömyytensä, mutta hän tuskin huomasiakaan sitä, vaikka hän yhä edelleen aivan kuin koneellisesti säilytti paikkansa hänen vartijajoukossansa. Lopulta kaunotar antoi hänelle eron. Otik katsoi häneen kummastuneesti, hymyili kylmästi ja käänsi hänelle selkänsä.

Hän alkoi vaipua haluttomuuden tilaan, joka ihmetytti ja huolestutti hänen setäänsä. Virkahuoneissa istuivat päälliköt ja odottelivat nuorta miestä, jonka he olivat luvanneet ottaa huostaansa, ja jonka oli määränä tulla kumartamaan heille ja pyytämään itse heiltä heidän korkeata suosiotansa — mutta nuori mies ei tullut. Hän istui komeassa kodissaan, alakuloisena ja synkkänä, ryhtymättä koko päivänä mihinkään. Unennäöt eivät nyt vainonneet häntä ainoastaan öisin vaan valveellakin ollessa, ja ne täyttivät hänet tuskan, vihan ja raivon tunteilla. Hän raivosi Enefalle, joka oli ensin houkutellut itselleen hänen rakkautensa ja työntänyt sen sitten luotaan ja lähettänyt hänet takaisin tänne pimeään, räyhäävään mailmaan, jossa hän ei enää voinut elää; Enefa oli turmellut hänen elämänsä, tulevaisuutensa, kaikki, kaikki... Miten hän vihasi häntä! Miten hän rakasti häntä!

Hän ei voinut enää luulotella itselleen löytävänsä iloa ystäviensä seurasta tai meluavasta juomajoukosta. Kun ystävät tulivat hakemaan häntä, antoi hän heidän vetää hänet ulos, mutta hän istui heidän seurassaan kuin vieras, yhtä hajamielisen näköisenä ja silmissä sama, jäykkä, umpimielinen katse, joka oli ollut syynä siihen, että kaunotar oli hylännyt alussa suosituimman ihailijansa.

... Siellä Jeshtshedissä humisivat metsät, ja kukka puhutteli kukkaa, lintu lintua; ja miten virkeästi lirisikään lähde, ja miten lämpöisesti ja lempeästi loistikaan kesäaurinko pieneen tupaan! — — Tohtorin sydän ikävöi sinne.

Ihmisen mieli ei muutu yhdessä päivässä, mutta muutamissa kuukausissa voi tapahtua suuria muutoksia, etenkin kun rakkaus on hiipinyt sinne ja tehnyt tarpeelliset valmistukset. Sillä rakkaus se on ihmeellinen kalu, niinkuin jokainen tietää.

Senkö vallassa se Otik sitten muutamana päivänä, palattuaan kotiin iloisesta seurasta, jossa hän oli ollut tavallista huonommalla tuulella, vaipui tuolille huoneessaan ja peitti kasvot käsiinsä?

Tässä asennossa hän istui hievahtamatta kaksi, kolme tuntia.

Hänen vartalonsa oli vaipunut liikkumattomaksi, mutta sitä ankarampi myrsky raivosi hänen mielessään. Hänen sydämensä oli kuin kohiseva koski, jossa mitä erilaisimmat ajatukset, tunteet ja tuumat taistelivat ja painivat keskenään. Otik ei ollut koskaan ennen vaivannut itseään millään miettimisillä, mutta tänään sitä enemmän. Hän ajatteli niin kiinteästi, terävästi ja selvästi, että se korvasi kaikki menneitten vuosien ajattelemattomuudet.

Myrskyssä, joka raivosi hänessä, muuttui vanha ihminen, ja uusi tuli sen sijaan. Hänellekin oli tullut niitä suuria, ratkaisevia ja, kuten hänestä tuntui, äkillisiä muutoksia, jotka tapahtuvat ihmisluonteessa samojen lakien mukaan kuin kuolleessa luonnossa. Meri hyökyy korkeammalle, vaahto ryöppyää, ja rauhattomista aalloista kohoaa saari, jota peittää kullanloistavat kasvit ja näkinkengät, kätkien kuoressaan jalokiviä. Tämä näyttää meistä ihmeelliseltä, ja kuitenkin on varmaankin mennyt kauan ja paljon vaivaloista työtä, ennenkun ne voimat kehittyvät, jotka ajoivat saaren meren pinnalle.

Vihdoinkin tuli heräämisen hetki nuorelle, tähän saakka niin huolettomalle miehelle, tälle kohtalon pilaamalle suosikille. Voimat, jotka olivat tähän asti uinuneet hänessä velttoina eivätkä olleet heränneet edes silloin kun oli kysymys elämän korkeimman onnen varmistamisesta — ne herätti nyt vihdoinkin kadotetun rakkauden suru. Ja koko hänen olentonsa tärisi perustuksissaan; hänen sielunsa kuohuvista aalloista kohosi saari, joka loisti hyvien päätösten kultaa, kiilsii todellisen katumisen helmiä.

Lopulta — ja se tapahtui hyvin myöhään, vielä myöhempään kuin hän oli koskaan palannut ravintoloista — lopulta hän hyppäsi seisoaalleen ja alkoi kiivain askelin kävellä edestakaisin huoneessaan.

"Enefa oli hyvin oikeassa siinä, etten minä kelpaa mihinkään, etten minä tiedä mitä varten elän, että minä pidän kaikkea ajankulukkeena, ettei minussa ole todellisuutta tai uskoa tai vakaumusta!" hän enemmän nyhytti kuin huusi. "Hänen joka sanansa minä vahvistan teoillani. Onko minulla ollut ainoatakaan hyvää, rehellistä ajatusta, olenko tehnyt ainoatakaan hyvää, rehellistä tekoa, sen jälkeen kun erosin hänestä? Enkö minä leiki kunniallani, kun ainoastaan häntä harmittaakseni aijoin antautua alalle, jota minä perinpohjin inhoan? Enkö leiki onnellani, kun aijoin ainaiseksi yhdistää elämäni sellaiseen kunniaattomaan ja uskottomaan nukkeen, kuin se, johon olin niin kauan sidottu? Niinkuin minä, ei ole yksikään mies menetellyt. Poikanulikka minä olen, ja elämän vakavuutta en ole koskaan ymmärtänyt. Oi, Enefa, minä tahdoin kostaa sinulle, mutta minä kostinkin sen sijaan itselleni! Verratessani sinua kaikkiin näihin nuoriin tyttöihin, joiden joukosta minä aijoin valita vaimoa itselleni, minä huomaan täydellisesti sinun suuren, verrattoman arvosu, ja sydämesi syvyydestä minä huudan, ettei sinun vertaistasi ole koko maailmassa. Ah, tuhannesti niinä olen ansainnut, että kadotin sinut! Miten minä voin niin halpamaisesti kieltää sinut ja kenen kuullen? Ihmisten, jotka eivät ole kelvollisia suutelemaan maata jalkojesi alla! En ole missään suhteessa sinun arvoisesi, en missään sinua vertaisesi. Olen kurja, heikko raukka, joka mukaudun sokeasti muiden vielä hurjempiin ennakkoluuloihin. Tätä minä olen osottanut tähän saakka. Se, että minusta pidetään ja että minua mielellään nähdään, se ei ole mikään kunnia, se on minulle häpeäksi: se osottaa vaan, etten minä ole koskaan kellekään vastenmielinen periaatteissani, ja että minä aina mukaudun sen mielipiteeseen, jonka seurassa minä olen. Haaveksinhan minäkin ihan nuorena ollessani tekevänä joskus jotain suurta ja kaunista — mutta, voi, miten pian silloinen hemmoitteleva, iloja etsivä elämäni haihdutti ne haaveet! Sinä olit oikeassa sanoessasi minua julkiseksi valehtelijaksi, Enefa! Minä valehtelin julkisesti, kertoessani runossani ajatuksista ja toiveista, jotka minä teoillani kielsin; minä en täyttänyt ainoatakaan lupaustani, minä en kehittänyt mitä minussa oli. Ah, Enefa, minä en uskalla ajatella, miten paljon sinä minua rakastit! Jos minulla olisi sinun tarmosi ja voimasi, koettaisin voittaa takaisin mitä olen kadottanut — mutta voisinko minä... minä... Miten ylevämielisesti sinä kuitenkin teit! Huomattuasi, minkälainen minä olin, sinä uhrasit kaikki vakaumuksesi vuoksi: rakkauden, rikkauden, loistavan tulevaisuuden — epäilemättä hetkeäkään. Entä minä, joka en voi uhrata edes ainoatakaan vikaani!... Mutta enkö todellakaan voi sitä? Onko kaikki todellakin mennyttä? Täytyykö minun jäädä sellaiseksi kuin minä olen? Ei, ei, tuhat kertaa ei! Minun ei tarvitse sitä! Sinä olet oleva minun esikuvani, sinä julma koulumestari, jota minä kuitenkin niin sanomattomasti rakastan. Kenties sinä, kun kaikki käy selville, olet toisen kerran erehtynyt minun suhteeni; minä en ole mikään ihmiskunnan pelastaja, mutta niinkään halpa ja kurja, kuin sinä luulet minun olevan, en minä luultavasti myöskään ole. Jos sinun lopulta täytyisi tunnustaa erehtyneesi, niin olisi se minun paras kostoni!..."

Otik ei mennyt maata koko sinä yönä; aamuun asti hän käveli edestakaisin huoneessaan, mietti miten hän voisi näyttää Enefalle, että tämä oli toisen kerran erehtynyt hänen suhteensa.

Kului viikko — viikko, joka toi muassaan monta uutta kokemusta ja taistelua. Tohtori ilmoitti sedälle päätöksestään jättää virkamiesura mielestään, ja tämä otti ilmoituksen vastaan ihmetellen ja paheksuen. Kenties hän toivoi veljensä pojalle menestystä maailmassa, ja olisihan sitä paitsi pysyväinen toimi pidättänyt häntä ja tehnyt vaaralliset retkeilyt vuoristoon mahdottomiksi. Asianajaja antoi

kuitenkin myöten kuten aina.

Päivät kuluivat tohtorilta kauheaa hitaasti. Kaikki tympäsi häntä, ja entinen alakuloisuus tahtoi aina vaan päästä hänessä vallalle. Mitäpä hänellä olisi täällä ollut tekemistä semmoista, joka olisi voinut todistaa Enefalle, että tämä oli erehtynyt? Pragia hän oli alkanut vihata sydämensä pohjasta, ja hänestä tuntui kuin ei koko kaupungissa olisi ollut hänelle sopivaa toimialaa. Itse asiassa se tuli siitä, ettei hän enää etsinytkään mitään; hän ikävöi vaan hongikkovuoria. Hänen ja ystävien väli oli muuttanut melkein kylmäksi, sillä johdettuaan pari kertaa keskustelun heidän seurassaan vakaviin aineisiin, oli häntä ruvettu epäilemään 'kerettiläisyydestä' ja alettu tavallaan kunnioittaa. Pahin kaikista oli kuitenkin se, ettei hänen kukkaronsa enää muutamaan aikaan ollut avoinna, kuten ennen, kun oli kysymys kustantaa kalliita huveja ja juominkeja.

Siis: ei mikään pidättänyt häntä, mutta kaikki veti häntä sieltä pois, ja viikon jälkeen muutamana hiljaisena iltana teki hän viimeisen, ratkaisevan päätöksensä:

"Minä palaan kotiin äidin luo!" huudahti hän, samalla kun hän, tuntien selittämätöntä nautintoa sanoi ääneensä sen, mikä oli kuukausia ollut hänen sydämensä hiljaisena, alituisena haluna: "Hänen luonaan minä saan takaisin henkisen terveyteni, hänen luotaan minä löydän mitä minä ikävöin, hänen luonaan minä voin kehittää kaikkia niitä mahdollisuuksia, joita minussa on. Täällä sitä vastoin minä kuihtuisin ja kuolisin kuin puu, joka on istutettu vieraaseen maaperään. Minä palaan vuoristooni, sinne, jonne kohtalo on minut asettanut, ja jonne se kenties tahtoo minutkin vartioimaan kansamme pyhiä rajoja. Minä rupean siellä veljieni etunensä, koetan neuvoa heille heidän tehtäviään; mitä he nyt tekevät vaistomaisesti, täyttävät he sitten vakaumuksesta. Vihdoinkin minä olen löytänyt elämäni tehtävän! Suo minulle anteeksi, Enefa; minusta ei tule sitä, mitä sinä tahdoit. Minä en voi tulla kansani pelastajaksi — sinä luulit minun lahjakkaisuuttani, voimiani suuremmaksi — mutta minä rupean sen sijaan niiden uskollisimmaksi palvelijaksi. Kun sinä saat kuulla, ettei koko lähiseudulla ole ahkerampaa maanviljelijää, parempaa poikaa, innostuneempaa kunnallismiestä, uskollisempaa leskien ja orpojen tukea, suurempaa valon ja sivistyksen harrastajaa, köyhien todellisempaa ystävää kuin Otik Mrakot — kenties sinä silloin menet ylös pieneen kamariin, missä ne kolme taulua riippuvat, jotka yksi esi-isistäsi maalautti kaikkien syntisten lohdutukseksi; ja Pietarin kuvan edessä, joka petti herransa ja mestarinsa, sinä muistat kenties toisen valehtelijan ja petturin, joka katuu ja joka etsii anteeksiantoa."

* * * * *

Mrakot muori seisoి maitokamarissa ja kuori kermaa. Puoliavoimesta ovesta loisti sisään aamuurinko, ja karpäsjoukko surisi iloisesti kirkkaassa valovirrassa. Mrakot muori katseli niitä kadehtivin katsein, ja käsi, jossa hän piti kuorinkauhaa, hervahti alas. Hän huokasi ajatellessaan, että karpäsillä piti olla maailmassa niin hauska, samalla kun ihmisten sitä vastoin täytyi kärsiä tuskaa ja vaivaa, silloinkin kun heillä on parhaimmillaan. Kaikkea hänellä oli yltä kyllin, ja miten hän kuitenkin oli saanut surra ja itkeä kaiken elämänsä! Ensin miehen tähden ja sitten pojan. Enempään kuin puoleen vuoteen hän ei ollut kirjoittanut pojalle, hän ei ollut voinut, kun häntä oli niin suututtanut pojan käytös, eikä hän nyt edes tiennyt, missä poika oli, mitä hän teki, ja joko hän...

Silloin joku kietoi käsivartensa takaapäin hänen kaulaansa, taivutti päätään hänen olkapäänsä yli ja suuteli hänen huolestuneita kasvojaan monta monituista kertaa. Häntä juuri muori oli ajatellut, niin surumielisenä.

"Tuhlaajapoika on palannut kotiinsa eikä sieltä koskaan enää lähde!" huudahti Otik, painaen äitiä hellästi rintaansa vasten.

Mrakot muori tarttui molemmin käsin päähänsä, ikäänkuin hän olisi tahtonut vakuuttaa itselleen, ettei hän uneksanut. Tämä tuli liiaksi yht'äkkiä.

"Äiti kulta, te olette kuitenkin tarkoittanut minulle parempaa kuin kukaan muu", jatkoi poika, suudellensa äidin käsiä. "Jos olisin jäänyt teidän luoksenne, ei minun olisi tarvinnut punastua entistä elämäni, kuten nyt. Mutta minä korjaan kaikki; olkaa varma, että minä teen sen!"

Äiti heittäytyi poikansa kaulaan; hän itki aivan kuin hänen sydämensä olisi ollut pakahtumaisillaan, mutta tällä kerralla pelkästä ilosta. Ja hänen poikansa seoitti omat kyynelensä hänen kyyneliinsä.

"Jumalalle kunnia ja kiitos!" huudahti muori. "Vihdoinkin sinä olet saanut todellisen viisauden! Sitähän minä olen aina sanonut: sinä et ole mikään ilkeä ihminen. Mutta mikä sinulle on tullut, kun olet niin yht'äkkiä saanut silmäsi auki?... Mutta ei, elä kerrokaan sitä minulle nyt; sinä mahdat olla väsynyt ja nälissäsi. Anka, Anka, tule tänne katsomaan, minkä rakkaan vieraan me olemme saaneet — tosiaankin, eihän hän enää olekaan mikään vieras!... Ja sitten heti kahvipannu tulelle!"

Mutta pojalla ei ollut rauhaa lykätä tunnustustaan tuonnemmaksi. Hän istuutui penkille äidin viereen, täysien ja tyhjien maitokehlojen väliin, ja katsellessaan karpästen leikkiä päiväpaisteessa, samoin kuin

äiti äsken, kertoi hän alusta loppuun, mitä hänessä oli tapahtunut. Hän ei salannut ainoatakaan sielunsa taistelua eikä peittänyt toivettaan, että Enefa lopulta antaisi hänelle anteeksi.

Mrakot muori pudisti miettivänä päätään.

"Sydämmen rakastettu ei ole mikään äiti, poikani", vastasi hän, "ja hän rakastaa aivan toisin kuin äiti. Enefalla on ylpeä luonto, joka kiintyy ainoastaan kerran mieheen, ja jos semmoinen kerran työnnetään luotaan, sulkeutuu se ainiaaksi itseensä. Minä en tiedä, voiko hän antaa anteeksi; hänellä itsellään ei ole mitään heikkouksia, ja sellaisilla ihmisillä tahtoo olla vaikea ymmärtää toisia. Sen jälkeen kun sinä läksit, en minä ole puhunut ainoatakaan sanaa kenenkään Podhaiskyläisen kanssa; he herkesivät tykkänään lähettämästä Jenikiä tänne. Ellen minä olisi sattumoiltaan tavannut poikaa ja kysellyt häneltä, ei minulla olisi aavistustakaan siitä, mitä on tapahtunut. Minua on pahoittanut hyvin se, että he käänsivät minulle selkänsä; enhän niinä tainnut mitä sille, että niin kävi... kenties he odottivat, että minä olisin tullut heidän luokseen, mutta mitenkäs minä olisin voinut..."

"Jos Enefa onkin, päättänyt olla minua kuulematta, ei se kuitenkaan voi missään tapauksessa järkäyttää päätöstäni jäädä tänne", huokasi Otik.

"Saammehan nähdä, saammehan nähdä; kenties hän muuttaa ajatuksensa", lohdutteli häntä äiti.

Otikin päätös ei ollut satunnainen päähänpisto; hän aikoi täydellä todella alkaa uutta elämää. Jo samana päivänä hän kulki äitinsä kanssa tiluksilla ja antoi äidin selittää ja näyttää hänelle kaikkea, ja seuraavana päivänä oli jo päätetty, mitä hän ottaa tehtäväkseen ja mitä jätetään äidin huostaan. Hän antautui maanviljelykseen, varmasti aikoen oppia sitä hoitamaan mallikelpoisesti.

Kun hän ei ollut uudessa toimessaan, teki hän tuttavuutta naapurien kanssa. Hän kävi heidän, he kävivät vuorostaan hänen luonaan, ja kohta hänellä oli ympärillään joukko nuoria, tiedonhaluisia ihmisiä, jotka halusivat tietoja ja ottivat ilolla vastaan kaikki, mitä hän voi neuvoa heille. Täällä hänen ei tarvinnut pelätä joutuvansa naurun alaiseksi; jos hän lausui kauniin ajatuksen, jalon toiveen, oli hän varma löytävänsä sille hyvin valmistetun maaperän. "Ja minä joka tunsin itseni niin paljoa paremmaksi heitä!" ajatteli hän väliin. Hän ei voinut kyllin kummeksia sitä rakkautta ja ihailevaa hyväntahtoisuutta, joka häntä oli ruvennut yht'äkkiä ympäröimään.

Päivä päivältä viihtyi Otik yhä paremmin vuoristossa, ja sana 'koti', joka oli ennen ollut hänen mielestään kaiken ikävyyden käsite, kaikui nyt ihanalta hänen korvissaan. Mutta paljon puuttui häneltä vielä todellisesta onnesta — kaikki, luuli hän joskus itse. Eikä se ollut kummallista, että hän ajatteli siten; hän ei ollut nähnyt Enefaa ainoatakaan kertaa, vaikka hän olikin ollut vuoristossa jo kokonaisen kuukauden. Anka tiesi kertoa, ettei Enefa, Otikin tultua Jeshtshediin, mennyt mihinkään, ei edes kirkkoonkaan, ettei hänen tarvitseisi tavata häntä. Siis oli Enefa yhä vielä niin suutuksissaan, ettei tahtonut edes nähdäkään häntä! Hän oli unohtanut kaiken sen julmuuden, joka oli ollut Enefan sanoissa, eikä Enefa tahtonut unohtaa eikä antaa anteeksi vähääkään! Sunnuntaisin meni Enefa vanha rukouskirja kädessään ylös vuorelle, erääseen paikkaan, jota sanottiin 'mustaksi nurkaksi', ja siellä hän rukoili Jumalaa, eikä pelännyt, että tämä olisi vihainen hänelle hänen leppymättömydestään.

"Se on kuitenkin liikaa", sanoi Mrakot muori harmissaan, kun Anka oli tuonut hänelle nämä uutiset. Poika kävi hänen sääliseksi; hän näytti väliin niin surulliselta ja raskasmieliseltä, vaikka hän aina koetti hymyillä hänelle ja vakuutti vähintään kymmenen kertaa päivässä iloaan saada olla äidin luona. Ne olivat rehellisesti tarkoitettuja sanoja, rakkaita kuulla; mutta Mrakot muori oli kuitenkin huomaavinaan, miten niihin kätkeytyi surullinen valitus, että hän oli ainoa maailmassa, joka rakasti Otikia.

"Jos tuo koulumestari jatkaa kauemmin tällä tavalla, niin minä menen muitta mutkitta hänen luokseen ja sanon hänelle rehellisen ajatukseni", sanoi muori harmissaan. "Varmaankin hän nyt kuulee kaikilta ihmisiltä, miten kelpo ihminen minun Otikini on. Minä en ole koskaan kehunut poikaani, niin kauan kun hän ei sitä ansainnut; minä olen sanonut aina rehellisesti, mitä vikoja hänessä on; mutta nyt, kun hän on muuttunut aivan toisenlaiseksi, aijon pitää hänen puoltaan, vaikka se maksaisi minulle mitä tahansa, enkä minä ajjo suvaita, että hän saa surra itsensä pilalle muutaman tytön oikkujen tähden. Sehän on selvä kuin päivä, että ellei hän ajattelisi Enefaa, niin ei hän olisi tullut tänne uudelleen. Sen ymmärtää Enefa yhtä hyvin kuin kuka muu tahansa, ja juuri se pistää minun vihakseni, että hän on niin itsepäinen. Jos Otik loukkasikin häntä, niin antoi kyllä Enefa samalla mitalla takaisin. Ei ole monta, jotka olisivat saaneet syytää sellaista miehelle vasten naamaa."

Samaa ajatteli Otik, ja hän alkoi jo melkein epäillä Enefan koskaan rakastaneen häntä.

"Luettuaan runoni loi hän itselleen minusta käsitteen aivan omin päinsä, ja tälle mielikuituksen sikiölle, tälle haaveolennolle hän lahjoitti rakkautensa; minun kanssani, minun itseni kanssa ei sillä tunteella ollut mitään tehtävää. Hänen rakkautensa niin sanoakseni leijaili ilmassa, ja ensimmäisellä kovemmalla tuulenpuuskalla se meni siitä syystä kumoon. Mutta siltä en minä ole hänelle vähemmän

kiitollisuuden velassa; se on yksinomaan hänen ansionsa, että minusta on tullut siksikin ihminen kuin minä nyt olen, ja minä olen kiittävä häntä siitä koko elämäni. Jos hän voisi edes aavistaa sitä, luulen sen varmasti ilahuttavan häntä. Hänellä on kyllä usein synkkiä ajatuksia taistelutoverina, ja minun velvollisuuteni on vointini mukaan saattaa hänet toisille, iloisemmille. Minä haen hänet käsiini ja sanon hänelle, mitä olen sanonut jo itselleni. Minun on tosin vaikeaa kestää, jos hän kääntyy kylmästi minusta pois tai antaa minulle kieltävän vastauksen. Mutta tehkoon vaan sen; olenhan ainakin tehnyt kaikki, mitä olen voinut, sovittaakseni mitä olen rikkonut."

Seuraavana sunnuntaina, Mrakot muorin mentyä kirkkoon, otti Otik pyssyinsä olalleen ja läksi 'mustalle nurkalle'.

Hän ei pettynyt toiveessaan. Korkealla vuorella, pyökkimetsän rinnassa, istui Enefa suuren vanhan puun alla, rukouskirja polvellaan. Mutta hän ei lukenut sitä; kädet lepäsivät ristissä sen lehdillä, ja katse liikkumattomana tuijotti avaruuteen. Otikista tuntui siltä, kuin olisi hänen sydämensä ollut pakahtua säälistä ja rakkaudesta, niin kalpealta ja kuihtuneelta Enefa näytti. Ja tämä oli hänen syyensä! Hänen täytyi hillitä itseään, ettei olisi juossut esille metsän suojasta ja heittäytynyt katuvana Enefan jalkoihin.

Sen sijaan hän otti hitaasti muutamia askelia eteenpäin, ei vielä varmana miten puhuttelisi Enefaa. Enefa oli varmaankin kuullut askeleet, sillä hän käänsi päätään. Hehkuva puna kohosi hänen kasvoilleen, nähtyään kuka tuli kävelen metsästä. Mutta kun Otik sitten pysähtyi hänen eteensä, näytti hän taas yhtä levolliselta ja välinpitämättömältä kuin äskenkin, ja hänen kasvonsa näyttivät muuttuneen jääksi. Kiivaimman vihan välähdys tai katkerin ylenkatse eivät olisi koskeneet Otikiin niin kovasti kuin tämä kylmä katse. Hän taisteli kauan sisällistä liikutustaan vastaan, ennenkun voi puhutella Enefaa.

"Sattuma ei ole tuonut minua tänne", sanoi hän lopulta väräjäväällä äänellä, "vaan toivo saada tavata teitä."

Enefa rypisti kulmakarvojaan, ikäänkuin hän olisi tahtonut sanoa: "Enkö saa sitten olla rauhassa täälläkään!" Mutta ääneensä hän sanoi samalla välinpitämättömyydellä, jota kasvotkin ilmaisivat, ja äänellä, joka oli täydellisesti vakava:

"Jos tohtori haluaa minulta jotain työtä, niin pyydän sanoa, etten voi tehdä teille palvelusta."

"Se oli julmasti sanottu!" huudahti Otik.

Enefa istui niin rauhallisena, kuin ei olisi kuullutkaan tohtorin huudahdusta, ja katsoi uudelleen avaruuteen.

"Se oli julmasti sanottu!" toisti Otik, ja tuskansa valtaamana nojautui hän pyssyinsä. "Sitä että te karkoittaisitte minut luotanne tällä tavoin, en minä kuitenkaan aavistanut, vaikka tiesinkin teidän pitävän minua halvassa arvossa — halvemmassa kuin minä kenties ansaitsenkaan."

"Minä en ajattele teitä koskaan", keskeytti Enefa hänet.

"Koulumestari!" oli tohtori huudahtaa, mutta hän hillitsi mielensä. Poistaakseen mielenliikutuksensa alkoi hän leikkiä pyssyllä niin kiivaasti, että oli ihan ihme, ettei pyssy lauennut.

"Elkää pelätkö!" jatkoi hän hetken äänettömänä oltuaan, ja nyt kuului hänenkin äänensä kylmältä ja navakalta. "Minä en tullut tänne ollenkaan vaivaamaan teitä millään tungettelevalla pyynnöllä. Minä olen täällä ainoastaan sitä varten, että pidin velvollisuutenani sanoa teille, ettei se, mitä te kenties olette kärsinyt minun tähteni, ole ollut aivan hyödytöntä. Teidän sananne ovat saattaneet minut ajattelemaan, ja minä olen koettanut päästä monesta suuresta viasta. Todelliset ystävät, jotka eivät ole mitään imartelijoita, vakuuttavatkin minulle, että olen monessa suhteessa muuttunut aivan toisenlaiseksi kuin olin ennen. Tiedänhän, että te ette välitä minusta ollenkaan, mutta jos tunnen teidät oikein, uskallan minä kuitenkin toivoa, että sellainen muutos ilahuttaa teitä, ei sen tähden että se koskee minua suoranaisesti, vaan sen tähden että on kysymys lähimmäisestä."

Silmänräpäyksen mielti Enefa vastatako vai ei. Sen jälkeen vastasi hän — ja jokainen hänen sanansa oli kuin puukonpisto:

"Teillä ei ole vähintäkään syytä puhdistautua minun edessäni; paremminkin pitäisi minun koettaa tehdä se teille. Mitä minulle on tapahtunut, on ollut minun hyvin ansaittu rangaistukseni. Kaikki varoittivat minua ja ennustivat minulle mikä tulisi lopuksi..."

"Enefa!"

"Niin, paremminkin pitäisi minun pyytää teiltä anteeksi kuin teidän minulta", jatkoi Enefa yhä ylpeämmällä ja katkerammalla äänellä. "Minä kiusasin teitä rakkaudellani. Pyysittekö te sitä koskaan

minulta? Tahdoitteko, että minä loisin itselleni teistä ylevän luulon, että minä panisin kaikki jaloimmat ja parhaimmat ajatukset, jotka tiesin olevan, teidän päähänne? Minä tein kuin mieletön, kiihoittunut tyttö. Ei teillä ole siinä mitään syytä! Te ette ole koskaan koettanut pettää minua, minä se olin vaan, joka petin itseni. Te otitte vastaan minun rakkauteni, samoin kuin otetaan leikkikalua lapselta, joka sitä tyrkyttää meille. Me teemme sen, ettei lapsi alkaisi itkeä, ja heitämme sen luotamme, heti kun lapsi on kääntänyt meille selkänsä. Minun pitäisi todellakin kiittää teitä, että teillä oli niin kauan kärsivällisyyttä leikkiä minun kanssani."

Ja nyt eivät hänen kasvonsa olleet enää kuin jäästä; hänen poskensa hehkuivat, hänen silmänsä säihkyivät.

Otik tarkasteli häntä vakavalla, tuskaa ilmaisevalla katseella. Enefa oli loukkaantunut syvimmissä sydämissään ja tahtoi nyt loukata häntä yhtä syvästi.

"Minusta tuntuu, Enefa, siltä, kuin sinä harvoin menisit kamariin, missä ne kolme taulua riippuvat, jotka yksi esi-isistäsi maalautti kaikkien syntisten lohdutukseksi", sanoi hän, ja hänen äänensä kuului alussa ainoastaan lempeästi nuhtelevalta; mutta kuta kauemman hän jatkoi, sitä kiivaammaksi se muuttui. Hänenkin ylpeytensä loukkaantui lopulta, kun hän huomasi, miten uppiniskaisesti Enefa oli olevinaan huomaamatta hänen haluansa parantaa rikostaan ja koetti ainoastaan nöyryyttää häntä. "Opettavathan ne taulut, että kaikki, jotka vilpittömästi katuvat, saavat myöskin anteeksi, ja jos sinä katselisit niitä useammin ajatuksella, ei sinun ainoana pyrintönäsi kenties olisi ainoastaan runnella minua, näyttäessäsi minulle, miten paljota parempi sinä olet minua — niin paljon, että kiusaat itseäsi minun rikoksellani ja otat ylpeänä minulta sen taakan ja panet sen omille hartioillesi. Minä epäilen sinun koskaan rakastaneen minua todellisella rakkaudella, Enefa; kohtelisitko minua muuten kuten nyt, vaikka tiedät, etten minä kehu itseäni, puhuessani mieleni muutoksesta? Sydän, jonka täyttää todellinen rakkaus, on lempeä ja anteeksi antava, ja minä tiedän, että minä epäilemättä avaisin sinulle sylini, jos sinä seisoisit minun edessäni, murtuneena ja katuen jotakin pahaa, jota olet tehnyt minulle. Äitini on opettanut minulle, mitä rakkaus on; sanottuani ensimmäiset sanani, sulki hän tuhlaajapojan rinnalleen — ja mitä kärsimyksiä minä kuitenkin olen tuottanut hänelle! Mutta kysyessäni häneltä, olisitkohan sinäkin valmis antamaan anteeksi, hän vastasi minulle: tytön rakkaus on aivan toisenlaisesta kuin äidin. Minä huomaan nyt, että hän oli oikeassa. Ei, ei, sinä et ole koskaan lahjoittanut minulle mitään rakkautta; tuntemasi tunne oli ainoastaan valeylpeyttä, ei koskaan todellista kiintymistä. Sinä näit minut täydellisyyden kukkulalla, ja sinne sinä tahdoit seurata minua. Ei minun hairahdukseni, vaan minun mitättömyyteni on katkaissut siteen sydämiemme väliltä. Sinä pidät itseäsi liaksi jalona, sinä katsot alas minuun etkä voi koskaan antaa minulle anteeksi sitä, että minä häpesin muiden edessä sinun alhaista sukuperääsi; mutta minun mielestäni et sinä ole hituistakaan parempi, kuin minä olin silloin, sillä sinäkin kiellät rakkautesi minuun, häpeät sitä, kun minä olen sinun mielestäsi paljota halvempi sinua. Sinä tahdot rakastaa sankaria, viisasta, ihmiskunnan parantajaa, ja sinä halveksit miestä, joka ei ole vielä saavuttanut täydellisyyttä, vaan ainoastaan rehellisesti pyrkii siihen. Sinä et ole hituistakaan parempi kuin ne, jotka etsivät rikasta vaimoa ja hylkäävät kihlattunsa, joka kadottaa omaisuutensa. Sinäkään et rakasta ihmistä, vaan hänen luonteensa aarteita, jotka heijastuvat sinuun. Sinä..."

Samassa kuului laukaus metsän läpi. Haulisade pimitti ilman ja synnytti suurta hämmennystä lintujen kesken, jotka olivat kaikessa rauhassa istuneet ja keinuneet oksilla, nauttien pyhälepoa. Huolestuneesti piipittäen ja raakkuen lensivät ne syvemmälle metsään, jossa ne toivoivat löytävänsä varmemman lepopaikan. Otik kalpeni ja tarttui toisella kädellä käsivarteensa. Pikaisuudessaan hän oli tullut satuttaneeksi pyssyn muutamaan puuhun, se oli lauennut ja satuttanut häntä käsivarteen.

Enefa hyppäsi seisomaan, ja nähtyään miten veri alkoi tihkua Otikin sormien välistä, hänkin kalpeni. Hän lähestyi Otikia kiireesti, ja kun levottomuus esti häntä puhumasta, antoi hän Otikille ainoastaan merkin ottaa pois toinen kätensä käsivarresta, jotta hän saisi nähdä haavan.

Mutta Otik väistyi syrjään ja kielsi kylmästi Enefan avun.

"Elkää viivytäkö minua turhan tähden!" huudahti Enefa kärsimättömästi ja huolestuneena. "Minun täytyy heti tutkia haava ja koettaa saada pois haulit, jos ne vielä ovat siinä. Muutoin voi siihen tulla kuume ja te saatte pahemman kipeän kuin tarvittaisiinkaan. Onhan sitä paitsi mahdollista, että haava on syvä ja vaarallinen."

"Elkää suinkaan vaivatko itseänne! Teillä ei ole vähintäkään syytä tahrata siveellisiä käsiänne niin halveksittavan ihmisen verellä."

"Lopettakaa leikinlaskunne; tämä ei ole sopiva hetki leikintekoon. Antakaa minun katsoa haavaa!"

"Te voisitte olla varma, että vaikka se olisi monta vertaa syvempi ja vaarallisempi kuin se on, paranee

se kuitenkin paljoo aikaisemmin kuin ne haavat, jotka te olette tehneet minuun julmilla sanoillanne. Jokainen niistä on haavoittanut minua ja tunkeutunut minun sydämeeni kuin sata terävää tikaria."

"Voi, katsokaa miten veri juoksee nuttuanne pitkin! Elkkä tuhlatko aikaa tarpeettomilla sanoilla, kun joka hetki on kallis!"

"Mitä siitä, jos vereni juoksee kuiviin. Juoskoon minusta nähden vaikka viimeiseen pisaraan asti."

"Miten te puhutte min syntisesti? On aivan kauheaa kuulla teidän puhuvan tuolla tavoin ja vieläpä tällaisella hetkellä! Kenties olette saaneet oikein ilkeän haavan, josta teillä voi olla ikävyyttä koko elinaikamme! Voi, odottakaa, pysähtykää silmänräpäykseksi — siksi vaan, että saan sidotuksi tämän nenäliinan käsivartenne ympärille!"

"Minä en huoli teidän sitomisistanne", vastasi Otik kiukuissaan, "sitä en huoli missään nimessä! Minä en pidä enää elämää missään arvossa. Mitä minulla on tehtävää tässä kurjassa maailmassa? Minä, narri, luulin katumoissani, etten minä itse ollut minkään arvoinen, että minun täytyi oppia kaikki muilta; ja minä ihailin heidän siveyttään ja rehellisyyttään... Mutta nyt minä olen huomannut, että nuo siveelliset ihmiset ovat kuin saippuakuplat; ne loistavat, mutta kun niihin koskee, muuttuvat ne vaahtopisaraksi. Koko maailma on sellainen saippuakupla!"

"Jumalan tähden, elkkä toki kiivastuko noin; se on vaarallista haavalle! Odottakaa tässä hetkinen! Tässä aivan lähellä on lähde; minä juoksen sinne ja kastelen nenäliinan ja tulen heti takaisin."

Eivätkä Enefan kasvot olleet enää kylmät ja välinpitämättömät rukoillessaan täten kädet ristissä Otikia. Niissä oli sitä vastoin paljon todellista tuskaa ja hellyyttä.

Mutta Otik ei myöntänyt hänelle edes yhtäkään silmänräpäystä, jota Enefa pyysi. Hän ei näyttänyt ajattelevan muuta kuin sitä, miten pääsisi pikimmin alas. Huomattuaan lyhimmän tien olevan mennä suoraan vuorta myöten, alkoi hän laskeutua jyrkkää kalliota, johon tuskin milloinkaan olivat muut jalkaansa astuneet kuin vuohet ja kauriit.

"Sitä tietä te ette voi mennä!" huusi Enefa kauhistuksissaan hänelle. "Se on täynnä kallionkielekkeitä ja kuiluja, ja alhaalla juoksee kova ja syvä puro. Teidän täytyy mennä läpi metsän kotiinne; siellä on varjoisa, mukava tie. Minä neuvon sen teille."

Ja Enefa ojensi käsivartensa häntä kohti, silmissä katse, joka oli ennen aina tunkeutunut Otikin sydämen sisimpään soppeen. Mutta tällä kertaa ei sillä ollutkaan tavallista, lumoavaa voimaansa; kenties hän ei edes nähnyt sitä mielensä kuohuksissa, johon Enefan ylpeä, hylkivä käytös oli saattanut hänet. Nojautuen turmiota tuottaneeseen pyssyynsä alkoi hän laskeutua kiireesti alas. Enefa seurasi häntä nyyhkyttäen:

"Te onneton", valitti hän, "varmaankin saatte kalliisti maksaa itsepäisyytenne! Toiveenne täyttyy kyllä. Kasvonnehan hehkuvat kuumeesta. Muutaman silmänräpäyksen jälkeen juoksee veri virtanaan haavastanne..."

"Te ette ole koskaan ennen huolehtinut minusta. Minkä tähden te nyt teette sitä?"

"Ajatelkaa edes äitiänne, ellette välitä kestään muusta!"

"Äiti on vanha; jos minä kuolen, niin ei hänen tarvitse kauan surra minua."

"Herra Jumala, mikä huimapää! Katsokaa toki, minkälainen veritie on teidän takananne! Ja yhä ankarammin juoksee haavasta! Teillä on todellakin aika tulla järkiinne ja näyttää, että teillä on omatunto."

Mutta Otik välitti Enefan nuhteista yhtä vähän kuin tämä oli aikaisemmin välittänyt hänen tuskastaan; hän jatkoi yltyneellä kiireellä alaspäin menoaan.

"Tämän te teette aivan vaan kiusataksenne minua!" huusi Enefa, joka vapisi pelosta joka hyppäyksellä, jonka Otik otti ja voi ainoastaan vaivaloisesti seurata häntä. "Jospa edes antaisitte minun kulkea edellä, jotta minä voisin taivuttaa oksia teidän tieltänne — nehän pieksävät teidän kasvojanne joka askeleella."

"Ne iskut eivät koske minuun, mutta teidän iskunne minä tunnen aina."

"Te nuhtelette minua yhtenä, että minä olen leppymätön, mutta mitä minä sanon sitten teistä, joka niin julmasti ja armottomasti yhä vaan kiusaatte minua, tehtyänne minulle niin paljon pahaa?"

Otik pysähtyi, mutta ei suinkaan sen tähden, että Enefan sanat olisivat vaikuttaneet häneen, vaan koska hän oli tullut puron luo, josta Enefa oli varoittanut häntä. Kohisevana ja vaahtoavana se sulki

häneltä tien.

"Ette kai aikone hypätä veteen?" huudahti Enefa yhä kauhistuneempana. "Katsokaa, tuolla on porras, jota myöten voitte mennä — se on vaan kivenheiton päässä tästä. Elkkää toki olko olevinanne kuin ette kuulisi minua! Elkkää riistäkö minulta viimeistä järkeäni, jonka olette jättänyt minulle! Voitte olla varma, että sen säilyttämiseen olen tarvinnut paljon vaivoja."

Mutta Otik mittaili yhä katseellaan hyppäystä, jonka hän aikoi tehdä toiselta rannalta toiselle; äsken annetun esimerkin mukaan hän ei välittänyt vähääkään Enefan rukouksista ja kyyneleistä.

Enefa ei voinut kestää tätä kauemman — hän oli rukoillut ja itkenyt kylliksi, nyt hän rupesi toimimaan. Hän kiiti Otikin luokse, kietoi käsivartensa hänen ympärilleen ja veti hänet epätoivon voimilla pois vaaralliselta paikalta. Mutta kun hän sitten tahtoi päästää Otikin, ei tämä vuorostaan päästänyt häntä; terveellä käsivarrellaan piti hän Enefaa kiinni ja lujasti sylissänsä.

Ääneensä nyyhkyttäen kietoi Enefa käsivartensa Otikin kaulaan, ja pää Otikin rintaa vastaan painuneena itki hän siksi, kunnes oli itkenyt pois kaikki kyyneleensä ja kaikki tuskan, katkeruuden ja epäluulon tunteet, jotka olivat niin kauan raadelleet hänen sydän parkaansa.

"Etkö edes koskaan olisi armahtanut minua, ellet olisi luullut, että kuolema oli minun kintereilläni?" kysyi onnesta huumautunut Otik hellästi nuhtelevalla äänellä, kun Enefa sitten tarkasteli hänen haavaansa, joka onneksi ei ollut syvä eikä vaarallinen.

"Kyllä siihen olisi kulunut ainakin hyvä aika", vastasi Enefa entisellä, hyväntahtoisella hymyilyllään, "katsos, en minä ilman aikojani olekaan saanut 'koulumestarin' nimeä."

* * * * *

Kylätohtorin ja kaupunkitohtorin häät — ne vasta häät olivat! Ei yksikään vuoristolainen muistanut vielä moisissa olleensa. Kaikkia vanhoja häätapoja noudatettiin ensimmäisestä viimeiseen asti. Ukkovaari itse talutti morsianta ja kulki nuodeväen etunenässä, kädessään köynnöksillä koristettu sauva. Sillä kertaa piti sulhaspoikien olla oikein varuillaan, jos mieli heidän olla yhtenänsä sakkoihin joutumatta; isoisä piti heitä siksi hyvästi silmällä!

Yhdessä kohti vaan täytyi poiketa vanhasta hyvästä tavasta: kun soittajat alkoivat soittaa, ei isoisä ollut tanssia alkamassa; siihen hän oli liian vanha. Vasten tavallisuutta täytyi morsiamen tanssia sulhasen kanssa; ja totta puhuen ei morsian näyttänyt siitä olevan ollenkaan pahoillaan.

Sen sijaan tanssasi Mrakot muori Jenik veitikan kanssa (se näytti aivan kuin punavalkoinen nauha olisi ollut kierrettynä suuren kukkavihkon ympärille), kunnekka heitä ei pölyltä ollenkaan nähnyt.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KYLÄTOHTORI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™

electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of

the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.